

ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ПАТРЯК ОЛЕКСАНДРА ТАРАСІВНА

УДК: 657.411

ДИСЕРТАЦІЯ
ОБЛІК І КОНТРОЛЬ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ
ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Спеціальність 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит
(за видами економічної діяльності)

Економічні науки

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ О. Т. Патряк

Науковий керівник – Лучко Михайло Романович, доктор економічних наук,
професор

ТЕРНОПІЛЬ-2017

АНОТАЦІЯ

Патряк О. Т. Облік і контроль корпоративних прав телекомунікаційних підприємств. - Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.09 - бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності). – Тернопільський національний економічний університет МОН України, Тернопіль, 2017.

Дисертація присвячена обґрунтуванню теоретичних положень та розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення бухгалтерського обліку і контролю корпоративних прав телекомунікаційних підприємств.

Для підвищення інвестиційної привабливості вітчизняних підприємств телекомунікаційного сектору економіки та стимулювання прямого інвестування необхідно суттєво посилити прозорість інформаційного забезпечення. З урахуванням цього напрями удосконалення бухгалтерського обліку і контролю корпоративних прав слід визначити в контексті етапів їх життєвого циклу, тобто емісії, модифікації та анулювання, що відповідає механізму реалізації корпоративних відносин згідно з господарським законодавством. На цій основі розроблено блок-схему варіацій руху корпоративних прав, яка базується на типізації цивільно-правових відносин, які виникають у цьому процесі. Її використання дозволило ідентифікувати сторони цивільно-правових відносин щодо корпоративних прав та визначити їх цивільно-правовий статус, окреслити інформаційні інтереси сторін таких відносин, а також окреслити перелік операцій з корпоративними правами за передбаченими у моделі схемами, обґрунтувати напрями розкриття інформації щодо них.

За результатами дослідження виокремлено проблеми використання існуючих класифікацій корпоративних прав для цілей бухгалтерського обліку та контролю відповідних операцій у зв'язку з тим, що у них врахована лише їх правова природа. Оскільки процес реалізації корпоративних прав у господарській діяльності включає здійснення сукупності операцій, пов'язаних з

використанням спектру прав сторін корпоративних відносин, розроблено класифікацію господарських операцій з корпоративними правами за такими ознаками: рівень нормативно-правового регулювання, урегульованість податковим законодавством, відповідність стратегії підприємства, етап життєвого циклу корпоративних прав, вплив на фінансовий стан, регулярність здійснення, форма здійснення операції. Це дозволило на основі визначення ознак класифікації конкретизувати об'єкти бухгалтерського обліку за операціями, визначити напрями систематизації та розкриття інформації про них у фінансовій та управлінській звітності.

В процесі аналізу статистичних даних та аналітичних матеріалів з питань розвитку телекомунікацій в Україні та світі виявлено тенденції розвитку відповідних підприємств, визначено особливості побудови механізмів управління корпоративними правами телекомунікаційних підприємств, пов'язані з високою часткою «тіньових» Інтернет-провайдерів, штучним стримуванням інвестицій в ринок телекомунікацій України, а також високою невизначеністю ринку телекомунікацій. Це довело важливість належної обліково-інформаційної підтримки інвестиційних рішень щодо вкладення коштів у вітчизняні телекомунікаційні підприємства через удосконалення організації і методики їх обліку і контролю. У зв'язку з цим, сформульовано завдання бухгалтерського обліку господарських операцій з корпоративними правами у сторін корпоративних відносин, що забезпечить відповідність системи бухгалтерського обліку управлінським запитам та дозволить підвищити достовірність інформації про операції з корпоративними правами, що надається заінтересованим користувачам, зокрема органам державної влади та громадськості.

Необхідність забезпечення достовірності звітної інформації та прозорості діяльності телекомунікаційних підприємств пояснюється важливістю їх фінансово-економічної безпеки в умовах політичної та економічної нестабільності. Визначено, що дія системи бухгалтерського обліку телекомунікаційного підприємства спрямовується на своєчасне і точне

розкриття інформації щодо емітованих корпоративних прав, включаючи розмір та структуру капіталу, тенденції його зміни, стан розрахунків з учасниками за нарахованими дивідендами та їх оподаткування. Виходячи з необхідності інформаційної підтримки операцій емітента з корпоративними правами, розроблено організаційно-документальне забезпечення бухгалтерського обліку його корпоративних прав і представлено комплексний підхід до їх відображення в обліку з урахуванням економіко-правової природи та вимог чинного податкового законодавства. Це забезпечує емітенту якісну інформаційну підтримку ухвалення економічно обґрунтованих рішень щодо фінансування діяльності підприємства з використанням корпоративних прав та здійснення дієвого контролю діяльності телекомунікаційного підприємства в частині використання та оптимізації джерел її фінансування.

Через відсутність комплексної методики бухгалтерського обліку операцій з корпоративними правами обґрунтовано методичний підхід до облікового відображення операцій з ними. Комплексність авторського підходу досягається удосконаленням порядку застосування всіх елементів методу бухгалтерського обліку, а також врахуванням обґрунтованих етапів життєвого циклу та схеми руху корпоративних прав. Зокрема, представлено порядок вартісного вимірювання операцій з корпоративними правами за етапами їх життєвого циклу та кореспонденцію рахунків для їх облікового відображення на основі запропонованої системи рахунків синтетичного та аналітичного обліку. Це сприятиме підвищенню достовірності даних щодо операцій з корпоративними правами, а також створить доказову базу дотримання емітентом податкового законодавства щодо оподаткування доходів інвестора від володіння корпоративними правами, що сприятиме належному обліково-інформаційному забезпеченню використання корпоративних прав у фінансуванні діяльності телекомунікаційного підприємства.

Ураховуючи організаційно-правову складність здійснення операцій з корпоративними правами обґрунтовано порядок використання моделювання при побудові комплексної системи бухгалтерського обліку корпоративних прав

для формалізації підходів до облікового відображення операцій з ними. За результатами проведеного дослідження побудовані алгоритмічні моделі бухгалтерського обліку корпоративних прав та операцій, пов'язаних з їх рухом. Це дало змогу отримати систематизоване представлення облікового процесу щодо корпоративних прав, виявити його основні елементи та взаємозв'язки у системі бухгалтерського обліку, а також систематизувати дії бухгалтера при обробці даних про операції з корпоративними правами. Крім того, розроблені форми внутрішньої звітності за операціями телекомунікаційного підприємства (емітента) з корпоративними правами власної емісії дозволяють змодельовати систему інформаційного забезпечення системи управління такого підприємства, що створює інформаційну підтримку внутрішнього контролю відповідних операцій, підвищує його результативність.

Для підвищення дієвості контролю за операціями з корпоративними правами з урахуванням їх економіко-правової сутності виокремлено об'єкти та предмет контролю корпоративних прав, окреслено перелік суб'єктів його проведення, конкретизовано їх функціональні обов'язки. Це дозволило удосконалити організаційно-методичні положення контролю корпоративних прав та сформувати комплексні підходи до побудови процесу його проведення у інвестора та емітента (телекомунікаційного підприємства).

Виходячи із запитів інвестора щодо операцій з корпоративними правами телекомунікаційних підприємств, удосконалено організаційно-методичні положення їх контролю через розробку програми контролю за всіма етапами життєвого циклу корпоративних прав, формулювання завдань контрольних процедур та їх комплексного інформаційне забезпечення (у розрізі попереднього, поточного та наступного контролю). Розроблений пакет робочих документів суб'єкта контролю на підприємстві-інвесторі забезпечує своєчасність виявлення відхилень в його операціях з корпоративними правами. Це суттєво підвищує дієвість контролю корпоративних прав з боку інвестора та в цілому системи управління його інвестиційною діяльністю.

Ураховуючи інформаційні запити управлінського персоналу телекомунікаційного підприємства емітента удосконалено організаційно-методичні положення контролю операцій з корпоративними правами шляхом формування програми контролю за всіма етапами їх життєвого циклу, постановки завдань контролю та визначення їх комплексного інформаційного забезпечення (у розрізі попереднього, поточного та наступного контролю). Розроблено пакет документів для внутрішнього контролю операцій з корпоративними правами у емітента, що дозволяє систематизувати результати контролю у зручному вигляді, здійснити аналіз доцільності здійснення операцій та оцінити досягнення поставлених планів після цього.

У практичну діяльність впроваджено такі основні прикладні розробки: пакет внутрішньої звітності за розрахунками з учасниками; проект наказу про облікову політику за операціями з корпоративними правами, методика здійснення контролю за операціями з корпоративними правами та пакет документів для проведення аналітичних розрахунків та обґрунтування доцільності та результатів емісії корпоративних прав та документів для проведення процедур контролю корпоративних прав; методика контролю операцій з корпоративними правами з боку емітента та інвестора та відповідні пакети документів для оформлення процедур контролю; порядок вартісного вимірювання операцій з корпоративними правами з урахування діючих вимог податкового законодавства. Результати дослідження використовуються також у навчальному процесі Тернопільського національного економічного університету при викладанні дисциплін «Організація бухгалтерського обліку», «Контроль в державному секторі економіки».

Ключові слова: корпоративні права, облік корпоративних прав, контроль корпоративних прав, дивіденди, телекомунікаційні підприємства.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дисертації

1. Патряк О. Т. Класифікація корпоративних прав як об'єкт бухгалтерського обліку // Економічний аналіз : зб. наук. праць. 2014. Т. 16, № 2. С. 218–224.

(0, 66 друк. арк.)

2. Патряк О. Т. Телекомунікаційні підприємства України: до питання обліку їх корпоративних прав // Наука молода : зб. наук. праць молод. вчених Терноп. нац. екон. ун-ту. 2015. Вип. 22. С. 163–174. (0,94 друк. арк.).

3. Патряк О. Т. Операції з корпоративними правами за етапами їх життєвого циклу // Науковий вісник Ужгородського університету. Сер. «Економіка». 2015. Вип. 1 (45), т. 2. С.106–111. (0,74 друк. арк.).

4. Патряк О. Т. Облік корпоративних прав за стадіями життєвого циклу: практичний аспект// Вісник Тернопільського національного економічного університету. 2015. Вип. 4. С. 138–148. (0,79 друк. арк.).

5. Патряк О. Т. Облік корпоративних прав: реалії сьогодення європейського законодавства // Економічні науки. Сер. «Облік і фінанси» : зб. наук. праць. 2016. Вип. 13(49), ч. 2. С. 197–206. (0,50 друк. арк.).

в тому числі у зарубіжних наукових періодичних виданнях та у виданнях України, що включені до міжнародних наукометричних баз

6. Патряк О. Т. Алгоритмічні моделі операцій з корпоративними правами як методичний підхід до їх обліку та оподаткування // Облік і фінанси. 2016. № 1 (71). С. 56–65. (0,75 друк. арк.).

7. Patryak O. T. Operations with investor's corporate rights: the aspect of control / O.T.Patryak // Бізнес Інформ. 2017. № 1. С. 73–78. (0,72 друк. арк.).

8. Patryak O. T. The organization and methods of control over equity rights issue // Współpraca Europejska: Międzynarodowy Zbiór prac naukowych (Warszawie). 2017. № 3(22). P. 9–18. (0,69 друк. арк.).

9. Лучко М. Р., Патряк О. Т. Система внутрішнього контролю у процесі управління корпоративними правами: ієрархічний підхід // Інвестиції: практика та досвід. 2017. № 6. С. 31–35. (0,67 друк. арк. / 0,37 друк. арк. особистий внесок:

обґрунтовано теоретико-методичні основи внутрішнього контролю корпоративних прав).

Опубліковані праці апробаційного характеру

10. Патряк О. Т. Корпорації в процесі еволюції економічної думки // Треті економіко-правові дискусії: матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (26 черв. 2014 р., Львів) Львів: ФО-П Шпак В.Б., 2014. С. 19–23. (0,23 друк. арк.).

11. Патряк О. Т. Роль бухгалтерського обліку в управлінні корпоративними правами // Сильна економіка України: пріоритетні напрями розвитку : зб. тез Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. екон. спрямування (2 жовт. 2014 р., Тернопіль) Тернопіль: ФО-П Шпак В. Б., 2014. С. 58–60. (0,13 друк. арк.).

12. Патряк О. Т. Корпоративні права як об'єкт бухгалтерського обліку //Стан і перспективи розвитку обліково-інформаційної системи в Україні : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (10–11 жовт. 2014 р., Тернопіль) Тернопіль: ТНЕУ, 2014. С. 96–98. (0,14 друк. арк.).

13. Патряк О. Т. Завдання обліку корпоративних прав у процесі імплементації європейського законодавства // Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна візія та виклики глобалізації : зб. тез доп. Дванадцятої Міжнар. наук.-практ. конф. молод. вчених (26–27 берез. 2015 р., Тернопіль) Тернопіль: Астон, 2015. С. 296–297. (0,16 друк. арк.).

14. Патряк О. Т. Інформаційні інтереси сторін корпоративних відносин//Проблеми розвитку економіки на національному та міжнародному рівні : зб. тез Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. екон. спрямування (3 черв. 2015 р., Тернопіль) Тернопіль: ФО-П Шпак В.Б., 2015. С. 58–61. (0,18 друк. арк.).

15. Патряк О. Т. Видіоперацій з корпоративними правами та їх вплив на побудову бухгалтерського обліку та контролю // Молодий вчений. 2016. № 1(28). С. 133–138. (0,65 друк. арк.).

16. Патряк О. Т. Етапи організації бухгалтерського обліку операцій з корпоративними правами телекомунікаційних підприємств // Економічний і

соціальний розвиток України в XXI столітті: національна візія та виклики глобалізації : зб. тез доп. тринадцятої Міжнар. наук.-практ. конф. молод. вчених (24–25 берез. 2016 р., Тернопіль) Тернопіль: Вектор, 2016. С. 218–219. (0,15 друк. арк.).

17. Патряк О. Т. Документальне забезпечення операцій, пов'язаних з корпоративним правами // Стан і перспективи розвитку обліково-інформаційної системи в Україні : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (11 трав. 2016 р., Тернопіль) Тернопіль: ТНЕУ, 2016. С. 189–191. (0,16 друк. арк.).

18. Патряк О. Т. Контроль і державне регулювання в сфері корпоративних прав // Інформаційне суспільство: технологічні, економічні та технічні аспекти становлення : зб. тез доп. за матеріалами Міжнар. наук. інтернет-конф. (1 груд. 2016 р., Тернопіль) Тернопіль: ТНЕУ, 2016. Вип. 16. С. 4749. (0,18 друк. арк.).

ANNOTATION

O. Patryak Telecommunication Enterprise Corporate Rights Control and Accounting. - Qualifying scientific research. Manuscript.

Dissertation for the degree of a Candidate of Economic Sciences in specialty 08.00.09 – Accounting, Analysis and Audit (by types of economic activity). - Ternopil National Economic University, Ternopil, 2017.

The dissertation is devoted to substantiation of theoretical positions and development of practical recommendations on improvement of accounting and control of corporate rights on the example of telecommunication enterprises).

In order to increase the investment attractiveness of domestic enterprises of the telecommunication sector of the economy and stimulate direct investment, it is necessary to substantially increase the transparency of information provision. Taking this into account, it is necessary to define directions of improvement of accounting and control of corporate rights in the context of the stages of their life cycles, that is, emission, modification and cancellation, which correspond to the mechanism for the implementation of corporate relations in accordance with economic legislation. On this basis a variant block diagram of the corporate rights movement, which is based on the

typification of civil-law relations that occur in this process, is developed. Its use has made it possible to identify civil law parties in relation to their corporate rights and determine their civil status, to outline the information interests of the parties of such relationships, and to outline the list of corporate rights transactions using the schemes, provided by the model, and to justify the directions of disclosure information about them.

According to its results, the research distinguishes the problems of using existing classifications of corporate rights for the purposes of accounting and control of the relevant operations due to the fact that they take into account only their legal nature. As the process of realization of corporate rights in economic activity includes the implementation of a set of operations related to the use of the spectrum of rights of parties in corporate relations, the classification of business transactions with corporate rights has been developed on the following grounds: the level of legal regulation, the regulation of tax legislation, the compliance of the enterprise strategy, the life cycle stage of corporate rights, the impact on the financial condition, the regularity of the implementation, and the form of the transaction. Based on the definition of the features of classification, this made it possible to specify the objects of accounting by their operations and to determine the directions of systematization and disclosure of information about them in financial and management reporting.

In the process of analysis of statistical data and analytical materials on the development of telecommunications in Ukraine and in the world, trends in the development of the respective enterprises were identified, as well as it was possible to define the peculiarities of building the mechanisms of management of corporate rights of telecommunication enterprises, connected with a high share of "shadow" Internet providers, artificial restraining of investments into the telecommunication market in Ukraine, as well as high uncertainty in the telecommunication market. This proved the importance of proper accounting and informational support for investment decisions on investment in domestic telecommunication companies through the improvement of the organization and the methods of their accounting and control. In this connection, the task of accounting business operations with corporate rights in the parties of corporate

relations is formulated, which will ensure the compliance of the accounting system with managerial inquiries and will increase the reliability of information on transactions with corporate rights, provided to interested users, in particular, state authorities and the public.

The need to ensure the credibility of reporting information and the transparency of telecommunication enterprises is due to the importance of their financial and economic security in the conditions of political and economic instability. It is determined that the activity of the accounting system of a telecommunication enterprise is aimed at timely and accurate disclosure of information on issued corporate rights, including the size and structure of capital, trends in its change, the state of settlements with participants on accrued dividends and their taxation. Taking into account the necessity of informational support of operations of the issuer with corporate rights, the organizational and documentary provision of accounting of its corporate rights is developed and a comprehensive approach to their representation in the accounting taking into consideration the economic-legal nature and requirements of the current tax legislation is presented. This provides the issuer with qualitative information support for taking economically sound decisions regarding the financing of the enterprise with the use of corporate rights and the effective control of the activity of the telecommunication enterprise in terms of the use and optimization of sources of its financing.

Due to the lack of a comprehensive methodology of accounting for operations with corporate rights, a methodical approach to accounting representation of operations with them is substantiated. The integrity of the author's approach is achieved by improving the order of application of all elements of the accounting method, as well as taking into account the substantiated stages of the life cycle and the variational schemes of the corporate rights movement. In particular, the order of cost measurement of transactions with corporate rights by stages of their life cycle and correspondence of accounts for their accounting representation is presented on the basis of the proposed system of accounts of synthetic and analytical accounting. This will increase the credibility of data on corporate rights transactions, as well as create an evidentiary basis for the compliance of the issuer with the tax legislation on the taxation of investor's

income from the ownership of corporate rights, which will promote the proper accounting and information support of the use of corporate rights in financing the activities of the telecommunications enterprise.

Taking into account organizational and legal complexity of realization of transactions with corporate rights, the procedure for using simulations in creating a complex system of accounting of corporate rights for the formalization of approaches to accounting representation of operations with them is substantiated. According to the results of the research, algorithmic models of accounting of corporate rights and operations related to their movement were created. This allowed to obtain a systematic presentation of the accounting process on corporate rights, to identify its main elements and interrelations in the accounting system, as well as to systematize the activities of an accountant in the processing of corporate rights operations data. In addition, developed forms of internal reporting on operations of the telecommunications company (issuer) with corporate rights of its own issuance allow to simulate the system of information provision of the management system of such an enterprise, which creates information support for internal control of the relevant operations and increases its efficiency.

In order to increase the effectiveness of control over transactions with corporate rights, taking into account their economic and legal essence, the objects and subject of corporate rights control are distinguished, the list of subjects of its conduct is outlined and their functions are specified. This allowed to improve the organizational and methodological provisions of the control of corporate rights and to formulate comprehensive approaches to the creation of the process of its implementation both for an investor and an issuer (telecommunication enterprise).

Based on the investor's inquiries regarding operations with corporate rights of telecommunication enterprises, the organizational and methodological provisions of their control were improved through the development of a program of control over all stages of the corporate life cycle, the formulation of the tasks of control procedures and their comprehensive information provision (in the context of the previous, current and subsequent control). The developed package of working documents of the subject of control at the enterprise-investor ensures timely detection of deviations in its operations

with corporate rights. This significantly increases the effectiveness of control of corporate rights by the investor and, in general, the management system of its investment activity.

Taking into account the information requests of the managerial staff of the telecommunication enterprise of the issuer, the organizational and methodical provisions of the control of transactions with corporate rights were improved by establishing a program of control over all stages of their life cycle, setting up control tasks and identifying their comprehensive information support (in the context of the previous, current and subsequent control). A package of documents for internal control of operations with corporate rights at the issuer has been developed, which allows to systematize the results of control in a convenient way, to carry out an analysis of expediency of transactions and assess the achievements of the plans set forth thereafter.

The following main applied developments have been implemented: internal reporting package on settlements with participants; a draft order on accounting policies for transactions with corporate rights, a method of exercising control over transactions with corporate rights and a package of documents for conducting analytical calculations and justifying the expediency and results of the issue of corporate rights and documents for the conduct of corporate rights control; the methodology of controlling corporate rights by the issuer and investor and the corresponding package of documents for the execution of control procedures; the order of cost measurement of transactions with corporate rights in view of the current requirements of tax legislation. The results of the research are also used in the educational process of the Ternopil National Economic University as part of such subjects as «Organization of accounting» and «Control in the public sector of the economy».

Key words: corporate rights, accounting of corporate rights, corporate rights control, dividends, telecommunication enterprises.

LIST OF APPLICANT'S PUBLICATIONS

Scientific papers, in which the main results of the dissertation are published

1. Patryak O. T. Classification of Corporate Rights as an Object of Accounting //

- Economic Analysis: Scientific Paper Collection. V. 16, No. 2. P. 218-224. (0, 66 quire)
2. Patryak O. T. Telecommunication Enterprises of Ukraine: to the Issue of Accounting of Their Corporate Rights // Young Science: Collected Scientific Works of Young Scientists of Ternopil National Economic University 2015. Issue 22. P. 163-174. (0.94 quire).
  3. Patryak O. T. Operations with Corporate Rights at the Stages of Their Life Cycle // Scientific Bulletin of Uzhgorod University. Sect. «Economy». 2015. Issue 1 (45), v. 2. p. 106-111. (0.74 quire).
  4. Patryak O. T. Accounting of Corporate Rights by Stages of the Life Cycle: the Practical Aspect // Bulletin of Ternopil National Economic University. 2015. Issue 4. P. 138-148. (0.79 quire).
  5. Patryak O. T. Accounting of Corporate Rights: the Realities of the Present European Legislation // Economic sciences. Sect. Accounting and Finance: Scientific Paper Collection. 2016 Issue 13 (49), p. 2. P. 197-206. (0.50 quire).
- including foreign scientific periodicals as well as Ukrainian publications, which are listed in the international scientific-metric bases*
6. Patryak O. T. Algorithmic Models of Operations with Corporate Rights as a Methodical Approach to Their Accounting and Taxation // Accounting and Finance. 2016. No. 1 (71). P. 56-65. (0.75 quire).
  7. Patryak O. T. Operations with Investor's Corporate Rights: the Aspect of Control / O.T. Patryak // Business Inform. 2017. No. 1. P. 73-78. (0.72 quire).
  8. Patryak O. T. The Organization and Methods of Control Over Equity Rights Issue // European Cooperation: International Scientific Paper Collection (Warsaw). 2017. No. 3 (22). P. 9-18. (0.69 quire).
  9. Luchko M. R., Patryak O. T. The System of Internal Control in Corporate Rights Management Process: a Hierarchical Approach // Investment: Practice and Experience. 2017. No. 6. P. 31-35. (0,67 quire, author's personal share - 0,37 quire; personal contribution: substantiated theoretical and methodological bases of internal control of corporate rights).

Scientific papers certifying the testing and approval of the dissertation materials

10. Patryak O. T. Corporations in the Process of Evolution of Economic Thought // Third Economic-Legal Discussions: Materials of International Scientific and Practical Internet Conference. (26 Jun 2014). Lviv. 2014. p. 19-23. (0.23 quire).

11. Patryak O. T. The Role of Accounting in Corporate Rights Management // Strong Economy of Ukraine: Priority Directions of Development: Collection of International Economic Scientific Practical Internet Conference Theses. (2 Oct 2014). Ternopil 2014. p. 58-60. (0.13 quire).

12. Patryak O. T. Corporate Rights as an Object of Accounting // The State and Development Prospects of the Accounting and Information System in Ukraine: Materials of the 3rd International Scientific and Practical Conference. (10-11 Oct 2014). Ternopil 2014. p. 96-98. (0.14 quire).

13. Patryak O. T. Corporate Rights Accounting Tasks in European Legislation Implementation Process // Economic and Social Development of Ukraine in the XXI Century: the National Vision and Challenges of Globalization: Collection of Thesis of Twelfth International Scientific and Practical Conference of Young Scientists (26-27 Mar 2015). Ternopil 2015. P. 296-297. (0.16 quire).

14. Patryak O. T. Information Interests of Corporate Relations Parties // Problems of Economic Development at the National and International Level: Collection of International Economic Scientific Practical Internet Conference Theses (3 Jun 2015). Ternopil 2015. P. 58-61. (0.18 quire).

15. Patryak O. T. Types of Operations with Corporate Rights and Their Impact on the Development of Accounting and Control // Young Scientist. 2016. No. 1 (28). P. 133-138. (0.65 quire).

16. Patryak O. T. Stages of the Organization of Accounting of Operations with Corporate Rights of Telecommunication Enterprises // Economic and Social Development of Ukraine in the XXI Century: National Vision and Challenges of Globalization: Collection of Thesis of Thirteenth International Scientific and Practical Conference of Young Scientists (24-25 Mar 2016). Ternopil 2016. P. 218-219. (0.15

quire).

17. Patryak O. T. Documentary Provision of Operations Related to Corporate Rights // Status and Prospects of Development of the Accounting and Information System in Ukraine: Materials of IV International Scientific and Practical Conference (11 May 2016). Ternopil 2016. P. 189-191. (0.16 quire).

18. Patryak O. T. Control and State Regulation in the Sphere of Corporate Rights // Information Society: Technological, Economic and Technical Aspects of Formation: Collection of Thesis on Materials of International Scientific Internet Conference. (1 Dec 2016). Ternopil 2016. Issue 16. P. 47-49. (0.18 quire).

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. КОРПОРАТИВНІ ПРАВА В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	12
1.1. Корпоративні права як об'єкт бухгалтерського обліку та контролю: виникнення, сутність, суб'єкти та характеристика.....	12
1.2. Класифікація корпоративних прав як основа організації їхнього обліку та контролю.....	29
1.3. Галузеві особливості діяльності телекомунікаційних підприємств та їх вплив на побудову бухгалтерського обліку та контролю.....	42
Висновки до розділу	66
1.....	
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	70
2.1. Організаційно-документальне забезпечення операцій із корпоративними правами.....	70
2.2. Методичні положення бухгалтерського обліку корпоративних прав	92
2.3. Моделювання обліку корпоративних прав.....	112
Висновки до розділу	131
2.....	
РОЗДІЛ 3. КОНТРОЛЬ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ ДЛЯ ПОТРЕБ УПРАВЛІННЯ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	135
3.1. Організаційні та методичні засади контролю операцій з корпоративними правами.....	135
3.2. Контроль операцій з корпоративними правами у інвестора.....	151
3.3. Контроль операцій з корпоративними правами у емітента.....	167
Висновки до розділу	186
3.....	

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. В умовах нової економіки та економіки знань застосування сучасних форм і засобів спілкування галузь інформації та телекомунікації набуває стратегічно важливого значення. Для України це пояснюється євроінтеграційними перетвореннями, потенційними можливостями підприємств та зовнішньоекономічною діяльністю.

Розвиток ринку інвестицій суттєво підвищує роль і значення корпоративних прав і формування пов'язаних з ними відносин, оскільки саме вони потенційно є об'єктом інвестицій. Активізація цих процесів та залучення акціонерного капіталу неможливі без посилення прозорості інформаційного забезпечення діяльності вітчизняних підприємств. Це зумовлює вимогу забезпечення достовірності звітної інформації, що оприлюднюється підприємствами. Належна організація і методика бухгалтерського обліку та контролю операцій з корпоративними правами як одного із елементів забезпечення інвестиційної привабливості вітчизняних суб'єктів господарювання – це вимога часу.

Теоретичні питання економіко-правової сутності корпоративних прав досліджували такі науковці, як: С. В. Артеменко, О. Р. Бойкевич, С. В. Бурлуцький, Т. Г. Васильців, О. А. Воловик, І. Р. Калаур, Т. В. Корягіна, І. В. Кравцова, С. С. Кравченко, В. М. Кравчук, С. І. Пішпек, Д. І. Погрібний, Н. В. Рудь, А. А. Сасенко, І. Б. Саракун, Ю. Ю. Симонян, Н. П. Слободяник, І. В. Спасибо-Фатєєва, О. С. Швиденко. Серед науковців, які займалися проблемами бухгалтерського обліку і контролю корпоративних прав, слід виділити ти: М. О. Белоусова, М. А. Бурського, Ф. Ф. Бутинця, Я. В. Голубку, З. М. В. Задорожного, Н. Б. Кашену, В. Г. Козака, В. М. Костюченка, Я. Д. Крупку, С. Ф. Легенчука, М. Р. Лучка, О. А. Петрик, О. І. Пилипенка, Л. В. Чижевську, К. В. Шиманську та ін.

Високо оцінюючи науковий доробок названих вчених, слід вказати на невирішеність проблемних питань організації і методики бухгалтерського обліку та контролю корпоративних прав в частині: врахування галузевих особливостей

їх діяльності та основних тенденцій розвитку при побудові системи бухгалтерського обліку; потреби розробки порядку обліково-інформаційного забезпечення ухвалення рішень у сфері фінансування діяльності на основі використання якісної облікової інформації про рух корпоративних прав власної емісії; поглиблення теоретичних засад та удосконалення методичного інструментарію контролю корпоративних прав у емітента й інвестора. Зростання актуальності вищенаведеного визначило вибір теми дисертаційного дослідження, його об'єкт, предмет, мету та завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт Тернопільського національного економічного університету в рамках держбюджетного фундаментального дослідження за темою «Концепція розвитку управлінського обліку в транснаціональних корпораціях» (державний реєстраційний номер 0117U00411), а також за темами: «Модернізація бухгалтерського обліку в бюджетній та соціальній сфері» (державний реєстраційний номер 0110U008611); «Бухгалтерський облік та контроль: практична концептуалізація побудови» (державний реєстраційний номер 0114U006464); «Удосконалення системи контролю в процесі управління корпоративними правами» (державний реєстраційний номер 0116U008967). Особистий внесок автора полягає у розробці теоретичних положень та практичних рекомендацій щодо удосконалення бухгалтерського обліку і контролю корпоративних прав телекомунікаційних підприємств.

Мета і завдання дослідження. Мета дисертації полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних положень та розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення бухгалтерського обліку і контролю корпоративних прав діяльності телекомунікаційних підприємств.

Для досягнення мети у дисертації визначено та вирішено такі завдання:

- дослідити економіко-правову природу корпоративних прав в контексті етапів їх життєвого циклу;
- удосконалити класифікацію операцій з корпоративними правами для

цілей формування якісної облікової інформації про них та їх оподаткування;

- ідентифікувати завдання бухгалтерського обліку господарських операцій із корпоративними правами з урахуванням галузевих особливостей діяльності телекомунікаційних підприємств;

- сформувати пропозиції щодо удосконалення організаційно-документального забезпечення операцій з корпоративними правами як елементу інформаційного базису управління ними;

- запропонувати методичний підхід до облікового відображення фактів господарського життя з корпоративними правами з урахуванням цивільно-правового статусу учасника (акціонера) і вимог чинного податкового законодавства;

- формалізувати підходи до облікового відображення операцій з корпоративними правами з використання моделювання при побудові системи бухгалтерського обліку корпоративних прав;

- ідентифікувати об'єкт та предмет контролю за операціями з корпоративними правами, виокремити суб'єкти його проведення та їх функціональні обов'язки;

- розробити організаційно-методичні положення контролю за корпоративними правами телекомунікаційного підприємства з боку інвестора з метою забезпечення дієвого управління його інвестиційною діяльністю;

- сформувати комплексний підхід до здійснення контролю за корпоративними правами емітентом (телекомунікаційним підприємством) з метою інформаційного забезпечення управління операціями фінансування його діяльності з використанням інструментів власного капіталу.

Об'єктом дослідження є процес здійснення операцій з корпоративними правами телекомунікаційних підприємств, що відображається в бухгалтерському обліку та підлягають контролю.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, організаційних та методичних питань бухгалтерського обліку і контролю корпоративних прав телекомунікаційних підприємств.

Методи дослідження. В процесі дослідження застосовано загальнонаукові і спеціальні методи та прийоми пізнання. Методи спостереження і зіставлення покладено в основу оцінки розвитку галузі інформації та телекомунікацій в Україні й світі та результативності діяльності підприємств галузі. З використанням теоретичного узагальнення, методів групування і порівняння удосконалено класифікацію операцій з корпоративними правами для розробки організаційно-методичних положень їх облікового відображення та контролю. Системний підхід використано для удосконалення методичних положень бухгалтерського обліку корпоративних прав. Методичний інструментарій моделювання застосовано для формалізації порядку облікового відображення корпоративних прав, виходячи із цивільно-правового статусу сторін операцій і вимог податкового законодавства. За допомогою методів індукції та дедукції розроблено організаційно-методичні положення контролю корпоративних прав телекомунікаційних підприємств у емітента й інвестора, його обліково-інформаційне забезпечення.

Інформаційною базою дослідження є праці вітчизняних і зарубіжних вчених з проблем бухгалтерського обліку і контролю корпоративних прав; нормативно-правові документи з питань господарського та цивільного законодавства у сфері корпоративних відносин, організації і методики бухгалтерського обліку та контролю; статистичні дані Державної служби статистики України, фінансова звітність телекомунікаційних підприємств України; аналітичні й інформаційні видання професійних організацій, Інтернет-ресурси.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних положень і розробці практичних рекомендацій з удосконалення бухгалтерського обліку та контролю корпоративних прав телекомунікаційних підприємств. Внаслідок проведеного дослідження отримано результати, що характеризують відповідну наукову новизну, зокрема:

вперше:

– запропоновано методичний підхід до облікового відображення фактів господарських операцій з корпоративними правами на усіх етапах їх життєвого циклу та в розрізі варіативних схем їх руху. Його комплексність досягнута через удосконалення процедур в частині застосування всіх елементів методу бухгалтерського обліку та урахування вимог чинного податкового законодавства, що забезпечує підвищення достовірності облікових даних, а також створює доказову базу дотримання емітентом податкового законодавства щодо оподаткування доходів інвестора від володіння корпоративними правами;

удосконалено:

– складові елементи механізму руху корпоративних прав через розробку його блок-схеми варіацій за етапами життєвого циклу корпоративних прав (виникнення (емісія), відчуження, припинення (анулювання)), що дало змогу окреслити інформаційні інтереси сторін корпоративних відносин, ідентифікувати операції з корпоративними правами для розробки відповідних процедур облікового відображення і контролю;

– облікове відображення операцій з корпоративними правами з використання методичного інструментарію моделювання, зокрема розроблено алгоритмічні моделі методики бухгалтерського обліку їх емісії, викупу та модифікації, нарахування дивідендів за корпоративними правами, а також відповідний пакет внутрішньої звітності, в якій враховано цивільно-правовий статус інвестора, вимоги щодо оподаткування відповідних операцій, а також чинні вимоги щодо санкцій за порушення грошових зобов'язань, що забезпечить формування інформаційного базису для задоволення інформаційних інтересів емітента щодо операцій з корпоративними правами на всіх етапах їх життєвого циклу;

– організаційно-методичні положення контролю за корпоративними правами в інвестора на основі розробки програми контролю з відображенням етапів життєвого циклу корпоративних прав телекомунікаційних підприємств, конкретизації завдань контрольних процедур та їх комплексного інформаційного забезпечення, сформованого пакета робочих документів суб'єкта контролю на

підприємстві-інвесторі, що, на відміну від існуючих, дасть змогу своєчасно виявити та зафіксувати відхилення при здійсненні операцій інвестора з корпоративними правами телекомунікаційного підприємств і забезпечити дієвість системи управління його інвестиційною діяльністю;

– процедуру контролю за корпоративними правами в емітента через розробку програми контролю і комплексу форм документів для фіксації результатів контролю, використання яких забезпечить повне та достовірне розкриття причин відхилень за операціями емісії, модифікації й анулювання корпоративних прав власної емісії і дозволить у подальшому ухвалювати рішення щодо можливості, доцільності й ефективності використання корпоративних прав для фінансування діяльності телекомунікаційного підприємства;

набули подальшого розвитку:

– класифікація операцій з корпоративними правами, яка, на відміну від існуючих, включає: рівень нормативно-правового регулювання, наявність вимог оподаткування, відповідність стратегії підприємства, етапи життєвого циклу, вплив на фінансовий стан, регулярність, форма здійснення, інституційний статус інвестора, а також варіанти її використання при побудові організаційно-методичних положень бухгалтерського обліку і контролю операцій з корпоративними правами, що дозволить сформувати якісну інформацію про них у обліку та контролювати процеси реалізації стратегії фінансування діяльності емітента та інвестиційної стратегії інвестора;

– ідентифікація завдань бухгалтерського обліку корпоративних прав у емітента та інвестора з урахуванням галузевих особливостей діяльності телекомунікаційних підприємств і тенденцій розвитку сфери телекомунікацій, серед них: 1) формування інформації про стан майна телекомунікаційного підприємства та джерел його утворення для контролю за його збереженістю й ефективністю використання, а також визначення балансової та ринкової вартості фінансових інвестицій за методом участі в капіталі; 2) розрахунок фінансового результату від використання активів підприємства, обсягів чистого прибутку,

його реінвестування та розподілу між власниками корпоративних прав, а також частини чистого прибутку, що підлягає перерахуванню до державного бюджету;

3) передача інформації зацікавленим користувачам (за їх групами та відповідно до компетенцій). Це дало змогу встановити напрями удосконалення організації бухгалтерського обліку корпоративних прав телекомунікаційних підприємств;

– організаційно-документальне забезпечення бухгалтерського обліку корпоративних прав телекомунікаційних підприємств для формування комплексного підходу до їх відображення в обліку, яке, на відміну від існуючого, враховує правову природу корпоративних прав, а також вимоги чинного законодавства щодо оподаткування та розкриття інформації, що забезпечить ухвалення емітентом економічно обґрунтованих управлінських рішень в частині фінансування діяльності суб'єкта господарювання з використанням інструментів власного капіталу (емісії, модифікації й анулювання корпоративних прав) і здійснення дієвого контролю за діяльністю в частині використання та оптимізації джерел її фінансування;

– ідентифікація об'єкту і предмету контролю за корпоративними правами, суб'єктів його проведення та їх функціональних обов'язків, що дало змогу конкретизувати організаційно-методичні положення його проведення у інвестора й емітента.

Практичне значення отриманих результатів полягає у виробничій направленості теоретичних розробок та рекомендацій з удосконалення організації та методики бухгалтерського обліку і контролю корпоративних прав. У практичну діяльність впроваджено такі основні прикладні розробки: пакет внутрішньої звітності за розрахунками з учасниками, що застосовується у діяльності ПрАТ «Київстар» (довідка № 10/15/00/2016 від 19.12.2016 р.); проект наказу про облікову політику за операціями з корпоративними правами, методика здійснення контролю за операціями з корпоративними правами та пакет документів для проведення аналітичних розрахунків і обґрунтування доцільності та результатів емісії корпоративних прав і документів для проведення процедур контролю корпоративних прав, що використовується в

практичній діяльності ТОВ «TV-4»(довідка № 80 від 14.12.2016 р.); пакет документів для проведення аналітичних розрахунків та обґрунтування доцільності та результатів емісії корпоративних прав впроваджено у діяльність ПП «Пульсар» (довідка № 646 від 13.02.2017р.); методика контролю операцій з корпоративними правами з боку емітента та інвестора і відповідні пакети документів для оформлення процедур контролю використовується у діяльності ТОВ «Аудиторська фірма «Галичина – Аудитсервіс» (довідка № 25 від 24.03.2017 р.). Запропонований порядок вартісного вимірювання операцій з корпоративними правами з урахування чинних вимог податкового законодавства впроваджено у діяльність Головного управління ДФС у Тернопільській області (довідка № 912/10/19-00-04-20/2999 від 22.03.2017 р.).

Результати дослідження використовуються в навчальному процесі Тернопільського національного економічного університету при викладанні дисциплін «Організація бухгалтерського обліку», «Контроль в державному секторі економіки» (довідка № 126-30/488 від 13.03.2017 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійно виконаним науковим дослідженням, що полягає в удосконаленні бухгалтерського обліку та контролю корпоративних прав телекомунікаційних підприємств. Всі розробки та пропозиції, що містяться в роботі, належать особисто автору. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, в дисертації використані лише ті ідеї та положення, які є результатом особистої роботи здобувача.

Апробація матеріалів дисертації. Основні теоретичні положення і практичні результати дисертації доповідалися, обговорювалися та одержали схвальну оцінку на 8 міжнародних наукових та науково-практичних конференціях, зокрема: «Треті економіко-правові дискусії» (26 червня 2014 р., м. Львів), «Сильна економіка України: пріоритетні напрями розвитку» (2 жовтня 2014 р., м. Тернопіль), «Стан і перспективи розвитку обліково-інформаційної системи в Україні» (10–11 жовтня 2014 р., 11 травня 2016 р., м. Тернопіль), «Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна візія та виклики глобалізації» (26–27 березня 2015 р., 24–25 березня 2016 р., м.

Тернопіль), «Проблеми розвитку економіки на національному та міжнародному рівні» (3 червня 2015 р. м. Тернопіль), «Інформаційне суспільство: технологічні, економічні та технічні аспекти становлення» (1 грудня 2016 р. м. Тернопіль).

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Основний зміст дисертації викладено на 194 сторінках друкованого тексту. Робота налічує 33 таблиці на 18 сторінках, 28 рисунків на 20 сторінках та 23 додатки на 82 сторінках. Список використаних джерел містить 340 найменувань і розміщений на 36 сторінках.

РОЗДІЛ 1.

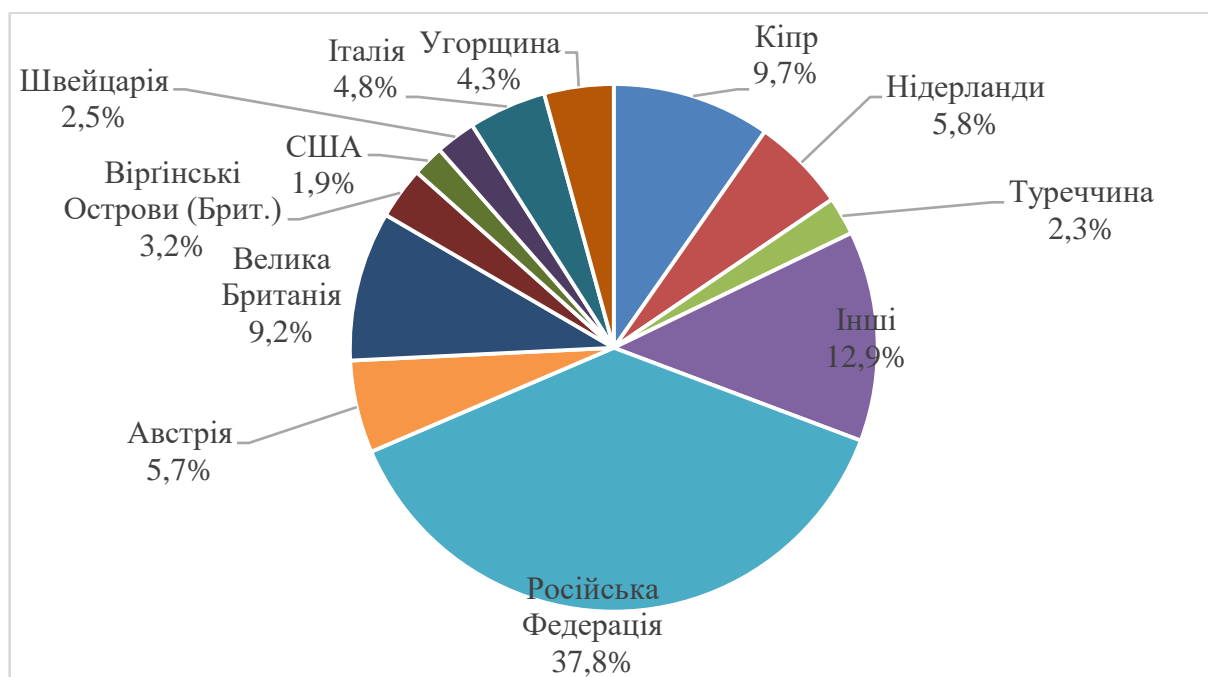
КОРПОРАТИВНІ ПРАВА В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ

1.1. Корпоративні права як об'єкт бухгалтерського обліку і контролю: виникнення, сутність, суб'єкти та характеристика

Ринкова економіка пов'язує економічне зростання з розвитком ринків капіталу, його рухом та трансформаціями, що дає змогу на рівні суб'єктів господарювання, які потребують інвестицій, оптимізувати джерела фінансування бізнесу, а потенційним інвесторам – вигідно примножувати існуючий капітал. Це означає, що фінансовий капітал ефективно обслуговує господарські процеси не тільки в межах підприємства або регіону, а й на національному та міжнародному рівні.

Загалом, такий рух капіталу, пов'язаний з рухом корпоративних прав, і є частиною інвестиційних процесів, що також притаманно ринковій економіці. Слід зазначити, що ринки капіталу в усьому світі гостро реагують на суспільно значимі політичні, економічні, екологічні й інші події. Їх кон'юнктура вказує на бажання та готовність інвестувати за певного стану інвестиційного клімату, стану податкового, валютного, антимонопольного регулювання, оскільки зазначені фактори зовнішнього бізнес-середовища впливають на показники доходності таких інвестицій у майбутньому, на вартість підприємств та їх корпоративних прав.

За даними інформаційного агентства «УНІАН», обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку України у 2016 році склав 3,8 млрд. дол. США, що майже вдвічі перевищило показник 2015 року [94]. Структуру прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) в економіку України за основними країнами-інвесторами ілюструє рисунок 1.1.

Рис. 1.1. Структура прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) в економіці України за основними країнами-інвесторами у 2016 р. [93, с. 14]

Як видно, найбільшу питому вагу в обсягах прямих інвестицій (акціонерного капіталу) в економіці України має Російська Федерація – 37,8 % у 2016 р. (у 2015 р. цей показник становив 7,9 %). Також в п'ятірку найбільших інвесторів в економіку України увійшли такі країни як Кіпр (9,7 %), Велика Британія (9,2%), Нідерланди (5,8 %), Австрія (5,7 %) [93]. Також значні частки іноземних інвестицій в Україні належать Британським Віргінським островам, Франції, Швейцарії, Італії. У 2016 р. зросли частки Італії та Угорщини, досягнувши значень 4,8 % та 4,3 %, відповідно. На всі перелічені вище країни припадає понад 77 % загального обсягу прямих інвестицій (акціонерного капіталу) в економіці України.

До прикладу, до п'ятірки основних країн-інвесторів в економіку Тернопільської області (сукупно 62,7 % загального обсягу прямих інвестицій), входять: Німеччина – 12,8,1 млн. дол., Бельгія – 5,9 млн. дол., Естонія – 4,9 млн. дол., Кіпр – 3,8 млн. дол., Польща – 3,0 млн. дол. [222]. У цьому випадку слід констатувати регіональні особливості формування акціонерного капіталу нерезидентів у Тернопільській області, що пов'язано з її географічним розташуванням, історично сформованими економічними зв'язками, особливостями економіки регіону.

За оцінками експертів, за повідомленням УНІАН, «стабілізація українського ринку можлива лише у разі відновлення припливу зовнішніх позик і інвестицій в Україну, що мало ймовірно за нинішніх політичних умов» [309]. Знижують привабливість іноземного інвестування в економіку України і показники змін акціонерного капіталу нерезидентів протягом 2015 р., що подані в таблиці 1.1).

Таблиця 1.1.

**Аналіз зміни обсягів прямих іноземних інвестицій в економіку України
(в т. ч. Тернопільської обл.) протягом 2015 р.
(дані наведені та розраховані на підставі [93])**

№ з/п	Показник	Усього		У тому числі з	
		Млн. дол. США	%	Країн ЄС	Інших країн світу
1.	Акціонерний капітал нерезидентів станом на 01.01.2015 р.	45744,8	100,0*	35592,4	10152,4
	В т. ч. у Тернопільській області	55,8	100,0*	54,1	1,7
2.	Зміни акціонерного капіталу протягом січня-вересня 2014 р.	-2373,4	-5,2*	-2550,1	176,7
2.1	Надійшло	3763,7	8,2*	2007,3	1756,4
2.2	Вибуло	-891,3	-1,9*	-661,4	-229,9
2.3	Інші зміни, в т. ч.:	-5245,8	-11,5*	-3896	-1349,8
	– курсова різниця	-5024,3	-11,0*	-3818,9	-1205,4
3	Акціонерний капітал нерезидентів станом на 31.12.2015 р.	43371,4	94,8**	33042,3	10329,1
	В т. ч. у Тернопільській області	50,1	85,3**	48,7	1,4

Примітка:

* Відносна величина (%) зміни акціонерного капіталу протягом січня-вересня 2014 р. до його залишків станом на 01.01.2015 р.

** Відношення показника залишку акціонерного капіталу нерезидентів станом на 31.12.2015 р. до аналогічного показника станом на 01.01.2015 р.

Як видно, понад 11 % вартості іноземного акціонерного капіталу втрачено через негативний вплив на його величину курсових різниць, що пояснюється зростанням курсу дол. США та євро щодо гривні майже втричі у зв'язку з політичною та економічною нестабільністю. Хоча, водно, надходження інвестицій вдвічі перевищують їх вибуття протягом зазначеного періоду.

Ще однією позитивною тенденцією є переважання частки європейських інвестицій в українську економіку над часткою інших країн світу. Так, протягом 2015 р. 53,3 % інвестицій в акціонерний капітал були з країн Європи [93]. Детальніше, структуру та динаміку іноземних інвестицій за видами економічної діяльності проаналізовано у додатку А.

Аналогічні тенденції спостерігалися і у Тернопільській області. Протягом такого ж періоду в її економіку вкладено 454,5 тис. дол. США прямих інвестицій нерезидентів, проте, водночас, відбулось і зменшення акціонерного капіталу нерезидентів (як і в Україні, загалом переважно за рахунок курсової різниці) на 8398,4 тис. дол. та за рахунок вилучення грошових внесків – на 2122,7 тис. дол. [222, с. 1].

Така втрата вартості акціонерного капіталу впливає на втрату довіри до українського бізнес-середовища, хоча і до цього в усьому світі інвестиційний клімат України вважався незадовільним. Зокрема, у Європейській бізнес-асоціації (European Business Association) констатують низькі показники інвестиційного клімату в Україні: зменшення з 2,72 у I кварталі до 1,9 у IV кварталі 2014 р. [70].

Втім, як свідчать бізнес-аналітики, в Україні нині все ж таки існують інвестиційно-привабливі галузі та види економічної діяльності, у які іноземні інвестори планують вкладати кошти, зокрема: енергетика [290, 276], газотранспортна інфраструктура [71, 73], агропромисловий комплекс [71, 266, 276], IT-технології і телекомунікації [11].

Наведені факти підтверджують актуальність дослідження проблематики корпоративних прав та корпоративних відносин у галузях знань, оскільки масштабне залучення коштів до інвестиційних проектів та ефективна їх реалізація залежить і від їх юридичної підтримки, і від налагодження економічних механізмів їх реалізації. У зв'язку з глобалізацією світової економіки, розширенням сфери інвестиційних процесів, динамічними умовами ринкового середовища, сторони корпоративних відносин потребують достовірної інформації про фінансове забезпечення реалізації таких проектів, на основі якої можливо оперативно ухвалювати виважені інвестиційні рішення. Викладені обставини посилюють значення удосконалення системи бухгалтерського обліку та контролю корпоративних прав у сторін корпоративних відносин.

Корпоративні права як об'єкт бухгалтерського обліку логічно визначати виходячи з дуалістичності їх економіко-правового змісту. Про юридичний характер даної категорії свідчить значна кількість досліджень юридичних аспектів функціонування корпоративного сектору економіки і реалізації корпоративних прав. Однак, значне число досліджень стосується проблемних питань теорії, організації та методики бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту корпоративних прав.

Козаком В.Г. присвячено науковий пошук проблемам обігу корпоративних цінних паперів, зокрема ним удосконалено підхід до класифікації корпоративних цінних паперів та критеріїв оцінки їх номіналів, уточнено місце і роль бухгалтерського обліку та контролю цінних паперів в системі корпоративного управління, запропоновано уточнену систему обліку нарахування та оподаткування дивідендів, обґрунтовано організацію внутрішнього контролю за операціями з цінними паперами на підприємстві [121, с. 4]. Оскільки особливою формою існування власного і залученого капіталу підприємств є цінний папір, то доцільно позиціонувати пайовий цінний папір як інструмент посвідчення корпоративного права, і аж ніяк їх не ототожнювати. Не поділяючи думку Н. Б. Кащеної [102, с. 7] щодо її визначення корпоративних цінних паперів,

вважаємо, що виключно пайові цінні папери дають низку корпоративних прав їх власнику. У зв'язку з цим, вивчення корпоративних цінних паперів обмежено акціями, що дасть змогу точніше ідентифікувати корпоративні права у системі бухгалтерського обліку.

Вказані питання є предметною площиною наукового пошуку багатьох вчених та дослідників, а саме: О.М. Гнатів [49], В.І Жабський. [75], Ю.М. Жорнокуй [77, 78], М.В. Оприско [163, 164], К.Д. Хачук [296], О.С. Мельниченко [147], Ю.А. Переясловська [189], Д.І. Погрібний [198], Н.В. Радіонова [233], В.Ю. Пашутіна [186, 187], А.О. Фатенок-Ткачук [294], С.О. Юлдашев [319], Б.В. Шуба [318], У.В.Яримович [322], С. В. Артеменко [12], С. В. Бурлуцький [22], В. Ю. Височанський [37], О. Ф. Вожжова [41], О. О. Єранкін [74], І. М. Крейдич [129], К. С. Марахов [145], П. О. Порошенко [210], О. В. Регурецька [235], В. Г Сагір [261], М. О. Томашевська [285], Р. Б. Тополевський [286], В. С. Шапран [312] В. І. Бірюков [19], М. А. Бурський [23], Н. О. Виноградова [36], Я. В. Голубка [60], І. І. Гончар [53], К. В. Денисенко [62], І. О. Жалніна [76], В. В. Заборовський [79], С. С. Кравченко [127], О. С. Мельниченко [146], В. М. Мотриченко [150], А. А. Саєнко [262], І. Б. Саракун [265], Н. П. Слободяник [272], Н. В. Остапченко [165], Ю. Ю. Симонян [270], О. М. Чемодуров [304], О. С. Швиденко [313], І. В. Кравцова [126].

Проаналізовані вище дослідження та вивчені наукові публікації охопили широку проблематику питань бухгалтерського обліку, аналізу і контролю корпоративних прав, проте, невирішеними залишаються проблемні питання ідентифікації корпоративних прав як об'єктів бухгалтерського обліку у обох сторін корпоративних відносин та з урахуванням широкого спектру господарських операцій з ними, динамічності чинного законодавства, в тому числі, податкового. Крім того, особливої уваги потребує удосконалення організації та методики корпоративних прав в умовах застосування МСФЗ, що обумовлено потребою виходу українських підприємств на світові фондові ринки, залучення іноземного капіталу в економіку нашої держави.

Вивчення наукових та практичних публікацій, а також існуючих господарських практик вітчизняних підприємств виявлено ряд проблемних питань теоретичного та організаційно-практичного характеру щодо бухгалтерського обліку і контролю корпоративних прав (їх деталізація подана у таблиці 1.2).

Таблиця 1.2.

**Проблемні питання бухгалтерського обліку та контролю
корпоративних прав телекомунікаційних підприємств**

<i>Проблемні питання</i>		
<i>Теорії бухгалтерського обліку та контролю корпоративних прав</i>	<i>Організації і методики бухгалтерського обліку емітованих корпоративних прав телекомунікаційного підприємства</i>	<i>Організації та методики контролю корпоративних прав телекомунікаційного підприємства у емітента й інвестора</i>
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
1. Необхідність ідентифікації сторін і предмету корпоративних відносин для визначення об'єктів та груп господарських операцій з метою удосконалення організації їх бухгалтерського обліку і контролю	1. Необхідність удосконалення організаційних положень бухгалтерського обліку корпоративних прав телекомунікаційного підприємства з урахуванням галузевих особливостей його діяльності	1. Відсутність обґрунтованих теоретичних положень контролю корпоративних прав з урахуванням їх економіко-правової природи та обґрунтованих варіативних схем руху корпоративних прав
2. Доцільність класифікації операцій з корпоративними правами для удосконалення методичних положень х документування, вартісного вимірювання	2. Відсутність єдиної комплексної методики облікового відображення операцій з корпоративними правами з урахуванням вимог податкового законодавства та відповідно до етапів життєвого циклу корпоративних прав	2. Відсутність науково обґрунтованої методики контролю корпоративних прав телекомунікаційного підприємства на основі визначеного кола інформаційних інтересів інвестора щодо доцільності та результативності фінансового інвестування
3. Потреба в уточненні галузевих особливостей та тенденцій функціонування телекомунікаційних підприємств для удосконалення системи обліково-інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень щодо фінансування їх діяльності підприємств з використанням емітованих корпоративних прав	3. Відсутність опису порядку використання інструментарію моделювання при побудові комплексного організаційно-методичного забезпечення бухгалтерського обліку операцій з корпоративними правами з урахуванням найбільш суттєвих ознак таких операцій	3. Відсутність науково обґрунтованої методики контролю корпоративних прав телекомунікаційного підприємства на основі окресленого спектру інформаційних інтересів емітента щодо доцільності та результативності фінансування власної діяльності

Подальше дослідження корпоративних прав логічно проводити на основі визначення їх економіко-правової сутності та місця у реалізації завдань

інвестування. Загалом, перевагами прямого інвестування (тобто інвестування в акціонерний капітал) є їх трактування як джерела формування активів і розширення бізнесу, тобто можливість залучення великого обсягу фінансування у короткі терміни та на тривалий період. Йдеться про те, що суб'єкт господарювання, який емітує корпоративні права (далі – підприємство-емітент) залучає зовнішнє фінансування власної господарської діяльності, причому без виникнення кредиторської заборгованості. Це пов'язано зі специфікою розміщення корпоративним прав, які підприємство-емітент передає в обмін на залучений капітал.

Натомість у підприємства у цьому випадку не утворюється кредиторська заборгованість перед інвестором, що пов'язане з формою отримання фінансування (внески до статутного капіталу розглядаються при їх отриманні як внутрішні джерела) та тим, що дивіденди за акціонерним капіталом нараховуються, як правило, раз на рік. Як результат – підвищується рівень ліквідності такого підприємства, зменшуються ризики несвоєчасного погашення боргів перед кредиторами, ймовірність штрафних санкцій.

Слід зазначити також, що вихід на фондовий ринок для розміщення власних акцій є позитивним для бізнес-репутації підприємства та дає змогу визначити його ринкову вартість, підвищує рівень обізнаності бізнес-спільноти з показниками його діяльності, створює передумови для позиціонування підприємства як відкритого до новацій та інвестицій. Проте, сам процес обіг корпоративних прав юридично та організаційно складний, а тому потребує належного обліково-інформаційного забезпечення. Для подальшого дослідження удосконалення системи бухгалтерського обліку і контролю корпоративних прав слід визначитись саме із поняттям корпоративних прав з метою уточнення та конкретизації об'єкта дослідження.

Б. В. Шуба зауважує, що термін «корпоративні права» «у рамках вітчизняної законодавчої доктрини використовується як право особи, що виникає із його членства (участі) у будь-якій корпорації» [320, с. 138]. Погоджуючись з даним підходом, вважаємо, що обмеження корпоративних прав тільки

обставинами участі у корпорації (як об'єднанні підприємств відповідно до трактування чинним законодавством України) необґрунтовано звужує коло господарських операцій у системі корпоративних відносин.

В той же час, О. В. Долинська під корпоративними правами розуміє «сукупність майнових та немайнових учасника господарського товариства, які визначені законом та установчими документами» [68, с. 194]. Слід зазначити, що об'єктом корпоративного права є не цінні папери (акції), а права, які ними посвідчені. Зокрема, самі акції не є економічною вигодою, проте, вони посвідчують права інвестора на економічні й інші вигоди у вигляді права на участь в управлінні суб'єктом господарювання.

Узагальнюючи підходи Т. В. Корягіної, В. В. Луця [123, с. 33-34] та О. В. Долинської [68, с. 194] до формулювання характеристик корпоративних прав, погоджуємося з їх підходом, та зазначимо, що виникнення, зміна та припинення корпоративних прав пов'язується, передусім, зі створенням суб'єкта господарювання з цивільно-правовим статусом юридичної особи та є підставою виникнення організаційно-майнових відносин між суб'єктами корпоративних відносин, а безпосередньо спектр корпоративних прав не є подільним (тобто відчуження майнових корпоративних прав зумовлює перехід немайнових корпоративних прав).

Законодавством України, зокрема ч. 1 ст. 167 Глави 18 Господарського кодексу України, визначено корпоративні права як «права особи, частка якої визначається у статутному капіталі (майні) господарської організації, що включають правомочності на участь цієї особи в управлінні господарською організацією, отримання певної частки прибутку (дивідендів) даної організації та активів у разі ліквідації останньої відповідно до закону, а також інші правомочності, передбачені законом та статутними документами» [57].

Таке ж визначення наведене у пп. 14.1.90 п. 14.1 ст. 14 Податкового кодексу України [200] для цілей формування бази оподаткування прибутку підприємств, отриманого за операціями з корпоративними правами. Такий підхід дає змогу однаково інтерпретувати господарські операції відповідно до їх

цивільно-правового статусу та для цілей виконання обов'язків платника податків.

Крім того, ч. 3 ст. 167 Глави 18 Господарського кодексу України визначено зміст корпоративних відносин як «відносин, що виникають, змінюються і припиняються щодо корпоративних прав» [57]. Б. В. Шуба визначає предмет корпоративного права як «групу відносин зовнішнього характеру, які виникають між корпорацією і третіми особами; а також відносини внутрішнього характеру (внутрішньоорганізаційні, внутрішньофірмові), учасниками яких є засновники корпорації, сама корпорація (як юридична особа, суб'єкт права) та її органи» [318, с. 621-622].

Т. В. Корягіна виокремлює такі її ознаки: 1) поєднання елементів майнового (формування майнової бази товариства, розподіл його прибутку, зміна статутного фонду) та організаційного характеру (державна реєстрація, здійснення управління, державне регулювання діяльності); 2) коло учасників (корпоративні відносини виникають не лише між фізичними та юридичними особами); 3) сфера дії (корпоративні відносини можуть виникати як по горизонталі, так і по вертикалі); 4) відображення в корпоративних відносинах не лише приватних інтересів окремих осіб (корпорації, акціонерів, менеджерів) або їх груп, але й публічних інтересів держави - щодо дотримання корпорацією встановлених для неї обмежень та обов'язків у сфері господарювання [123, с. 33-34].

Важливим з точки ідентифікації сторін корпоративних відносин як платників податку з відповідним обов'язковим веденням обліку податкових розрахунків за операціями з корпоративними правами, є визначення Податковим кодексом України [200] їх як пов'язаних сторін – юридичних та/або фізичних осіб, «відносини між якими можуть впливати на умови або економічні результати їх діяльності чи діяльності осіб, яких вони представляють, з урахуванням таких критеріїв: <...>одна юридична особа безпосередньо та/або опосередковано (через пов'язаних осіб) володіє корпоративними правами іншої юридичної особи у розмірі 20 і більше відсотків» [200]. До того ж, усі

корпоративні права, які належать (безпосередньо та/або опосередковано) юридичній особі в іншій юридичній особі, є сумою часток корпоративних прав, які: безпосередньо належать такій юридичній особі в іншій юридичній особі; належать будь-якій із пов'язаних сторін такої юридичної особи в іншій юридичній особі [200]. Вважаємо, що описаний взаємний вплив пов'язаних сторін корпоративних відносин обумовлює потребу вимірювання такого впливу, а також розкриття відповідної інформації зацікавленим користувачам, оскільки прозорість інформації про вигодонабувачів запобігає виникненню шахрайських схем відмивання капіталу. Викладені обставини посилюють значення бухгалтерського обліку як інформаційної системи, що дозволяє зацікавленим користувачам на основі фінансової звітності та відповідних пояснень до неї, ухвалювати рішення щодо джерел походження інвестованого у підприємство капіталу, його законності.

Враховуючи значення бухгалтерського обліку як інформаційної системи реалізації господарських відносин, вважаємо за необхідне для цілей даного дослідження трактувати корпоративні права та корпоративні відносини відповідно до Господарського кодексу України. Ураховуючи сукупність змістовного наповнення цих понять, подальше обґрунтування напрямів удосконалення економічних механізмів функціонування і реалізації корпоративних прав проводитиметься в контексті їх життєвого циклу.

Оскільки корпоративні відносини характеризуються значною правовою формалізацією, виходячи з наведених вище їх ознак, за результатами дослідження виокремлено етапи життєвого циклу корпоративних прав (виникнення (емісія), відчуження, припинення (анулювання)), що відповідають механізму реалізації корпоративних відносин згідно з господарським законодавством, а також запропоновано блок-схему варіацій їх руху, що продемонстрована на рисунку 1.2.

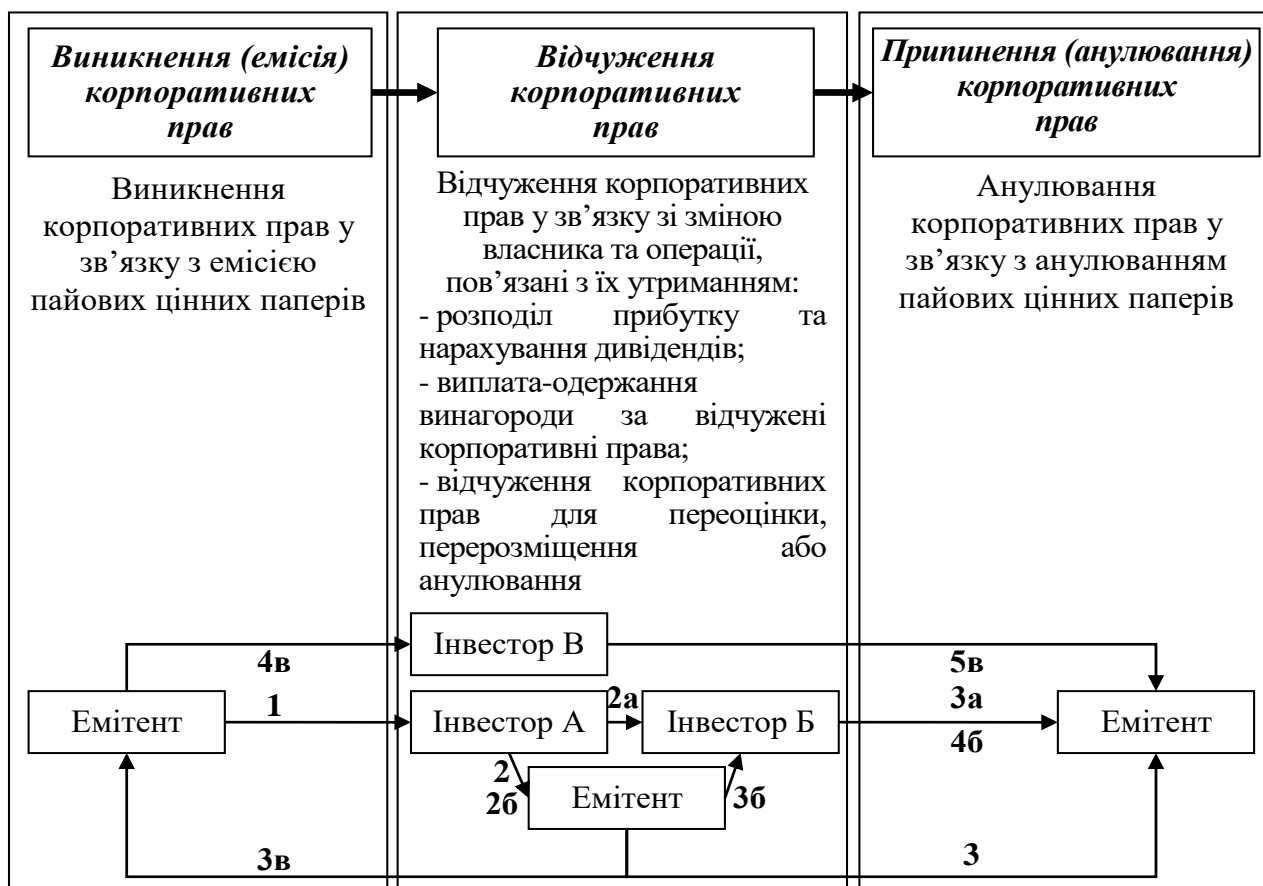

Схема I (дії 1, 2, 3) – за участю одного інвестора

Схема II (дії 1, 2а, 3а) – за участю двох інвесторів

Схема III (дії 1, 2б, 3б, 4б) – за участю двох інвесторів з проміжним викупом емітентом

Схема IV (дії 1, 2, 3в, 4в, 5в) – за участю двох інвесторів з проміжним викупом емітентом (з модифікацією корпоративних прав)

Рис. 1.2. Блок-схема варіацій руху корпоративних прав за етапами їх життєвого циклу [розроблено автором]

Розроблена блок-схема варіацій руху корпоративних прав за етапами їх життєвого циклу, базується на типізації цивільно-правових відносин щодо корпоративних прав та дає змогу:

а) ідентифікувати сторони цивільно-правових відносин щодо корпоративних прав і визначити їх цивільно-правовий статус, окреслити інформаційні інтереси сторін таких відносин;

б) встановити перелік господарських операцій з корпоративними правами, що відбуватимуться за передбаченими схемами їх руху і на основі визначених сфер інтересу сторін обґрунтувати напрямки розкриття інформації про них;

в) обґрунтувати напрямки удосконалення організаційно-методичного забезпечення бухгалтерського обліку корпоративних прав для підвищення достовірності інформації про операції з ними у системі інформаційного забезпечення управління джерелами фінансування діяльності (у емітента) та інвестиційними процесами (у інвестора);

г) розробити методичне забезпечення процедур контролю корпоративних прав з метою підвищення його дієвості у реалізації завдань управління джерелами фінансування діяльності (у емітента) й інвестиційними процесами (у інвестора).

Враховуючи особливості корпоративних прав, виокремлені на основі вивчення наукових публікацій та нормативно-правових документів для удосконалення організації бухгалтерського обліку та контролю корпоративних прав, перш за все, слід враховувати організаційно-правову сутність операцій з ними.

Зокрема, ідентифікація сторін цивільно-правових відносин щодо корпоративних прав та визначення їх цивільно-правового статусу дають змогу не тільки окреслити інформаційні інтереси сторін таких відносин, а й ідентифікувати їх як суб'єктів організації бухгалтерського обліку та суб'єктів контролю. Т. В. Корягіна окреслює також коло учасників корпоративних відносин: 1) суб'єкти господарювання, у статутному капіталі яких є частки осіб (фізичних, юридичних, держави) як учасників такого об'єднання – акціонерні товариства, товариства з обмеженою відповідальністю, холдингові компанії й інші корпоративні товариства; 2) учасники (акціонери, вкладники тощо) товариств [123, с. 34].

На думку В. В. Луця, «учасниками корпоративних відносин є господарські товариства, які набули статусу юридичної особи <...>, а також фізичні та юридичні особи, право участі яких у діяльності товариства як учасників підтверджене відповідним документом (акцією в акціонерному товаристві, рішенням зборів

учасників або статутом товариства з обмеженою відповідальністю, установчим договором повного товариства тощо)» [137].

Насамперед, первинною стороною корпоративних відносин на етапі виникнення корпоративних прав є емітент – юридична особа, що формує або змінює величину статутного (пайового) капіталу через емісію, первинне розміщення пайових цінних паперів або часток (паїв) у капіталі. Саме від рішень емітента залежить обсяг залучення капіталу, характеристика й обсяги цінних паперів та часток, що емітуються та розміщуються. Цивільно-правовий статус емітента визначається нормами Цивільного кодексу України й Господарського кодексу України в частині повноважень формування та зміни статутного капіталу, участі в інших цивільно-правових відносинах. Права сторін корпоративних відносин визначають цивільно-правовий формат господарських операцій з корпоративними правами, а також впливають на формування інтересів сторін як учасників таких операцій.

Підсумовуючи підхід І. В. Лукач [136, с. 62-63] до особливостей суб'єктів корпоративних відносин, сформульовано такі їх характерні риси. Перш за все, суб'єкти корпоративних відносин є учасниками відносин корпоративного управління та реалізації корпоративних прав, причому така участь є формалізованою. По-друге, самі корпоративні відносини є організаційно складними, а тому представлені сукупністю відносин суб'єктів із різним корпоративним статусом (акціонери, учасники, органи корпоративного управління). Крім того, механізми реалізації корпоративних прав диференціюються не тільки за вказаним вище статусом суб'єктів, але й за видами корпоративних цінних паперів, цивільно-правовим статусом суб'єктів, а сама сукупність корпоративних відносин між ними характеризується виникненням конфлікту інтересів.

Повною мірою погоджуючись з І. В. Лукач, вважаємо, що акцентований нею конфлікт інтересів покладається в основу інформаційних запитів сторін корпоративних відносин до системи їх обліково-інформаційного забезпечення. Опис сфери інтересів сторін наведений у таблиці 1.3, виходячи з особливостей

корпоративних прав, як об'єкта інвестування, а також на основі визначених показників операцій з ними.

Таблиця 1.3.

Особливості корпоративних прав та інформаційні інтереси сторін операцій з корпоративними правами

Особливість корпоративних прав	Показник операції з корпоративними правами	Інформаційні інтереси	
		Підприємства-емітента	Підприємства-інвестора
Вкладення коштів у корпоративні права передбачає перехід права власності на частину активів та частину у прибутках підприємства-емітента	Величина вкладеного у корпоративні права капіталу за його видами	Величина активів, отриманих в обмін на корпоративні права	Величина активів, переданих в обмін на корпоративні права
	Різниця між номіналом корпоративних прав та величиною вкладеного капіталу	Величина емісійного доходу від розміщення корпоративних прав	X
Сума, вкладена в корпоративні права не є борговим зобов'язанням підприємства-емітента	Величина вкладеного у корпоративні права капіталу за його видами	Величина сформованих внесків до статутного капіталу за кожним учасником	Величина сформованих фінансових інвестицій
Виникнення додаткових зобов'язань за корпоративними правами виникає у зв'язку зі збільшення вартості частки володіння	Величина змін у власному капіталі	База нарахування дивідендів	База нарахування дивідендів, визначення вартості фінансових інвестицій
	Величина нарахованих на користь інвестора доходів	Величина кредиторської заборгованості перед учасником	Величина погашеної емітентом дебіторської заборгованості
	Обсяги погашення емітентом зобов'язань перед інвестором	Величина погашеної кредиторської заборгованості перед учасником	
Право власності на корпоративні права може бути передана без припинення їх існування	Номінальна вартість корпоративних прав	База визначення величини частки при виходів учасника	База визначення балансової вартості фінансових інвестицій, що передаються
	Величина змін у власному капіталі		
	Вартість продажу корпоративних прав	Величина вилученого капіталу при викупі корпоративних прав власної емісії	База визначення доходу від продажу фінансових інвестицій
	Різниця між номіналом корпоративних прав та вартістю їх продажу	Величина зміни емісійного доходу при викупі корпоративних прав	X

Описаний спектр інформаційних інтересів стає базисом формування системи обліково-інформаційної підтримки ухвалення рішень як емітентом, так і інвестором та слугує основою до розробки надалі організаційно-методичних положень систем бухгалтерського обліку і контролю в частині корпоративних прав. Така розробка вимагає виокремлення змістовних частин господарських процесів щодо реалізації корпоративних прав сторонами корпоративних відносин, які повинні корелювати з етапами їх життєвого циклу.

Будучи юридично складнішим процесом, первинне або вторинне розміщення корпоративних прав вимагає належного обліково-інформаційного забезпечення, а також контролю з боку сторін таких цивільних відносин. Таким чином, окреслення потребують об'єкти бухгалтерського обліку за фактами господарського життя, пов'язаними з рухом корпоративних прав як у емітента, так і у інвестора. Базуючись на підходах І .В. Спасибо-Фатєєвої, М. І. Брагинського, В. В. Вітрянського, Ю. М. Жорнокуй наголошує, що «корпоративні правовідносини містять як елементи речових, так і зобов'язальних відносин» [77, с. 108]. Виходячи з даного твердження, вважаємо, що об'єктом бухгалтерського обліку корпоративних прав є сукупність фактів господарського життя, пов'язаних з володінням корпоративними правами, які охоплюють операції з реалізації майнових прав сторін та виконання взаємних зобов'язань, що виникають у зв'язку з корпоративними правами. На основі запропонованої блок-схеми руху у таблиці 1.4 окреслено групи господарських операцій у сторін корпоративних відносин.

Таблиця 1.4.

**Групи господарських операцій сторін корпоративних відносин,
виходячи з схем обігу корпоративних прав**

<i>Емітент</i>	<i>Інвестор</i>
<i>1</i>	<i>2</i>
Схема I (дії 1, 2, 3) – за участю одного інвестора	
1. Емісія корпоративних прав. Отримання активів в обмін на корпоративні права. 2. Нарахування та виплата дивідендів. 3. Викуп корпоративних прав власної емісії. Виплата частки інвестора у капіталі. 4. Анулювання корпоративних прав.	1. Придбання корпоративних прав. Передача активів в обмін на корпоративні права. 2. Отримання дивідендів. 3. Продаж корпоративних прав емітенту. Отримання частки у капіталі.
Схема II (дії 1, 2а, 3а) – за участю двох інвесторів	
1. Емісія корпоративних прав. Отримання	1. Придбання корпоративних прав. Передача

<p>активів в обмін на корпоративні права. 2. Нарахування та виплата дивідендів. 3. Викуп корпоративних прав власної емісії. Виплата частки інвестора у капіталі. 4. Анулювання корпоративних прав.</p>	<p>активів в обмін на корпоративні права. 2. Отримання дивідендів. 3. Продаж корпоративних прав іншому інвестору.</p>
--	---

Продовження табл. 1.4.

1	2
Схема III (дії 1, 2б, 3б, 4б) – за участю двох інвесторів з проміжним викупом емітентом	
1. Емісія корпоративних прав. Отримання активів в обмін на корпоративні права. 2. Нарахування та виплата дивідендів. 3. Викуп корпоративних прав власної емісії. Виплата частки інвестора у капіталі. 4. Перепродаж корпоративних прав власної емісії. Отримання активів в обмін на корпоративні права. 5. Анулювання корпоративних прав.	Інвестор А 1. Придбання корпоративних прав. Передача активів в обмін на корпоративні права. 2. Отримання дивідендів. 3. Продаж корпоративних прав іншому інвестору.
	Інвестор Б 1. Придбання корпоративних прав. Передача активів в обмін на корпоративні права. 2. Отримання дивідендів. 3. Продаж корпоративних прав емітенту. Отримання частки у капіталі.
Схема IV (дії 1, 2, 3в, 4в, 5в) – за участю двох інвесторів з проміжним викупом емітентом (з модифікацією корпоративних прав)	
1. Емісія корпоративних прав. Отримання активів в обмін на корпоративні права. 2. Нарахування та виплата дивідендів. 3. Викуп корпоративних прав власної емісії. Виплата частки інвестора у капіталі. 4. Модифікація корпоративних прав. 5. Повторне розміщення корпоративних прав. Отримання активів в обмін на корпоративні права. 6. Викуп корпоративних прав власної емісії. Виплата частки інвестора у капіталі. 7. Анулювання корпоративних прав.	Інвестор А 1. Придбання корпоративних прав. Передача активів в обмін на корпоративні права. 2. Отримання дивідендів. 3. Продаж корпоративних прав емітенту. Отримання частки у капіталі.
	Інвестор В 1. Придбання корпоративних прав. Передача активів в обмін на корпоративні права. 2. Отримання дивідендів. 3. Продаж корпоративних прав емітенту. Отримання частки у капіталі.

Запропонований перелік господарських операцій з корпоративними правами, що став базою удосконалення організаційно-методичного забезпечення обліку корпоративних прав для підвищення достовірності інформації про операції з ними в управлінні джерелами фінансування діяльності, а також розробки методичного забезпечення процедур контролю корпоративних прав для підвищення його дієвості у реалізації завдань управління джерелами фінансування діяльності та інвестиційними процесами.

1.2. Класифікація корпоративних прав як основа організації їхнього обліку та контролю

Належна організація бухгалтерського обліку та контролю корпоративних прав як у емітента, так і у інвестора неможлива без упорядкування класифікації корпоративних прав, встановлення можливості використання існуючих ознак класифікації для цілей управління корпоративними правами і створення достовірної обліково-інформаційної підтримки управлінських рішень емітента щодо оптимізації джерел фінансування діяльності та інвестора щодо напрямків здійснення фінансових інвестицій.

Поки що, існуючі класифікації не повною мірою відповідають цілям бухгалтерського обліку та контролю, оскільки в них враховано лише правову природу корпоративних прав через інтерпретацію їх як права власності на частку або пай у статутному капіталі господарського товариства. Тому важливо визначити єдині критерії порівняння корпоративних прав.

Класифікацію корпоративних прав досліджували у своїх працях О. Р. Бойкевич [295], Т. Г. Васильців [295], О. М. Вінник [38], О. А. Воловик [43], В. І. Волошин [295], Н. С. Глусь [47], І. В. Долинська [68], М. В. Кадничанський [3], І. Р. Калаур [99], В. В. Каркавчук [295], Т. В. Корягіна [123], О. А. Лобанов [35], Т. В. Момот [35], О. І. Пилипенко [195], Д. І. Погрібний [198], Н. В. Рудь [35], С. П. Самофалов [264], Л. В. Сіщук [271], І. В. Спасибо-Фатєєва [277].

На основі вивчення наукових публікацій вказаних вище вчених і дослідників з проблем економіки та юридичного забезпечення функціонування корпоративних прав узагальнено підходи до їх класифікації. Зокрема, на думку Т. В. Корягіної, корпоративні права поділяються на майнові та організаційні [123, с. 34]. Сіщук Л. В., використовуючи замість поняття «організаційні права» більш усталений термін «немайнові права», розуміє під ними права на участь у товаристві [271].

Складність юридичної природи корпоративних прав О. В. Долинська відносить до їх основних ознак. Так, вона зауважує, що «корпоративні права учасників господарського товариства є складними та вміщують як майнові, так і

немайнові права.» [68, с. 194]. Д. І. Погрібний також називає корпоративне право є складним структурним утворенням [198, с. 34].

О. М. Вінник пропонує розділяти корпоративні права на основні (притаманні учасникові будь-якої господарської організації), спеціальні (наявність яких пов'язується з участю в суб'єкті господарювання певної організаційно-правової форми або в господарській організації з певним видом виняткової діяльності та закріплюється спеціальними законами), локальні (передбачаються установчими документами конкретної господарської організації) [39, с. 181].

Такої ж думки дотримується і О. А Воловик, зазначаючи, що «правомочності, які входять до складу корпоративних прав, включають як майнові, так і організаційні права. Майнові – пов'язані із правом на участь у формуванні статутного капіталу підприємства, розподілі прибутку та отриманні дивідендів, частки майна (при ліквідації підприємства) тощо. До складу організаційних віднесено право на участь в управлінні підприємством, право на отримання інформації про його діяльність та ін.» [42, с. 20].

І. Спасибо-Фатєєва вважає, що «корпоративні права - це поєднання майнових (право на отримання певної частки прибутку (дивідендів) юридичної особи та активів у разі її ліквідації) і немайнових прав (право на участь в управлінні нею)» [277, с. 11].

«При відчуженні майнових корпоративних прав, – акцентує О. В. Долинська, – відбувається відчуження і немайнових корпоративних прав, водночас, немайнова складова корпоративних прав учасників господарського товариства не може окремо відчужуватися, оскільки є оборотоздатним об'єктом» [68, с. 194].

С.П. Самофалов, вивчаючи проблеми управління корпоративними правами держави, виділяє такі ознаки їх класифікації: за суб'єктом управління, за ступенем корпоративного контролю держави, за галузевими особливостями, за строками закріплення корпоративних прав у власності держави, за способом приватизації, за попередньою належністю до державної чи комунальної власності [264, с. 20].

О.І. Пилипенко дає визначення та класифікацію корпоративних прав, з урахуванням облікового аспекту, зокрема, під ними він розуміє «сукупність майнових і немайнових прав акціонера – власника акцій товариства, які визначаються з прав власності на акції, що передбачають право на участь в управлінні акціонерним товариством, отримання дивідендів або активів акціонерного товариства у разі його ліквідації відповідно до закону, а також інші права та правомочності, передбачені законом і статутними документами» [190, с. 45].

Специфіка корпоративного права, на думку С. В. Несиної, полягає в тому, що воно включає низку прав, зокрема: права на управління; права на отримання частини прибутку; права на одержання дивідендів [153, с. 182-183]

Зміст прав у вигляді цінних паперів залежить від виду акцій (прості чи привілейовані, різні типи привілейованих акцій передбачають неоднаковий зміст корпоративних прав). Погодимось з О. М. Гнатівим [49], що кожне з існуючих прав повинно мати свій механізм реалізації, який би унеможливив зловживання як з боку посадових осіб товариства, так і з боку акціонерів, тобто мав би запобігти корпоративним конфліктам. Це, своєю чергою, вимагає вирішення існуючих практичних проблем на законодавчому рівні.

Дослідженню видів майнових корпоративних прав та механізмів їх реалізації присвячено науковий пошук І. Р. Калаура. Зокрема, він виділяє такі майнові корпоративні права: право на одержання частини прибутку (дивідендів) товариства пропорційно своїй частці у статутному (складеному) капіталі; право здійснювати відчуження часток у статутному (складеному) капіталі товариства, володіння цінними паперами, що засвідчують участь у товаристві, в порядку, встановленому законом; право на частку активів у випадку ліквідації товариства [99, с. 101-102]. Крім того, він також виокремлює корпоративні права (правомочності) загального та спеціального характеру, виходячи з того, яким чином і на якому законодавчому рівні (державному чи локальному) закріплено корпоративні права [99, с. 103].

Для відображення корпоративних прав у системі бухгалтерському обліку О. І. Пилипенко так ідентифікує систему об'єктів, пов'язаних з процесами їх придбання, використання та відчуження: 1) фінансові інвестиції; 2) статутний (акціонерний) капітал; операції з дивідендами; розрахунки з учасниками; фонд нарахування дивідендів; операції з розподілу прибутку [195], що відповідає класифікації корпоративних прав для бухгалтерського обліку за такими ознаками: майновий зміст (майнові та немайнові), повнота (повні, неповні, основні, додаткові) [195].

Так, до майнових корпоративних прав ним віднесено: 1) право на одержання коштів, що підлягають розподілу між учасниками товариства після проведення всіх необхідних розрахунків при його ліквідації; 2) право вимагати викупу акцій; 3) право на отримання інших дистрибуцій (привілеїв), передбачених установчими документами товариства; 4) право на переважне придбання частки в статутному капіталі або акцій закритого публічного товариства при відчуженні їх іншим учасником; 5) право при виході з товариства на одержання коштів, що дорівнюють вартості частки майна товариства, пропорційно частці учасника в статутному капіталі; 6) право на дивіденди (проценти від прибутку) товариства; 7) право на придбання акцій додаткової емісії пропорційно своїй частці у статутному капіталі; а до немайнових – 1) передача права (або частини прав), що надаються акцією, своєму представнику на підставі доручення; 2) право на участь в управлінні товариством; 3) право одержувати інформацію про діяльність товариства; 4) право на вихід з товариства [195].

Окремій класифікації підлягають корпоративні права акціонерів. За критерієм можливості впливу акціонера на прийняття рішень на засіданнях загальних зборів акціонерного товариства Н. С. Глузь його права поділяє на: права як одиничного акціонера, права як члена більшості акціонерів; права як члена меншості акціонерів [47, с. 21]. Вона також пропонує здійснювати поділ корпоративних прав за джерелами корпоративного права на законодавчі та статутні.

Вивчення підходів до класифікації корпоративних прав дозволило виявити переважання юридичного підходу в ідентифікації видів корпоративних прав, оскільки самі корпоративні права є категорією господарського законодавства.

Проте, оскільки процес реалізації корпоративних прав у господарській діяльності підприємств полягає у здійсненні сукупності господарських операцій, пов'язаних з використанням спектру прав сторін корпоративних відносин, доцільно розробити класифікацію господарських операцій з корпоративними правами. Це дозволить на основі визначення ознак класифікації конкретизувати об'єкти бухгалтерського обліку за такими операціями, визначити напрями систематизації і розкриття інформації про них у фінансовій та управлінській звітності.

Для удосконалення бухгалтерського обліку та контролю корпоративних прав ознаки класифікації операцій з ними наведено у таблиці 1.5.

Таблиця 1.5.

Запропоновані ознаки класифікації операцій з корпоративними правами для цілей бухгалтерського обліку та контролю

<i>Класифікаційна ознака</i>	<i>Види операцій з корпоративними правами</i>
Рівень нормативно-правового регулювання	Урегульовані на державному рівні
	Урегульовані на локальному рівні
Наявність вимог оподаткування	Оподатковувані
	Неоподатковувані
Відповідність стратегії підприємства	Операції, що відповідають стратегії підприємства
	Операції, що не відповідають стратегії підприємства
За етапом життєвого циклу корпоративних прав	Емісія
	Відчуження
	Анулювання
Вплив на фінансовий стан	Операції, що поліпшують фінансовий стан
	Операції, що погіршують фінансовий стан
	Операції, що не впливають фінансовий стан
Регулярність здійснення	Разові операції
	Регулярні операції
Форма здійснення операції	Монетарна
	Немонетарна
За інституційним статусом інвестора	Операції з розміщення корпоративних прав серед фізичних осіб
	Операції з розміщення корпоративних прав серед

	юридичних осіб недержавного сектору
	Операції з розміщення корпоративних прав серед юридичних осіб державного сектору

Проаналізуємо кожен з виокремлених видів операцій:

1) за рівнем нормативно-правового регулювання:

– урегульовані на національному рівні. Такі операції не вимагають додаткового документального забезпечення, якщо відповідні законодавчі норми є конкретними, а не диспозитивними. Такі операції, як правило, урегульовані цивільним та господарським законодавством та визначають загальноприйняті процедури формування статутного та інших капіталів підприємства, розподілу дивідендів, вихід учасника;

– урегульовані на локальному рівні. Такі операції вимагають додаткового документування та закріплення процедур ухвалення рішень щодо корпоративних прав. Переважно локальні положення та розпорядчі документи конкретизують диспозитивні законодавчі норми та дають змогу визначити параметри здійснення господарських операцій окремих суб'єктів господарювання;

2) за наявністю вимог оподаткування:

– оподатковувані. Впливають на формування бази оподаткування податками та зборами, відповідно до норм чинного законодавства, а також підлягають податковому контролю. Інформація про такі операції формується в аналітичних розрізах, які відповідають змісту показників податкових декларацій;

– неоподатковувані. Не враховуються при визначенні бази оподаткування під час нарахування податків та зборів, через що ведення додаткових аналітичних відомостей та реєстрів податкового обліку не потрібне;

3) за відповідністю стратегії підприємства:

– операції, що відповідають стратегії підприємства. Як правило, є запланованими (за самим фактом їх здійснення та/або обсягами) та сприяють досягненню стратегічних та тактичних цілей розвитку емітента (в частині залучення джерел фінансування власної діяльності) та інвестора (в частині здійснення фінансових інвестицій). Належним чином сплановані операції даного

виду дають змогу з урахуванням попередньої ознаки класифікації застосувати інструментарій податкового планування господарської діяльності, отримувати податкові пільги;

– операції, що не відповідають стратегії підприємства. Є незапланованими (за самим фактом їх здійснення та/або обсягами операції), можуть негативно позначитися на фінансовому стані підприємства, тимчасово гальмують його розвиток та реалізацію інвестиційних проєктів тощо. Можуть траплятися випадки, коли такі операції з корпоративними правами викликані непередбачуваними та несприятливими змінами чинного законодавства, податкового та інвестиційного середовища, кон'юнктури ринків товарів та послуг, зниження інвестиційної привабливості різних секторів економіки;

4) за етапом життєвого циклу корпоративних прав:

– емісія. Полягають у видачі документів, що посвідчують корпоративні права, за якими емітент отримує грошові кошти та/або інші товарно-матеріальні цінності в обмін на емітовані корпоративні права. Такі операції генерують зміни в об'єктах бухгалтерського обліку, формування інформації про які вимагається системою управління для аналізу результативності первинного розміщення корпоративних прав. Емітовані корпоративні права засвідчують участь інвестора у статутному капіталі емітента, надають їх власникам право на участь в управлінні, одержання частини у прибутках та майні емітента при його ліквідації;

– відчуження. Виникають у зв'язку з тим, що власне корпоративні права є майновими правами, хоча вираженої матеріальної форми вони не мають. Проте, як і інші види активів майнові корпоративні права можуть відчужуватися (бути предметом договорів купівлі-продажу, дарування, міни тощо), бути об'єктом застави, передаватися як внески до статутного капіталу інших господарських товариств. Так, п. 3 ст. 165 Господарського кодексу України [57] встановлено, що операції купівлі-продажу цінних паперів здійснюють їх емітенти, власники, а також торгівці цінними паперами-посередники у сфері випуску та обігу цінних паперів, а частиною 1 цієї статті обмежено коло джерел фінансування

для придбання цінних паперів (тільки за рахунок коштів, що надходять у їх розпорядження після сплати податків та відсотків за банківський кредит) [57]. У Податковому кодексі України (пп. 14.1.244 п. 14.1 ст. 14) [200] цінні папери, що використовуються у будь-яких операціях, крім операцій з їх випуску (емісії) та погашення віднесено до товарів, а отже на їх відчуження, не пов'язане з емісією або погашенням, застосовуються норми оподаткування операцій поставки. Водночас, пп. 14.1.81 п. 14.1 ст. 14 визначено, що «господарські операції, що передбачають придбання корпоративних прав, цінних паперів, деривативів та/або інших фінансових інструментів, відносяться до фінансових інвестицій і можуть бути або прямими (внесення коштів або майна в обмін на корпоративні права, емітовані юридичною особою при їх розміщенні такою особою), або портфельними (купівля цінних паперів за кошти на фондовому ринку або біржовому товарному ринку) [200];

– анулювання. Викуплені емітентом у інвестора акції, що є сукупністю організаційно-правових дій, спрямованих на припинення існування корпоративних прав, уречевлених у корпоративних цінних паперах. Може відбуватися у вигляді зменшення кількості емітованих корпоративних цінних паперів, дроблення їх номіналу, конвертації корпоративних цінних паперів старого зразка на корпоративні цінні папери нового зразка;

5) за впливом на фінансовий стан:

– операції, що поліпшують фінансовий стан. Виділяються у зв'язку з необхідністю визначення позитивного економічного ефекту від реалізації корпоративних прав для цілей окреслення напрямів інтенсифікації таких операцій, визначення факторів зміни фінансового стану, резервів його поліпшення. Т. Г. Васильців, В. І. Волошин, О. Р. Бойкевич та В. В. Каркавчук вважають захищеність корпоративних прав підприємства одним із пріоритетних індикаторів рівня фінансової безпеки підприємства [295, с. 56], а, отже, операції, спрямовані на забезпечення захищеності корпоративних прав, можна вважати такими, що поліпшують фінансовий стан підприємства-емітента;

– операції, що погіршують фінансовий стан. Визначаються у зв'язку з необхідністю оперативного моніторингу негативного впливу обраної підприємством політики щодо корпоративних прав, обрання заходів усунення негативного впливу операцій з корпоративними правами на фінансовий стан, формування резервів поліпшення фінансового стану;

– операції, що не впливають фінансовий стан. В чистому вигляді не існують. Будь-яка операція підприємства, тим більше з корпоративними правами, впливає на показники фінансової стійкості, ліквідності тощо, проте їх вплив може бути не суттєвим або таким, який достеменно визначити на разі неможливо. Такі операції, не урахувуючи їх відносну нейтральність, слід визначати об'єктом постійного моніторингу і піддавати процедурам контролю, оскільки в умовах змінюваного економічного середовища, їх вплив на діяльність підприємства може стати істотним;

б) за регулярністю здійснення:

– разові операції. Нерегулярного характеру, пов'язані з рішеннями емітента та/або інвестора щодо корпоративних прав. Прикладом таких операцій можуть бути операції емісії, перепродажу або анулювання корпоративних прав. Разові операції, як правило, організаційно і юридично складні та значні за обсягами, а тому підлягають глибокому контролю з боку сторін корпоративних відносин. Крім того, інформація про такі операції повинна розкриватися у фінансовій звітності підприємства в деталізованому вигляді, оскільки вони, переважно, впливають на фінансову стійкість суб'єкта господарювання;

– регулярні операції. Нарахування та виплата дивідендів, їх оподаткування. Вони здійснюються регулярно, що вимагає розробки облікових процедур, стандартизованих форм документального забезпечення, а також розкриття інформації у фінансовій звітності підприємства у динаміці (для забезпечення порівнянності звітності);

7) за формою здійснення операції:

– монетарна. Визначення операцій з корпоративними правами, що відбуваються у монетарній формі, дозволяє на практиці сформувати

інформацію про грошові потоки, спланувати їх, врахувати можливі наслідки для показника ліквідності підприємства та убезпечити його від незадовільного рівня платоспроможності;

– немонетарна. Така форма операцій виявляється у тому, що вони опосередковані рухом товарно-матеріальних цінностей, відмінних від грошових коштів та їх еквівалентів. Такі операції можуть призводити до додаткових витрат, а тому повинні бути заплановані з точки зору доцільності та економічної ефективності їх здійснення;

8) за інституційним статусом інвестора:

– операції з розміщення корпоративних прав серед фізичних осіб. Такий характер операцій обумовлює специфіку оподаткування доходів інвесторів у вигляді нарахованих на їх користь дивідендів;

– операції з розміщення корпоративних прав серед юридичних осіб недержавного сектору. Такі операції визначають необхідність специфічних розрахунків за авансовими внесками з податку на прибуток у зв'язку з нарахуванням на їх користь дивідендів, а також обумовлюють можливість використання методичного прийому зустрічної перевірки при здійсненні контролю корпоративних прав у інвестора і емітента

– операції з розміщення корпоративних прав серед юридичних осіб державного сектору. Такі операції пов'язані з необхідністю розрахунків за частиною прибутку (доходу) до державного бюджету та аналогічно обумовлюють можливість використання зустрічної перевірки при здійсненні контролю корпоративних прав, частина яких утримується суб'єктами державного сектору.

Наведений підхід до класифікації операцій з корпоративними правами потребує детальнішого розгляду в контексті відповідності наведених ознак цілям управління корпоративними правами, зокрема в контексті формування систем бухгалтерського обліку та контролю корпоративних прав у емітента та інвестора.

Організаційні положення бухгалтерського обліку корпоративних прав слід формувати виходячи з необхідності реалізації завдань контролю, тобто, по суті, інформаційні потоки організуються, щоб задовольняти інформаційні потреби систем управління сторін корпоративних відносин (табл. 1.6).

Таблиця 1.6.

Напрямки організації інформаційних потоків щодо господарських операцій з корпоративними правами, виходячи з інформаційних інтересів сторін корпоративних відносин

<i>Інформаційні інтереси сторін корпоративних відносин</i>	<i>Задоволення інформаційних інтересів сторін корпоративних відносин</i>	
	<i>Емітента</i>	<i>Інвестора</i>
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
Стан збереження та використання майна підприємства	Емітуючи корпоративні права та приймаючи акціонерний капітал, підприємство емітент отримує всі ризики та вигоди від володіння майном, переданим інвестором. Таке майно за принципом автономності підлягає обліку та контролю як активи юридичної особи-емітента	Набуваючи корпоративних прав, інвестор передає емітенту певні види та обсяги активів в обмін на них. Це обумовлює списання з балансу відповідних активів та виникнення специфічного активу у вигляді фінансових інвестицій, контроль за збереженням яких пов'язаний із застосуванням інших контрольних процедур
Структура, обсяги та результати операцій з корпоративними правами	Інформація про операції емітента формується у фінансовій звітності, зокрема: – Балансі (Звіті про фінансовий стан) в частині структури власного капіталу, розрахунків з учасниками; – Звіті про фінансові результати (Звіті про сукупний дохід) в частині розрахунку показників прибутковості акцій; – Звіті про рух грошових коштів у частині руху коштів у результаті фінансової діяльності; – Звіті про власний капітал в розрізі видів операцій, що призводять до змін власного капіталу (в розрізі його складових) – примітках до фінансової звітності в частині розкриття суттєвих змін у структурі джерел фінансування діяльності та подій, що їх викликали, а також таких подій після дати балансу	Інформація про операції інвестора формується у фінансовій звітності, зокрема: – Балансі (Звіті про фінансовий стан) в частині структури фінансових інвестицій за об'єктами інвестування та їх строками; – Звіті про фінансові результати (Звіті про сукупний дохід) в частині доходів і втрат від участі в капіталі, розрахунку показників іншого сукупного доходу; – Звіті про рух грошових коштів у частині руху коштів у результаті інвестиційної діяльності; – примітках до фінансової звітності в частині конкретизації показників балансу щодо структури фінансових інвестицій за об'єктами інвестування та їх строками, а також розкриття суттєвих змін у структурі та величині фінансових інвестицій та подій, що їх викликали (в т.ч. подій після дати балансу)
	Внутрішні звітність, що розкриває показники структури джерел фінансування діяльності, вартості залучення капіталу, аналітичні показники віддачі власного	Внутрішні звітність, що розкриває показники прибутковості фінансових інвестицій за їх видами, вартості на дату балансу та альтернативних інвестиційних проектів

	капіталу	
--	----------	--

Таким чином, облікова політика у сторін корпоративних відносин (як емітента, так і інвестора) покликана створювати належну обліково-інформаційну підтримку управлінських рішень у реалізації стратегії фінансування діяльності емітента та інвестиційної стратегії інвестора. За результатами дослідження ідентифіковано напрями використання запропонованої класифікації операцій з корпоративними правами при побудові системи їх бухгалтерського обліку (таблиця 1.7).

Таблиця 1.7.

Використання запропонованої класифікації операцій з корпоративними правами при побудові системи їх бухгалтерського обліку

<i>Класифікаційна ознака</i>	<i>Вплив на побудову бухгалтерського обліку</i>
Рівень нормативно-правового регулювання	1. Формується система документального забезпечення операцій в частині фіксації норм державного або локального права щодо підстав реалізації корпоративних прав. 2. Визначаються форми та цивільно-правовий статус операції, що підлягає відображенню в бухгалтерському обліку.
Урегульованість податковим законодавством	1. Визначається потреба формування в обліку даних про базу оподаткування за операцією, відповідно до Податкового кодексу України. 2. Обумовлюється розкриття інформації про операцію в податковій звітності.
Відповідність стратегії підприємства	1. Прямого впливу на систему бухгалтерського обліку не має. 2. Визначається потреба розкриття інформації про операції в примітках до фінансової звітності.
За етапом життєвого циклу корпоративних прав	1. Обумовлюється вибір об'єкта бухгалтерського обліку. 2. Зумовлюється система документального забезпечення операції. 3. Впливають на формування кореспонденції рахунків залежно від об'єкта обліку. 4. Визначають напрями розкриття інформації у фінансовій звітності.
Вплив на фінансовий стан	1. Визначаються напрями розкриття впливу господарських операцій на фінансовий стан у звітності на підставі показників зміни активів, зобов'язань, доходів і витрат.
Регулярність здійснення	1. Визначається необхідність закріплення облікових процедур для відображення регулярних операцій. 2. Визначаються напрями розкриття інформації про операції у фінансовій звітності.
Форма здійснення операції	1. Визначаються види активів, що беруть участь в операції, обумовлюються матеріальні та грошові потоки, на основі чого встановлюються об'єкти бухгалтерського обліку та окреслюються положення облікової політики щодо них.
Інституційний статус інвестора	1. Визначається сутність господарських операцій, які здійснюються на виконання рішень про розподіл чистого прибутку та нарахування дивідендів за результатами періоду, а також їх оподаткування

Обґрунтовані вище підходи є базисом формування теоретичних положень і розробки практичних рекомендацій з удосконалення організаційно-методичних засад бухгалтерського обліку корпоративних прав у емітента та інвестора на основі науково обґрунтованої класифікації операцій з корпоративними правами. Її використання посилить інформативність аналітичного обліку таких операцій при формуванні якісної інформації та її представлення зацікавленим користувачам відповідно до їх інформаційних запитів.

Організаційні засади контролю корпоративних прав у сторін корпоративних відносин розробляються виходячи з завдань контролю, визначених у системах управління емітента й інвестора, з урахуванням, відповідно, емісійної та інвестиційної стратегій таких підприємств.

Виходячи з інформаційних інтересів сторін корпоративних відносин (як емітента, так і інвестора), виокремлюються напрямки здійснення контролю корпоративних прав, з урахуванням ризикових ділянок функціонування механізму їх реалізації. За результатами дослідження ідентифіковано напрямки використання запропонованої класифікації операцій з корпоративними правами при побудові системи їх контролю (таблиця 1.8).

Таблиця 1.8.

Використання запропонованої класифікації операцій з корпоративними правами при побудові системи їх контролю

<i>Класифікаційна ознака</i>	<i>Вплив на побудову контролю</i>
<i>1</i>	<i>2</i>
Рівень нормативно-правового регулювання	1. Визначення системи норм, дотримання яких контролюється; 2. Контроль відповідності локальних нормативних документів диспозитивним нормам державного законодавства
Урегульованість податковим законодавством	1. Включення перевірки операцій до завдань контролю податкових розрахунків; 2. Визначення системи документального забезпечення доказової бази формування бази оподаткування; 3. Контроль правильності складання податкової звітності в частині операцій з корпоративними правами
Відповідність стратегії підприємства	1. Визначення напрямів контролю операцій та їх результатів з метою визначення відхилень та незапланованих впливів
За етапом життєвого циклу корпоративних прав	Ідентифікує завдання контролю операцій у емітента та інвестора, визначає цивільно-правовий статус операцій, окреслює об'єкти контролю

<i>1</i>	<i>2</i>
Вплив на фінансовий стан	Визначають предметом контролю причинно-наслідкові зв'язки між операціями та показниками фінансового стану і результативності
Регулярність здійснення	Посилює важливість визначення ризику викривлення показників обліку та звітності за нетиповими операціями та разовими операціями
Форма здійснення операції	Обумовлює внесення до завдань контролю перевірки матеріальних та грошових потоків, контроль зміни рівня ліквідності
Інституційний статус інвестора	Обумовлює можливість використання методичного інструментарію зустрічних перевірок (а у випадку проведення аудиту – процедур зовнішнього підтвердження)

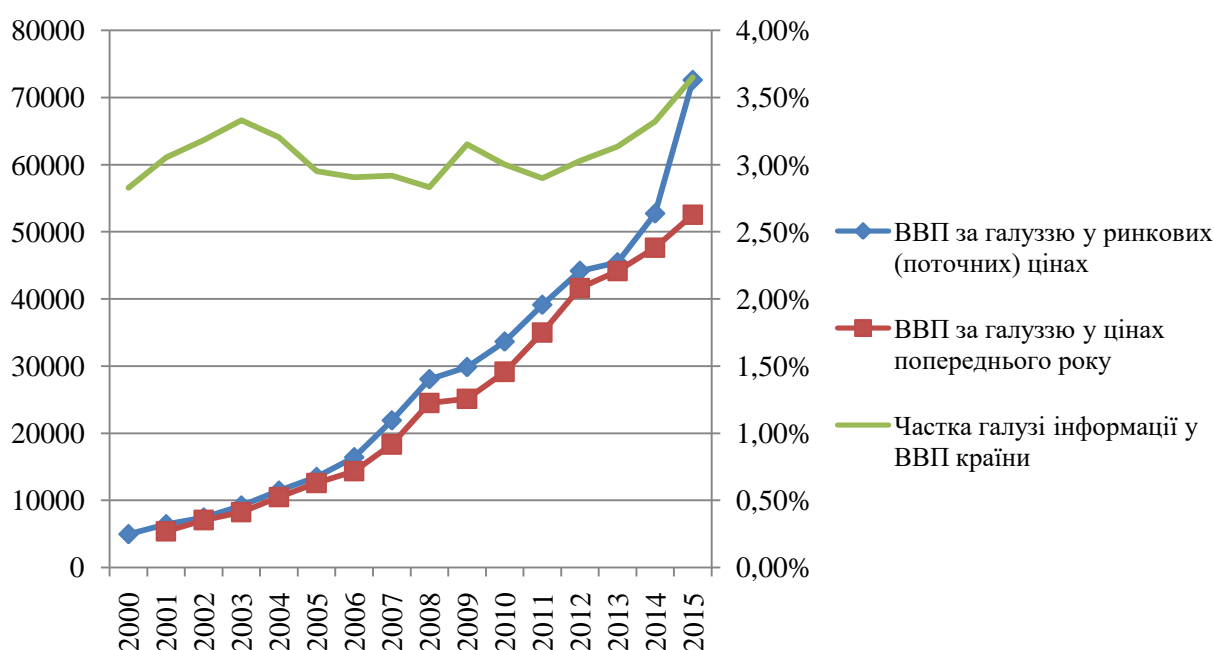
На основі належної обліково-інформаційної підтримки процедур контролю, що базується на використанні представленої класифікації операцій з корпоративними правами, в процесі виконання контрольних процедур можливо виявляти відхилення та прогнозувати результати здійснення таких операцій, контролювати процеси реалізації стратегії фінансування діяльності емітента та дотримання інвестиційної стратегії інвестора.

1.3. Галузеві особливості діяльності телекомунікаційних підприємств та їх вплив на побудову бухгалтерського обліку та контролю

В умовах науково-технічного прогресу та розвитку новітніх засобів комунікації галузь телекомунікацій набуває ознак стратегічно важливої сфери економічної діяльності, оскільки віртуалізація багатьох суспільних відносин, що актуалізується останнім часом (від фінансово-телекомунікаційних послуг до використання хмарних технологій в освіті), є перспективним напрямком розвитку суспільства, зокрема і українського, що особливо важливо на етапі європейського вектору розвитку України.

Галузь інформації та телекомунікацій не ізольована від інших. Скоріше навпаки, її розвиток позначається на інших сферах суспільно-економічного життя, і у багатьох випадках обумовлює розвиток фінансового сектору економіки, електронної комерції, інструментально забезпечує бізнес-процеси міжнародних відносин у глобальному економічному середовищі.

Економічний розвиток телекомунікацій в економіці України підтверджується тенденцією зростання частки галузі інформації та телекомунікацій у ВВП України, що показано на рисунку 1.3.

Рис. 1.3. Динаміка величини ВВП за галузь інформації та телекомунікацій та частки у ВВП України протягом 2000-2013 рр. (побудовано на основі [26, 31,27])

«Ринок телекомунікацій має стати ефективним інструментом розвитку суспільства в цілому», – наголошує М. Гончар, – Саме вдосконалення регуляторних механізмів дозволить більш активно залучати операторів для вирішення цих суспільно значущих питань [252]. Таке значення пояснюється тим, що телекомунікації забезпечують здійснення численних бізнес-процесів, використання сучасних комунікаційних технологій, оперативний зв'язок та передачу даних.

Стратегічне значення якісного розвитку телекомунікацій обумовлюється необхідністю:

по-перше, інтеграції України у світовий глобальний інформаційний простір (особливе значення має розвиток та впровадження інтегрованих мультисервісних мереж, покликаних забезпечити якісну передачу всіх видів трафіку);

по-друге, забезпечення необмеженого та надійного доступу користувачів до інформаційних ресурсів та спеціальних програмних інструментів різних мереж; по-третє, створення технологічних умов мобільності користувачів телекомунікаційних послуг у всіх сферах суспільного життя в умовах динамічності глобального середовища.

Відповідно до Державного класифікатора видів економічної діяльності ДК 009:2010, у секції J «Інформація та телекомунікації» виокремлено розділ 61 «Телекомунікації (електрозв'язок)» [63], до якого включено «діяльність із надання телекомунікаційних та інших супутніх послуг, таких як передавання голосових, текстових, звукових або відеоданих»[63]. Поділ економічної діяльності здійснено на основі типу задіяної інфраструктури, що дозволило структурувати її за групами та підгрупами, наведеними в таблиці 1.9, характеристика яких представлена у Додатку Б.

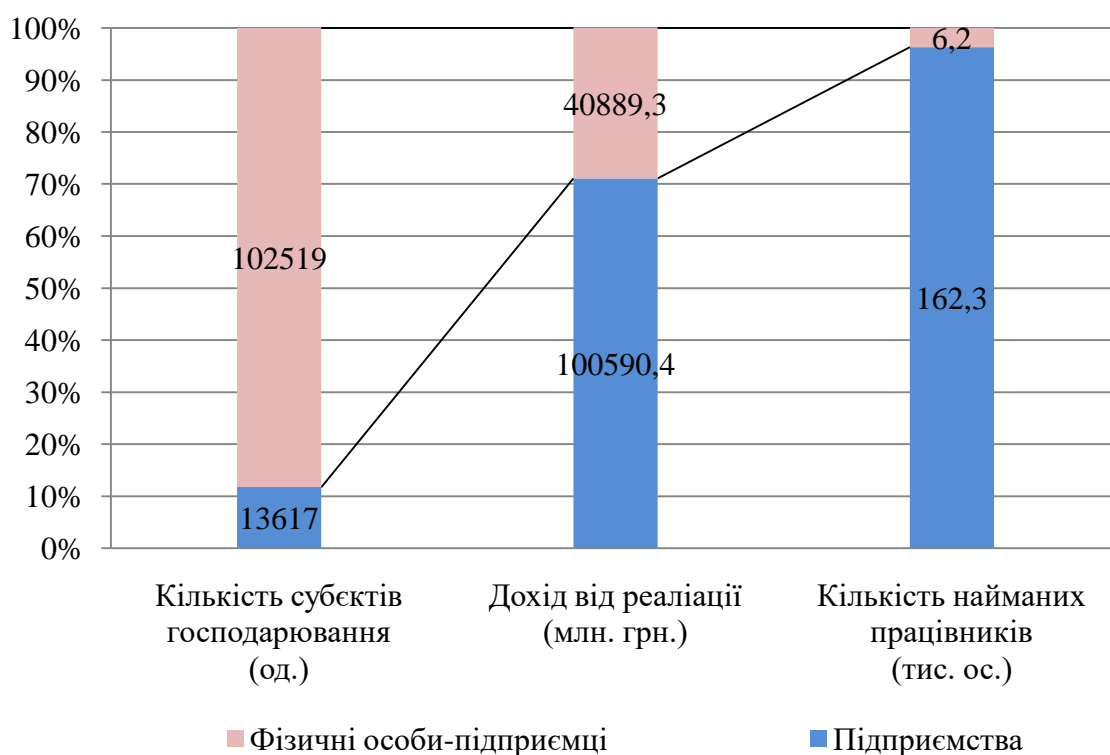
Таблиця 1.9.

Групи та підгрупи видів економічної діяльності, зазначеної у розділі 61 «Телекомунікації (електрозв'язок)» секції J «Інформація та телекомунікації» (представлено на основі [63])

<i>Шифр групи, класу</i>	<i>Назва групи, класу</i>
61.1 (61.10)	Діяльність у сфері проводового електрозв'язку
61.2. (61.20)	Діяльність у сфері безпроводового електрозв'язку
61.3. (61.30)	Діяльність у сфері супутникового електрозв'язку
61.9. (61.40)	Інша діяльність у сфері електрозв'язку

Вивчення розвитку та обсягів діяльності у досліджуваній галузі економіки проводилося на підставі аналізу інформації Державної служби статистики України щодо секції J «Інформація та телекомунікації», що дозволило встановити співвідношення показників розвитку даної галузі із загальними тенденціями розвитку економіки України, сформуванню комплексного розуміння галузевих особливостей та тенденцій, а також скерувати подальший науковий пошук на обґрунтування шляхів розв'язання виявлених проблем.

Структура кількісних показників розвитку галузі інформації і телекомунікації в Україні у 2015 р. характеризувалася значним розшаруванням, з урахуванням цивільно-правового статусу суб'єктів господарювання (рис. 1.4).

Рис. 1.4. Структура кількісних показників розвитку галузі інформації і телекомунікації в Україні у 2015 р. за цивільним статусом суб'єктів господарювання (дані наведено і розраховано на основі [111, 119, 156])

Так, серед всієї кількості суб'єктів господарювання у досліджуваній галузі економіки 11,7 % склали юридичні особи, що на 8,5 п.с. менше, ніж у

2012 році (для порівняння – загалом за всіма галузями даний показник складає 17,4 %).

Це свідчить про наявність значної кількості дрібних посередників (у понад 102,5 тис. фізичних осіб-підприємців даної галузі працює лише 6,2 тис. осіб), здрібнення бізнесу в цілому. Негативним аспектом даної тенденції є те, що таких суб'єктів господарювання складніше контролювати на предмет дотримання чинного законодавства у сфері телекомунікацій. Наприклад, у сфері надання широкопasmового доступу до мережі Інтернет дана проблема виявляється у тінізації діяльності постачальників таких послуг. О. Животовський зауважує, що «сьогодні постачальники послуг утримують невисокі ціни або за рахунок низької якості, або за рахунок явного порушення законодавства, <...> невеликі гравці працюють у «сірій зоні» [267]. При цьому розвиток даного ринку він вбачає у додатковому інвестуванні технологічних процесів та консолідації гравців ринку, а також у зниженні бар'єрів входження на ринок, спрощенні умов діяльності постачальників послуг.

У 2012-2015 рр., за даними Державної служби статистики України, спостерігалось зростання кількості підприємства галузі інформації та телекомунікацій на 1,3 %, причому за рахунок зростання кількості суб'єктів малого підприємництва (табл. 1.10). Водночас, сукупні доходи даної групи підприємств за досліджуваний період зросли в 1,5 рази. Разом з тим, середня доходність цих підприємств також зросла в 1,5 рази – з 1,30 до 1,95 млн. грн. (тобто на 50 %).

Сталим та відносно стабільним залишаться щорічний приріст числа абонентів мобільного зв'язку, однак зменшенням характеризується число абонентів кабельного телебачення. Такий перерозподіл числа абонентів між різними видами телекомунікаційних послуг ми можемо пояснити впровадженням багатьма операторами мобільного зв'язку пакетних пропозицій із доступом до мережі Інтернет, його використанням в тому числі для перегляду телевізійних програм та он-лайн інформаційних ресурсів.

Розвиток галузі інформації та телекомунікацій, як і інших галузей економіки, багато в чому залежить від обсягів інвестування у підприємства даного сектору економіки. Проте забезпечення інвестиційної привабливості таких підприємств базуються не тільки на позитивній кон'юктурі ринку телекомунікаційних послуг та технологічному забезпеченні підприємств, а й на здатності підприємства генерувати прибутки, тобто ефективно використовувати належне їм майно для створення приросту власного капіталу.

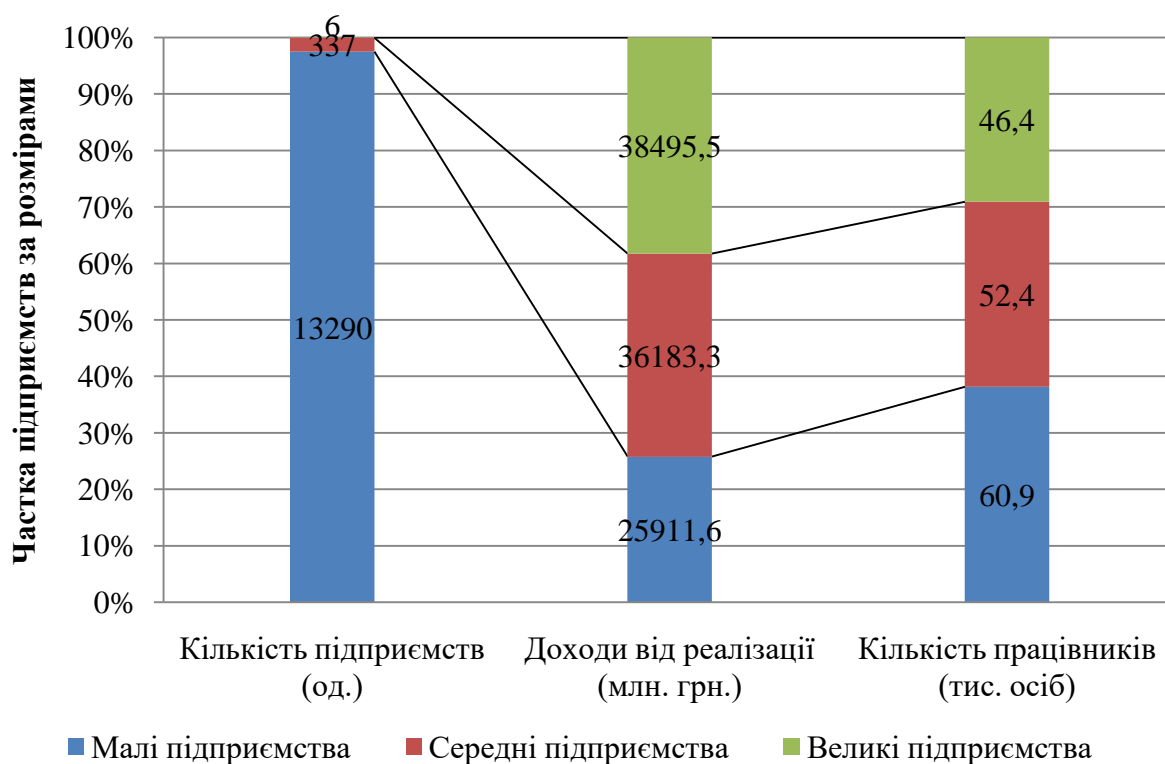
Таблиця 1.10.

Кількісні показники розвитку галузі інформації і телекомунікації в Україні протягом 2012-2015 рр. (дані наведено і розраховано на основі [104, 105, 106, 107, 112, 113, 114, 115, 159, 160, 161, 162])

№ з/п	Показник	Роки				Темпи зростання, %
		2012	2013	2014	2015	
1.	Кількість підприємств, в т.ч.:	13448	14885	13319	13633	101,38%
1.1.	– великі підприємства	13	12	6	6	46,15
1.2.	– середні підприємства	411	406	374	337	82,00
1.3.	– малі підприємства	13024	14467	12939	13290	102,04
2.	Кількість найманих працівників, тис. осіб, у т.ч.:	216,2	214,6	189,6	159,7	73,87
2.1.	– на великих підприємствах	83,9	76,8	61,4	46,4	55,30
2.2.	– середніх підприємствах	54,2	61,6	62,4	52,4	96,68
2.3.	– малих підприємствах	78,1	76,2	65,8	60,9	77,98
3.	Обсяги реалізованої продукції (товарів, послуг), млн. грн, у т.ч.:	79355	80410	84104	100590	126,76
3.1.	– великими підприємствами	39662	39236	36411	38495,5	97,06
3.2.	– середніми підприємствами	22709	24182	28798	36183,3	159,34
3.3.	– малими підприємствами	16984	16993	18895	25911,6	152,57
4.	Середня чисельність персоналу на одному підприємстві, тис. осіб:					
4.1.	– великих підприємств	6,454	6,400	10,233	7,733	119,83
4.2.	– середніх підприємств	0,132	0,152	0,167	0,155	117,88
4.3.	– малих підприємств	0,006	0,005	0,005	0,005	76,37
5.	Середня величина обсягів реалізованих продукції (товарів, послуг), млн. грн.:					
5.1.	– на великих підприємствах	3051	3270	6068,5	6415,92	210,29
5.2.	– на середніх підприємствах	55,25	59,56	76,999	107,369	194,33
5.3.	– на малих підприємствах	1,3	1,17	1,4603	1,94971	149,98

При цьому на 3 % порівняно з 2012 роком знизились доходи великих підприємств, а доходи середніх за той же період зросли на 59,3%, хоча їх кількість на ринку і скоротилася відповідно на 54 % та 18 %, що свідчить про певне розширення діяльності існуючих суб'єктів господарювання, а також про певне зростання попиту на їх послуги.

Графічно співвідношення часток отриманих доходів від реалізації та кількості підприємств, що їх отримали (за їх розмірами), а також кількості найманих працівників у підприємствах відповідної категорії, представлено на рисунку 1.5.

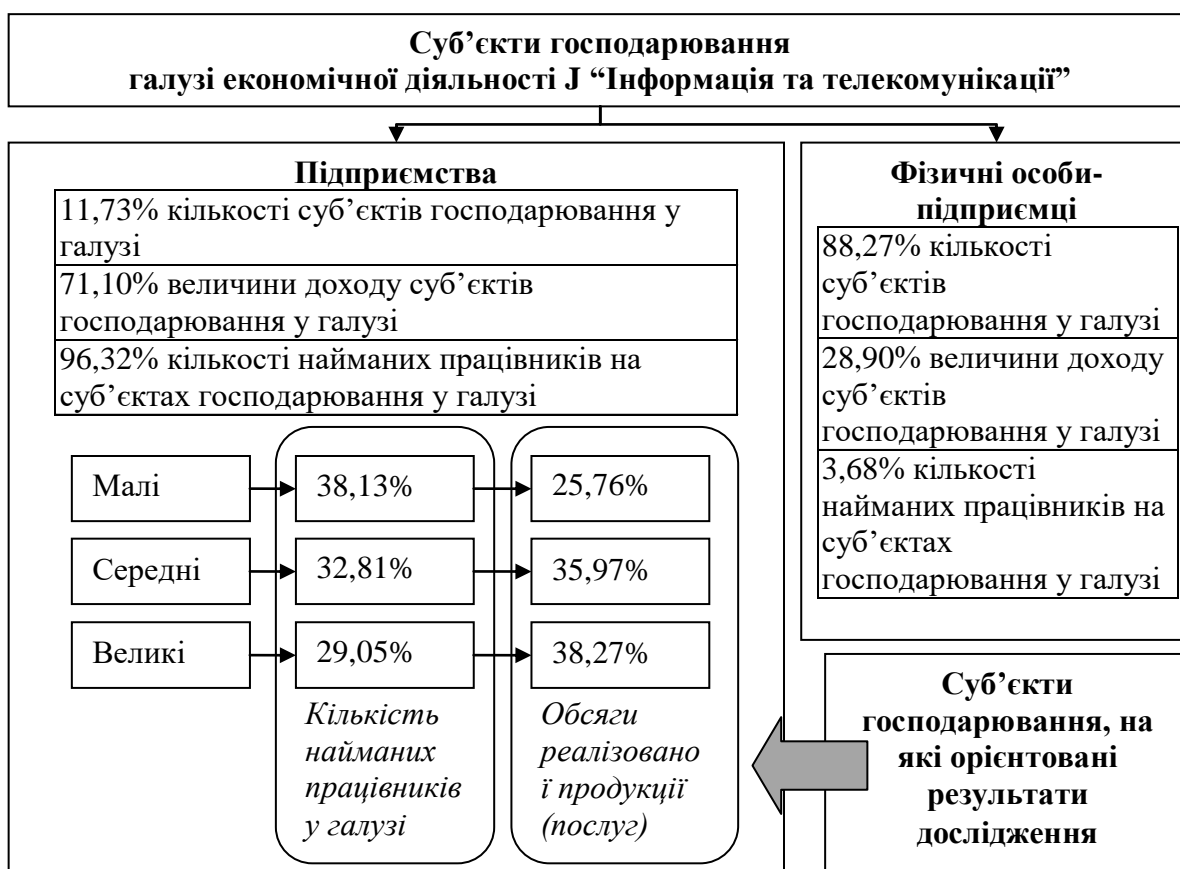

Рис. 1.5. Структурні показники розвитку галузі інформації і телекомунікації в Україні у 2015 р. за величиною підприємств (дані наведено і розраховано на основі [107, 115, 162])

З рисунку видно, що значна частка у доходах від реалізації належить б великим підприємствам досліджуваної галузі, що можна пояснити, по-перше, розвинутою технічною інфраструктурою, налагодженою клієнтською базою, а не

великою кількістю персоналу, оскільки розподіл чисельності найманих працівників за кожною категорією підприємств приблизно рівномірний.

Виходячи з наведених вище результатів основних показників розвитку суб'єктів господарювання галузі інформації та телекомунікації (зі структуруванням за їх цивільно-правовим статусом), на рисунку 1.6 конкретизовано суб'єктів господарювання, діяльність яких вивчалась в процесі даного дослідження, що дало змогу конкретизувати його об'єкт.

Рис. 1.6. Показники діяльності суб'єктів господарювання у галузі інформації та телекомунікацій (розраховано на основі даних таблиці 1.10 та В.1 Додатку В)

Не дивлячись, що підприємства складають лише 11,73 % загальної кількості суб'єктів господарювання у досліджуваній галузі, на них припадає 71,10 % величини отриманого доходу та 96,32 % найманих працівників, що посилює соціально-економічне значення їх діяльності в економіці України.

За даними Державної служби статистики України, найбільшу питому вагу у доходах від надання послуг пошти та зв'язку протягом 2006-2013 рр. склали доходи від надання послуг мобільного зв'язку (в середньому 61,37 %), а також від надання послуг телефонного зв'язку (в середньому 19,20 %), що продемонстровано в таблиці В.2 Додатку В.

Регіональна нерівномірність розміщення суб'єктів господарювання притаманна сфері телекомунікацій, про що свідчить приблизна пропорційність показників доходів від надання послуг пошти та зв'язку у Тернопільській області та в Україні загалом у 2013 р. (табл. 1.11).

Таблиця 1.11.

Доходи від надання послуг пошти та зв'язку у 2015 р. в Україні в цілому та Тернопільській області (за їх видами) [166, с. 162-163]

Види зв'язку	Україна		В тому числі Тернопільська область	
	Млн. грн.	%	Млн. грн.	%
	Поштовий	3370,3	6,42	61,3
Телефонний	8318,9	15,85	109,8	17,83
Передача і прийом телевізійних та радіопрограм, радіозв'язок	2297,8	4,38	17,1	2,78
Комп'ютерний	5697,2	10,85	75,5	12,26
Мобільний	31405,8	59,83	342,2	55,58
Інші види зв'язку	1402,3	2,67	9,8	1,59
РАЗОМ:	52492,3	100,00	615,7	100,00

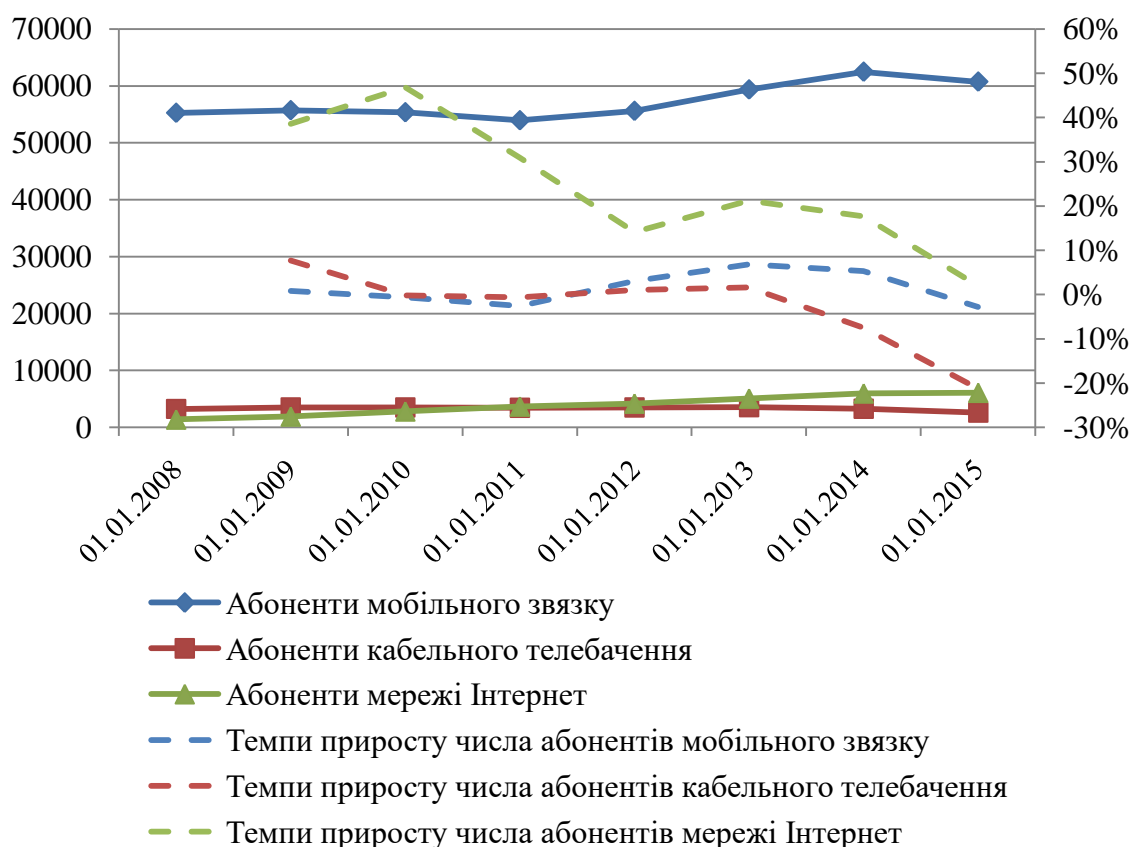
Як видно з даних поданої таблиці, структура доходів, отриманих від надання послуг пошти та зв'язку на території Тернопільської області приблизно така ж, як і по Україні загалом, зокрема приблизно 88,45 % таких доходів отримано від різних видів телекомунікаційного зв'язку (в цілому по Україні він становить 90,91 %), що свідчить про абсолютне превалювання сфери телекомунікацій у забезпеченні надання послуг зв'язку в Україні [221].

На основі наведеної інформації до основних видів телекомунікацій, що наразі набувають розвитку (у порядку зменшення частки в доходах від надання послуг) слід віднести:

- послуги мобільного зв'язку;

- послуги стаціонарного (дротового) зв'язку;
- послуги передачі даних (data-послуги) та послуги широкопasmової передачі даних та доступу до мережі Internet.

Значна частка доходів від надання послуг мобільного зв'язку пояснюється зростанням кількості абонентів мобільного зв'язку в цілому по Україні: у 2015 р. така кількість складала 60720,1 тис. порівняно з 55576,5 тис. у 2011 р. (тобто зросла на 9,2 %). Детальніша інформація щодо відповідних статистичних показників представлена в таблиці В.2 Додатку В. Поглиблений аналіз тенденцій такого зростання (рис. 1.8) вказує на різке уповільнення темпів щорічного зростання числа абонентів мережі Інтернет з майже 50 % до менш ніж 20 %.

Рис. 1.8. Динаміка чисельності та темпів приросту абонентів основних видів телекомунікаційного зв'язку за період 2008-2015 рр. [2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 279]

Сталим та відносно стабільним залишається щорічний приріст числа абонентів мобільного зв'язку, втім зменшується число абонентів кабельного

телебачення (починаючи з 2012 року). Такий перерозподіл числа абонентів між різними видами телекомунікаційних послуг можна пояснити впровадженням багатьма операторами мобільного зв'язку пакетних пропозицій із доступом до мережі Інтернет його використанням, зокрема, для перегляду телевізійних програм та он-лайн інформаційних ресурсів.

Слід також вказати на постійне зростання питомої ваги доходів від надання комп'ютерного зв'язку, що пов'язано з розвитком Інтернет-комунікацій та розширенням кола споживачів послуг доступу до мережі Інтернет, а також переходом до нових сучасних Інтернет-технологій. За даними досліджень, проведених компанією «ЕКСПЕРТО-КРЕДЕ», «важливим визначником попиту на нові види й обсяги телекомунікаційних послуг є Internet, <...> пропозицію визначатимуть, насамперед, технології, за якими у найближчій перспективі буде реалізовано ядро телекомунікаційних мереж: Internet, асинхронний режим передавання даних (ATM), синхронні цифрові ієрархії SDH, волоконна оптика з дедалі більшим ущільненням каналів (WDM та DWDM) та бездротові мережі передавання даних (як стільникові мережі третього покоління, так і широкосмугові радіосистеми Wi-Fi, WiMAX, LTE тощо)» [10]. Такі процеси обумовлені не тільки глобалізацією суспільних процесів та інформаційного середовища, а й появою концептуально нових видів телекомунікаційних послуг, розвитком мультисервісності, значним зростанням попиту на нові види телекомунікаційних послуг для мобільних пристроїв.

Розвиток галузі інформації та телекомунікацій, як і інших галузей економіки багато в чому залежить від обсягів інвестування у підприємства даного сектору економіки. Проте, забезпечення інвестиційної привабливості таких підприємств базуються не тільки на позитивній кон'юктурі ринку телекомунікаційних послуг та технологічному забезпеченні підприємств, а й на здатності підприємства генерувати прибутки, тобто ефективно використовувати належне їм майно для приросту власного капіталу. Тому для цілей даного дослідження вивчено показники формування фінансового результату

підприємств галузі інформації та телекомунікації та рівня їх рентабельності (таблиця 1.12).

Таблиця 1.12.

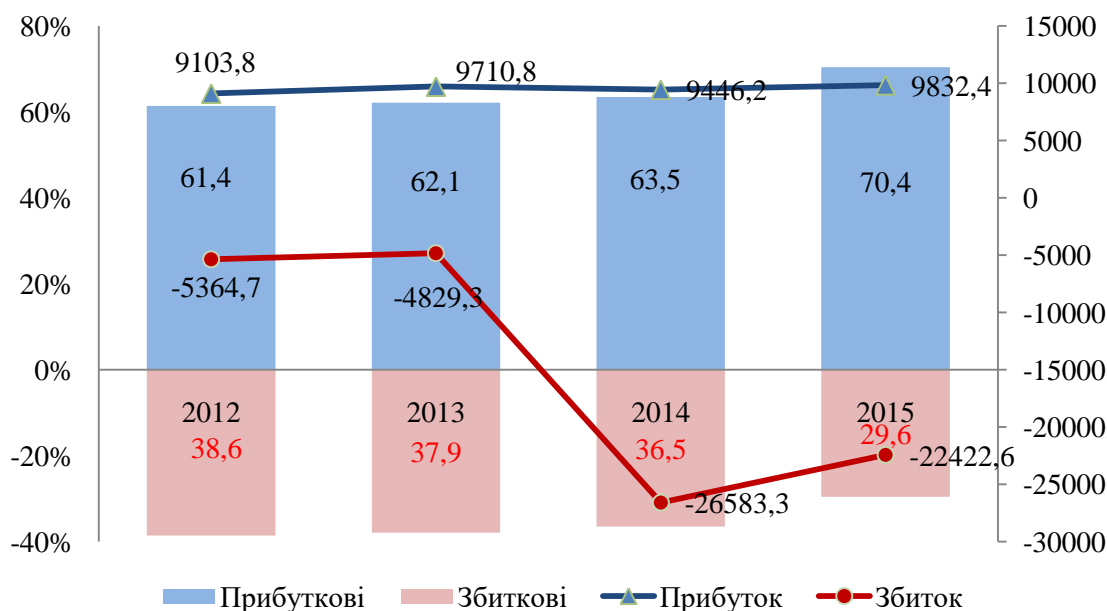
Динаміка співвідношення прибуткових та збиткових підприємств галузі інформації та телекомунікації України у 2012-2015 рр. (дані представлено та розраховано на основі [305, 306, 307, 308, 112, 113, 114, 115])

Показник	Всі види економічної діяльності				Розділ J «Інформація і телекомунікації»			
	2012 рік	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2012 рік	2013 рік	2014 рік	2015 рік
Частка підприємств, які одержали прибуток	63	65	65,5	73,3	61,4	62,1	63,5	70,4
Фінансовий результати (прибуток)	210607,6	179259,6	202704,5	352980,4	9103,8	9710,8	9446,2	9832,4
Середній прибуток 1 прибуткового суб'єкта господарювання*	0,92	0,70	0,91	1,40	1,10	1,05	1,12	1,02
Частка підприємств, які одержали збиток	37	35	34,5	26,7	38,6	37,9	36,5	29,6
Фінансовий результати (збиток)	175540,3	202099,3	792771,4	726496,4	5364,7	4829,3	26583,3	22422,6
Середній збиток 1 збиткового суб'єкта господарювання*	1,30	1,47	6,74	7,92	1,03	0,86	5,47	5,56

Примітки:

* Середній прибуток та середній збиток розраховані як відношення величини сукупного прибутку та сукупного збитку до кількості прибуткових та збиткових підприємств відповідно

Графічно така тенденція продемонстрована на рисунку 1.9.

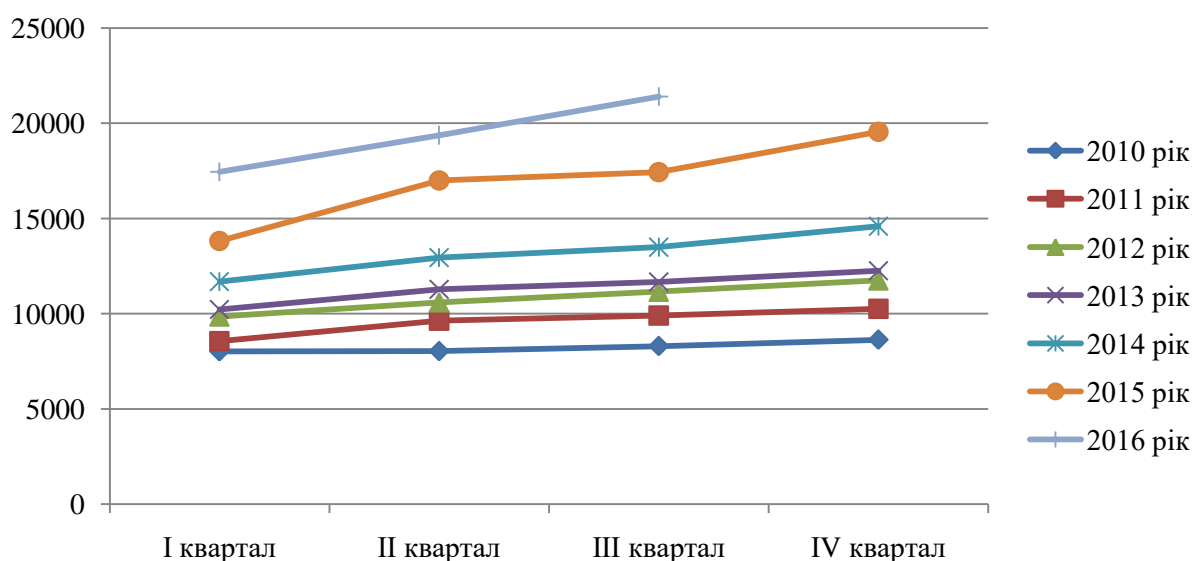

Рис. 1.9. Зміни структури підприємств галузі інформації та телекомунікації України за прибутковістю та динаміка її фінансових результатів у 2012-2015 рр. (побудовано на основі [305, 306, 307, 308, 112, 113, 114, 115])

Аналізуючи дані таблиці, можна дійти висновку, що позитивною тенденцією розвитку галузі інформації та телекомунікацій є зменшення у

2015 році частки збиткових підприємств. Втім, слід констатувати зростання середньої величини збитку одного підприємства.

Важливим аспектом для характеристики галузевих особливостей діяльності підприємств сфери інформації та телекомунікацій є вивчення рівномірності їх діяльності протягом року. З цією метою проаналізовано динаміку формування ВВП досліджуваної галузі економічної діяльності протягом чотирьох кварталів за 2010-2014 рр. (рис. 1.10).

Рис. 1.10. Щоквартальна динаміка формування ВВП у галузі інформації та телекомунікацій у 2010-2016 рр. (побудовано на основі [28, 29,30, 31, 32, 33, 34])

Якщо вести мову про тенденції розвитку даного сектора економіки, то його багато в чому формують найбільші гравці телекомунікаційного ринку. З огляду на це важливо вивчити їх позиціонування на вітчизняному та зарубіжних ринках телекомунікацій.

За даними Рейтингу «ТОП-500 компаній Центральної та Східної Європи, 2014» (до якого увійшли три телекомунікаційні компанії – «МТС», «Київстар» та «Укртелеком»), складеного консалтинговою компанією «Deloitte», «для сектору високих технологій, телекомунікацій, розваг і ЗМІ <...> обсяг зменшення доходів у євро в 2013 році був значно більшим порівняно з минулим роком (-

4,9 % у 2013 році та -3,2% у 2012 відповідно)», а частка доходів сектору «Технології, медіа та телекомунікації» у загальному обсязі доходів компаній рейтингу залишилась сталою на рівні 5,2 % (у 2012 р. – 5,5%) [237, с. 13, 29]. Підтвердженням сильних позицій вказаних компаній на ринку телекомунікацій є включення їх і до національних рейтингів. Їхні показники подані у таблиці 1.13.

Таблиця 1.13.

Рейтинг вітчизняних компаній сектору телекомунікацій (за даними рейтингу ТОП-500 Компаній Центральної та східної Європи [237, с. 29] та рейтингу «200 найбільших компаній» за версією Forbes Україна [1])

Компанія	за даними рейтингу ТОП-500 Компаній Центральної та східної Європи [237, с. 29]			за даними рейтингу «200 найбільших компаній» за версією Forbes Україна [206]			
	Місце	Доходи у 2013 році (млн. євро)	Зміна доходів порівняно з 2012 р., %	Місце	Виручка за I півріччя 2014 р., млн. грн.	Прибуток, млн. грн.	Виручка за 2013 р., млн. грн.
Київстар	144	1209,4	-6,9	19	7009,2	1530,4	12800,0
MTS Україна	214	936,4	-0,3	29	4979,9	1874,8	9953,7
Укртелеком	394	595,2	-11,7	42	3164,0	46,3	6433,2
Астеліт	В рейтингу не представлена			84	1860,4	-2682,7	3557,8

Як зазначає, О. Животовський, голова Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації (НКРЗІ), «в Туреччині ARPU (середня виручка на одного абонента в місяць) складає \$10, в Європі вище, в Україні – \$3» [267]. На його думку, вітчизняні оператори мобільного зв'язку прагнуть підвищити даний показник, проте не за рахунок зростання вартості послуг для усіх абонентів, а за рахунок пропозиції додаткових послуг у вищих цінових категоріях [267].

За результатами дослідження даних Державної служби статистики сформульовано основні тенденції розвитку мобільних комунікацій та фіксованої телефонії в Україні (табл. 1.14).

Так, за даними міжнародного консалтингового агентства «iKS-Consulting», «основною тенденцією на ринку фіксованого телефонного зв'язку в Україні в останні роки є зниження як показників рівня доходу, так і кількості користувачів основних телефонних апаратів» [289].

Таблиця 1.14.

Основні тенденції розвитку мобільних комунікацій та фіксованої телефонії в Україні (узагальнено на основі [237, с. 29, 32])

<i>№ з/п</i>	<i>Тенденція</i>	<i>Передумови</i>
1.	Збільшення рівня проникнення мобільного зв'язку на ринок за рахунок абонентів з декількома SIM-картками	Підвищення попиту на мобільний зв'язок, значні обсяги продажу мобільних телефонів на дві SIM-картки, підвищення частки мобільних продуктів у повсякденному попиті.
2.	Уповільнення темпів зростання доходів мобільних операторів	Стабілізація попиту на голосові послуги, поступове зниження вартості хвилини практично у всіх учасників ринку.
3.	Середній дохід з одного абонента невинно знижується	Значна цінова конкуренція, відсутність цілої платформи сервісів, які можна розвивати лише на базі широкосмугової передачі даних.
4.	Вихід мобільних операторів на ринок фіксованого доступу	Розширення попиту на послуги домашнього доступу, заохочення абонентів мобільними послугами доступу в Інтернет.
5.	Нульові тарифи мобільних операторів	Непродумана цінова політика операторів щодо зниження тарифів призвела до збільшення трафіку за відсутності зростання доходів від голосових послуг.

Щодо перспектив розвитку ринку телекомунікацій П. Чернишов зауважує, що «в Україні – великий відкладений попит на послуги мобільної широкосмугової передачі даних, і за умови появи нових технологій варто очікувати значного зростання» [237, с. 31]. Так, за результатами досліджень зазначеного агентства, у 2014 р. «рівень проникнення широкосмугової передачі даних в Україні перевищив 39 %, підключено 6,54 млн. приватних абонентів» (причому понад 85 % із них – домогосподарства [330]), а обсяги надання таких послуг сягнули відмітки у 1441 млн. грн. [292]. Проте, виходячи з наведених

даних, слід констатувати зниження темпів щорічного зростання таких показників.

Узагальнюючи наведені вище твердження та результати аналізу науково-практичних публікацій та досліджень, виділено основні тенденції розвитку Інтернет-комунікацій в Україні (табл. 1.15), а також недоліки розвитку сфери телекомунікацій в цілому (табл. 1.16)

Таблиця 1.15.

Основні тенденції розвитку Інтернет-комунікацій в Україні
(узагальнено на основі [237, с. 29, 32; 292; 273; 330])

<i>№ з/п</i>	<i>Тенденція</i>	<i>Передумови</i>
1.	Розвиток пакетних пропозицій операторів IP-телефонії та кабельного телебачення	Існування попиту на додаткові пакети послуг.
2.	Інтеграція IT-платформ телекомунікаційних підприємств у хмарний простір	Капітальні інвестиції у побудову власної IT-інфраструктури надто дорогі, та мають тенденцію до надто швидкого старіння устаткування.
3.	Висока частка «тіньових» Інтернет-провайдерів	Недосконалість нормативно-правової бази та регулювання ринку Інтернет-комунікацій, безвідповідальність користувачів послуг.
4.	Висока затратність організації надання послуг на основі швидкісного мобільного доступу до Інтернету	Загальна сума витрат на придбання ліцензії, конверсію, будівництво мережі на надання послуг на основі швидкісного мобільного доступу до Інтернету перевищує річний оборот найбільших телекомунікаційних компаній.

Загальні тенденції розвитку сфери телекомунікацій у контексті кількісних показників розвитку галузі зв'язку, за даними Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації, наведено в додатку Д.

Таблиця 1.16.

Недоліки розвитку ринку телекомунікацій в Україні (узагальнено на основі [237, с. 29, 32; 167])

№ з/п	<i>Тенденція</i>	<i>Передумови</i>
1.	Висока частка «тіньових» Інтернет-провайдерів	Недосконалість нормативно-правової бази та регулювання ринку Інтернет-комунікацій, безвідповідальність користувачів послуг.
2.	Інвестиції в ринок телекомунікацій України штучно стримуються	відсутність у найбільших телеком-операторів ліцензій на надання послуг у форматі 3G/LTE.
3.	Ринок телекомунікацій характеризується значною невизначеністю	Неможливість передбачити зростання цін на користування радіочастотним ресурсом України, зміни у чинному законодавстві щодо бар'єрів входження на ринок.

Перспективними тенденціями розвитку телекомунікаційних ринків фахівці [237, с. 29, 32; 167] визначають такі:

– розширення ринку за рахунок зростання обсягів послуг передачі даних (data-послуг), розвиток хмарних сервісів та їх поширення серед ширшого кола споживачів, а також послуг забезпечення безпеки та збереженості даних і передачі інформації;

– гармонізація телекомунікаційного законодавства України і європейських країн (регулювання роумінгових та роздрібних тарифів, ставок міжнародного інтерконекту), зменшення кількості контролюючих органів та створення сприятливого податкового клімату [273, с. 32];

– розширення партнерства з європейськими компаніями в контексті створення єдиного інформаційного простору, міжнародного транзиту трафіку, аутсорсингу телекомунікаційних послуг (віддалене обслуговування та call-центри), впровадження найкращих телекомунікаційних послуг на зразок європейських;

– розширення надання послуг на основі швидкісного мобільного доступу до мережі Інтернет, адже 8 млн. осіб в Україні користуються смартфонами [273],

що стимулює їх бажання отримувати різноманітні додаткові послуги мобільних телекомунікацій;

- індивідуалізація процесу надання послуг, створення пакету індивідуальних пропозицій для клієнтів

- встановлення та розширення доступу до мережі Інтернет у депресивних, важкодоступних районах та сільській місцевості та подолання проблеми цифрової нерівності.

Наведений перелік не є повним та вичерпним, проте саме вони визначають вектор розвитку вітчизняного ринку телекомунікацій в Україні. Впровадження окремих виділених напрямків у діяльність телекомунікаційних підприємств дасть змогу отримати низку переваг як безпосередньо підприємствам, так і споживачам таких послуг, а також державі загалом, зокрема:

- забезпечити нові джерела отримання доходів від нових та дійсних клієнтів за рахунок розширення попиту на послуги;

- послаблення значного домінування окремих телекомунікаційних підприємств для створення можливості розвитку конкурентного середовища на ринку комунікацій;

- зменшення операційних витрат на надання телекомунікаційних послуг та вивільнення коштів для здійснення інвестицій та впровадження інновацій;

- підвищення якості телекомунікаційних послуг, урізноманітнення їх асортименту мобільно-фінансові послуги, ОТТ (телебачення через Інтернет), розвиток мобільних додатків і мобільного контенту;

- підвищення динамічності господарських процесів в економіці на базі інтенсифікації телекомунікаційного зв'язку.

Фахівці центру «Експерто-Креде» зазначають, що «нормативні документи, що впливають на ринок, наприклад, обмеження регуляторних органів, найчастіше грають набагато більш важливу й пряму роль у зниженні доходів ринку й тим самим скорочують загальну ринкову вартість, ніж це зробила криза»

[10]. Слід підкреслити, що існуюче нормативно-правове регулювання ринку телекомунікацій в Україні знаходиться під впливом ратифікації Директив ЄС з цього приводу (Додаток Е) та полягає в наближенні вітчизняної системи регулювання до європейських вимог.

Розвиток вітчизняного ринку телекомунікацій відображає загальносвітові тенденції – ринки телекомунікацій все більше рухаються у бік саморегуляції. На думку М. Гончара, саморегуляція вітчизняного ринку телекомунікацій є необхідною умовою «стимулювання конкуренції, запобігання монополізму та встановлення соціальної відповідальності операторів, що мають не тільки розвивати власні мережі, а й реалізовувати суспільнозначущі проекти, спрямовані на подолання цифрового розриву» [252].

«Ринкові необхідна повномасштабна дерегуляція, тобто всестороннє зниження адміністративного тиску на бізнес і зменшення/спрощення дозвільних документів/процедур, – вважає П. Чернишов, – на телеком-ринку України діє подвійне і потрійне ліцензування тих самих послуг, процес видачі/заміни різноманітних дозвільних документів дуже ускладнений. Держава розглядає телеком галузь з точки зору отримання нових податків, а не як партнера в розвитку інфраструктури» [237, с. 31].

Зацікавленість держави в удосконаленні та модернізації системи телекомунікацій перебуває у багатьох площинах. Насамперед, держава виступає як перспективний користувач інфраструктури телекомунікаційного середовища. На думку експертів, «реалізація подібної системи дозволить створити єдине інформаційне поле, що, водночас, зменшить витрати часу і грошей на отримання адміністративних послуг, припинить «радянську» практику отримання великої кількості довідок та створення черг, допоможе оплачувати штрафи і збори в зручній формі і зручний час, <...> зменшить витрати на надання адміністративних послуг держави» [25].

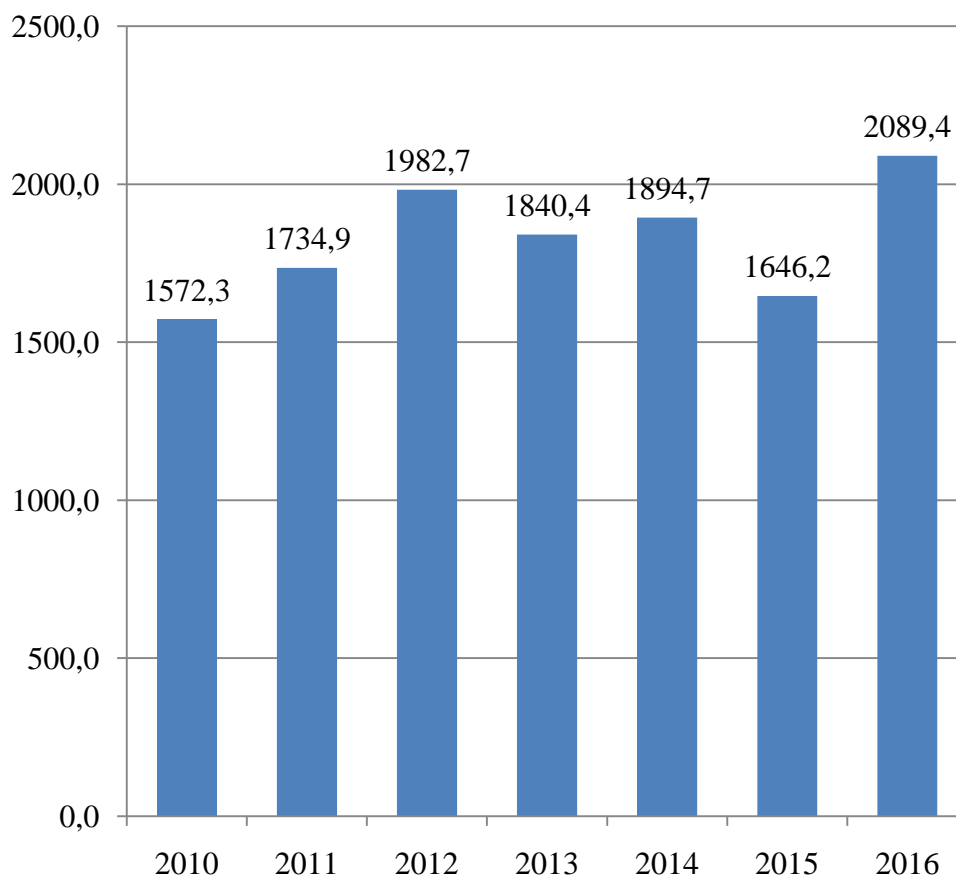
Втім, можливість отримання прибутку та реалізація проектів модернізації телекомунікаційних мереж залежить, насамперед, від фінансового стану телекомунікаційних підприємств, їх спроможності відповідати за зобов'язаннями, результативності їх діяльності.

Аналіз співвідношення структури активу та пасиву балансу підприємств сфери інформації та телекомунікації (Додаток Ж) свідчить про відносно достатній рівень їх ліквідності. Проте, гостра потреба в оновленні телекомунікаційного обладнання, особливо у зв'язку з отриманням ліцензій 3G/4G, вимагатиме в подальшому додаткових фінансових вливань у даний сектор економіки. Пріоритетними у даному випадку стають прямі інвестиції в акціонерний капітал, а не залучення довгострокових кредитів. Це пов'язано з низкою переваг фінансових інвестицій (п. 1.1 даного дослідження).

На думку О. Животовського, «питання з національним оператором виник від усвідомлення того, що ми знаходимося у стані війни з Росією, а суттєві частки двох найбільших операторів ринку належать російським акціонерам» [267]. Проте, він вбачає вирішення даної проблеми, виключно, у застосуванні ринкових інструментів, які б давали можливість входження на ринок іншим гравцям. Зокрема, за словами А. Яценюка, «аукціон на 3G повинен зруйнувати монополію російських компаній на стільниковий зв'язок в Україні» [288]

В. О. Кулаковим та В. О. Щебельською виокремлено такі перешкоди, що стримують розбудову інформаційного суспільства в Україні: «<...> низька інвестиційна активність; відсутність єдності державної технічної та інвестиційної політики; впровадження електронного урядування уповільнено та недостатньо координовано <...>» [133, с. 17]. Автори вважають за необхідне відкривати телекомунікаційну галузь України не тільки для вітчизняних інвесторів, а й для іноземних. Це також відповідає офіційній позиції Уряду України [288]. Аналіз статистичних даних щодо обсягів іноземних інвестицій в акціонерний капітал

телекомунікаційних компаній України у 2010-2016 рр. продемонстровано на рисунку 1.11.

Рис. 1.11. Динаміка іноземних інвестицій (акціонерний капітал) в економіці України за класом економічної діяльності 61 «Телекомунікації (електрозв'язок)» у період 2010-2016 рр. [221]

В. С. Бондар зазначає нерівномірність галузевого розподілу корпоративних прав (концентрації капіталу) в Україні на основі проведеного кластерного аналізу галузевої структури корпоративного сектору України з використанням показників капіталу, активів, чистого доходу та чистого прибутку [21, с. 149]. На його думку, «ці дані чітко відображають потенційну можливість власників отримувати дохід від участі у корпоративних правах суб'єкта управління у вигляді дивідендів та характеризують рівень розвитку вітчизняної економіки» [21, с. 150].

«Ефективна реалізація та управління корпоративними правами держави, - зазначає К. С. Шапошніков, - має містити заходи щодо належного захисту прав

інвесторів, надійної системи управління та контролю, відкритості та прозорості у своїй діяльності» [311].

В таких умовах актуальним напрямом дослідження є створення належної обліково-інформаційної підтримки інвестиційних рішень щодо вкладення коштів у вітчизняні телекомунікаційні підприємства, в тому числі і державою як інституційним інвестором. Йдеться про удосконалення організації та методики бухгалтерського обліку і контролю корпоративних прав. На основі сформованої облікової інформації управлінськими системами телекомунікаційних підприємств прийматимуться рішення щодо напрямів залучення зовнішніх джерел фінансування, а інвестори судитимуть про можливість і перспективність інвестування у корпоративні права таких підприємств.

За результатами дослідження практичних аспектів діяльності досліджуваних телекомунікаційних підприємств визначено низку галузевих особливостей їх діяльності, які потенційно впливають на побудову системи бухгалтерського обліку, зокрема обліку їх корпоративних прав. Серед них:

1) значна інвестиційна привабливість телекомунікаційних підприємств, що спричиняє потребу визначення доцільних та можливих форм залучення іноземного інвестування з точки зору забезпечення економічної безпеки таких підприємств, попередження рейдерських захоплень, а також втрати платоспроможності (у зв'язку з виключною важливістю телекомунікаційного сектору для забезпечення національної безпеки держави);

2) складна організаційна структура, яка впливає на формування комунікаційних зв'язків між структурними підрозділами, зокрема тими, які відповідають за здійснення контролю корпоративних відносин, а також забезпечують ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності про операції з корпоративними правами, визначають сферу оподаткування операцій та складають податкову звітність, проводять економічний аналіз діяльності телекомунікаційного підприємства в цілому, а також при ухваленні рішень емітентом;

3) наявність значної частини високоліквідних активів (нематеріальних – ліцензії на провадження діяльності у сфері телекомунікацій; основних засобів – телекомунікаційне обладнання та устаткування) у структурі балансу телекомунікаційних підприємств, що визначає потребу управління показниками ліквідності при ухваленні рішення про залучення кредитних ресурсів для фінансування діяльності;

4) різноманітність моделей фінансування діяльності телекомунікаційних підприємств, які передбачають автономне фінансування (виключно власними коштами учасників підприємства та за рахунок нерозподіленого прибутку), фінансування діяльності, переважно, за рахунок кредитних коштів (з високими показниками вартості їх залучення), а також зрівноважена модель фінансування (приблизно симетричне фінансування власними та кредитними коштами).

З урахуванням зазначених особливостей виокремлено основні завдання бухгалтерського обліку господарських операцій з корпоративними правами у сторін відносин фінансового інвестування у такі об'єкти.

Завданнями бухгалтерського обліку корпоративних прав у телекомунікаційного підприємства (емітента) є:

– формування інформації про стан майна телекомунікаційного підприємства та джерел його утворення з метою контролю за його збереженістю та ефективністю використання, а також контролю ліквідності такого підприємства та оперативного реагування на її зміни;

– розрахунок фінансового результату господарської діяльності від використання активів підприємства, визначення обсягів чистого прибутку, його реінвестування та розподілу між власниками корпоративних прав підприємства, а також частини чистого прибутку (доходу), який підлягає перерахуванню до державного бюджету (у випадку, якщо емітент корпоративних прав є державним унітарним підприємством або об'єднанням таких підприємств);

– передача інформації зацікавленим користувачам, зокрема: інвесторам (про фінансовий стан та результати діяльності підприємства, суттєві події, що впливають на його прибутковість, стан реалізації стратегічних та тактичних

завдань розвитку), органам державної влади і громадськості (про вигодонабувачів за корпоративними правами, фінансові потоки, пов'язані з виконанням зобов'язань за корпоративними правами).

Відповідно, завданнями бухгалтерського обліку корпоративних прав у підприємства-власника корпоративних прав (інвестора) є такі:

– формування інформації про балансову та ринкову вартість фінансових інвестицій за методом участі в капіталі, їх зміни протягом періоду і фактори цих змін для контролю за поточною вартістю фінансових інвестицій та прийняття рішення про доцільність їх утримання. У цьому контексті слід конкретизувати так: дане завдання для інвесторів – суб'єктів державного сектору (у випадку коли у капіталі телекомунікаційного підприємства є державна частка): розрахунок вартості фінансових інвестицій як активів, які утримуються (контролюються) суб'єктом державного сектору з метою отримання економічних вигід від їх володіння (П(С)БОДС 133 «Фінансові інвестиції») [217];

– визначення результату господарської діяльності, пов'язаної із фінансовим інвестуванням у корпоративні права телекомунікаційного підприємства та альтернативних показників діяльності за результатами інвестиційних рішень;

– передача інформації зацікавленим користувачам, в тому числі: органам управління інвестора (про фінансовий стан і результати діяльності телекомунікаційного підприємства, балансову та ринкову вартість фінансових інвестицій за методом участі в його капіталі), органам державної влади та громадськості (про обсяги одержаної вигоди за корпоративними правами телекомунікаційного підприємства, фінансові потоки, пов'язані з виконанням емітентом зобов'язань за корпоративними правами).

Окреслені завдання демонструють значення бухгалтерського обліку в інформаційній підтримці управлінських рішень суб'єктів інвестиційних відносин щодо корпоративних прав телекомунікаційних підприємства, відтак мають покладатися в основу організації бухгалтерського обліку у таких сторін. За такого підходу система бухгалтерського обліку буде повною мірою відповідати управлінським запитам та сприятиме підвищенню достовірності інформації про

операції з корпоративними правами, що надається заінтересованим користувачам, зокрема органам державної влади та громадськості.

Висновки до розділу 1

За результатами дослідження теоретичних положень визначення корпоративних прав, як об'єкта бухгалтерського обліку та контролю в контексті закономірностей їх функціонування, економіко-правової сутності та суб'єктів корпоративних прав, сформульовано такі висновки.

1. Розвиток галузей вітчизняної економіки в контексті реалізації європейського вектору розвитку України вимагає активізації інвестиційних процесів, зокрема, залучення акціонерного капіталу, що є неможливим без посилення прозорості інформаційного забезпечення діяльності вітчизняних суб'єктів господарювання, обліково-інформаційної підтримки податкових розрахунків у процесах обігу корпоративних прав. Враховуючи значення бухгалтерського обліку, як системи інформаційного забезпечення управлінських рішень у реалізації корпоративних відносин, встановлено, що розробку напрямів удосконалення бухгалтерського обліку і контролю корпоративних прав слід проводити в контексті етапів їх життєвого циклу, які виокремлено у складі етапів виникнення (емісії), відчуження, припинення (анулювання) корпоративних прав, що відповідає механізму реалізації корпоративних відносин відповідно до господарського законодавства.

2. Виявлено потребу у формалізації господарських операцій з корпоративними правами на основі етапів їх життєвого циклу та з урахуванням механізму реалізації корпоративних відносин, у зв'язку з чим запропоновано блок-схему варіацій руху, яка базується на типізації цивільно-правових відносин щодо корпоративних прав. Її використання дозволило: а) ідентифікувати сторони цивільно-правових відносин щодо корпоративних прав та визначити їх цивільно-

правовий статус, окреслити інформаційні інтереси сторін таких відносин; б) встановити перелік господарських операцій з корпоративними правами, що відбуватимуться за різних передбачених у моделі схем, обґрунтувати напрями розкриття інформації про них; в) обґрунтувати шляхи удосконалення організаційно-методичного забезпечення бухгалтерського обліку корпоративних прав для підвищення достовірності інформації про операції з ними в управлінні джерелами фінансування діяльності та інвестиційними процесами; г) розробити методичне забезпечення процедур контролю корпоративних прав для підвищення його дієвості у реалізації завдань управління джерелами фінансування діяльності та інвестиційними процесами.

Запропоновано перелік господарських операцій з корпоративними правами, обґрунтовано напрями розкриття інформації про них, що стало базою удосконалення організаційно-методичного забезпечення обліку корпоративних прав для підвищення достовірності інформації про операції з ними в управлінні джерелами фінансування діяльності, а також розробки методичного забезпечення процедур контролю корпоративних прав для підвищення його дієвості у реалізації завдань управління джерелами фінансування діяльності та інвестиційними процесами.

3. Необхідність упорядкування класифікації корпоративних прав обумовила потребу вивчення можливості використання існуючих ознак класифікації для цілей управління корпоративними правами і створення достовірної обліково-інформаційної підтримки управлінських рішень. В результаті встановлено, що існуючі класифікації не повною мірою відповідають цілям бухгалтерського обліку та контролю, оскільки в них враховано лише правову природу корпоративних прав через їх інтерпретацію як права власності на частку або пай у статутному капіталі господарського товариства. Оскільки сутність процесу реалізації корпоративних прав в господарській діяльності підприємств полягає у здійсненні сукупності господарських операцій, пов'язаних з використанням спектру прав сторін корпоративних відносин, у дисертації розроблено класифікацію господарських операцій з корпоративними правами за

такими ознаками: рівень нормативно-правового регулювання, урегульованість податковим законодавством, відповідність стратегії підприємства, етап життєвого циклу корпоративних прав, вплив на фінансовий стан, регулярність здійснення, форма здійснення операції, інституційний статус інвестора. Це дало змогу на основі визначення ознак класифікації конкретизувати об'єкти бухгалтерського обліку за операціями, визначити напрямки систематизації та розкриття інформації про них у фінансовій і управлінській звітності.

4. В мовах стрімкого розвитку науково-технічного прогресу та новітніх засобів комунікації, галузь телекомунікацій набуває стратегічно важливого значення для України та є перспективним напрямком економічного розвитку. На основі вивчення статистичних даних та аналітичних оглядів з питань розвитку сфери інформації і телекомунікацій в Україні та світі, виявлено тенденції розвитку підприємств даної галузі економіки та їх вплив на механізми управління корпоративними правами телекомунікаційних підприємств. До галузевих особливостей діяльності таких підприємств, зокрема, віднесено такі: 1) висока інвестиційна привабливість телекомунікаційних підприємств; 2) складна організаційна структура, яка впливає на побудову комунікаційних зв'язків між структурними підрозділами; 3) суттєва частка високоліквідних активів у структурі балансу телекомунікаційних підприємств; 4) різноманітність моделей фінансування діяльності телекомунікаційних підприємств.

5. Проблеми інформаційного забезпечення інвестиційних рішень, які виникають в ході діяльності суб'єктів господарювання в умовах невизначеності ринкового середовища, вимагають удосконалення порядку розкриття інформації про діяльність потенційного об'єкта інвестування (телекомунікаційного підприємства), а отже, і системи його бухгалтерського обліку, особливо в частині операцій з формування капіталу та розрахунків з учасниками (акціонерами). Доведено, що підвищення якості облікової інформації для прийняття інвестиційних і фінансових рішень можливе в процесі створення належної обліково-інформаційної підтримки, а, отже, і удосконалення організації та методики бухгалтерського обліку і контролю корпоративних прав. У зв'язку з цим,

виокремлено основні завдання бухгалтерського обліку фактів господарського життя з корпоративними правами у сторін корпоративних відносин, а саме: 1) формування інформації про стан майна телекомунікаційного підприємства та джерел його утворення для контролю за збереженістю й ефективністю використання, а також визначення балансової та ринкової вартості фінансових інвестицій за методом участі в капіталі; 2) розрахунок фінансового результату від використання активів підприємства, обсягів чистого прибутку, його реінвестування та розподілу між власниками корпоративних прав, а також частини чистого прибутку, що підлягає перерахуванню до державного бюджету; 3) передача інформації зацікавленим користувачам (за їх групами та відповідно до компетенцій). Окреслені завдання демонструють значення бухгалтерського обліку в інформаційній підтримці управлінських рішень суб'єктів інвестиційних відносин щодо корпоративних прав телекомунікаційних підприємств, відтак мають покладатися в основу організації бухгалтерського обліку у таких сторін. Це забезпечить повну відповідність системи бухгалтерського обліку управлінським потребам та підвищить достовірність інформації про операції з корпоративними правами, що надається заінтересованим користувачам, зокрема органам державної влади та громадськості.

Результати дослідження, висвітлені в даному розділі, опубліковані у працях [176, 184, 181, 178, 182, 185, 174, 175, 171] та Додатку 3, И.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Організаційно–документальне забезпечення операцій із корпоративними правами

В умовах ринкової економіки корпоративне управління набуває все більшого значення і є засобом здійснення ефективної діяльності підприємства та отримання ним прибутку. Це пояснюється тим, що належним чином організована система корпоративного управління дає змогу дієво керувати джерелами фінансування діяльності підприємства з урахуванням умов внутрішнього та зовнішнього середовища, зважаючи при цьому на наслідки залучення інвестиційних коштів з точки зору економічної безпеки підприємства.

Крім того, у зв'язку з ухваленням нормативно-правових документів щодо визначення кінцевими вигодоодержувачами юридичних осіб, саме вони повинні забезпечити організаційно-інформаційне підґрунтя правомірного розкриття такої інформації, що сприятиме боротьбі з корупцією і підвищенню прозорості структури власності.

«Інтеграція економіки України у європейську та світову, покращення інвестиційного клімату у державі, – пише З.-М.В. Задорожний, – вимагають якісної і достовірної інформації про фінансовий стан та господарську діяльність її підприємств» [80, с. 163]. Цю роль вчений покладає саме на систему бухгалтерського обліку, у науково обґрунтованому й обачному реформуванні якої він вбачає шлях виходу країни з фінансової кризи. Для забезпечення ефективного функціонування системи корпоративного управління необхідна налагоджена система бухгалтерського обліку, зокрема документування, що

створить доказову базу забезпечення законності реалізації корпоративних прав, уникнення рейдерського захоплення суб'єкта господарювання.

Оскільки облікові дані фіксуються при здійсненні господарських операцій та накопичується в обліковій системі через бухгалтерські записи, які узагальнюються у показниках бухгалтерської звітності, якісне документування таких господарських операцій набуває визначального значення у забезпеченні достовірності та аналітичності використовуваної в подальшому бухгалтерської інформації. Створення інформаційної бази щодо операцій з корпоративними правами вимагає належного організаційно-документального забезпечення таких операцій.

Одним із основних інструментів організації бухгалтерського обліку і документообороту на підприємстві є розробка облікової політики, що дає змогу на рівні підприємства обрати найбільш прийнятні способи та процедури обробки облікових даних, використання яких забезпечить формування достовірної та достатньо аналітичної інформації, зокрема про стан фінансування діяльності підприємства за допомогою емісії інструментів власного капіталу. Вагомим у дослідженні проблеми організації бухгалтерського обліку господарської діяльності підприємств та формування облікової політики є внесок М. Т. Білухи, Ф. Ф. Бутинця, О. П. Войналович, Л. А. Вороніної, Й. Я. Даньківа, В. А. Дерія, А. А. Єфремової, П. Є. Житнього, В. П. Завгороднього, А. М. Кашаєва, М. П. Кондракова, М. В. Кужельного, М. І. Кутера, В. Г. Лінника, М. Р. Лучка, С. А. Ніколаєвої, А. А. Пилипенка та В. І. Отенка, М. С. Пушкаря, С. В. Свірко, Л. С. Скакун, Ю. Б. Слободяник, В. В. Сопка, М. М. Шигун, С. М. Шулепової, М. Т. Щирби.

Проте, в частині організації бухгалтерського обліку корпоративних прав дане питання поки що недостатньо досліджене. Існує потреба у розробці комплексного організаційно-документального забезпечення бухгалтерського обліку операцій з корпоративними правами для створення належної доказової бази для захисту інтересів емітента корпоративних прав у системі корпоративних відносин. В процесі дослідження діяльності ПрАТ «Київстар» та ТОВ «TV-4» виявлено зокрема такі проблемні питання:

1) відсутність належного економічного обґрунтування потенційної зміни статутного капіталу з метою оптимізації фінансування діяльності підприємства;

2) необхідність на національному рівні методики облікового забезпечення операцій з корпоративними правами, що в умовах інтенсивного використання їх як інструмента фінансування діяльності підприємства призводить до проблеми з достовірним розкриттям інформації при оприлюдненні фінансової звітності;

3) відсутність достатньої аналітичної інформації про стан розрахунків з учасниками (акціонерами) з метою контролю дотримання чинного законодавства з питань корпоративних відносин – цивільного законодавства та законодавства про діяльність акціонерних товариств;

4) потреба інформаційного забезпечення дій підприємства-емітента щодо дотримання чинного податкового законодавства, зокрема, в частині:

- оподаткування податком на додану вартість (ПДВ) операцій з поставки товарно-матеріальних цінностей в ході зміни величини капіталу;

- оподаткування податком на прибуток операцій з нарахування дивідендів на користь учасників, які за цивільно-правовим статусом є юридичними особами;

- оподаткування податком на доходи фізичних осіб та військовим збором операцій з нарахування дивідендів на користь учасників, які за цивільно-правовим статусом є фізичними особами;

5) відсутність системи внутрішньої звітності за результатами використання корпоративних прав у фінансуванні діяльності підприємства-емітента, що не дозволяє оцінити дієвість таких операцій.

Ураховуючи проблеми практичного характеру та базуючись на запропонованій у п. 1.1 блок-схемі, доцільно подальше дослідження організаційно-документального забезпечення операцій з корпоративними правами проводити за етапами їх життєвого циклу та завдань бухгалтерського обліку корпоративних прав власної емісії у телекомунікаційного підприємства (п. 1.3). Враховуючи галузеві особливості діяльності вказаних підприємств,

вважаємо, що організація системи бухгалтерського обліку відповідного об'єкта має виконувати такі завдання:

– формування достовірної інформації про стан майна телекомунікаційного підприємства і джерел його утворення для контролю за фінансовим станом такого підприємства та оперативного реагування на його зміни;

– забезпечення достовірності й аналітичності інформації про фінансові результати змін у стані джерел фінансування діяльності підприємства (додаткової емісії, модифікації корпоративних прав, їх перерозміщення або анулювання), обсяги чистого прибутку, його реінвестування та розподілу між власниками корпоративних прав підприємства;

– представлення інформації відповідно до вимог зацікавлених користувачів, зокрема інвесторів (про фінансовий стан і результати діяльності підприємства, суттєві події, що впливають на його прибутковість, стан реалізації стратегічних та тактичних завдань розвитку), органів державної влади і громадськості (про вигодонабувачів за корпоративними правами, фінансові потоки, пов'язані з виконанням зобов'язань за корпоративними правами).

Серед питань обліку корпоративних прав, які необхідно висвітлити в Положенні про облікову політику І. Р. Поліщук виділяє такі: порядок розрахунку чистих активів, рахунки, призначені для обліку статутного капіталу та розрахунків з власниками корпоративних прав, джерела формування та використання складових додаткового капіталу, співвідношення між статутним і резервним капіталом, відсоток обов'язкових відрахувань до резервного капіталу та джерела його використання, порядок розподілу прибутку, порядок нарахування та виплати дивідендів та розрахунок компенсації власникам корпоративних прав у разі виходу з товариства [205].

Водночас, О. І. Пилипенко наголошує, що в обліковій політиці підприємства обов'язково повинні бути передбачені способи збільшення вартості чистих активів для забезпечення безперервності діяльності, зокрема класифікатор операцій щодо впливу на вартість чистих активів [194].

О. П. Войналович пропонує виокремлювати три етапи організації бухгалтерського обліку, зокрема методичний (упорядкування використання елементів методу бухгалтерського обліку), технічний (налагодження системи накопичення та узагальнення бухгалтерських записів) і організаційний (організація роботи суб'єктів ведення бухгалтерського обліку та налагодження комунікаційних зв'язків між ними). Оскільки технічний і організаційний етапи залежать, переважно, від фінансових можливостей підприємства й інших структурно-організаційних характеристик конкретного суб'єкта господарювання, організацію системи бухгалтерського обліку корпоративних прав для цілей даного дослідження розглядається, виключно, на методичному етапі, оскільки саме він обумовлений економічною та правовою сутністю об'єкта даного дослідження.

Організаційна складова облікової політики телекомунікаційного підприємства щодо операцій з корпоративними правами повинна включати положення, спрямовані на урегулювання порядку визначення суб'єктів ведення бухгалтерського обліку таких операцій, що сприятиме уточненню функціональних обов'язків та окресленню відповідальності працівників бухгалтерської служби підприємства.

Технічна складова облікової політики телекомунікаційного підприємства щодо емітованих ним корпоративних прав орієнтована на упорядкування техніки застосування елементів методу бухгалтерського обліку для достовірного і повного відображення операцій з корпоративними правами та іншими пов'язаними об'єктами, зокрема: пакету первинних документів для оформлення операцій і визначення їх інформаційної місткості; закріплення робочого плану рахунків на основі обґрунтованої системи синтетичних та аналітичних рахунків обліку; розробка і механізм впровадження встановлення пакету внутрішньої звітності за операціями з корпоративними правами; вибір системи спеціалізованого програмного забезпечення ведення бухгалтерського обліку і параметрів його використання для конкретного телекомунікаційного

підприємства. Крім того, на рівні облікової політики доцільно передбачити положення щодо інвентаризації операцій з корпоративними правами, оскільки, будучи фактично методом господарського контролю, інвентаризація слугує і важливим елементом методу бухгалтерського обліку.

Методична складова облікової політики телекомунікаційного підприємства передбачає основні процедури та методичні прийоми бухгалтерського обліку корпоративних прав, що включають систему методик обліку операцій з корпоративними правами за їх типами і основними параметрами.

Відображення в Наказі про облікову політику телекомунікаційного підприємства усіх виділених елементів в частині організації та методики бухгалтерського обліку корпоративних прав власної емісії дасть змогу уникнути нормативних неузгодженостей щодо ведення їх бухгалтерського обліку, допущених на законодавчому рівні.

За визначенням Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», бухгалтерський облік – це «процес виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про діяльність підприємства зовнішнім та внутрішнім користувачам для прийняття рішень» [87]. Тому до формування облікової політики телекомунікаційного підприємства щодо корпоративних прав власної емісії має здійснюватися за елементами методу бухгалтерського обліку, оскільки наказ про облікову політику покликаний формалізувати прийоми та способи послідовної обробки облікових даних та формування якісної кінцевої інформації щодо відповідних господарських операцій підприємства.

У сучасних умовах господарювання всі факти господарського життя, зокрема в частині корпоративних прав, з метою подальшого відображення на рахунках бухгалтерського обліку повинні бути документально підтверджені. Кибенко О. Р. [103] наголошує, що документальним підтвердженням володіння корпоративними правами юридичної особи є інформація в бухгалтерському

обліку платника податків про фінансові інвестиції. Проте, по-перше, така теза відноситься до операцій не емітента корпоративних прав, а інвестора, а по-друге, інформація в бухгалтерському обліку є відображенням результату здійснення фактів господарського життя у емітента корпоративних прав на основі достовірних документальних тверджень і не може слугувати першоджерелом у доказовій базі існування корпоративних прав.

Враховуючи складну юридичну природу корпоративних прав, документальне забезпечення операцій з корпоративними правами включає також законодавчо визначену систему документації, необхідної для вчинення правочинів з емісії, зміни й анулювання корпоративних прав (ці документи систематизовані на рисунках К.1 та К.2 Додатку К та описані в контексті їх застосування відповідно до процедури емісії та анулювання корпоративних прав у Додатку Л).

З приводу необхідності підвищення інформаційної місткості документального забезпечення бухгалтерських записів Н. М. Хорунжак зазначає таке: «Зростання потреб управління у наявності не лише внутрішньої інформації про результати діяльності <...>, а й про стан конкурентного середовища потребує <...> обґрунтування економічних показників, які повинні охоплюватися системою обліку. Їх розробка та рекомендації щодо способу подання (відображення в облікових документах), повинні відповідати запитам користувачів (внутрішніх і зовнішніх), бути економічно доцільними, відповідати критерію ефективності та характеризуватися достатнім рівнем уніфікації [300, с. 284].

Загалом, документи щодо корпоративних прав учасників можна поділити на такі групи: організаційні, розпорядчі, спеціалізовані та первинні. До організаційних документів відносяться: Статут, реєстр акціонерів та протоколи зборів власників корпоративних прав (засновників, учасників), що є обов'язковими документами при виникненні корпоративних прав у акціонерів (учасників), містять основну інформацію про права акціонерів (учасників),

склад і компетенцію органів управління товариством та про порядок ухвалення ними рішень.

Ст. 13 Порядку реєстрації випуску акцій при зміні розміру статутного капіталу акціонерного товариства [251] передбачено, що відповідно до вимог статті 46 Закону України «Про акціонерні товариства» «протокол або виписка з протоколу загальних зборів акціонерів товариства повинні бути пронумеровані, прошнуровані та засвідчені підписами голови, секретаря зборів, підписом керівника та печаткою товариства. До протоколу або виписки з протоколу загальних зборів акціонерів товариства додається протокол або витяг з протоколу про підсумки голосування з відповідних питань порядку денного, які повинні відповідати вимогам статті 45 Закону України «Про акціонерні товариства», та перелік акціонерів, які зареєструвалися для участі у загальних зборах акціонерів товариства [251].

Серед бухгалтерських документів, необхідних для реєстрації цінних паперів, подається фінансова звітність емітента, зокрема форма № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» і форма № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» у формі, яка вимагається від конкретного емітента органами Державної фіскальної служби та Державної служби статистики України.

Варто звернути увагу, що важливу роль в процесі емісії акцій відіграє такий документ, як проспект емісії акцій, в якому фіксується вибрана емітентом форма випуску цінних паперів. Даний документ є джерелом інформації про емісію для потенційних інвесторів. Обсяг і зміст інформації в проспекті і його тираж встановлює Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку.

Розпорядчі ж документи оформлюються у разі передачі корпоративних прав іншим учасникам акціонерного товариства або для забезпечення реалізації окремих корпоративних прав (наприклад нарахування дивідендів за корпоративними правами згідно з протокольними рішеннями зборів). Спеціалізовані документи засвідчують кожен окремий вид корпоративних прав, що належать акціонерам.

Окремим видом документів цивільно-правового характеру, які слід віднести до організаційних, є договори на відчуження корпоративних прав. М. В. Оприско пропонує два види договорів про відчуження корпоративних прав – реальні і консенсуальні (залежно від визначеного сторонами моменту переходу корпоративних прав) [164, с. 37]. Крім того, він зазначає, що «договори про відчуження корпоративних прав у своїй більшості є зобов'язальними, однак можуть бути речовими – у випадку реального дарування акцій, оскільки лише такий договір буде відповідати вищезазначеним ознакам (акція є річчю в розумінні ст. 177 ЦК України)» [164, с. 38]. Ключовим підходом вказаного автора до класифікації договорів про відчуження корпоративних прав є їх поділ з урахуванням організаційно-правових форм юридичних осіб корпоративного типу, а також форми закріплення корпоративних прав [164, с. 38].

Водночас, Кравчук В. М. для позначення цивільно-правових відносин переходу права власності на корпоративні права пропонує вживати єдиний термін «відчуження» (на заміну термінів «продаж», «відступлення», «відчуження» тощо) [128, с. 172]. З таким підходом погоджується і М.В. Оприско і пропонує під відчуженням корпоративних прав розуміти «будь-який заснований на договорі їх перехід від однієї особи до іншої, який може опосередковуватися різними договірними конструкціями: купівля-продаж, міна, дарування тощо» [164, с. 35].

Для цілей дослідження доцільно використовувати не тільки поняття «відчуження корпоративних прав», оскільки воно позначає окремі цивільно-правові правочини сторін корпоративних відносин, а й виділяти для цілей бухгалтерського обліку у емітента господарські операції, визначені у таблиці 1.4, зокрема:

– викуп корпоративних прав власної емісії – відчуження корпоративних прав емітентом у власника корпоративних прав для виконання законодавчих та статутних вимог;

– перепродаж корпоративних прав власної емісії – відчуження корпоративних прав юридичною або фізичною особою у їх емітента з переходом права власності на такі права для виконання законодавчих та статутних вимог.

Використання даних термінів дасть змогу уникнути термінологічної неузгодженості при веденні первинного обліку, складанні звітної документації щодо операцій з корпоративними правами. Крім того, вони мають бути використані при формулюванні положень наказу про облікову політику підприємства.

Дмитришин Н. розглядає питання, що виникає відразу після оформлення документів у сторони, яка придбала частку, щодо моменту, з якого вона має право здійснювати правомочності власника (володіти, користуватися та розпоряджатися) стосовно придбаної частки у статутному капіталі [67].

Автор виокремлює дві думки щодо моменту виникнення права власності на корпоративні права. Згідно з першою, особа, яка придбала корпоративні права, стає їх власником з моменту укладення договору або ж з моменту його нотаріального посвідчення, якщо це передбачено законом або якщо вимога щодо такого нотаріального посвідчення висунута однією зі сторін договору (ст. 334 ЦК). Таку думку зокрема знаходимо у праці О. Просянюк О. [220, с. 93].

Згідно з іншою позицією, якою керуються і в судових рішеннях, стверджується, що право власності на корпоративні права виникає у особи, яка їх придбала, після державної реєстрації змін до установчих документів, пов'язаних зі зміною складу учасників товариства, у тому числі і на підставі документів, що свідчать про перехід права власності на частку у статутному капіталі товариства.

Дмитришин Н. вважає, що обидва підходи мають право на існування, і при укладенні договору купівлі-продажу частки у статутному капіталі, її покупець набуває право володіння придбаною часткою, інші ж правомочності власника, зокрема користування та розпорядження придбаною часткою набуваються уже після внесення відповідних змін до державного реєстру щодо складу учасників товариства.

Не можемо повністю погодитись з автором, вважаючи що весь пучок правомочностей, пов'язаних з правом власності (володіння, користування, розпорядження) перейде до нового учасника тільки після державної реєстрації змін в установчих документах, пов'язаних зі зміною складу учасників товариства. Оскільки договір не є підтверджуючим документом здійснення господарської операції, його укладення може підтверджувати лише наміри сторін, але не сам факт передачі корпоративних прав.

Слід зазначити, що як організаційні, так і розпорядчі документи не можуть бути підставою для облікових записів, оскільки не підтверджують факт здійснення господарських операцій, а лише містять розпорядження чи загальну інформацію про діяльність акціонерного товариства, склад акціонерів, визначають їх права. Основою здійснення облікових записів виконують лише первинні документи. Проте, у листі Мінфіну від 07.04.2009 р. № 31-34000-10-16/9950 [135] зазначено: «Відповідно до статті 9 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» записи в регістрах бухгалтерського обліку здійснюються на підставі первинних документів, які фіксують факти здійснення господарських операцій. Підставою для записів у регістрах бухгалтерського обліку є зміни щодо розміру статутного капіталу з дня внесення цих змін до державного реєстру» [135].

Документи (за їх видами), що використовуються для документального підтвердження правомірності здійснення операцій з корпоративними правами наведено в Додатку М з їх характеристикою.

Вивчення змісту даних документів дасть змогу виявити проблему відсутності на рівні підприємства документа, для фіксації руху та модифікації корпоративних прав, а також підстав, що призвели до них. Крім того, враховуючи вимоги чинного законодавства щодо розкриття інформації про

кінцевих вигодоодержувачів, необхідно розробити відповідні первинні або зведені документи для забезпечення формування такої інформації в обліку.

Характеризуючи стадії наступного внутрішньогосподарського контролю корпоративних прав, І. Р. Поліщук зазначає, що на методичній стадії здійснюється фактичний контроль (інвентаризація майна, що є внесками до статутного капіталу та розрахунків з учасниками), документальний контроль (вивчення документів, що підтверджують формування та зміни статутного капіталу) і перевірка правильності відображення операцій зі статутним капіталом на рахунках бухгалтерського обліку, в облікових регістрах та фінансовій звітності [202].

Вважаємо такий підхід науковця досить дискусійний. Зокрема, недоцільно здійснювати інвентаризацію майна, що є внесками до статутного капіталу. Для обґрунтування такої позиції зазначимо, що внески до статутного капіталу, тобто придбання корпоративних прав, можуть здійснюватися у будь-якій формі (з певними обмеженнями), зокрема і у безготівковій формі, але підприємство не може акумулювати дані кошти на своєму розрахунковому рахунку та тримати їх у вигляді фонду, оскільки ці кошти є першими активами підприємства, яке воно повинно спрямовувати на здійснення своєї господарської діяльності й отримання прибутку.

Така ж сама ситуація може відбуватись і з іншими активами підприємства, наприклад, основними засобами, що можуть бути реалізовані або списані чи виробничими запасами, які передали у переробку або продали споживачам. Тобто у більшості випадків така інвентаризація не дасть змоги виокремити майно, що є внесками до статутного капіталу. Тому недоцільно проводити інвентаризацію майна, що є внесками до статутного капіталу, однак інвентаризація необхідна для підтвердження існування та оцінки статей фінансової звітності та забезпечення достовірного відображення результатів операцій з корпоративними правами, зокрема в частині зобов'язань.

Враховуючи, що корпоративні права є специфічною цивільно-правовою категорією і в бухгалтерському обліку обумовлює вплив на багато інших об'єктів, фактична перевірка корпоративних прав має особливий характер, що виявляється у документальному характері інвентаризації, необхідності отримання зовнішніх підтверджень щодо існування та оцінки відповідних об'єктів бухгалтерського обліку.

Для удосконалення процесу ідентифікації об'єктів бухгалтерського обліку, за операціями з корпоративними правами, вважаємо за доцільне виокремити такі об'єкти такої інвентаризації: 1) емітовані інструменти корпоративних прав; 2) заборгованість акціонерів (учасників) за внесками до статутного капіталу; 3) зобов'язання за нарахованими дивідендами; 4) інші зобов'язання перед учасниками. Виокремлення вказаних об'єктів дає змогу:

1) встановити статті фінансової звітності, у яких повинна бути розкрита інформація за такими об'єктами;

2) ідентифікувати прийоми і способи одержання даних щодо існування й оцінки таких об'єктів в обліку;

3) визначити фінансові та податкові наслідки за наявності відхилень в облікових даних щодо існування та оцінки таких об'єктів.

Оскільки підтвердження наявності й оцінки корпоративних прав та пов'язаних з ними зобов'язань є документи (наприклад, акції, інвестиційні сертифікати), їх інвентаризацію слід проводити за аналогією з інвентаризацією дебіторської чи кредиторської заборгованості. Спільною рисою буде те, що фактична наявність підтверджуватиметься документом – актом звірки, акцією, сертифікатом, іншими документами реєстраторів. Щоправда, такий механізм є дієвим при закритому розміщенні корпоративних прав. У публічних акціонерних товариствах з великою кількістю акцій, що знаходяться у власності значного числа інвесторів, така звірка буде надто трудомісткою та нерідко економічно невиправданою.

За результатами дослідження пропонуємо в процесі проведення інвентаризації, відповідно до вимог ст. 10 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [84], а також Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань, затвердженого Наказом Міністерства фінансів України № 879 від 02.09.2014 р. [208], проводити інвентаризацію і власного капіталу підприємства шляхом здійснення документальної перевірки його складових станом на дату складання фінансової звітності для забезпечення достовірної оцінки об'єктів за операціями з корпоративними правами, повного розкриття інформації про фінансовий стан емітента.

Разом з дієвою системою документального забезпечення бухгалтерського обліку операцій з корпоративними правами належним чином проведена інвентаризація об'єктів бухгалтерського обліку, пов'язаних з ними підвищить достовірність та доречність облікової інформації, забезпечити її порівнянність для ухвалення обґрунтованих управлінських рішень щодо фінансування діяльності підприємства.

Для забезпечення науково обґрунтованого підходу до проведення інвентаризації емітованих корпоративних прав і зобов'язань, пов'язаних із ними, пропонуємо внести зміни до вказаного вище Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань [208] та доповнити його положеннями такого змісту. Так, розділ III названого вище Положення слід доповнити п. 9 «Інвентаризація власного капіталу», текст якого наведено в Додатку Н.

В частині інвентаризації операцій з емітованими корпоративними правами у наказі про облікову політику необхідно передбачити процедури проведення такої інвентаризації за напрямками: 1) формування і зміни статутного капіталу; 2) погашення внесків до статутного капіталу; 3) формування і зміни додаткового капіталу, зокрема, в частині емісійного доходу та додаткових внесків учасників; 4) формування та зміни резервного капіталу; 5) формування і використання

нерозподіленого прибутку; б) виникнення та погашення неоплаченого і вилученого капіталу за їх строками.

Ці напрями ураховують вимоги достовірного та повного розкриття статей фінансової звітності, зокрема складових власного капіталу (розділи I та III форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)», показників форми № 4 «Звіт про власний капітал»).

Для забезпечення результативності подальшого контролю операцій з емітованими корпоративними правами необхідно також передбачити особливості застосування методичних прийомів і способів перевірки наявності корпоративними прав у документарній та бездокументарній формі, що детальніше описано у п. 3.3.

Такий підхід дозволить охопити усі складові власного капіталу, на величину яких впливають операції з емітованими корпоративними правами, здійснити достовірну оцінку таких складових на основі встановлення факту їх існування з метою забезпечення дотримання принципів автономності, обачності у бухгалтерському обліку.

Оцінка статей фінансової звітності, враховуючи варіативність багатьох вимог нормативно-правових документів з бухгалтерського обліку, є питанням, вирішення якого належить до компетенції суб'єкта організації бухгалтерського обліку в підприємств. Тому наказ про облікову політику телекомунікаційного підприємства щодо корпоративних прав повинен включати сформульовані положення щодо таких питань оцінки:

- 1) емітованих корпоративних прав;
- 2) майнових внесків, отриманих у погашення розміщених корпоративних прав;
- 3) зобов'язань підприємства за нарахованими дивідендами за корпоративними правами;
- 4) вилучених корпоративних прав;

- 5) модифікованих корпоративних прав;
- б) анульованих корпоративних прав.

Наведені напрямки формування положень щодо оцінки операцій емітента з корпоративними правами враховані при розробці проекту наказу про облікову політику (Додаток П) та використані при формування методичного підходу до облікового відображення корпоративних прав та операцій емітента, пов'язаних з ними (п. 2.2) в межах кожної операції за їх основними групами.

Застосування такого елемента методу бухгалтерського обліку, як калькулювання, найбільш характерне для оцінки активів, створюваних в підприємстві (наприклад, готової продукції чи напівфабрикатів, капітальні інвестиції), проте, фрагментарно даний елемент методу застосовуватиметься і при визначенні та розподілі витрат за операціями з інструментами власного капіталу. Зокрема, до витрат на придбання або випуск інструментів власного капіталу включаються лише витрати на оплату послуг сторонніх організацій з операцій, результатом яких є збільшення або зменшення розміру власного капіталу підприємства. Витрати, пов'язані з кількома операціями з інструментами власного капіталу, розподіляються між цими операціями із застосуванням обґрунтованої бази розподілу. Такі положення повинні бути закріплені в обліковій політиці телекомунікаційного підприємства, що відображено у запропонованому проекті відповідного наказу (Додаток П).

Такий елемент методу як рахунки у поєднанні з подвійним записом дає змогу правильно класифікувати операцію відповідно до її впливу на об'єкти бухгалтерського обліку. Подвійний запис є невіддільним від рахунків інструментом накопичення та обробки інформації, в тому числі щодо корпоративних права підприємства, адже усі операції бухгалтерського обліку за своєю природою є дуалістичними – при емісії корпоративних прав зі збільшенням розміру власного капіталу одночасно збільшується сума неоплаченого капіталу; при здійсненні внеску учасником зі збільшенням суми

активів підприємства зменшується його заборгованість перед підприємством тощо. Саме завдяки подвійному запису в системі бухгалтерського обліку завжди існує баланс між його активами та джерелами їх формування: так, внески учасників збалансовуються емітованими підприємством корпоративними правами у вигляді акцій чи часток.

Як зазначає З.-М. В. Задорожний, «узгодженню вимог бухгалтерського обліку та податкового законодавства повинно сприяти на практиці використання субрахунків та аналітичних рахунків <...>» [81, с. 13].

Для забезпечення належного рівня аналітичності облікової інформації вважаємо за доцільне для телекомунікаційних підприємств запропонувати схеми побудови шифрів аналітичного обліку за доцільними напрямками – розрахунками з учасниками та розрахунками за податками і зборами, нарахування яких пов'язане виплатами дивідендів, зокрема:

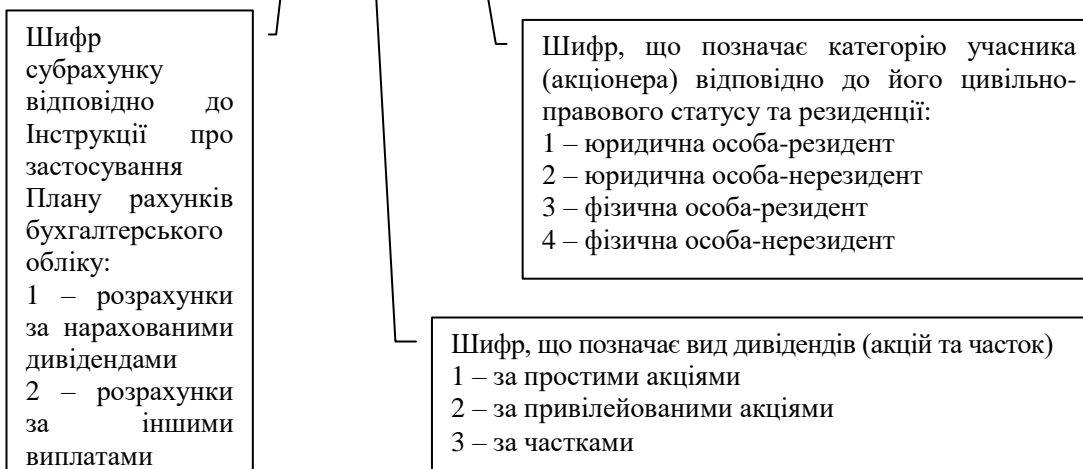
– за розрахунками з учасниками (акціонерами) за нарахованими дивідендами (рис. 2.1);

– за розрахунками з учасниками (акціонерами) за іншими виплатами (рис. 2.2);

– за розрахунками за штрафними санкціями, нарахованими емітентом на користь учасника (акціонера) (рис. 2.3);

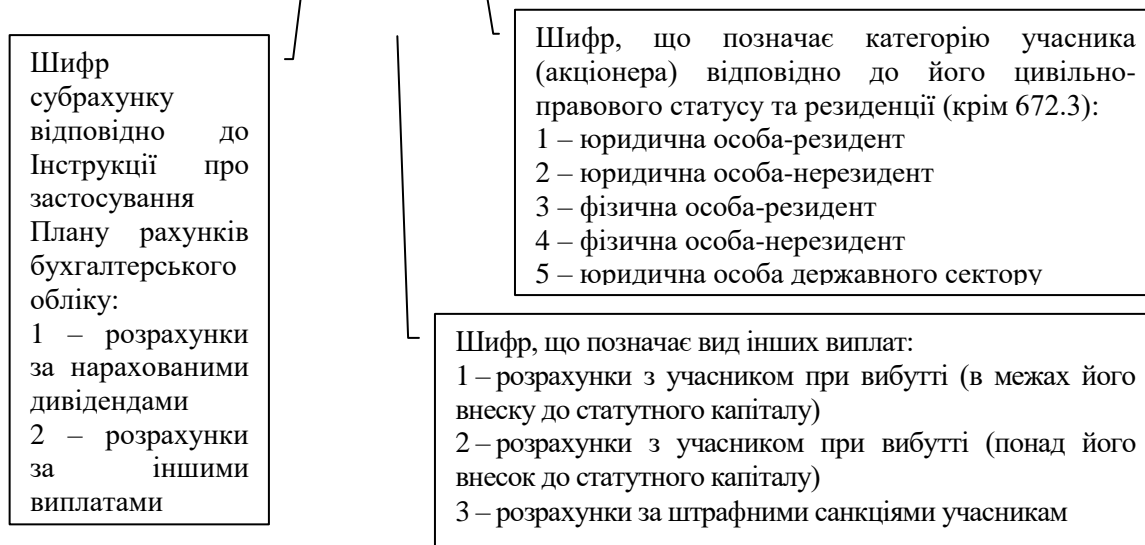
– за розрахунками за податками і зборами, нарахування яких пов'язане виплатами дивідендів (рис. 2.4);

671.X.X

Рис. 2.1. Пропозиції щодо структури шифрів рахунків аналітичного обліку для розрахунків за нарахованими учасникам (акціонерам) дивідендами

672.X.X

Рис. 2.2. Пропозиції щодо структури шифрів рахунків аналітичного обліку для розрахунків за іншими виплатами учасникам

672.3.X

Шифр субрахунку відповідно до Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку:

- 1 – розрахунки за нарахованими дивідендами
- 2 – розрахунки за іншими виплатами

Шифр, що позначає вид штрафних санкцій, нарахованих емітентом на користь учасника (акціонера):

- 1 – пеня
- 2 – відшкодування впливу інфляції
- 3 – 3 % річних

Шифр, що позначає вид інших виплат:

- 1 – розрахунки з учасником при вибутті (в межах його внеску до статутного капіталу)
- 2 – розрахунки з учасником при вибутті (понад його внесок до статутного капіталу)
- 3 – розрахунки за штрафними санкціями учасникам

Рис. 2.3. Пропозиції щодо структури шифрів рахунків аналітичного обліку для розрахунків за штрафними санкціями, нарахованими емітентом на користь учасника (акціонера)

641.1.1.X.X

Шифр аналітичного рахунку, присвоєний податку на прибуток, платником якого є емітент

Шифр, що позначає резиденцію учасника:

- 1 – резидент
- 2 – нерезидент

Шифр, що позначає базу оподаткування для авансового платежу:

- 1 – прибуток до оподаткування
- 2 – нараховані дивіденди

Шифр аналітичного рахунку, що позначає вид платежу:

- 1 – авансовий платіж з податку на прибуток
- 2 – доплата з податку на прибуток

Рис.2.4. Пропозиції щодо структури шифрів рахунків аналітичного обліку для відображення авансових платежів з податку на прибуток при виплаті дивідендів юридичним особам-учасникам

Формування такої інформації дозволить створити потужне доказове підґрунтя правомірності податкових розрахунків підприємства та забезпечити розкриття законодавчо встановленого обсягу інформації про кінцевих вигодоодержувачів, що сприятиме посиленню прозорості діяльності телекомунікаційних підприємств та підвищенню їх інвестиційної привабливості.

Використання наведених схем побудови шифрів аналітичного обліку за напрямками – розрахунками з учасниками та розрахунками за податками і зборами, нарахування яких пов'язане виплатами дивідендів, дасть змогу не тільки достовірно відображати операції в обліку, а й сприятиме правильному їх оподаткуванню та повному розкриттю інформації про вигодоодержувачів.

Баланс та звітність. Відводячи обліковій системі місце між технологічною і управлінською системами і присвоюючи їй сервісну функцію, М. С. Пушкар вказує, що «ця система фіксує факти господарської діяльності, які відбуваються у технологічній системі, обробляє ці факти специфічними методами та отримує такий обсяг і структуру інформації, який необхідний для роботи менеджерів різних ієрархічних рівнів – оцінки тих процесів, що відбуваються у технологічній системі з метою нейтралізації негативних і закріплення позитивних відхилень» [223, с. 16].

Без облікової інформації, на думку М. С. Пушкаря, «система управління не може існувати і здійснити на науковій основі контроль, як основну функцію загального циклу управління в будь-якій сфері людської діяльності» [223, с. 16].

Виходячи з позиції вказаного вченого, вважаємо, що на рівні організації бухгалтерського обліку обґрунтування напрямів та форм розкриття облікової інформації має не тільки управлінське значення, а й тісно пов'язане з питаннями економічної безпеки телекомунікаційного підприємства. Таким чином, затверджені в обліковій політиці підприємства положення щодо прийнятих процедур бухгалтерського обліку корпоративних прав повинні бути висвітлені в

пояснювальній записці до фінансової звітності лише в обсягах, достатніх для правильного розуміння та інтерпретації користувачами показників фінансового стану, структури капіталу, динаміки його зміни. Це збереже для підприємства інформацію щодо перспектив та вартості залучення джерел фінансування, що нині має стратегічне значення для телекомунікаційних підприємств, у зв'язку з існуванням «великих» гравців на ринку інформації і телекомунікації.

Проте, на рівні власне самого телекомунікаційного підприємства та його управлінських підсистем важливим є формування достатньо аналітичної інформації про цілий спектр питань, пов'язаних з фінансуванням діяльності підприємства, що дозволить на основі доречної для управлінців інформації приймати економічно обґрунтовані рішення. Тому, моделювання інформаційних потоків та їх організація повинна відбуватися з урахуванням існуючих структурних комунікацій суб'єкта господарювання, максимально враховувати інформаційні запити системи управління, обмежувати розкриття інформації у зовнішнє середовище функціонування підприємства.

Цей підхід відображений при розробці системи звітного забезпечення інформаційних потреб системи управління емітента щодо операцій з корпоративними правами.

Описані пропозиції щодо організаційно-документального забезпечення бухгалтерського обліку операцій з корпоративними правами, відповідно до схем варіативної блок-схеми руху корпоративних прав за етапами їх життєвого циклу, наведені в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1.

Пропозиції щодо організаційно-документального забезпечення операцій з корпоративними правами

<i>Господарські операції</i>	<i>Схеми варіативної моделі руху корпоративних прав за етапами їх життєвого циклу</i>				<i>Пропозиції щодо організації бухгалтерського обліку</i>
	<i>I</i>	<i>II</i>	<i>III</i>	<i>IV</i>	
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>
<i>Емісія корпоративних прав</i>					Сформована типова кореспонденція рахунків та

Емісія корпоративних прав	+	+	+	+	обґрунтований підхід до вартісного вимірювання операцій, розроблена внутрішня звітність про стан погашення внесків учасників (акціонерів) до статутного капіталу.
Отримання активів в обмін на корпоративні права	+	+	+	+	
<i>Розподіл прибутку за розміщеними корпоративними правами</i>					Обґрунтовано систему рахунків аналітичного обліку та вартісного вимірювання операцій з урахуванням потреби формування інформації про вигодоодержувачів та оподаткування, розроблена внутрішня звітність про стан розрахунків з учасниками (акціонерами) за нарахованими дивідендами за емітованими корпоративними правами.
Нарахування та виплата дивідендів	+	+	+	+	
<i>Викуп та перепродаж емітованих корпоративних прав</i>					Обґрунтовано систему рахунків аналітичного обліку та вартісного вимірювання операцій з урахуванням потреби формування інформації про стан та форму розрахунків при виході учасника, розроблена внутрішня звітність про розрахунки при виході учасника (акціонера), про операції викупу та повторного розміщення (без модифікації) корпоративних прав власної емісії.
Викуп корпоративних прав власної емісії	+	+	+	+	
Виплата частки інвестора у капіталі	+	+	+	+	
Перепродаж корпоративних прав власної емісії			+		

Продовження табл. 2.1

1	2	3	4	5	6
<i>Зміни у обсягах корпоративних прав</i>					Сформована типова кореспонденція рахунків та обґрунтований підхід до вартісного вимірювання операцій з модифікації корпоративних прав на основі врахування тривалості процесу реєстрації змін корпоративних прав
Модифікація корпоративних прав				+	
Повторне розміщення корпоративних прав				+	
Анулювання корпоративних прав	+	+	+	+	

Система бухгалтерського обліку телекомунікаційного підприємства повинна забезпечувати своєчасне і точне розкриття інформації, що дозволить створити потужне доказове підґрунтя правомірності податкових розрахунків підприємства та забезпечить розкриття законодавчо встановленого обсягу інформації про кінцевих вигодоодержувачів. Це сприятиме посиленню прозорості діяльності телекомунікаційних підприємств та підвищенню їх інвестиційної привабливості.

Виявлено складний багатоетапний процес реєстрації чи анулювання корпоративних прав. Для інформаційної підтримки процесів юридичного оформлення операцій емітента з корпоративними правами обґрунтовано організаційно-документальне забезпечення бухгалтерського обліку корпоративних прав телекомунікаційного підприємства, для комплексного їх відображення з врахуванням юридичної природи корпоративних прав, а також вимог чинного податкового законодавства. Це дозволить емітенту приймати обґрунтовані управлінські рішення щодо фінансування діяльності з використанням інструментів власного капіталу на основі достовірної інформації щодо операцій з емісії, модифікації та анулювання корпоративних прав та здійснювати дієвий контроль діяльності телекомунікаційного підприємства в частині використання та оптимізації джерел її фінансування.

2.2. Методичні положення бухгалтерського обліку корпоративних прав

Інформаційна основа здійснення аналітичних розрахунків і прогнозування подальшого розвитку підприємства, пов'язаного із залученням та оптимізацією джерел фінансування діяльності, здійснюється на підставі інформації щодо емісії й обігу корпоративних прав, що формується у системі бухгалтерського обліку.

Відсутність єдиної методики бухгалтерського обліку емітованих корпоративних прав призводить до зниження якості облікової інформації, що використовується користувачами для ухвалення економічних рішень, зокрема інвестиційних. У зв'язку з цим зростає потреба в удосконаленні існуючих підходів до бухгалтерського обліку операцій з корпоративними правами власної емісії.

За результатами проведеного дослідження обґрунтовано порядок відображення таких операцій за стадіями життєвого циклу корпоративних прав. Запропоновані методики враховують цивільно-правовий статус суб'єктів корпоративних відносин, а також вимоги до оподаткування відповідних господарських операцій. Застосування таких розробок сприятиме підвищенню якості обліково-інформаційного забезпечення ухвалення управлінських рішень щодо стану та перспектив фінансування діяльності підприємства.

Оскільки вхідна інформація у системі бухгалтерського обліку, систематизуються та перетворюються у масив облікових даних, важливим інструментом підвищення достовірності інформації про операції підприємства корпоративними правами є удосконалення порядку застосування елементів методу бухгалтерського обліку при відображенні цих фактів господарського життя. Зазначимо, що при побудові моделі взаємозв'язку системи бухгалтерського обліку з системою корпоративного управління О. І. Пилипенко використовує саме елементи методу бухгалтерського обліку як основну складову системи бухгалтерського обліку корпорацій [193]. Тому подальше дослідження методичних положень бухгалтерського обліку корпоративних прав у емітента здійснюватиметься у розрізі елементів методу бухгалтерського обліку.

Як інструмент фіксації фактів господарського життя документування слугує доказовою базою для визначення правомірності здійснення господарської операції і створює інформаційне підґрунтя для правильного її трактування з метою вартісного вимірювання та відображення на рахунках бухгалтерського обліку. Дослідження порядку застосування документування в операціях з корпоративними правами представлено у п. 2.1.

Наступним взаємопов'язаним елементом методу бухгалтерського обліку є інвентаризація. Для цілей даного дослідження, організаційні положення інвентаризації в частині окреслення її об'єктів та напрямів проведення обґрунтовані в контексті формування положень облікової політики підприємства, оскільки її

застосування щодо операцій з корпоративними правами є обов'язковою процедурою забезпечення достовірного розкриття відповідної інформації у фінансовій звітності (п. 2.1), проекті наказу про облікову політику (Додаток П). Враховуючи те, що інвентаризація на підприємстві є методом проведення контролю, методична складова її здійснення обґрунтована у п. 3.3 та позиціонована в програмі контролю операцій з корпоративними правами у емітента з відповідним обґрунтованим її документальним забезпеченням (Додаток Ц).

Важливу роль в методичних положеннях з бухгалтерського обліку корпоративних прав відіграє питання оцінки. В умовах інтеграції України до європейської спільноти та поетапного використання вітчизняними підприємствами МСФЗ, потрібно наголосити, що номінальна вартість корпоративних прав поступово відходить на другий план, відтак все більшого значення набуває саме показник реальної вартості, що пов'язано із багатьма чинниками, зокрема глобалізаційними процесами.

В умовах глобалізації спостерігається тенденція укрупнення бізнесу, великі компанії об'єднуються, поглинають середній та малий бізнес. Це може відбуватись численною кількістю способів, одним з яких є викуп контрольного пакету корпоративних прав. Враховуючи, що у більшості акціонерних товариств і не тільки (закордонна практика, яка в Україні лише набуває поширення), їх корпоративні права знаходяться у вільному обігу та щоденно купуються, продаються, з огляду на це, важливою є саме їх реальна ринкова вартість. Реальна вартість його корпоративних прав при інвестиційній привабливості підприємства є значно вищою за номінальну, водночас як для «проблемних» компаній ринкова вартість є нижчою за номінальну.

У 2013 році Нобелівською премією з економіки нагородили одразу трьох американських економістів: Юджина Фаму з його гіпотезою ефективного ринку (Efficient Market Hypothesis, EMH), Ларса Петера Хансена з узагальненим методом моментів (Generalized Method of Moments, GMM) та Роберта Шиллера, відомого своїми працями з проблем поведінкових фінансів [154]. Вказані вчені

досягли значних успіхів у розробці методик оцінки активів та корпоративних прав, зокрема.

Слід наголосити, що питання оцінки корпоративних прав має подвійну природу, яка полягає у тому, що корпоративні права спочатку оцінюються за реальною вартістю, яку беруть за номінальну. Усі внески учасників мають певну вартість, що відповідає ринковій. Тому, обмінені частки корпоративних прав мають також ринкову вартість. При первинному розміщенні не виникає питань, якщо внески здійснюються у формі грошових коштів. При первинному розміщенні емітованих корпоративних прав у більшості випадків (а іноді це напряму передбачено законодавством), підприємства-емітенти отримують від інвесторів грошові кошти у готівковій чи безготівковій формах. Законодавством також дозволяється вносити до статутного фонду інші активи, які повинні обов'язково відповідати критеріям ч. 3 ст. 13 Закону України «Про господарські товариства» [85].

Основні положення вітчизняних та міжнародних стандартів бухгалтерського обліку щодо оцінки різних видів активів, що вносяться на баланс в обмін на корпоративні права, зазначено у Додатку Р. Виходячи з даних додатку, слід констатувати, що у більшості випадків як за національними, так і за міжнародними стандартами обліку активи, які вносяться в обмін на корпоративні права, оцінюються за справедливою вартістю, збільшеною на суму додатково здійснених витрат при проведенні даної операції.

У зв'язку з викладеним, правильна оцінка таких активів забезпечує первинну оцінку обсягів внесків учасників (акціонерів), а, отже, оцінки і таких складових власного капіталу, як зареєстрований, неоплачений та вилучений капітал. Таким чином, номінальна вартість корпоративних прав є нічим іншим, як їх реальною вартістю на момент їх первинного відчуження. У цьому плані можемо провести паралель між корпоративними правами та монетарними валютними статтями, які переоцінюються на дату операції або складання звітності. Ця аналогія найбільш доречна. Сама такий підхід демонструє необхідність відображення реальної вартості

корпоративних прав на дату здійснення операції (це частково реалізовано у чинних методиках у вигляді емісійного доходу) та на дату складання звітності, що дасть змогу передавати зацікавленим користувачам реальну інформацію про вартість підприємства як цілісного майнового комплексу, а вже виходячи з цього – вартість його часток.

Саме тому подвійна природа оцінки корпоративних прав необхідна для осмислення та використання і бухгалтерській практиці, що забезпечить якість фінансової інформації в частині її достовірності.

Крім того, описана у п. 2.1 подвійність операцій з корпоративними правами може змінювати або не змінювати валюту балансу, що загалом впливає на показники фінансового стану та спричиняє зміни у структурі джерел фінансування діяльності підприємства. Тому розробка науково обґрунтованого методичного підходу до бухгалтерського обліку корпоративних прав дає змогу не тільки формувати достовірну бухгалтерську інформацію для ухвалення фінансових та інвестиційних рішень, а й сприяє уникненню викривлення показників (у законодавча дозволений («креативний») або неправомірний спосіб), що пов'язано з проблемою вуалювання звітної інформації, в результаті якого вона втрачає свою доречність, хоча і залишається достовірною.

Для забезпечення цілісності наукового дослідження та теоретично обґрунтованого підходу до визначення операцій з корпоративними правами як об'єктів обліку, доцільно подальший розгляд проблематики відображення на рахунках бухгалтерського обліку корпоративних прав здійснювати відповідно до груп господарських операцій, запропонованих у таблиці 1.4 п. 1.1.

Згідно з Інструкцією про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [95], емітовані корпоративні права обліковуються у складі власного капіталу за кредитом рахунку 40 «Зареєстрований капітал», де відображається «стан і рух статутного й іншого зареєстрованого капіталу, пайового капіталу підприємства згідно з

законодавством і установчими документами, а також внесками до оголошеного, але ще не зареєстрованого статутного капіталу» [95]. Реформування даний рахунок зазнав у 2013-2014 рр. і полягало воно у введенні поняття «зареєстрований капітал», під яким об'єднали статутний та пайовий капітал (до 2013 р. – рахунки 40 та 41 відповідно), хоча у Господарському та Цивільному кодексах вживається термін «статутний (складений)» капітал. Ця термінологічна неузгодженість не спричиняє проблем у системи облікового відображення операцій із власним капіталом, а зміни назв та змістовного наповнення рахунку 40 «Зареєстрований капітал» вважаємо більш прийнятними для ведення бухгалтерського обліку.

На думку Н. Б. Кащенкої [102], «для всіх емітентів корпоративних прав у вигляді акцій незалежно від галузевої направленості, необхідно прийняти такий порядок їх обліку, який би передбачав формування на окремих рахунках інформації про номінальну вартість дозволених до випуску та сплачених відповідних видів акцій». З цією метою автор запропонувала введення додаткових рахунків другого рівня до рахунку 40 «Зареєстрований капітал» та 46 «Неоплачений капітал», на яких відображалась би інформація про види зареєстрованих і несплачених акцій. Такий варіант обліку акцій власної емісії забезпечує оперативне одержання інформації про величину реально сплаченого капіталу та суму невиконаних у повному обсязі зобов'язань учасників.

Проте, з моменту таких пропозицій Н. Б. Кащенкої внесено зміни до Плану рахунків бухгалтерського обліку, зокрема розмежовано субрахунки 401 «Статутний капітал» та 404 «Внески до незареєстрованого статутного капіталу», що враховує момент переходу права власності на об'єкти активів, а також тривалість у часі процесів реєстрації змін статутного капіталу. Стосовно аналітики до рахунку 46, то корисним при емісії корпоративних прав може бути розділення вказаного рахунку на аналітичні рахунки за кожною юридичною та фізичною особою (інвесторами), що забезпечить дієвий моніторинг стану погашення зобов'язань учасників за внесками до статутного капіталу.

Пропонований порядок облікового відображення операцій емітента щодо емісії корпоративних прав наведено в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2.

Господарські операції емітента щодо емісії корпоративних прав

№ з/п	Господарська операція	Кореспонденція рахунків		Оцінка та податкові наслідки господарської операції
		Д-т	К-т	
1.	Оголошення емісії корпоративних прав	46	404	Виходячи з оголошеної величини статутного капіталу.
2.	Отримання активів в обмін на корпоративні права	15, 20, 22, 28, 31	46	Згідно з первісною вартості отриманих активів, визначеної за вимогами П(С)БО (Додаток Р).
3.	Визнано податковий кредит з ПДВ	641	46	Визначається шляхом множення визначеної у оп. 2 бази на ставку ПДВ.
4.	Реєстрація капіталу в органах виконавчої влади	404	401	У сумі капіталу, що фактично зареєстрована у органах виконавчої влади.
5.	Повернуто отримані активи у зв'язку з відмовою у реєстрації змін статутного капіталу	404	15, 20, 22, 28, 31	У сумі фактично отриманих активів, що повертаються.
6.	Скориговано суму податкового кредиту з ПДВ	641	404	Сторно (сума визначається шляхом множення визначеної у оп. 2 бази на ставку ПДВ).

Як видно з таблиці 1, в обліку виникає заборгованість за внесками учасників в обмін на корпоративні права – її можна побачити за дебетом рахунку 46 «Неоплачений капітал», а оплачені внески зменшать рахунок 46 (за кредитом) з одночасним збільшенням рахунків активів в залежності від виду внеску. Таким чином, облік вказаної заборгованості слід вести за окремими юридичними та фізичними особами, що дасть змогу враховувати їх статус платників ПДВ при передачі їм корпоративних прав в обмін на внесені ними активи (крім грошових коштів).

На основі вивчення зазначеної Інструкції та положень щодо кореспонденції рахунків при відображенні зареєстрованого капіталу, виявлено, що в описі субрахунку 404 «Внески до незареєстрованого статутного капіталу» вказано: «Сальдо субрахунку 404 після реєстрації статутного капіталу в установленому

порядку списується у кореспонденції із кредитом субрахунку 401» [95]. Проте у наведеній далі потенційній кореспонденції рахунку 40 за дебетом і за кредитом з іншими рахунками бухгалтерського обліку можливості кореспондування субрахунків рахунку 40 між собою не передбачено. Тому необхідно уточнити текст Інструкції про застосування Плану рахунків відповідними кореспонденціями.

Як видно з таблиці 2.2, в обліку виникає заборгованість за внесками учасників в обмін на корпоративні права, що відображається за дебетом рахунку 46 «Неоплачений капітал». Оплачені внески зменшать 46 рахунок (за кредитом) з одночасним збільшенням рахунків активів залежно від виду внеску. Таким чином, враховуючи, що відповідно до виокремлених у п. 1.1 інформаційних запитів емітента корпоративних прав (щодо величини сформованих внесків до статутного капіталу за кожним учасником), облік вказаної заборгованості слід вести за окремими юридичними та фізичними особами, що дозволить враховувати їх статус платників ПДВ при передачі їм корпоративних прав в обмін на внесені ними активи (крім грошових коштів) у зв'язку з тим, що ст. 185 Розділу V Податкового кодексу України [200] така операція є об'єктом оподаткування ПДВ.

Крім того, на даному життєвому етапі корпоративних прав важливим є питання обліку витрат на емісію акцій, зокрема таких організаційних витрат, як витрати на оплату послуг реєстратора, витрати зі сплати мита за реєстрацію проспекту емісії, а також всіх інших, пов'язаних із веденням реєстру та емісією цінних паперів. Їхнє виокремлення забезпечить накопичення інформації про витрати та визначення вартості виготовлених цінних паперів.

В. Г. Козак запропонував вести їх облік на рахунках «Загальновиробничі витрати» або «Витрати обігу» [121]. Важливо розібратися у сутності цих витрат для визначення найоптимальнішого варіанту їх обліку. На перший погляд, це витрати явно фінансового характеру і, відповідно до цього повинні відображатися на рахунку 952 «Інші фінансові витрати».

В Інструкції про застосування Плану рахунків [95] з цього приводу зазначено таке: «На субрахунку 952 «Інші фінансові витрати» ведеться облік витрат, пов'язаних із залученням позикового капіталу, зокрема витрат, пов'язаних з випуском, утриманням та обігом власних цінних паперів; нарахуванням відсотків за договорами кредитування (крім банківських кредитів), фінансового лізингу і т.п.». Багато фахівців обережно відносяться до такого варіанту обліку, зважаючи, що до акцій застосовано словосполучення «позиковий капітал», що недоречно в нашому випадку, оскільки даний вид фінансування відноситься до власних джерел, а не позикових.

Враховуючи вимоги п. 18 та п. 17 П(С)БО 16 «Витрати» [206], до фінансових витрат відносяться витрати на залучення позикового капіталу, а витрати, пов'язані з реєстрацією корпоративних прав слід класифікувати як зальні корпоративні витрати та віднести до адміністративних витрат.

Серед особливостей використання корпоративних прав як інструмента фінансування діяльності телекомунікаційного підприємства у таблиці 1.3 п. 1.1 виокремлено додаткові зобов'язання емітента за корпоративними правами, що виникають у зв'язку зі збільшення вартості частки володіння, зокрема, за рахунок частки інвестора у чистому прибутку.

А. О. Фатенок-Ткачук проаналізовано послідовність оподаткування дивідендів, виділено основні положення нормативно-правового забезпечення цього процесу, а також узагальнено інформаційну базу щодо оподаткування дивідендів акціонерів [294]. Проте дане дослідження базувалося на нормативно-правовій базі, що втратила чинність у зв'язку з прийняттям Податкового кодексу України.

В. Г. Козаком запропоновано «до рахунку 67 «Розрахунки з учасниками» відкрити субрахунок 673 «Розрахунки з учасниками по депонованих дивідендах», які після визначеного терміну зберігання будуть зараховуватись до додаткового капіталу з наступним використанням на відтворення. Це усуває умови нецільового використання нарахованих дивідендів по закінченню терміну їх збереження» [121].

Для реалізації вимог Закону України «Про акціонерні товариства» О. І. Пилипенком запропоновано методику обліку створення та використання фонду нарахування дивідендів акціонерам за рахунок нерозподіленого прибутку. Автор пропонує створювати цей фонд з реальним підкріпленням його грошовими коштами, зарезервованими на спеціальному поточному рахунку 315 «Поточний рахунок для виплати дивідендів», «на який надходять кошти після отримання виручки від реалізації готової продукції, для подальшого використання з метою виплати дивідендів. Наведена пропозиція досить спірна, оскільки вона передбачає виведення найбільш ліквідних активів з обороту» [195]. Також автор розглядає проблемні питання відображення в бухгалтерському обліку заборгованості перед учасником, що вийшов з товариства, а саме належної йому дійсної вартості частки, що відповідає частині чистих активів цього товариства, яка, водночас, припадає на його частку в статутному капіталі [195].

Відповідно до Інструкції про застосування Плану рахунків, нарахування і виплата дивідендів за корпоративними правами відображається на субрахунку 671 «Розрахунки за нарахованими дивідендами», зокрема на ньому «обліковують дивіденди, нараховані власникам простих та привілейованих акцій (часток у статутному капіталі) за рахунок прибутку або інших, передбачених установчими документами, джерел» [95]. Вивчення практики діяльності телекомунікаційних підприємства дало змогу встановити, що їх учасниками (акціонерами) можуть бути як фізичні, так і юридичні особи, а в окремих випадках – держава та територіальні громади (це врегульовано ч. 1 ст. 114 Цивільного кодексу України [303], ст. 3 Закону України «Про господарські товариства» [85], ч. 1 ст. 4 Закону України «Про акціонерні товариства» [83], ч. 1 ст. 63 Господарського кодексу України [57]), причому з різними цивільно-правовими статусами та на різних системах оподаткування. Тому, на практиці виникає потреба забезпечення

правильного нарахування та оподаткування дивідендів як виду доходів таких осіб.

Оцінка фактів господарського життя з нарахування дивідендів здійснюється на основі протокольних рішень учасників (акціонерів), у яких зафіксовано суми пропорційної часткам виплати, яка визначається базуючись на показнику бухгалтерського прибутку, тобто показника графі 3 р. 2350 форми № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)».

Іншим проблемним питанням практики діяльності підприємств-емітентів, тим більше в умовах фінансової нестабільності, є неможливість своєчасного погашення кредиторської заборгованості. Романчук К. В. [253, 254], К. В. Шиманська [253] та С. В. Горохов [254] у своїх дослідженнях за даною проблематикою зазначають «негативну динаміку збільшення кількості випадків притягнення до господарсько-правової відповідальності у зв'язку з неналежним виконанням умов договорів <...>» та низький рівень захисту прав власності. Вважаємо, що в контексті реалізації корпоративних прав, таке порушення платіжної дисципліни тягне за собою додаткові зобов'язання емітента, зокрема, пов'язані з порушенням норм Цивільного кодексу України щодо розрахунків з учасниками за дивідендами.

Базуючись на визначенні грошового зобов'язання, яке наводиться у п. 1.1 Постанови Пленуму Вищого господарського суду України «Про деякі питання практики застосування законодавства про відповідальність за порушення грошових зобов'язань» № 14 від 17.12.2013 р. [214], можемо зробити висновок, що дивіденди є грошовими зобов'язаннями. До того ж, відповідно до ч. 1 ст. 30 Закону України «Про акціонерні товариства» [83], акціонерні товариства в Україні має право виплачувати дивіденди виключно у грошовій формі. Тому у випадку прострочення їх виплати у встановлені строки застосовуються норми п. 2 ст. 625 Цивільного кодексу України. Відповідно до них «боржник, який прострочив виконання грошового зобов'язання, на вимогу кредитора

зобов'язаний сплатити суму боргу з урахуванням встановленого індексу інфляції за весь час прострочення, а також три проценти річних від простроченої суми, якщо інший розмір процентів не встановлений договором або законом» [303].

Таким чином, строки, визначені у задокументованому протокольному рішенні щодо виплати дивідендів, є підставою вважати оголошеним грошове зобов'язання з виплати дивідендів. Це означає, що за відсутності грошових виплат у встановлені строки додатково у емітента виникають зобов'язання відповідно до ст. 625 Цивільного кодексу України.

Такі зобов'язання відносяться до витрат періоду, проте недоцільно відносити їх до інших операційних витрат (за чинною методикою – у дебет субрахунку 948 «Штрафи, пені, неустойки»), оскільки фактично такі витрати у сумі штрафних санкцій пов'язані з фінансовою діяльністю підприємства (виходячи з визначення фінансової діяльності у абз. 36 п. 3 НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [151] та практики віднесення дивідендів до її складу для цілей складання звіту про рух грошових коштів). Натомість, більш обґрунтованим буде віднесення їх до рахунку 95 «Фінансові витрати» (у дебет субрахунку 952 «Інші фінансові витрати»).

У зв'язку з цим та з урахуванням вимог чинного Податкового кодексу України [200] (в частині вимог щодо податку на прибуток та податку на доходи фізичних осіб), у таблиці 2.3 наведено методичний підхід до облікового відображення нарахування дивідендів за емітованими телекомунікаційним підприємством корпоративними правами, що включає:

1) порядок бухгалтерського обліку нарахування та виплати дивідендів виходячи з цивільно-правового статусу акціонера (учасника), обраної ним системи оподаткування;

2) порядок бухгалтерського обліку нарахування та погашення штрафних санкцій за прострочення виконання грошового зобов'язання емітента за нарахованими дивідендами.

Таблиця 2.3.

**Господарські операції емітента щодо нарахування зобов'язань за
емітованими корпоративними правами**

№ з/п	Господарська операція	Кореспонденція рахунків		Оцінка та податкові наслідки господарської операції
		Д-т	К-т	
1	2	3	4	5
1.	Нараховано дивіденди акціонерам (учасникам):			
1.1	– юридичним особам-резидентам	443, 43	671.1.1 671.2.1	Визначається на основі протокольних рішень учасників (акціонерів) та переліку осіб, які мають право на отримання дивідендів.
1.1.1	Нараховано авансовий внесок з податку на прибуток при виплаті дивідендів	641.1.1.1.1*	311	Розраховується як добуток суми нарахованих дивідендів на ставку податку на прибуток (п. 136.1 ст. 136 [200]).
1.2	– юридичним особам-нерезидентам	443, 43	671.1.2 671.2.2	Визначається на основі протокольних рішень учасників (акціонерів) та переліку осіб, які мають право на отримання дивідендів.
1.2.1	Нараховано авансовий внесок з податку на прибуток при виплаті дивідендів	641.1.1.1.2*	311	Розраховується як добуток суми нарахованих дивідендів на ставку податку на прибуток (пп. 141.4.2 п. 141.4 ст. 141 [200]).
1.3	– фізичним особам-резидентам			
1.3.1	Нараховано дивіденди	443, 43	671.1.3 671.2.3 671.2.3	Визначається на основі протокольних рішень учасників (акціонерів) та переліку осіб, які мають право на отримання дивідендів.

Продовження табл. 2.3

1	2	3	4	5
1.3.2	Утримано ПДФО	671.1.3 671.3.3	641 _(ПДФО)	Розраховується як добуток суми нарахованих дивідендів на ставку податку на доходи фізичних осіб (пп. 167.2.5 п. 167.2 ст. 167 [200]).
		671.2.3	641 _(ПДФО)	Розраховується як добуток суми нарахованих дивідендів на ставку податку на доходи фізичних осіб (пп. 170.5.3 п. 170.5 ст. 170 [200]).
1.3.3	Утримано військовий збір	671.1.3 671.2.3 671.3.3	641 _(ВЗ)	Розраховується як добуток суми нарахованих дивідендів на ставку військового збору (пп. 1.3 п. 16-1 підр. 10 [200]).
1.4	– фізичним особам-нерезидентам			
1.4.1	Нараховано дивіденди	443, 43	671.1.4 671.2.4 671.3.4	Визначається на основі протокольних рішень учасників (акціонерів) та переліку осіб, які мають право на отримання дивідендів.
1.4.2	Утримано ПДФО	671.1.4 671.3.4	641 _(ПДФО)	Розраховується як добуток суми нарахованих дивідендів на ставку податку на доходи фізичних осіб (пп. 167.2.5 п. 167.2 ст. 167 [200]).
		671.2.4	641 _(ПДФО)	Розраховується як добуток суми нарахованих дивідендів на ставку податку на доходи фізичних осіб (пп. 170.5.3 п. 170.5 ст. 170 [200]).
1.4.3	Утримано військовий збір	671.1.4 671.2.4 671.3.4	641 _(ВЗ)	Розраховується як добуток суми нарахованих дивідендів на ставку військового збору (пп. 1.3 п. 16-1 підр. 10 [200]).
1.5	Нараховано штрафні санкції за порушення строків виплати дивідендів:			
1.5.1	– пеню	952	672.3.1	Розраховується як добуток суми простроченого зобов'язання та подвійного розміру облікової ставки НБУ пропорційно до кількості днів прострочення.
1.5.2	– індекс інфляції за весь час прострочення	952	672.3.2	Розраховується як різниця добутку суми основного боргу на індекс (індекси) інфляції та суми простроченого зобов'язання.
1.5.3	– 3 % проценти річних від простроченої суми*	952	672.3.3	Розраховується як 3 % від суми простроченого зобов'язання пропорційно до кількості днів прострочення.
1.6	Погашено заборгованість перед учасниками за дивідендами	671.1.(1-4) 671.2.(1-4) 671.3.(1-4)	311***	Визначається виходячи із суми попередньо нарахованих зобов'язань та з урахуванням законодавчо встановлених утримань (для фізичних осіб-вигодоодержувачів).
1.7	Погашено заборгованість перед учасниками за штрафами та пенєю	672.3.1 672.3.2 672.3.3	311***	

Примітки: напівжирним шрифтом виділено пропозиції автора

* 641.1.1.1.X – рахунки аналітичного обліку в межах субрахунку 641 «Розрахунки за податками», призначений для обліку авансових внесків з податку на прибуток за нарахованими дивідендами. Детальніше структура шифрів рахунків аналітичного обліку для відображення авансових платежів з податку на прибуток при виплаті дивідендів юридичним особам-учасникам наведена в Додатку П та на рис. 2.4.

** якщо інший розмір процентів не встановлений у статуті господарського товариства

*** відповідно до вимог Цивільного кодексу України погашення грошового зобов'язання відбувається виключно у гривні

У запропонованому підході враховано цивільно-правовий статус учасників (акціонерів), що забезпечує правильність оподаткування їх доходів у вигляді дивідендів (такі операції для підприємства є регулярними) і дає змогу емітенту виконати законодавчо встановлений обов'язок розкриття інформації про кінцевих вигодоодержувачів за емітованими корпоративними правами. Нерегулярний характер мають, як правило, операції, пов'язані зі змінами капіталу, зокрема, операції викупу корпоративних прав та їх перепродажу. Дослідженнями питання виходу інвестора в обліковому аспекті присвячені праці О. Бурченя [24], І. Гальцової [44], Д. Гарного [46], Я. Голубки [51], С. Г. Зайцевої [82], О. І. Пилипенка [194].

Відповідно до запропонованої блок-схеми корпоративних прав, такі операції характерні для всіх схем руху. Вивчення нормативно-правової бази щодо відображення в обліку та звітності операцій з вилучення капіталу вказує на існування проблеми оцінки окремих об'єктів бухгалтерського обліку, зокрема, обсягу вилученого капіталу та його змін при перерозміщенні корпоративних прав.

Операція з викупу корпоративних прав власної емісії фіксується на рахунку 45 «Вилучений капітал». Відповідно, анулювання корпоративних прав зменшує залишок по 40 рахунку. Певні напрацювання в частині удосконалення відображення корпоративних прав на рахунках бухгалтерського обліку зроблено М. О. Белоусовим [17]. Зокрема, він зазначив, що діючі підходи до організації бухгалтерського обліку власного капіталу не враховують проблемні питання, пов'язані з відображенням в обліку викуплених, але не розміщених акцій, а також акцій, на які засновники

підписались, але не оплатили їх у встановлений строк. У зв'язку з цим, автор обґрунтував варіанти розвитку аналітичного обліку за рахунком 45 «Вилучений капітал» як 4511 «Нерозміщені викуплені акції» та 4512 «Розміщені викуплені акції», а також розвитку позабалансового рахунку 08 «Бланки суворого обліку» в частині виділення субрахунку 081 «Нерозміщені викуплені акції».

Крім того, дослідник пропонує таку кореспонденцію рахунків для відображення частки учасника у додатковому і резервному капіталах:

Д 42 «Додатковий капітал», 43 «Резервний капітал»

К 67 «Розрахунки з учасниками».

В Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку не передбачено вказівок щодо інформаційної місткості субрахунків рахунку 45 «Вилучений капітал», зокрема встановлення величини вилученого капіталу, проте на практиці фактично виплачену суму коштів при виході учасника відображають за кредитом даного рахунку (без врахування номінальної вартості відповідних часток або акцій). Такий підхід необґрунтований, оскільки величина вилученого капіталу повинна свідчити про номінальну вартість частки для забезпечення достовірного встановлення відсоткової участі учасника у капіталі. Тому для удосконалення методики бухгалтерського відображення операцій з викупу корпоративних прав запропоновано порядок використання кореспонденції рахунків та підхід до вартісного вимірювання таких операцій, що наведено у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4.

Господарські операції емітента щодо викупу корпоративних прав

№ з/п	Господарська операція	Кореспонденція рахунків		Оцінка та податкові наслідки господарської операції
		Д-т	К-т	
1	2	3	4	5
1.	Оформлено викуп корпоративних прав (часток, акцій) у учасника			
1.1.	Якщо вартість викупу корпоративних прав перевищує їх номінальну вартість			
1.1.1	– в межах номінальної вартості акцій (часток) в капіталі	451, 452	672.1.X	Розраховується виходячи з номінальної вартості акцій (часток).
1.1.2	– в сумі перевищення вартості викупу над номінальною вартістю	421	672.2.X	Визначається як сума перевищення виходячи з номінальної вартості акцій (часток).
1.2.	Якщо вартість викупу корпоративних прав нижче їх номінальної вартості			

1.2.1	– в межах вартості викупу акцій (часток) в капіталі	451, 452	672.1.X	Визначається виходячи з номінальної вартості акцій (часток).
-------	---	-------------	---------	--

Продовження табл. 2.4.

1	2	3	4	5
1.2.2	– в сумі перевищення номінальної вартості над вартістю викупу	451	421	Визначається як сума перевищення виходячи з номінальної вартості акцій (часток).
2.	Виплата учаснику за викуплені корпоративні права (частки, акції)			
	– грошовими коштами	672.1.X 672.2.X	311	Виходячи з фактичної суми погашення.
	- готовою продукцією, товарами	672.1.X 672.2.X	70	Виходячи з балансової вартості ТМЦ, збільшеної на суму ПДВ.
		70	641.2	Визначається як сума ПДВ за основною ставкою від балансової (залишкової) вартості.
		90	26, 28	Балансова вартість ТМЦ.
	– виробничими запасами (крім готової продукції, товарів), необоротними активами	672.1.X 672.2.X	712	Виходячи з балансової вартості ТМЦ, збільшеної на суму ПДВ.
		712	641.2	Визначається як сума ПДВ за основною ставкою від балансової (залишкової) вартості.
		943	20, 22, 23, 25, 286	Балансова вартість ТМЦ, залишкова вартість (для необоротних активів).

Використання запропонованого методичного підходу дасть змогу достовірно визначати обсяг вилученого капіталу для встановлення співвідношення частки учасника (акціонера), що вибуває з підприємства. Крім того, це сприяє підвищенню достовірності інформації про фінансовий результат викупу та перепродажу акції (часток), оскільки фактично пропонується розмежовувати виплати учаснику в межах його внеску та понад нього.

Іншим більш складним видом господарських операцій з корпоративними правами є їх модифікація. Відповідно до ст. 16 Закону України «Про акціонерні товариства», «статутний капітал акціонерного товариства зменшується <...> шляхом зменшення номінальної вартості акцій або шляхом анулювання раніше викуплених товариством акцій та зменшення їх загальної кількості, якщо це передбачено статутом товариства» [83]. Вивчення практики бухгалтерського обліку операцій зі збільшення або зменшення статутного капіталу (відповідно до запропонованої блок-схеми варіацій використовуємо термін «модифікація корпоративних прав») та рекомендацій, що містяться у наукових та практичних

публікаціях з даної проблематики, свідчить, що такі операції відображаються проводками:

– у випадку збільшення капіталу:

Д 46 «Неоплачений капітал» К 40 «Зареєстрований (пайовий) капітал».

– у випадку зменшення капіталу:

Д 40 «Зареєстрований (пайовий) капітал» К 67 «Розрахунки з учасниками».

Проте, складність та тривалість процесу реєстрації змін статутного капіталу зумовлює потребу у достовірному відображенні його величини та структури на дату балансу. Для забезпечення достовірного розкриття даної інформації у таблиці 2.5 наведено удосконалений порядок бухгалтерського обліку операцій з модифікації корпоративних прав.

Таблиця 2.5.

Господарські операції емітента щодо модифікації та повторного розміщення корпоративних прав

№ з/п	Господарська операція	Кореспонденція рахунків		Оцінка та податкові наслідки господарської операції
		Д-т	К-т	
1	2	3	4	5
1. Збільшення номінальної вартості акцій				
1.1	Визначено суму збільшення номінальної вартості акцій та прийнято рішення щодо збільшення	46.X	404	Сума перевищення нової номінальної вартості акцій над чинною.
1.2	Проведено обмін корпоративних прав та зареєстровано змінену величину статутного капіталу	404	401	Визначена у оп. 1.1 сума перевищення зменшення номінальної вартості акцій.
1.3	Погашено акціонерами збільшення номінальної вартості акцій відповідно до їх частки в капіталі, у формі			
	– грошових коштів та інших ТМЦ	15, 20, 22, 28, 30, 31	46.X	Відповідно до первісної вартості отриманих активів, визначеної за вимогами П(С)БО (Додаток Р).
	– реінвестування дивідендів	671.X.X	46.X	Виходячи з грошового виміру збільшення номінальної вартості акцій.
	– частини нерозподіленого прибутку	443	46.X	
2. Зменшення номінальної вартості акцій				
2.1	Визначено суму зменшення номінальної вартості акцій та прийнято рішення щодо зменшення	404	451	Сума перевищення чинної номінальної вартості акцій над новою.
2.2	Проведено обмін корпоративних прав та зареєстровано змінену	401	404	Визначена у оп. 2.1 сума перевищення зменшення

	величину статутного капіталу			номінальної вартості акцій.
2.3	Розподілено між акціонерами вилучений капітал відповідно до їх частки	451	672.1.X	Визначені відповідно до частки акціонера суми зменшення статутного капіталу.

Продовження табл. 2.5

1	2	3	4	5
2.4	Погашено акціонерам зменшення номінальної вартості акцій відповідно до їх частки в капіталі:			
	– грошовими коштами	672.1.X	311	Виходячи з фактичної суми погашення.
	- готовою продукцією, товарами	672.1.X	70	Виходячи з балансової вартості ТМЦ, збільшеної на суму ПДВ.
		70	641.2	Визначається як сума ПДВ за основною ставкою від балансової (залишкової) вартості.
		90	26, 28	Балансова вартість ТМЦ.
	– виробничими запасами (крім готової продукції, товарів), необоротними активами	672.1.X	712	Виходячи з балансової вартості ТМЦ, збільшеної на суму ПДВ.
		712	641.2	Визначається як сума ПДВ за основною ставкою від балансової (залишкової) вартості.
		943	20, 22, 23, 25, 286	Балансова вартість ТМЦ, залишкова вартість (для необоротних активів).

Примітки: напівжирним шрифтом виділено пропозиції автора

Його використання дає змогу диференціювати в бухгалтерському обліку власний капітал щодо якого ухвалено рішення про додаткове внесення або вилучення, фіксувати момент нарахування виплат учасникам або їх заборгованості за додатковими внесками до статутного капіталу. Це підвищить достовірність облікових даних щодо обсягів зміни капіталу та сприятиме більш якісному обліково-інформаційному забезпеченню ухвалення рішень щодо модифікації корпоративних прав.

Останнім етапом життєвого циклу корпоративних прав є їх анулювання. Викуп корпоративних прав відображається в бухгалтерському обліку у порядку, наведеному щодо операцій 1.1 та 1.2 таблиці 2.3. Їх анулювання відповідно до рішення вищого органу управління підприємства фіксується на рахунках бухгалтерського обліку таким чином (табл. 2.6).

Обґрунтований у таблиці 2.6 методичний підхід дає змогу диференціювати в бухгалтерському обліку статутний капітал щодо якого прийнято рішення про анулювання і врахувати момент реєстрації відповідних змін у капіталі, що підвищить достовірність облікових даних щодо анулювання частини капіталу та відповідатиме нормативно-правовому статусу таких змін.

Таблиця 2.6.

Господарські операції емітента щодо анулювання корпоративних прав

№ з/п	Господарська операція	Кореспонденція рахунків		Оцінка та податкові наслідки господарської операції
		Д-т	К-т	
1	Прийнято рішення щодо анулювання частини статутного капіталу та визначено суму анулювання	404	451, 452	Визначається виходячи з суми статутного капіталу – номінальної вартості акцій (часток), відносно яких прийнято рішення щодо анулювання.
2	Зареєстровано змінену величину статутного капіталу після анулювання частини корпоративних прав	401	404	Визначена у оп. 1 номінальна вартість акцій (часток), відносно яких прийнято рішення щодо анулювання.

Примітки: напівжирним шрифтом виділено пропозиції автора

Узагальнюючи викладене вище представлено пропозиції щодо удосконалення методичного забезпечення бухгалтерського обліку корпоративних прав у їх емітента через їх систематизацію за елементами методу бухгалтерського обліку, роль кожного з яких у такому забезпеченні продемонстрована в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7.

Пропозиції щодо удосконалення методичного забезпечення бухгалтерського обліку корпоративних прав у їх емітента (за елементами методу бухгалтерського обліку)

Значення елемента у обліку корпоративних прав	Елементи методу	Пропозиції щодо удосконалення
1	2	3
Систематичне та хронологічне спостереження за емісією, рухом, модифікацією та анулюванням корпоративних прав	Документування	Систематизовано сукупність документів за операціями з корпоративними правами за етапами їх життєвого циклу та групами документів.
	Інвентаризація	1. Визначено об'єкти інвентаризації за операціями з корпоративними правами. 2. Сформульовано організаційні положення її проведення для доповнення Положення про інвентаризацію активів

		та зобов'язань [208] (див. п. 3.1). 3. Обґрунтовано порядок застосування методичних прийомів та способів контролю при проведенні інвентаризації за операціями з корпоративними правами (див. п. 3.3).
--	--	--

Продовження табл. 2.7.

1	2	3
Вартісне (грошове) вимірювання розміру корпоративних прав	Оцінка	Обґрунтовано порядок вартісного вимірювання господарських операцій з корпоративними правами згідно з цивільно-правовим та податковим статусом сторін корпоративних відносин.
	Калькулювання	Розроблено документальне забезпечення калькулювання витрат, пов'язаних з емісією корпоративних прав (Додаток С).
Групування, реєстрація та систематизація корпоративних прав	Рахунки	1.Сформульовано систему кореспонденції рахунків бухгалтерського обліку для відображення операцій з корпоративними правами, яка враховує цивільно-правовий та податковий статус сторін корпоративних відносин, тривалість процесу юридичної реєстрації змін у власному капіталі та форму здійснення розрахунків у операціях з корпоративними правами (табл. 2.1-2.5).
	Подвійний запис	2. Обґрунтовано систему рахунків аналітичного обліку за вказаними вище операціями, яка дозволяє підвищити аналітичність облікової інформації та забезпечує правильність здійснення розрахунків та оподаткування.
Узагальнення інформації про корпоративні права	Баланс	Визначено напрямки звітно-інформаційного забезпечення прийняття рішень щодо операцій з корпоративними правами в межах управління фінансуванням діяльності телекомунікаційного підприємства та розроблено пакет внутрішньої звітності за такими операціями (див. п. 2.3, Додаток Т).
	Звітність	

Для інформаційної підтримки юридичного оформлення операцій емітента з корпоративними правами удосконалено забезпечення бухгалтерського обліку корпоративних прав, зокрема: розроблено і запропоновано механізм впровадження наказу про облікову політику, систематизовано сукупність документів за операціями з корпоративними правами за етапами їх життєвого циклу та групами документів, доповнено розділ III «Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань» пунктом 9 «Інвентаризація власного капіталу» та надано пропозиції щодо структури шифрів аналітичного обліку операцій з корпоративними правами. Це дасть змогу емітенту ухвалювати

обґрунтовані управлінські рішення, застосовувати інструменти власного капіталу на основі належно сформованої та достовірної інформації за операціями з емісії, модифікації й анулювання корпоративних прав, здійснювати дієвий контроль діяльності в частині використання та оптимізації джерел її фінансування.

Обґрунтовані за результатами дослідження методичні положення бухгалтерського обліку корпоративних прав є комплексними, що досягається удосконаленням порядку застосування всіх елементів методу бухгалтерського обліку, а також врахуванням обґрунтованих етапів життєвого циклу та варіативних схем руху корпоративних прав. Використання такого методичного підходу дозволить:

по-перше, підвищити достовірність облікових даних щодо операцій з корпоративними правами, стану виконання зобов'язань за такими операціями,

по-друге, створить інформаційну базу для виконання вимог чинного податкового законодавства щодо оподаткування доходів інвестора від корпоративних прав. Загалом, це сприятиме підвищенню якості обліково-інформаційного забезпечення процесу ухвалення управлінських рішень щодо використання корпоративних прав як інструмента фінансування діяльності телекомунікаційного підприємства.

2.3. Моделювання обліку корпоративних прав

Моделювання як один із найбільш потужних загальнонаукових методів пізнання дійсності активно використовується у всіх сферах наукових досліджень, зокрема у науці бухгалтерського обліку. Моделювання дає змогу систематизувати, упорядкувати усі елементи складних процесів та явищ,

визначити на основі застосування методів абстрагування найбільш суттєві поведінкові риси моделей.

А. В. Портнов на основі порівняльного аналізу типів моделей корпоративного управління макrorівня, які сформувалися у світі, – англо-американської, німецької та японської, – визначив основні риси та характерні ознаки моделі. Позиціонується вітчизняна модель корпоративного управління у системі координат «концентрація власності – правовий захист прав акціонерів». Автор визначив можливі напрямки її удосконалення на основі принципів корпоративного управління, відомих як принципи корпоративного управління ОЕСР [211].

Р. Р. Баглей за результатами досліджень проблем корпоративного управління сформулював низку особливостей його розвитку на сучасному етапі, серед яких, окрім іншого, називає відновлення фондового ринку, підвищення капіталізації вітчизняних компаній, необхідність посилення ефективності корпоративного сектора в національній економіці для забезпечення підвищення конкурентоспроможності продукції вітчизняних підприємств [14, с. 204]. Серед перспективних напрямів вирішення проблем корпоративного управління в Україні Р. Р. Баглей визначає підвищення ефективності інформаційного забезпечення корпоративної діяльності, наголошуючи на необхідності розширення «можливості державних органів щодо збору інформації, захищаючи, водночас, бізнес від бюрократичних зловживань у запитах статистичної інформації», а також «в результаті діяльності саморегульованих організацій зі збору та розповсюдження корпоративної інформації» [14, с. 203-204]. У такий спосіб він акцентує увагу на значенні належного інформаційного забезпечення корпоративних відносин у системі комунікацій корпоративного сектору економіки, що посилює значення бухгалтерського обліку як інформаційної системи корпоративного управління.

У сфері бухгалтерського обліку вивчення існуючих організаційних та методичних моделей спрямовано на пошук нерозроблених елементів, суперечностей, а створення нових пов'язано з удосконаленням облікової практики.

Питання використання інструментарію моделювання для побудови якісного обліково-інформаційного забезпечення процесів управління (зокрема в контексті реалізації основних функцій управління) стали предметом наукового пошуку багатьох вчених та дослідників, серед яких О. В. Адамик [9], І. М. Вобляя [40], М. Р. Лучко [138, 139, 140], В. Ф. Палій [168], М. С. Пушкар [310, 223-232], М. І. Сидорова [269], Я. В. Соколов [274], І. В. Сугайпова [40], В. М. Суворіна [281], Я. І. Устинова [293], Н. М. Хорунжак [297, 298, 299, 300, 301], М. Г. Чумаченко [310], М. М. Шигун [314, 315].

У сфері бухгалтерського обліку поняття моделі набуває особливих рис, пов'язаних з особливостями облікового процесу. Так, Я. І. Устинова облікову модель визначає як «спрощене представлення господарського чи облікового процесу або його елементів – фактів господарського життя, прийомів бухгалтерського обліку з метою виявлення його основних елементів та взаємозв'язків між ними в системі бухгалтерського обліку для вирішення облікових задач» [293, с. 60].

В. М. Суворіна розглядає моделювання в бухгалтерському обліку як «основний прийом, що дозволяє у формалізованому вигляді відображати стан об'єктів бухгалтерського обліку та бухгалтерські процедури у вигляді послідовних кроків відображення фактів господарського життя». За її словами, «з використанням моделювання розкривається структура бухгалтерських категорій, що зустрічаються на практиці» [281].

«Підхід до розгляду обліку як інформаційної системи прийняття управлінських рішень через призму моделювання його процесів, – пише Н. М. Хорунжак, – відповідає сучасним вимогам менеджменту та створює передумови для оптимізації діяльності суб'єктів господарювання» [297, с. 357].

М. М. Шигун визначає модель в бухгалтерському обліку як «умовний образ системи бухгалтерського обліку, її окремих складових, а також господарської діяльності та її елементів, що підлягають обліковому відображенню, в якому відбиваються істотні внутрішньосистемні та зовнішні інформаційні зв'язки й відносини» [315, с. 23]. «Проведена облікова реформа, – пише М. М. Шигун, – внесла до національної системи бухгалтерського обліку

нові об'єкти, нові методики оцінки активів та зобов'язань, методи розподілу витрат, підходи до складання фінансової звітності. З'явилися нові користувачі облікової інформації. На рівні країни відбулась зміна національної моделі бухгалтерського обліку, на рівні господарюючих суб'єктів змінився підхід до формування моделі бухгалтерського обліку кожного підприємства [314, с. 153].

Значний внесок в питання моделювання бухгалтерського обліку корпоративних прав здійснив О. І. Пилипенко [195], розробивши комплексний підхід до облікового відображення операцій з корпоративними правами на основі застосування неінституційних теорій (агентська теорія, теорія фірми, теорія трансакційних витрат), що дозволило сформулювати методологію бухгалтерського відображення корпоративних прав.

Розглядаючи моделювання у системі корпоративних правовідносин, Пилипенко О. І. [193] побудував модель досягнення синергетичного ефекту при використанні облікової політики і здійсненні корпоративного управління та Модель побудови системи корпоративного управління. Розроблені вченим моделі є новим методологічним підходом до гармонізації корпоративної облікової політики та системи корпоративного управління.

У цьому контексті використання моделювання як методу пізнання дійсності при побудові системи бухгалтерського обліку корпоративних прав дозволяє врахувати особливості здійснення корпоративних відносин, специфіку корпоративних прав як їх невід'ємного елемента та інструмента фінансування діяльності суб'єкта господарювання, а також цивільно-правовий та податковий статус сторін корпоративних відносин.

Базуючись на виокремлених М. М. Шигун видах моделей бухгалтерського обліку на мікрорівні (моделі організації обліку, техніки обліку, методик обліку об'єктів [314, с. 156]), основну увагу у даному дослідженні приділено розробці моделей методик бухгалтерського обліку корпоративних прав та операцій, пов'язаних з їх рухом.

Особливістю обліку корпоративних прав є те, що вони мають більш виражену правову, ніж матеріальну природу. Фактичним втіленням правової

природи та безпосереднім об'єктом обліку корпоративних прав у емітента є емітовані корпоративні цінні папери або частки у статутному капіталі.

Моделі організації обліку корпоративних прав. Досягнення ефективності системи обліку, на думку Н. М. Хорунжак, вимагає «синхронізації управління процесами надання послуг, в тому числі на базі удосконалення нормування праці, алгоритмізації та зменшення часових розривів між операціями» [300, с. 284]. Основним інструментом побудови організаційної моделі бухгалтерського обліку корпоративних прав на підприємстві-емітенті є його облікова політика. Саме в її положеннях втілюється розуміння емітованих корпоративних прав як інструмента фінансування діяльності підприємства, а також формується комплексний підхід до реєстрації, обробки та передачі даних щодо операцій з корпоративними правами та їх результатів з метою надання якісної інформації для прийняття управлінських рішень.

На основі обґрунтованого в процесі дослідження (п. 2.1) організаційно-документального забезпечення бухгалтерського обліку корпоративних прав та розробленого проекту наказу про облікову політику телекомунікаційного підприємства в частині корпоративних прав (Додаток П) сформовано організаційну модель бухгалтерського обліку корпоративних прав, побудовану за етапами їх життєвого циклу та з урахуванням необхідності забезпечення формування якісної звітної інформації.

Побудова моделі техніки обліку корпоративних прав у зв'язку з варіативністю пропонованого на ринку спеціалізованого бухгалтерського програмного забезпечення доцільна на рівні окремого суб'єкта господарювання при розробці загального підходу до організації бухгалтерського обліку. У даному контексті слід особливо відмітити праці Н. М. Хорунжак, яка присвятила свій науковий пошук теоретичному обґрунтуванню моделей модернізації бухгалтерського обліку в умовах трансформації управлінських систем. Серед іншого нею розроблено науковий підхід до моделювання інформаційних систем бюджетних установ, зокрема в частині вибору техніки ведення бухгалтерського

обліку з урахуванням системи факторів внутрішнього та зовнішнього середовища функціонування такого суб'єкта господарювання.

У зв'язку з тим, що телекомунікаційні підприємства відрізняються низкою галузевих особливостей, докладний розгляд яких приведено в п. 1.3, для ведення бухгалтерського обліку на таких підприємствах слід використовувати комплексні програмні продукти, які дозволяють обліковувати процеси як виробництва, так і надання послуг, оскільки таким підприємствам притаманні різні види господарських операцій, пов'язаних зі створенням телекомунікаційних продуктів різного профілю та складності.

Моделі методики обліку корпоративних прав. Моделювання методики бухгалтерського обліку корпоративних прав полягає у логічному упорядкуванні прийомів та способів застосування елементів методу бухгалтерського обліку у найбільш прийнятний спосіб для достовірного та повного облікового відображення операцій з корпоративними правами та формування якісного інформаційного забезпечення корпоративного управління.

«Неможливо не виділити <..> господарські процеси як об'єкти бухгалтерського обліку, – пише М. Р. Лучко, – а саме: процес створення суб'єкта господарювання, процес його діяльності (постачання, виробництво та збут) і процес припинення його діяльності як суб'єкта господарювання. Саме під час цих процесів і відбуваються господарські події, які впливають на стан та поведінку активів, капіталу та зобов'язань» [138, с. 103]. За аналогією з таким підходом, операції з корпоративними правами вкладаються у вказану зазначеним вченим схему господарських процесів, оскільки рух корпоративних прав пов'язаний саме з процесами створення, діяльності та припинення суб'єкта господарювання. Тому побудова інформаційних моделей операцій з корпоративними правами дозволяє системі управління не тільки своєчасно реагувати на зміни стану та поведінки активів, капіталу та зобов'язань, а й активно впливати на власний фінансовий стан через оптимізацію джерел фінансування діяльності за допомогою корпоративних прав.

За словами М. С. Пушкаря, «зміст інформації, яку генерує фінансовий облік, визначається процедурами спостереження (документування), вимірювання (оцінка), групування (не рахунках), записів у реєстри (кореспонденція рахунків) та узагальнення (в головній книзі). Показники форм звітності задають модель організації фінансового обліку, процедури і рахунки, з допомогою яких отримують необхідну інформацію» [223, с. 18].

Узагальнена поетапна модель бухгалтерського обліку корпоративних прав за етапами їх життєвого циклу розроблена з урахуванням наведених вище підходів. Поетапна система підходу обрана через те, що вона допомагає найбільш доступно та наочно відобразити дії бухгалтера при обліку операцій з корпоративними правами (рис. 2.5).

На етапі бухгалтерського спостереження здійснюється моніторинг бізнес-процесів, пов'язаних з формуванням джерел фінансування діяльності підприємства та групуються відповідні факти господарського життя за ознаками типів операцій (відповідно до класифікації операцій з корпоративними правами, обґрунтованої у п. 1.2).

На етапі виявлення відбувається встановлення факту чи події, інформація щодо якої надходить з достовірного джерела (документально підтвердженої господарської операції чи фактично встановленої наявності), при цьому з сукупності господарських операцій бухгалтер виокремлює ті, що пов'язані з рухом корпоративних прав та розподіляє їх залежно від етапу життєвого циклу, виду операції за класифікацією.

Зміст етапу вимірювання полягає в послідовному застосуванні визначених законодавчо методичних підходів до оцінювання об'єктів бухгалтерського обліку, визначенні суттєвих показників та факторів, які в подальшому слід враховувати для найбільш достовірного вартісного вимірювання фактів господарського життя, пов'язаних з корпоративними правами, для забезпечення повного та обачного відображення операції в системі бухгалтерського обліку.

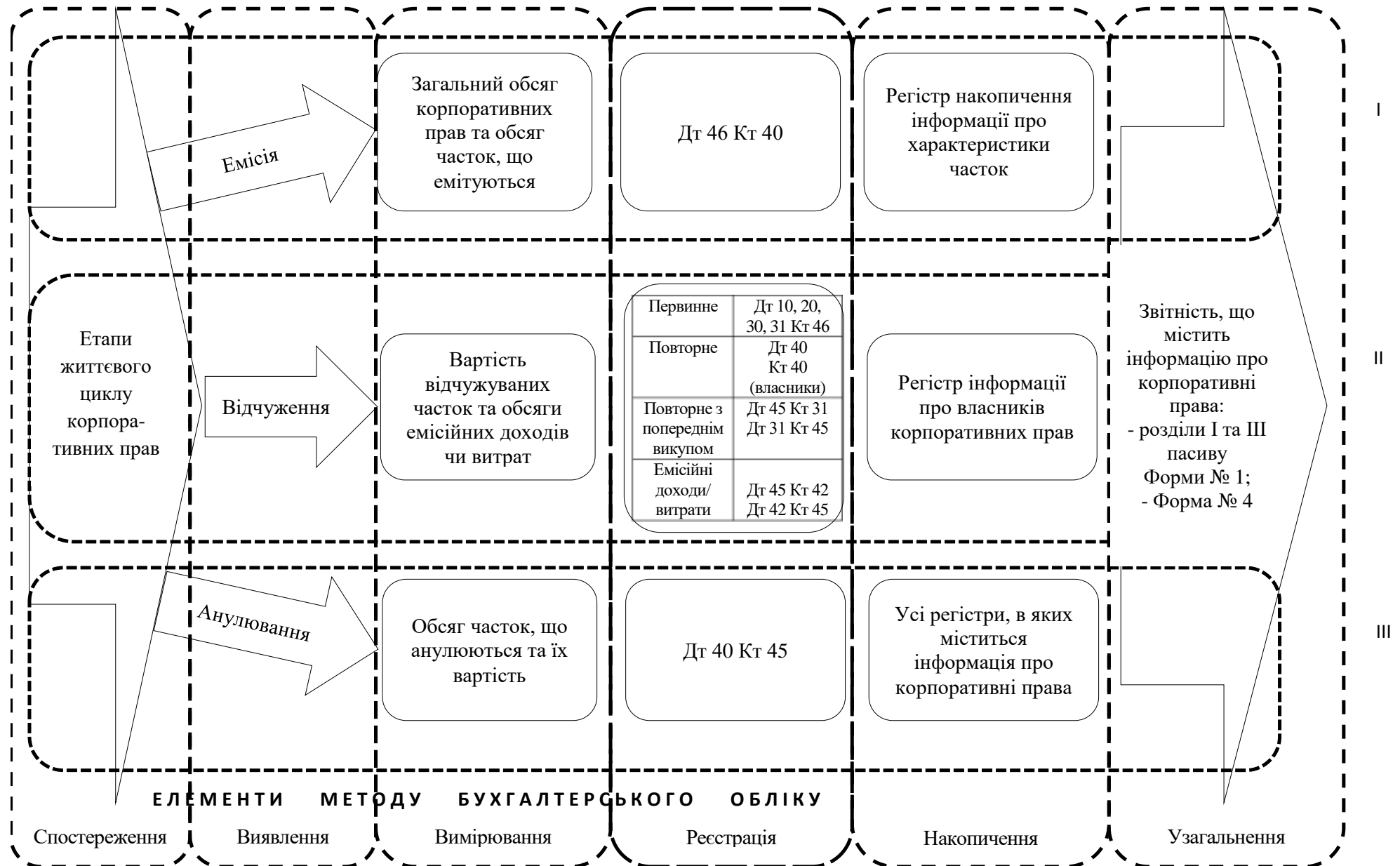

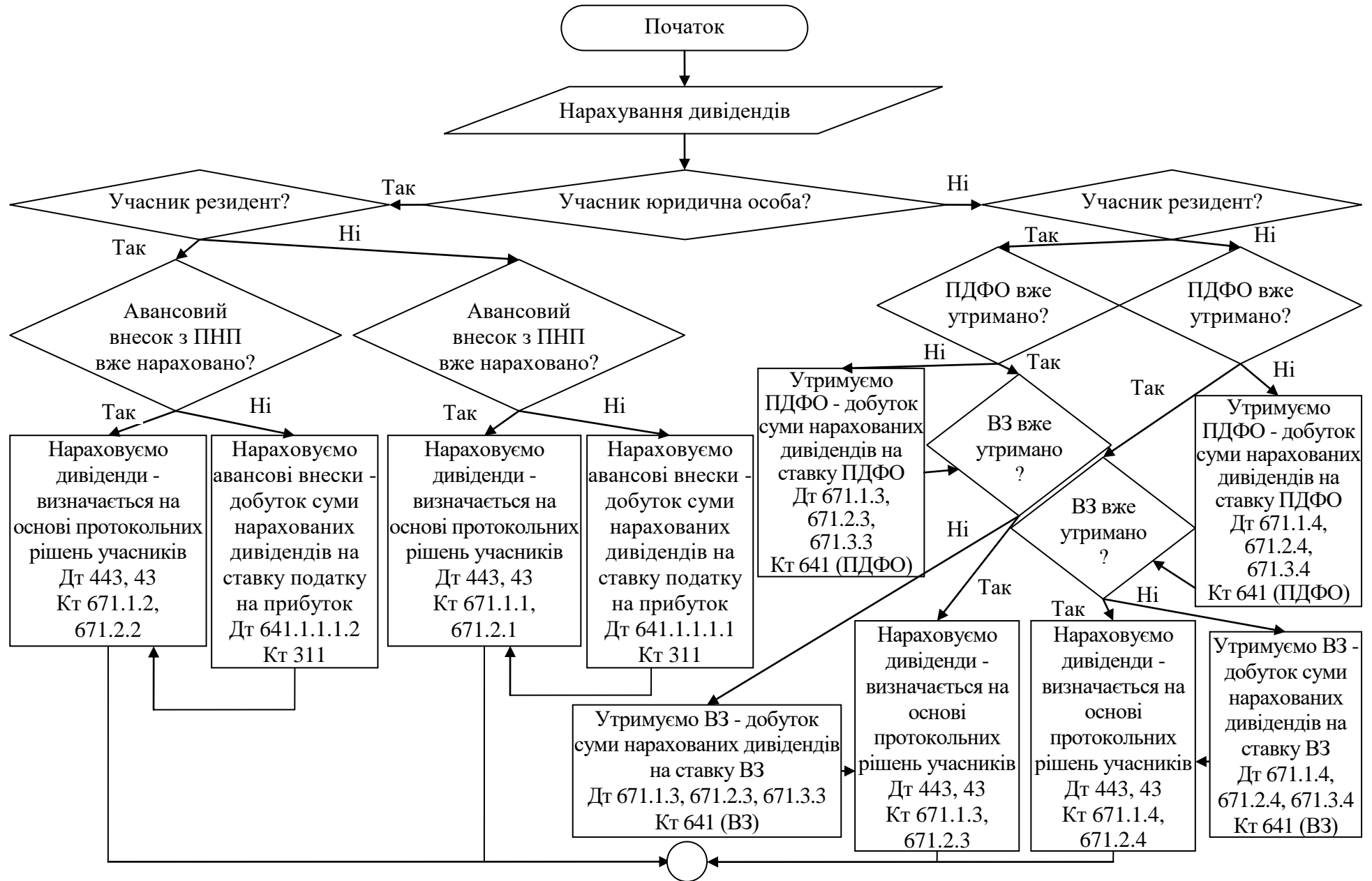
Рис. 2.5. Узагальнена поетапна модель бухгалтерського обліку корпоративних прав на стадіях їх життєвого циклу

Нагромадження бухгалтерських даних за операціями з корпоративними правами відбувається за допомогою використання системи субрахунків та рахунків аналітичного обліку до рахунків 46 «Неоплачений капітал», 67 «Розрахунки з учасниками» (див. Додаток П та рис. 2.1, 2.2, 2.3, 2.4) та базується на розмежуванні господарських операцій за етапами життєвого циклу корпоративних прав, запропонованій класифікації операцій з ними для цілей достовірного облікового відображення та оподаткування операцій з корпоративними правами. Якісна та дієва система накопичення бухгалтерських даних дозволяє у спосіб, найбільш прийнятний з точки зору задоволення інформаційних потреб користувачів, систематизувати дані щодо господарських операцій з корпоративними правами та їх результатів.

Процес передачі бухгалтерської інформації щодо підприємства, в тому числі операцій з корпоративними правами здійснюється з використанням системи звітної інформації, яка представлена пакетами звітності різного призначення (фінансової, статистичної, податкової, внутрішньої). Особливості такого звітного забезпечення в контексті моделювання комплексної інформаційної підтримки діяльності емітента та інвестора щодо корпоративних прав детальніше розглянуто далі.

Враховуючи обґрунтовану вище доцільність використання етапів життєвого циклу корпоративних прав як основного критерію диференціації господарських операцій з ними, моделювання методики бухгалтерського обліку корпоративних прав здійснювалося за виділеними у таблиці 1.4 групами господарських операцій сторін емітента, виходячи з схем обігу корпоративних прав, передбачених у блок-схемі варіацій руху корпоративних прав за етапами їх життєвого циклу (див. рис. 1.2).

Сформовану алгоритмічна модель бухгалтерського обліку та оподаткування операцій з дивідендами за емітованими телекомунікаційним підприємством корпоративними правами наведено на рис. 2.6.

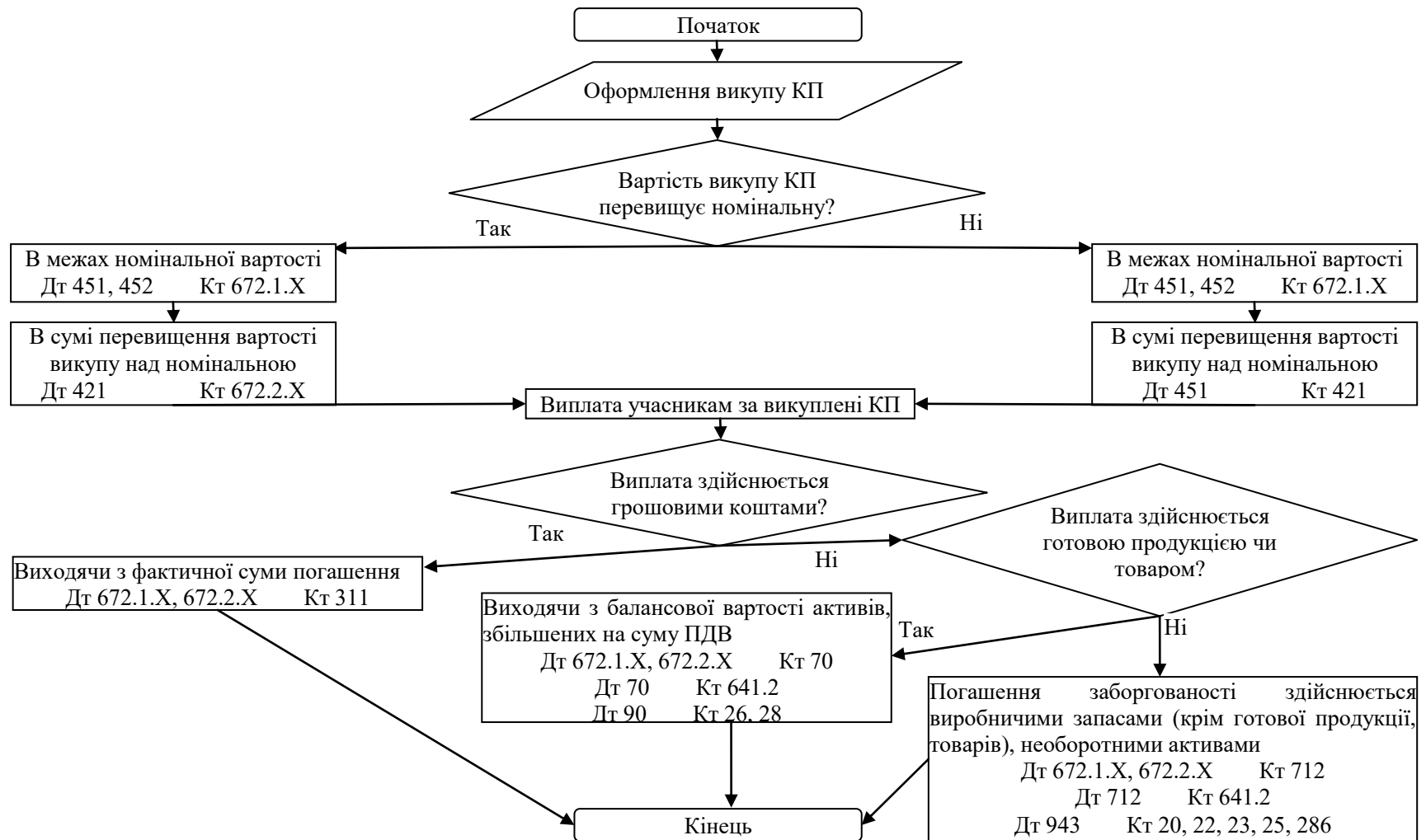
Рис. 2.6. Алгоритмічна модель облікового відображення та оподаткування операцій з нарахування дивідендів за корпоративними правами відповідно до цивільно-правового статусу та резиденції інвестора

При викупі корпоративних прав емітентом для подальшого перепродажу чи анулювання можливі три основні варіанти: викуп корпоративних прав за грошові кошти, їх обмін на інше майно чи безоплатна передача. Найпростішим є перший варіант, проте спірним питанням є вартість, за якою отримані корпоративні права підлягають зарахуванню, оскільки чинними П(С)БО дане питання не врегульовано. У цій ситуації найбільш доцільно попередньо узгодити реалізаційну вартість між сторонами корпоративних відносин та затвердити на загальних зборах засновників із її занесенням до протоколу.

Наступним варіантом викупу є їх обмін на майно, відмінне від грошових коштів, що в обліку відображається як бартерна операція, тобто в бухгалтерському обліку буде відображено вартість викуплених корпоративних прав з одночасним виникненням заборгованості перед учасником, а також погашення заборгованості перед ним певним майном. У такому випадку передача корпоративних прав емітенту здійснюватиметься одночасно з проведенням реалізація відповідного майна, оскільки у статтях 715 та 716 ЦКУ [303] зазначено, що правочин міни являє собою різновид купівлі-продажу активів.

Стосовно третього варіанту повернення корпоративних прав їх емітенту – безоплатної передачі, основним проблемним питанням є віднесення такої безоплатної передачі корпоративних прав до доходу платника податку на прибуток. Фіскальні органи України вважають, що «у разі відмови засновника від належної йому частки при виході з числа засновників, платник податку, який безоплатно отримує корпоративні права, повинен включити вартість таких корпоративних прав до складу доходу, що враховується при обчисленні об'єкта оподаткування. При цьому вартість корпоративних прав має бути не меншою від суми коштів (вартості майна), які були внесені засновником та визначені на рівні звичайних цін на дату безоплатного отримання таких прав» [263].

Представлена варіативність бухгалтерського обліку операцій з викупу корпоративних прав відображена в алгоритмічній моделі, продемонстрованій на рисунку 2.7.

Рис. 2.7. Алгоритмічна модель облікового відображення операцій з викупу корпоративних прав власної емісії відповідно до вартості викупу та форми розрахунків

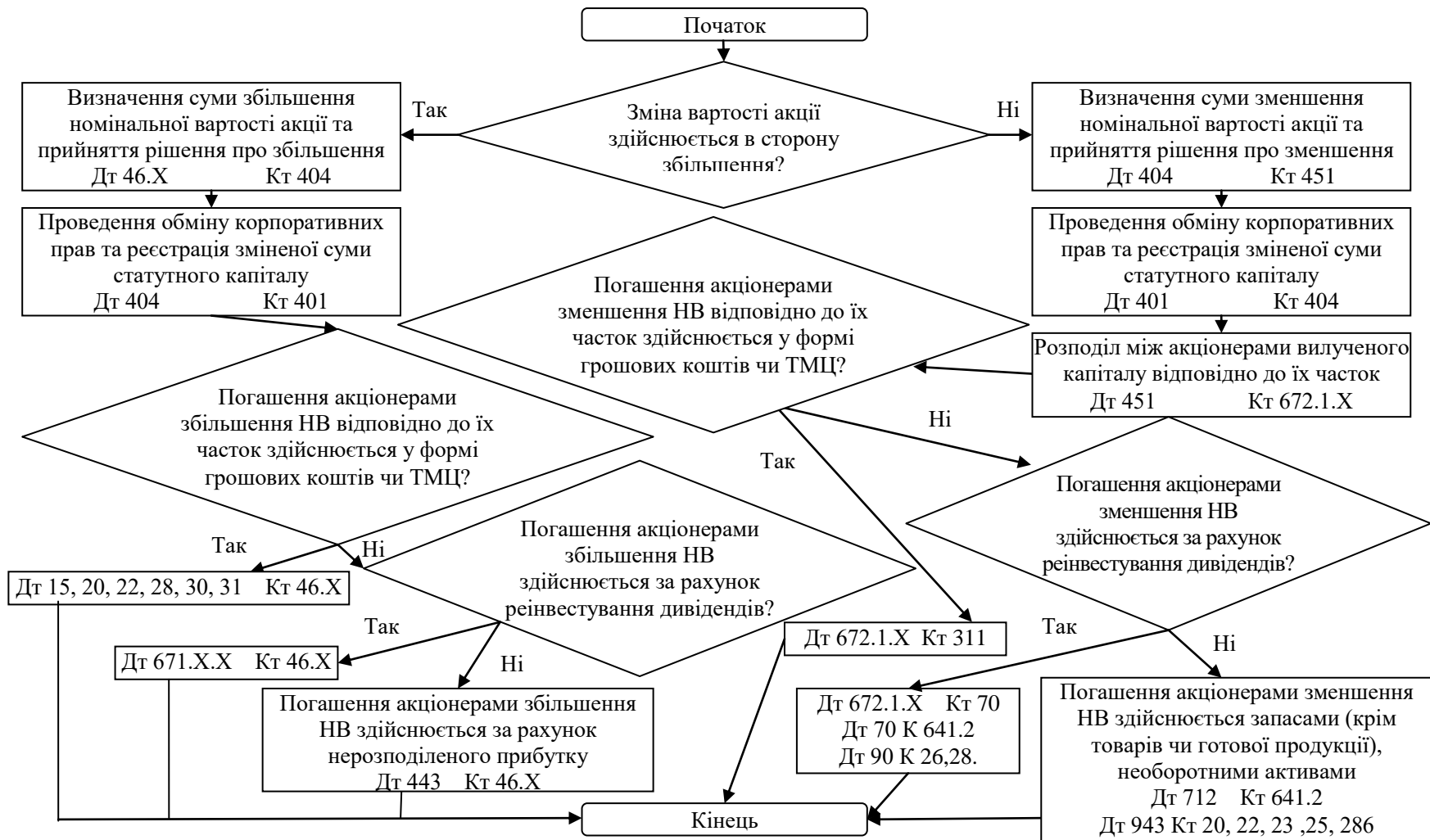
Модифікація корпоративних прав є складним процесом, що регулюється для акціонерних товариств низкою нормативно-правових документів. Для уніфікації даного процесу та моделювання його облікового відображення з урахуванням виду зміни корпоративних прав (збільшення чи зменшення номінальної вартості) необхідно розглянути основні схеми модифікації, передбачені такими документами. Зокрема, Порядком здійснення консолідації та дроблення акцій акціонерного товариства, затвердженим Рішенням Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку 06.03.2012 № 371 [213] передбачено поняття деномінації акцій, під яким розуміється «зміна номінальної вартості всіх розміщених товариством акцій шляхом їх консолідації або дроблення». Відповідно, можна виокремити два види деномінації (табл. 2.8).

Таблиця 2.8.

**Характеристика видів деномінації акцій акціонерних товариств
відповідно до вимог чинного законодавства [213]**

<i>Вид деномінації</i>	<i>Характеристика виду</i>	<i>Коефіцієнт деномінації</i>
Консолідація акцій	Зменшення загальної кількості всіх розміщених товариством акцій з одночасним пропорційним збільшенням їх номінальної вартості, внаслідок чого дві або більше акцій конвертуються в одну нову акцію того самого типу і класу.	<1
Дроблення акцій	Збільшення загальної кількості всіх розміщених товариством акцій з одночасним пропорційним зменшенням їх номінальної вартості, внаслідок чого одна акція конвертується у дві або більше акцій того самого типу і класу.	>1

Вважаємо, що відповідно до вимог п. 3 вказаного вище положення, деномінація акцій не призводить до зміни розміру статутного капіталу. Наведені в таблиці моделі деномінації акцій призведуть лише до операцій обміну корпоративних прав, якими володіють акціонери, та дають змогу далі проводити господарські операції з уже модифікованими корпоративними правами (тобто акціями нової номінальної вартості). Тому більшої уваги вимагає моделювання обліку операцій з модифікації корпоративних прав, за яких зміни у їх вартості спричиняють зміни величини власного капіталу, оскільки такі операції складніші та вимагають додаткових розрахунків з учасниками та відповідний рух майна.

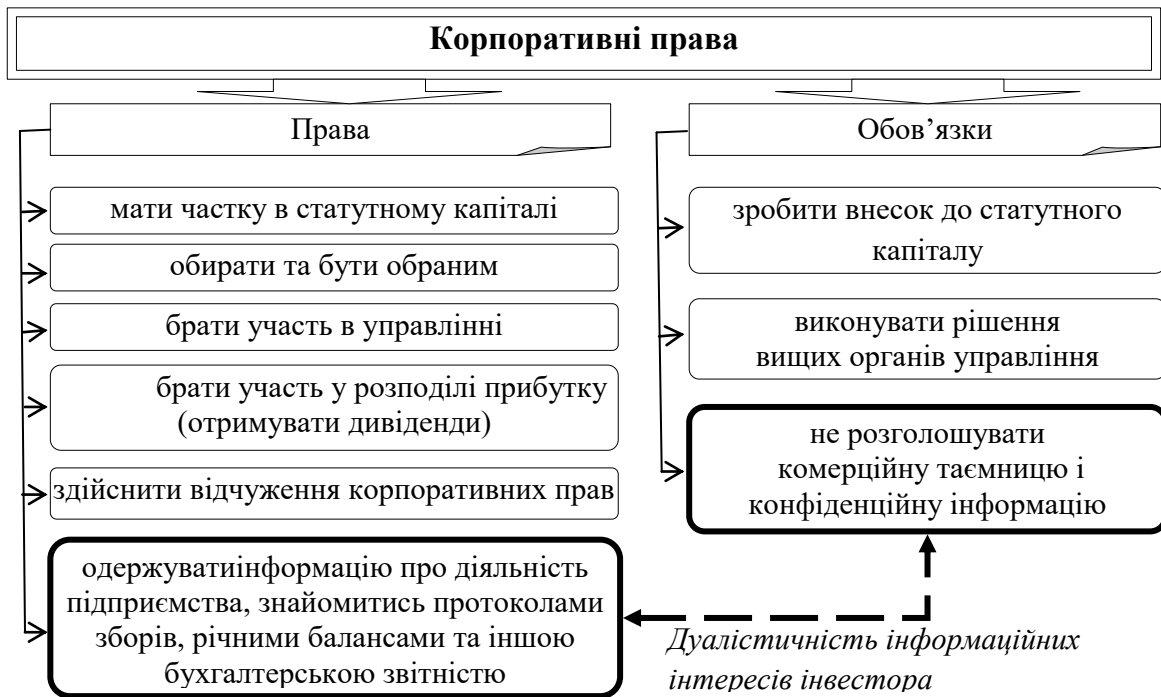
Рис. 2.8. Алгоритмічна модель облікового відображення операцій з модифікації та повторного розміщення корпоративних прав власної емісії відповідно до виду модифікації

У запропонованій алгоритмічній моделі (рис. 2.8) підхід до облікового відображення операцій з модифікації та повторного розміщення корпоративних прав власної емісії відповідно до виду модифікації враховує варіативність зміни номінальної вартості корпоративних прав, тривалість процесу реєстрації відповідних змін в органах виконавчої влади, а також форми проведення розрахунків з учасниками за проведених змінами.

На інформаційному значенні системи бухгалтерського обліку у забезпеченні функціонування системи управління наголошує М. Р. Лучко, який, досліджуючи предмет бухгалтерського обліку з метою встановлення його місця та ролі в системі управління господарським ризиком, називає бухгалтерський облік «інформаційною базою, яка використовується для управління бізнесом», відводячи йому роль функції управління [260, с. 103].

Щодо значення облікової інформації для забезпечення інформаційних потреб системи управління М. С. Пушкар зазначає: «Система обліку має цінність не сама по собі, а як ланка забезпечення зворотного зв'язку в контурі циклу управління. Лише фактична інформація, що формується у системі обліку, має цінність для управління, коли вона порівнюється з певним еталоном, знаходяться відхилення і на її основі приймаються відповідні управлінські рішення» [229, с. 179]. Проте, за його словами, «облікові працівники не вважали за потрібне вивчати потреби менеджерів у необхідній для їхньої роботи інформації, що породжувало невдоволення співпрацею між обліковцями і менеджерами» [223, с. 17], що спричинило невиконання системою бухгалтерського обліку своєї інформаційної функції.

Для побудови інформаційної моделі обліку корпоративних прав в частині формування належного звітного забезпечення системи комунікацій емітента з інвесторами враховано, що при набутті корпоративних прав інвестор отримує не тільки права, а й обов'язки (рисунки 2.9).

Рис. 2.9. Місце інформаційних інтересів інвестора у системі його прав та обов'язків за корпоративними правами

Розглянувши детальніше обидва спектри, зупинимось на їх інформаційній складовій. Інвестор при набутті корпоративних прав отримує право на ознайомлення з інформацією про емітента, яка формується в основному в системі бухгалтерського обліку, але, з іншого боку, він також зобов'язується не розголошувати таємну частину цієї інформації. У цьому проявляється дуалістичність його інтересів, оскільки, з одного боку, він зацікавлений в отриманні важливої для прийняття рішень інформації, проте, повинен сприяти її нерозголошенню у зв'язку з тим, що фінансова стабільність та інформаційна захищеність об'єкта його інвестицій означає стабільність та перспективність, власне, його інвестицій у даний об'єкт.

Крім інвестора, бухгалтерської інформації про корпоративні права потребують і інші їх учасники. Оскільки корпоративні права не є окремо визначеним об'єктом обліку і інформація про них отримується з різних ділянок обліку (таких як зареєстрований капітал, нараховані та виплачені дивіденди, внески засновників у вигляді грошових коштів тощо) питання побудови чітко

окресленої інформаційної моделі бухгалтерського обліку корпоративних прав в частині формування звітної інформації для її надання заінтересованим користувачам є доволі актуальним.

Як справедливо зазначає І. Р. Поліщук, саме «бухгалтерська звітність як результат облікового процесу виступає основною інформаційною ланкою, що поєднує підприємство з іншими користувачами інформації про його діяльність» [203, с. 55]. Отже, використання облікової інформації щодо корпоративних прав становить елемент інформаційного забезпечення комунікативного зв'язку між емітентом та інвестором, що дозволяє, перш за все, обґрунтувати доцільність використання корпоративних прав як інструменту фінансування діяльності підприємства-емітента та оптимізації структури його пасивів; по-друге, оцінити фактичний та перспективний фінансовий стан підприємства у результаті емісії, модифікації та анулювання корпоративних прав; по-третє, визначити вартість залучення зовнішніх джерел фінансування діяльності у вигляді корпоративного капіталу.

Розвитку інформаційного забезпечення вторинного ринку корпоративних цінних паперів свою увагу присвятила Глущенко С. В., зокрема в частині «вдосконалення статистичної звітності суб'єктів ринку з відображенням показників емісійної діяльності акціонерних товариств та котирування акцій, діяльності фондових бірж, діяльності професійних учасників ринку, формування міжнародного вторинного ринку корпоративних цінних паперів» [48].

У зв'язку з необхідністю забезпечення системи економічної безпеки, уникнення втрати контролю над суб'єктом господарювання, звітна інформація щодо величини та структури корпоративних прав, операцій, які відбуваються з ними, повинна бути диференційована за рівнем доступу користувача до такої інформації та зниження ризику неправомірного використання всупереч інтересам підприємства.

Тому моделювання звітно-інформаційних потоків всередині системи управління та у зовнішнє середовище слід оптимізувати з точки зору максимізації задоволення інформаційних потреб користувачів, проте з

урахуванням економічно безпечного поширення такої інформації. У зв'язку з цим, за базис такого моделювання доцільно обрати обґрунтовані у п. 1.1 інформаційні інтереси підприємства-емітента, звітне забезпечення яких розкрито у таблиці 2.9.

Таблиця 2.9.

**Звітне забезпечення задоволення інформаційних інтересів емітента
(телекомунікаційного підприємства)**

<i>Показник операції з корпоративними правами</i>	<i>Інформаційний інтерес емітента</i>	<i>Звітне забезпечення задоволення інформаційного інтересу</i>
Величина вкладеного у корпоративні права капіталу за його видами	Величина активів, отриманих в обмін на корпоративні права	ВЗКП-1 «Звіт про стан погашення внесків учасників (акціонерів) до статутного капіталу»(Додаток Т)
Різниця між номіналом корпоративних прав та величиною вкладеного капіталу	Величина емісійного доходу від розміщення корпоративних прав	
Величина вкладеного у корпоративні права капіталу за його видами	Величина сформованих внесків до статутного капіталу за кожним учасником	
Величина змін у власному капіталі	База нарахування дивідендів	ВЗКП-2 «Звіт про стан розрахунків з учасниками (акціонерами) за нарахованими дивідендами за емітованими корпоративними правами» (Додаток Т)
Величина нарахованих на користь інвестора доходів	Величина кредиторської заборгованості перед учасником	
Обсяги погашення емітентом зобов'язань перед інвестором	Величина погашеної кредиторської заборгованості перед учасником	
Номінальна вартість корпоративних прав	База визначення величини частки при виході учасника	ВЗКП-3 «Звіт про розрахунки при виході учасника (акціонера)» (Додаток Т)
Величина змін у власному капіталі		
Вартість продажу корпоративних прав	Величина вилученого капіталу при викупі корпоративних прав власної емісії	ВЗКП-4 «Звіт про операції викупу та повторного розміщення (без модифікації) корпоративних прав власної емісії»(Додаток Т)
Різниця між номіналом корпоративних прав та вартістю їх продажу	Величина зміни емісійного доходу при викупі корпоративних прав	

Використання запропонованого пакету внутрішньої звітності за операціями телекомунікаційного підприємства (емітента), пов'язаними з корпоративними

правами власної емісії, дає змогу змодельовати систему інформаційного забезпечення інтересів системи управління такого підприємства.

Обґрунтовані моделі бухгалтерського обліку корпоративних прав та операцій, пов'язаних з їх рухом, а також моделі інформаційного забезпечення задоволення інтересів системи управління на основі розробленого пакету внутрішньої звітності створює потужний інформаційний базис проведення внутрішнього контролю відповідних операцій, що загалом підвищить його результативність і сприятиме більш достовірному розкриттю фінансової інформації телекомунікаційного підприємства.

Висновки до розділу 2

Дослідження проблемних питань організаційно-документального та методичного забезпечення системи бухгалтерського обліку корпоративних прав телекомунікаційного підприємства, а також варіантів використання методичного інструментарію моделювання при обґрунтуванні напрямків його удосконалення дало змогу сформулювати такі висновки:

1. Сучасні тенденції вітчизняної економіки, європейський напрямок її розвитку посилює потребу підвищення якості обліково-інформаційного забезпечення ухвалення управських рішень, зокрема щодо фінансування діяльності телекомунікаційних підприємств. У зв'язку з цим, визначено, що система бухгалтерського обліку телекомунікаційного підприємства має забезпечувати своєчасне та точне розкриття інформації з усіх суттєвих питань щодо емітованих ними корпоративних прав, включаючи розмір та структуру статутного капіталу, тенденції і причини його зміни, стан розрахунків з учасниками за нарахованими дивідендами та їх оподаткування. Формування такої інформації дозволить створити потужне доказове підґрунтя правомірності податкових розрахунків підприємства та забезпечити розкриття законодавчо встановленого обсягу інформації про кінцевих

вигодоодержувачів, що сприятиме посиленню прозорості діяльності телекомунікаційних підприємств і підвищенню їх інвестиційної привабливості.

2. Аналіз організації та документального забезпечення кожного з етапів життєвого циклу корпоративних прав дав змогу виявити високий рівень бюрократизації даних процесів, зокрема складний багатоетапний процес реєстрації чи анулювання корпоративних прав. Виявлена потреба інформаційної підтримки процесів юридичного оформлення операцій емітента з корпоративними правами сприяла обґрунтуванню організаційно-документального забезпечення бухгалтерського обліку корпоративних прав телекомунікаційного підприємства, зокрема: розроблено і запропоновано механізм впровадження наказу про облікову політику, систематизовано сукупність документів за операціями з корпоративними правами за етапами їх життєвого циклу та групами документів, доповнено розділ III «Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань» пунктом 9 «Інвентаризація власного капіталу». Надано пропозиції щодо структури шифрів аналітичного обліку операцій з корпоративними правами, зокрема: за розрахунками з учасниками (акціонерами) за нарахованими дивідендами; за розрахунками з учасниками (акціонерами) за іншими виплатами; за розрахунками за штрафними санкціями, нарахованими емітентом на користь учасника (акціонера); за розрахунками за податками і зборами, нарахування яких пов'язане виплатами дивідендів. Це дасть змогу емітенту ухвалювати обґрунтовані управлінські рішення щодо фінансування діяльності, застосовуючи інструменти власного капіталу на основі належно сформованої інформації за операціями з емісії, модифікації й анулювання корпоративних прав і здійснювати дієвий контроль діяльності телекомунікаційного підприємства в частині використання та оптимізації джерел її фінансування.

3. Урахувавши відсутність розробленої на національному рівні методики бухгалтерського обліку операцій з корпоративними правами у дисертації обґрунтовано методичний підхід до обліку таких операцій, комплексність якого

досягається удосконаленням порядку застосування всіх елементів методу бухгалтерського обліку, а також врахуванням обґрунтованих етапів життєвого циклу та блок-схеми варіацій руху корпоративних прав. Зокрема, представлено порядок вартісного вимірювання операцій з корпоративними правами за етапами їх життєвого циклу і кореспонденцію рахунків для їх облікового відображення на основі запропонованої системи рахунків синтетичного й аналітичного обліку.

Це сприятиме підвищенню достовірності даних про операції з корпоративними правами, створенню доказової бази дотримання емітентом податкового законодавства щодо оподаткування доходів інвестора від корпоративних прав та належному обліково-інформаційному забезпеченню використання корпоративних прав у фінансуванні діяльності телекомунікаційного підприємства.

4. У зв'язку з виявленою організаційно-правовою складністю господарських операцій з корпоративними правами в процесі дослідження доведено доцільність використання методичного інструментарію моделювання при побудові комплексної системи бухгалтерського обліку корпоративних прав та формуванні системи інформаційного забезпечення управління ними. За результатами дослідження побудовані алгоритмічні моделі бухгалтерського обліку корпоративних прав та операцій, пов'язаних з їх рухом, що дали змогу отримати систематизоване представлення облікового процесу щодо корпоративних прав, виявити його основні елементи і взаємозв'язки у системі бухгалтерського обліку, а також систематизувати дії бухгалтера при обробці даних про операції з корпоративними правами.

5. Розроблені моделі інформаційного забезпечення задоволення інтересів системи управління на основі запропонованого пакета внутрішньої звітності. Розроблений пакет внутрішньої звітності включає: ВЗКП-1 «Звіт про стан погашення внесків учасників (акціонерів) до статутного капіталу», ВЗКП-2 «Звіт про стан розрахунків з учасниками (акціонерами) за нарахованими дивідендами за емітованими корпоративними правами», ВЗКП-3 «Звіт про розрахунки при виході учасника (акціонера)», ВЗКП-4 «Звіт про операції викупу та повторного

розміщення (без модифікації) корпоративних прав власної емісії». Це дозволяє змодельовати інформаційне забезпечення інтересів системи управління підприємством, що створить підтримку порядку внутрішнього контролю за відповідними операціями, підвищить його результативність та сприятиме достовірному розкриттю фінансової інформації телекомунікаційного підприємства.

Результати дослідження, висвітлені в даному розділі, опубліковані у працях [179, 170, 180, 182, 171, 173, 172] та Додатку 3, И.

РОЗДІЛ 3

КОНТРОЛЬ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ ДЛЯ ПОТРЕБ УПРАВЛІННЯ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Організаційні та методичні засади контролю операцій з корпоративними правами

Без ефективної системи контролю ризик допущення помилок при веденні бухгалтерського обліку корпоративних прав та розкриття інформації про них у фінансовій звітності буде суттєвим. Саме тому з метою забезпечення надійності, своєчасності і правильності здійснення операцій з корпоративними правами та отримання відповідної інформації управлінським персоналом та іншими користувачами необхідно розробити дієву систему контролю за корпоративними правами з комплексним охопленням усіх аспектів їх функціонування. Важливо, щоб контрольні заходи необхідні як емітенту корпоративних прав, так і інвестору відповідно до їх управлінських цілей.

Вивчення наукової та практичної літератури з питань контролю дозволило встановити, що водночас з поняттям «контроль корпоративних прав» часто зустрічаються поняття «корпоративне управління», «корпоративний контроль» і «корпоративний аудит».

Поняттям корпоративного управління багато уваги приділили такі вітчизняні та зарубіжні науковці як: Г. В. Астапова [13], А. Берле (A. Berle) [323], П. Друкер (Drucker) [326], В.М. Гриньова [58], Дж. Гелбрейт [61], Л.М. Гончарова [54], М. К. Дженсен, У. Меклінг [64], І. Б. Івасів [91], В.А. Євтушевський [72], О. Краковський [331], Р. Коуз (Coase R.) [324], К. Маєр [142], Г. Мінз (G. Means) [323], С. Д. Могилевский [149], Р. О. Савченко [259], О. Худік [302], А. П. Шихвердієв [317] та ін.

Вирішення проблем, пов'язаних з питанням корпоративного контролю представлені у працях М. Г. Белопольського [291], Я. Г. Берсуцького [16], М. Ю. Мілявського [148], П. І. Шилепницького [316], С. М. Подрези [219], Р. О. Савченко [259], В. І. Щелкунова [321] та ін.

Аналіз наукових публікацій з проблем контролю корпоративних прав показує, що окремі науковці, зокрема: М. Белопольський, М. Белоусов, Дж. Гелбрейт, Х. Джвигол (H. Dźwigoł) [327, 328], К. Кнедлер (K. Knedler) [332], А. Мазурек (A. Mazurek) [332], І. Манцуров, У. Меклінг, М. Мілявський [333], О. Нусінова, В.Ю. Пашутіна [334], О.І. Пилипенко, О. М. Переверзєв, О.А. Петрик [191], К. Пухач (K. Puchacz) [337], К. В. Романчук [255], Р. Савченко [338], І.В. Спасибо-Фатєєва [339], К. В. Шиманська [255] розглядали дані питання, проте комплексної цілісної системи контролю з корпоративними правами досі не сформовано. Оскільки їх увага в більшій мірі була приділена проблемам захисту корпоративних прав, зловживання ними, конкретні контрольні заходи запропоновані лише в контексті контролю за власним капіталом, статутним капіталом чи фінансовими інвестиціями.

Водночас, в літературі зустрічається і поняття «корпоративного аудиту» або «внутрішнього аудиту». Питання внутрішнього аудиту розглядали М. Г. Белопольський [291], Н. В. Гойло [190], В. П. Гончар [52], І. М. Дмитренко [66], Т. О. Каменська [100, 101], О. А. Магопець [141], О. Макєєва [143], О. Нетикша [152], О. А. Петрик [190, 192], О. Ю. Редько [236], Н. В. Русіна [258], В. С. Рудницький [257], В. Савчук [260], О. Сонін [275], Л. А. Сухарева [282, 284], В. В. Шкіренко [192] та ін.

Для обґрунтування та правильного застосування термінологічного апарату щодо контролю корпоративних прав, слід з'ясувати погляди і підходи вказаних вчених та дослідників на трактування та співвідношення понять «корпоративне управління», «корпоративний контроль» і «корпоративний аудит» та власне «контроль корпоративних прав».

Як зазначає Ю. М. Уманців, «обмеження ефективного розвитку вітчизняної моделі корпоративного управління полягає також і в тому, що

певна група учасників має специфічні інтереси щодо стратегії діяльності корпорації і побудови системи корпоративного контролю в цілому, а також ступеня впливу на прийняття рішень» [340]. Описаний автором потенційний конфлікт інтересів, є типовим для сфери корпоративного управління. «Оцінка можливостей і поведінки акціонерів, - зазначає А. Гальчинський, - дає змогу виявити причини виникнення корпоративних конфліктів і обґрунтувати стратегію корпоративного контролю, що найбільшою мірою забезпечує баланс інтересів учасників корпоративних відносин» [329].

Корпоративний контроль підприємств розглядається у монографії С. В. Богачова [20], у якій визначено капіталостворювальну функцію промислових корпорацій з позицій внутрішнього та зовнішнього фінансування їх діяльності. Проте, у даному контексті питання контролю корпоративних прав автор не розглядав. Процес корпоративного контролю, на думку М. Мілявського, «охоплює дослідження умов формування корпоративних прав кожного учасника і містить такі процедури: дотримання узгодженості частки кожного учасника; визначення частки кожного учасника за єдиною методикою; реалізація методів перерозподілу пайових фондів учасників-працівників; дотримання вимог щодо відчуження та погашення корпоративних прав; забезпечення виконання зобов'язань корпорації перед власниками. Водночас, як елемент системи корпоративного управління контроль покликаний виконувати завдання подальшого забезпечення ефективності функціонування корпорацій, оскільки це виступає головною умовою реалізації економічних інтересів власників» [333].

Дещо помилковою є думка колективу авторів у складі М. П. Мальської, Н. Л. Мандюк, Ю. С. Занько [143] щодо того, що «корпоративне управління можна розглядати як управління корпоративними правами, аргументуючи це тим, що власник таких прав має право власності на частку у статутному капіталі господарського товариства, включаючи права на управління.

Втім, поняття корпоративного управління значно ширше за поняття управління корпоративними правами» [92], оскільки включає комплексний

моніторинг, контроль та прийняття рішення стосовно усіх сфер діяльності підприємства.

Більше схиляємось до позиції, яку підтримують більшість науковців. Зокрема сутність корпоративного управління колектив авторів у складі Н. І. Гордієнко, О. В. Харламової та М. Ю. Карпенко [55] формулюють як систему відносин між інвесторами-власниками товариства, його менеджерами, а також зацікавленими особами з метою забезпечення ефективної діяльності товариства, рівноваги впливу і балансу інтересів учасників корпоративних відносин [55].

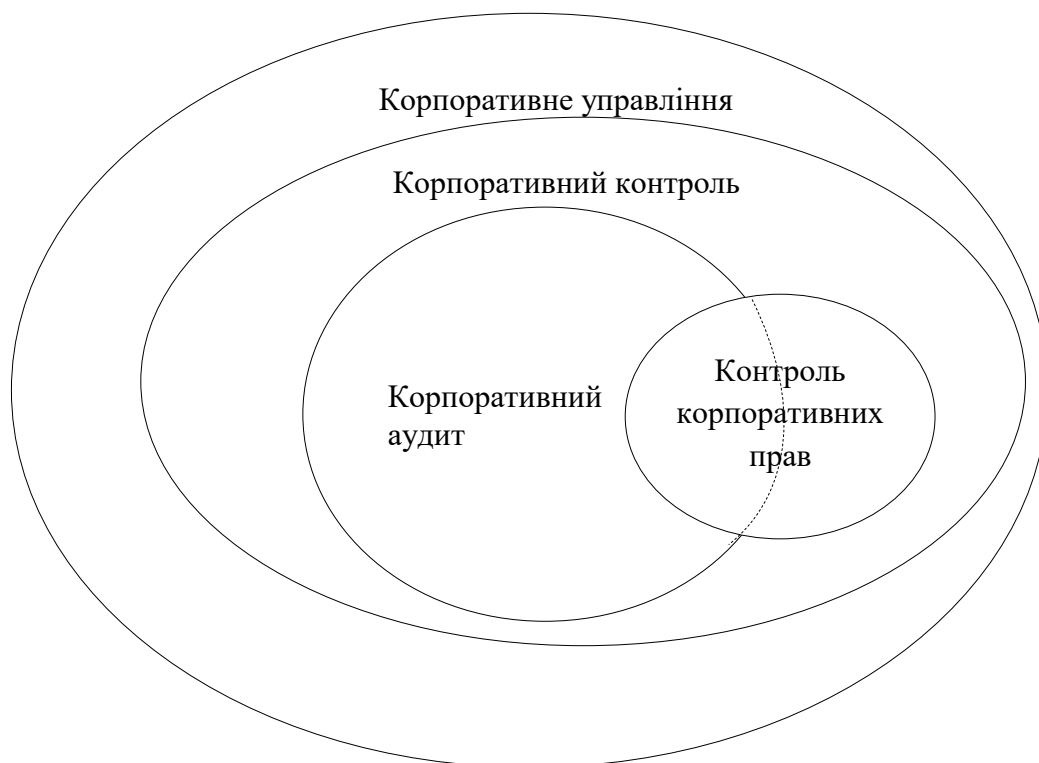
Корпоративне управління, з точки зору Р. О. Савченко [259], є системою «взаємовідносин між органами управління, посадовими особами корпорації та акціонерами, що відображають рівновагу їх інтересів та зорієнтовані на оптимізацію рівня прибутковості корпорації, відповідно до діючого законодавства країни з урахуванням міжнародного досвіду» [259].

Заслуговує на увагу думка С. Д. Могилевського, який акцентує увагу на тому, що корпоративне управління – це, в першу чергу, прийняття рішень. Так, автор вказує: «Корпоративне управління – діяльність органів господарських товариств з вироблення (підготовки та прийняття) конкретного управлінського рішення, його виконання (реалізації) та перевірки його виконання» [149].

В умовах тенденції транснаціоналізації економічної діяльності та укрупнення корпоративних структур актуалізується питання внутрішнього або корпоративного аудиту. Основним його завданням Л.А. Сухарева [283] вважає забезпечення корпоративних прав акціонерів, тобто захист інтересів власників корпорації щодо раціонального використання капіталу

З точки зору Т. О. Каменської [101], «внутрішній аудит» є вужчим поняттям ніж «внутрішній контроль» і включається до його складу, водночас Л. Сухарева [283] вважає його складовою фінансового контролю, а В. Савчук [260] відносить до складу системи корпоративного управління, Н. В. Русіна [258] вважає його функцією управління підприємства.

Кардинально інша точка зору у О.Г.Осташенко [166], яка вважає «поняття аудиту значно ширшим за поняття контролю і ревізії, аргументуючи це тим, що аудит забезпечує не тільки перевірку достовірності фінансових показників, але і розробку пропозицій щодо оптимізації господарської діяльності з метою раціоналізації витрат і збільшення прибутку» [166]. За нашим переконанням така позиція хибна, оскільки при аудиті не використовуються прийоми і способи фактичного контролю, а контроль включає в себе розробку системи рівневого доступу до інформації, контрольну закупку, контрольний запуск сировини у виробництво та низку інших не пов'язаних з аудитом питань. Аудит же є лише однією з форм контрольних дій, що передбачає документальну перевірку, при чому він може мати місце лише на наступній стадії контролю. Узагальнення поглядів вказаних вище авторів щодо сутності понять «корпоративне управління», «корпоративний контроль», «корпоративний аудит» та «контроль корпоративних прав» дало змогу встановити їх змістовне співвідношення (рис. 3.1).

Рис. 3.1. Співвідношення понять «корпоративне управління», «корпоративний контроль», «корпоративний аудит» та «контроль корпоративних прав»

На нашу думку, поняття «корпоративне управління», «корпоративний контроль», «корпоративний аудит» та «контроль корпоративних прав» є суміжними, проте не ідентичними. Найширшим з них є «корпоративне управління», яке у повному складі включає усі інші. Наступне за масштабністю поняття «корпоративний контроль», яке охоплює всі складові корпоративного аудиту та контролю корпоративних прав та повністю включається до системи корпоративного управління, яка, водночас, окрім нього містить і інші складові, такі, як прийняття управлінських рішень. Система ж корпоративного контролю включає підсистему корпоративного аудиту як одну із форм контролю і базується на принципах документальної перевірки. Відповідно, контроль корпоративних прав є вузькою ланкою, яка є лише однією з численних предметних площин аудиту, окрім методів контролю корпоративних прав можуть не входити до сфери корпоративного аудиту. Зокрема, контроль за виконанням ухвалених рішень, елементи фактичного контролю корпоративних прав. Отже, система корпоративного контролю містить підсистему корпоративного аудиту, яка є однією з форм контролю та базується на принципах документальної перевірки.

На державному рівні в контролі за корпоративними правами особливе місце посідає Національна комісія з цінних паперів і фондового ринку України, оскільки саме цьому органу Законом України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» [86] доручено здійснювати державне регулювання ринку цінних паперів, які і є основним втіленням корпоративних прав. Серед нормативних актів вищого рівня, які регулюють діяльність, пов'язану з корпоративними правами, слід виокремити Закон України «Про акціонерні товариства» [83], зважаючи, що він містить основоположні принципи діяльності емітентів корпоративних прав у вигляді акцій.

Також зазначимо, що 07 квітня 2015 р. Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав інвесторів» [88], який набрав чинності з травня 2016 р.

Серед нововведень у сфері контролю за корпоративними правами даним законом передбачено низку нових вимог до Наглядової ради акціонерних товариств, зокрема запроваджуються додаткові вимоги до осіб, які можуть бути членами ради, до процесу їх обрання, а також до порядку проведення загальних зборів засновників та інші.

До нормативно-правових актів у сфері контролю за корпоративними правами, затверджених Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку, можна віднести, зокрема, Положення про порядок збільшення (зменшення) розміру статутного фонду акціонерного товариства [209] і Порядок здійснення емісії та реєстрації випуску акцій акціонерних товариств, які створюються шляхом злиття, поділу, відділення чи перетворення або до яких здійснюється приєднання [209].

Крім того, в контексті законодавчих нововведень Верховною Радою України 07 липня 2015 р. зареєстровано проект закону № 2308а «Про внутрішній аудит» [218], яким передбачається визначити правові засади здійснення внутрішнього аудиту в Україні для створення системи незалежного внутрішнього фінансового контролю відповідно до міжнародних стандартів у антикризових і антикорупційних цілях та для захисту інтересів суспільства й власників.

Також варто зазначити, що контроль і державне регулювання в сфері корпоративних прав може здійснюватися та специфічними зовнішніми суб'єктами, залежно від галузі діяльності емітента, зокрема, йдеться про особливості банківського, страхового, інвестиційного, валютного законодавства.

У країнах, де рівень розвитку корпоративного сектору економіки є високим, на перше місце виходить внутрішній контроль за операціями з корпоративними правами, оскільки необхідність підвищення рівня інвестиційної привабливості економіки вимагає особливої уваги регуляторних органів до захисту прав інвесторів. Практика діяльності вітчизняних підприємств свідчить про поодинокі випадки існування належно створеної

системи внутрішнього контролю. До такого висновку приходять і М. О. Белоусов, зазначаючи, що «найчастіше вона представлена виділенням окремого відділу внутрішнього контролю або взагалі відсутня» [18, с. 36].

Виходячи з зазначеного вище, І. Р. Поліщук вбачає необхідність вітчизняних підприємств в такій «системі внутрішньогосподарського контролю, яка б забезпечила отримання об'єктивної і достовірної інформації щодо господарської діяльності підприємства, виявлення відхилень від заданих параметрів господарської діяльності, повноти, своєчасності та достовірності відображення інформації щодо формування і змін власного капіталу та корпоративних прав учасників у первинних документах, облікових регістрах, Головній книзі та фінансовій звітності для управління власними джерелами господарських засобів підприємства» [202].

Для побудови цілісної системи контролю корпоративних прав, слід, насамперед, виокремити об'єкт і предмет такого контролю, окреслити завдання контролю та сформуванню його інформаційного забезпечення. За результатом даного дослідження визначено, що:

- об'єктом контролю корпоративних прав у емітента є операції, пов'язані з емісією, модифікацією та ліквідацією корпоративних прав, а у інвестора – операції, пов'язані зі придбанням, утриманням і передачею корпоративних прав;

- предметом контролю корпоративних прав є доцільність та правомірність проведення таких операцій, а також достовірність і повнота розкриття таких операцій в обліку та звітності.

Погодимось з І. Р. Поліщук [202] щодо того, що «суб'єктами внутрішнього контролю корпоративних прав учасників виступають суб'єкти ведення бухгалтерського обліку, управлінський персонал та спеціальні служби, створені на підприємстві з метою контролю (Загальні збори учасників, ревізійні комісії, інвентаризаційні комісії, спостережні ради, служби внутрішнього контролю)» [202].

У більшості розвинених країн світу у складі спостережної ради законодавством передбачене обов'язкове функціонування аудиторського комітету. Проте, в Україні рішення про його створення вноситься на розсуд самого підприємства і, зазвичай, така можливість ігнорується. Найчастіше внутрішній контроль в акціонерних товариствах України здійснює ревізійна комісія, членами якої є акціонери підприємства.

На думку С. В. Діденко, «українське законодавство не передбачає обов'язкового створення відділів внутрішнього аудиту, але практична діяльність доводить доцільність виділення такого підрозділу» [65]. Погоджуючись з автором, вважаємо, що підрозділ внутрішнього аудиту повинен бути підпорядкований Правлінню емітента, оскільки до функцій такого підрозділу має належати забезпечення постійного контролю використання корпоративних прав підприємства для фінансування його діяльності, а також визначення зон ризику такої форми фінансування.

Загалом, усі суб'єкти внутрішнього контролю корпоративних прав можна поділити на законодавчо закріплених та ініціативних, які створюються підприємством на власний розсуд для забезпечення індивідуальних потреб.

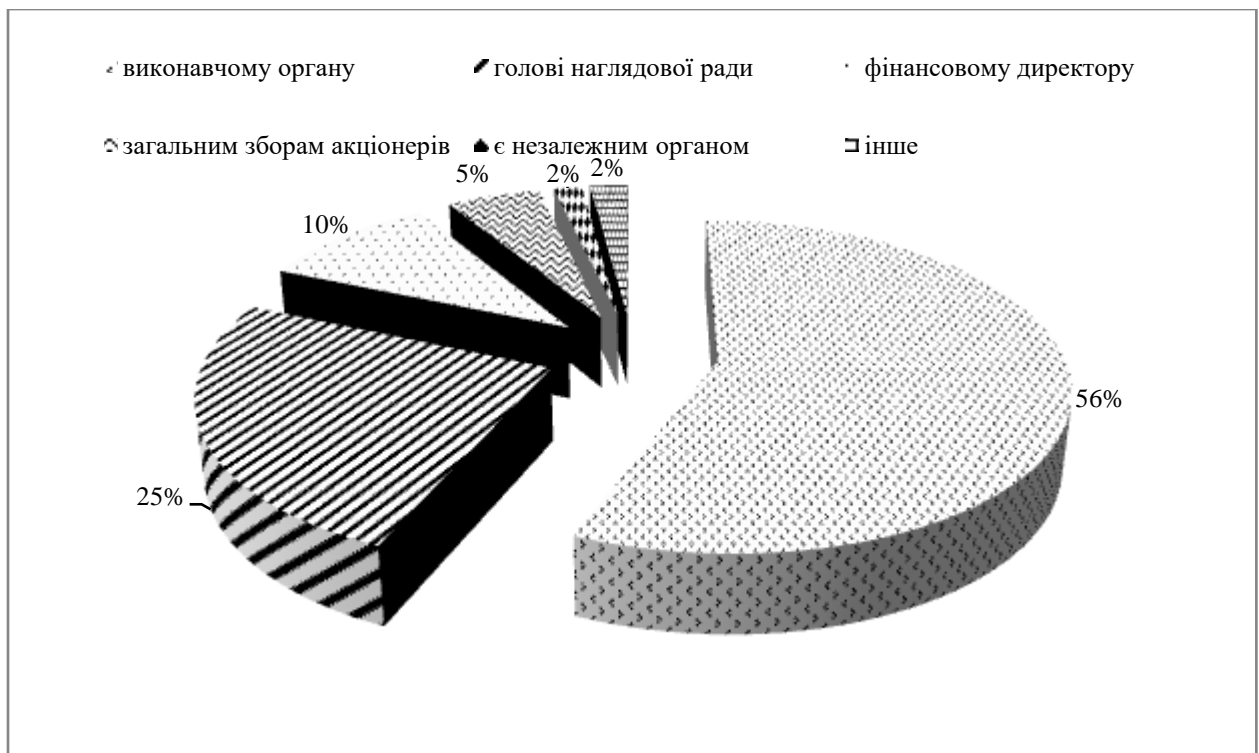
Ефективність внутрішнього контролю операцій з корпоративними правами визначається ступенем організації його проведення. Як зазначає В. П. Пантелєєв: «Проблемна сфера організації внутрішньогосподарського контролю полягає у розпорошених зусиллях підрозділів контролю, тобто відсутності належної їх координації, несвоєчасному проведенні контрольних заходів, недостатньому контролю одних і надмірному контролю інших об'єктів» [169, с. 228-229].

За даними досліджень Н. І. Дорош, переважна більшість акціонерних товариств (71,3%) мають ревізійні комісії, що складаються з трьох осіб. При цьому для виконання своїх обов'язків члени ревізійної комісії збираються не досить часто: у 35,7% товариств – один раз на рік, у 33,9% – два-три рази, 25,5% – чотири-шість разів [69, с. 52]. Погодимось з автором, що така частота засідань та кількісний склад членів ревізійної комісії у більшості акціонерних

товариств України не може забезпечити дієвого контролю за поточною діяльністю підприємства і має більш формальний характер.

Виходячи з цього, для більшості акціонерних товариств при організації системи внутрішнього контролю необхідно передбачити створення хоча б одного максимально незалежного органу, який би займався контролем діяльності підприємства на постійних умовах, для прикладу, це може бути служба внутрішнього контролю (аудиту).

Про це свідчить і зарубіжний досвід - за даними дослідження В. П. Гончара, управління внутрішнього аудиту було запроваджено у більш ніж 80 % компаній Німеччини та Великобританії, 70 % французьких компаній та 60 % швейцарських [52]. На рисунку 3.2 зазначено відсоткове співвідношення підпорядкованості даного суб'єкту контролю в організаційних структурах підприємств.

*Рис. 3.2. Підпорядкування служби внутрішнього аудиту
(розроблено на основі [65])*

Підпорядкованість служби внутрішнього аудиту, переважно, виконавчому органу (правлінню, дирекції), з одного боку, логічна, з огляду на те, що внутрішній аудит має забезпечити ефективне функціонування підприємства шляхом постійного контролю за фінансово-господарською діяльністю, виявлення зловживань, помилок і зон ризику, формувати інформаційну основу для ухвалення управлінських рішень та здійснювати оцінку їх виконання [65]. Проте, з точки зору необхідності забезпечення дотримання прав інвесторів, доречніше є підпорядкування такої служби Загальним зборам акціонерів.

Серед загальних функцій системи внутрішнього контролю корпоративних прав загалом слід акцентувати забезпечення:

- надійності і достовірності показників, що стосуються корпоративних прав у системі бухгалтерського обліку та звітності – фінансової, податкової, внутрішньої;

- своєчасного і надійного інформаційного підґрунтя для ухвалення управлінських рішень щодо корпоративних прав;

- виявлення відхилень від запланованих показників (рівня прибутковості фінансових інвестицій, змін їх вартості тощо - у інвестора та розміщення акцій, їх ринкової вартості – у емітента; усунення факторів, що їх спричиняють, розробка рекомендацій щодо підвищення ефективності діяльності підприємства.

Для чіткого та своєчасного виконання внутрішніми органами контролю своїх функцій, їх організаційна структура і повноваження мають бути у представлені у внутрішніх розпорядчих документах (посадових інструкціях, трудових договорах, інших документах підприємства з питань організації роботи окремих структурних підрозділах) (табл. 3.1). Виокремлення служби внутрішнього контролю та чіткий розподіл обов'язків її працівників є першочерговим завданням організації внутрішнього контролю, зокрема в частині операцій з корпоративними правами.

Таблиця 3.1.

**Функції суб'єктів внутрішнього контролю корпоративних прав
власної емісії телекомунікаційного підприємства**

Суб'єкт	Функції суб'єкта	
	У підприємства-емітента	У підприємства-інвестора
1	2	3
Загальні збори учасників	<p>1) ухвалення рішення щодо емісії, модифікації та анулювання корпоративних прав власної емісії, а також викупу корпоративних прав учасника при ініціації ним виходу з товариства;</p> <p>2) розробка та впровадження організаційної внутрішнього контролю та створення (за потреби) служби внутрішнього аудиту та визначення зав'язків підпорядкування;</p> <p>3) ухвалення рішення про обсяги та напрями використання прибутку;</p> <p>4) затвердження фінансової звітності підприємства-емітента та огляд його основних фінансових показників, на основі яких може бути скориговано стратегію діяльності підприємства;</p> <p>5) ухвалення рішення про доцільність та можливість функціонування підприємства в майбутньому.</p>	<p>1) розгляд показників інвестиційної діяльності з метою визначення доцільності утримання корпоративних прав окремого емітента;</p> <p>2) огляд рівня корпоративного контролю над емітентом корпоративних прав для встановлення можливості та доцільності розширення владних повноважень відносно нього.</p>
Спостереж на рада	1) контроль дотримання прав акціонерів (в т.ч. міноритарних) при операціях з корпоративними правами власної емісії.	1) контроль дотримання прав акціонерів (в т.ч. міноритарних) при операціях фінансового інвестування у корпоративні права.
Ревізійна комісія	<p>1) контроль повноти та законності здійснення діяльності виконавчими органами підприємства;</p> <p>2) інші функції, передбачені Законом України «Про акціонерні товариства», щодо дотримання прав акціонерів.</p>	1) контроль повноти та законності здійснення діяльності виконавчими органами підприємства щодо проведення операцій фінансового інвестування.
Керівник, колегіальний керівний орган	<p>1) контроль показників діяльності підприємства щодо залучення фінансування його діяльності з використанням інструментів власного капіталу;</p> <p>2) контроль своєчасності та якості роботи підрозділів підприємства, уповноважених здійснювати інформаційну, облікову, юридичну підтримку операцій з корпоративними правами.</p>	<p>1) контроль показників операцій підприємства щодо фінансових інвестицій у корпоративні права;</p> <p>2) контроль своєчасності та якості роботи підрозділів підприємства, уповноважених здійснювати інформаційну, облікову, юридичну підтримку операцій з фінансового інвестування у корпоративні права.</p>

Продовження табл. 3.1.

1	2	3
Бухгалтерська служба	<p>1) здійснення контролю повноти та правильності відображення в обліку операцій з емісії, модифікації та анулювання корпоративних прав та розрахунків, пов'язаних із ними;</p> <p>2) контроль достовірності розкриття інформації про корпоративні права власної емісії у фінансовій звітності;</p> <p>3) контроль повноти та правильності здійснення податкових розрахунків за операціями з корпоративними правами власної емісії.</p>	<p>1) здійснення контролю повноти та правильності визнання в обліку фінансових інвестицій, доходів та втрат від участі в капіталі, інших фінансових доходів;</p> <p>2) контроль достовірності розкриття інформації про фінансові інвестиції у корпоративні права відповідно до ступеню контролю інвестора;</p> <p>3) контроль повноти та правильності здійснення податкових розрахунків за операціями з корпоративними правами.</p>
Юридична служба	<p>1) перевірка повноти і правильності формування документів на реєстрацію емісії, модифікації та анулювання корпоративних прав власної емісії;</p> <p>2) перевірка повноти та правильності формування документів на для проведення зборів акціонерів;</p> <p>3) перевірка законності реалізації прав підприємства і його учасників в процесі здійснення операцій з корпоративними правами.</p>	<p>1) перевірка повноти та правильності формування документів на набуття інвестором корпоративних прав;</p> <p>2) перевірка повноти та правильності формування емітентом документів, наданих інвестору як одному з акціонерів;</p> <p>3) перевірка законності дії емітента та повноти дотримання прав інвестора в процесі здійснення операцій з корпоративними правами.</p>
Служба внутрішнього контролю (аудиту)	<p>1) виявлення відхилень у здійсненні операцій з корпоративними правами на всіх етапах їх життєвого циклу та правильності відображення таких операцій в бухгалтерському обліку;</p> <p>2) перевірка достовірності показників фінансової звітності і їх відповідності обраній концептуальній основі;</p> <p>3) перевірка правильності розрахунків з учасниками (акціонерами) відповідно до рішень найвищих органів управління та показників фінансової звітності.</p>	<p>1) виявлення відхилень у здійсненні операцій з набутими корпоративними правами на всіх етапах їх життєвого циклу та правильності відображення операцій фінансового інвестування в бухгалтерському обліку;</p> <p>2) перевірка достовірності показників фінансової звітності емітента та їх відповідності обраній концептуальній основі;</p> <p>3) перевірка достовірності показників консолідованої фінансової звітності групи (за умов значного контролю інвертора над емітентом) та їх відповідності обраній концептуальній основі;</p> <p>3) перевірка правильності розрахунків з емітентом відповідно до рішень найвищих органів його управління та показників затвердженої на зборах фінансової звітності.</p>

Зазначимо, що створення усіх наведених органів контролю не обов'язкове. Організація внутрішнього контролю передбачає формування лише необхідних конкретному підприємству суб'єктів контролю і наділення їх функціями, що будуть дієвими індивідуально для кожного підприємства.

Проте, для підприємств-емітентів (телекомунікаційних підприємств) та підприємств-інвесторів такі органи будуть дієвими.

Наступні організаційні заходи з контролю корпоративних прав передбачають формування системи інформаційного забезпечення процедур контролю, спрямованих на досягнення його завдань. Інформаційним забезпеченням проведення контролю корпоративних прав слугує комплекс документів, які умовно можна розділити на дві групи: бухгалтерські документи (первинні документи, облікові реєстри, фінансова звітність) та організаційні або розпорядчі документи (Статут, Протокол зборів засновників, Витяг з Єдиного державного реєстру, накази керівника підприємства). В процесі контролю складаються робочі документи контролера, в які у зручній для нього формі заносяться дані, отримані при перевірці. Після нагромадження, оброблення і систематизації даних контролер формує звіт для подачі користувачам інформації про результати проведеного контролю у зручному для них вигляді. Оскільки інформація, отримана в результаті контролю – основа для ухвалення управлінських рішень, її точність, достовірність, надійність та своєчасність є її необхідними якостями.

З точки зору М. О. Белоусова застосування методики передбачає перш за все виокремлення завдань, що стоять перед суб'єктом контролю. Серед основних з них щодо корпоративних прав можна виокремити:

«– дотримання законодавчих вимог щодо формування власного капіталу, видів внесків учасників, їх оцінки, строків та порядку оплати;

– перевірка порядку юридичної реєстрації змін у структурі власного капіталу;

– дотримання встановлених в підприємстві єдиних методологічних засад ведення обліку і складання звітності щодо операцій з корпоративними правами;

- дотримання законодавчих вимог при розрахунку фінансового результату діяльності й об'єктивність в нарахуванні дивідендів, своєчасність їх виплати;

– виявлення відхилень і порушень у документальному оформленні та веденні обліку операцій з корпоративними правами;

– встановлення своєчасності проведення розрахунків із інвесторами» [17, с. 37].

Внутрішній контроль операцій з корпоративними правами, на думку І. Р. Поліщук, є «ефективним за умов застосування методичних прийомів: документальних (арифметична перевірка, формальна перевірка, логічна перевірка, економічна перевірка, нормативно-правова перевірка, взаємний контроль, зустрічна перевірка, аналітична перевірка фінансової звітності) і фактичних (обстеження, перевірка майна в натурі, інвентаризації розрахунків з учасниками)» [202]. Погоджуючись з вказаним автором, вважаємо, що кожен з названих нею методичних прийомів контролю потребує конкретизації в частині порядку його застосування емітентом при контролі корпоративних прав власної емісії та інвестором – при контролі корпоративних, у які було здійснено фінансові інвестиції. Для створення системи належного методичного забезпечення контролю корпоративних прав, уточнено застосування щодо них методичних прийомів контролю (табл. 3.2).

Таблиця 3.2.

Застосування методичних прийомів документального контролю щодо операцій з корпоративними правами

<i>Методичні прийоми</i>	<i>Застосування</i>
<i>1</i>	<i>2</i>
Арифметична перевірка	Перевірка правильності арифметичних розрахунків (розрахунку частки прибутку, що підлягає розподілу між учасниками (акціонерами) у формі дивідендів, розрахунків прибутковості акцій, здійснення розрахунку авансових платежів з податку на прибуток).
Формальна перевірка	Перевірка правильності оформлення організаційних та первинних документів, пов'язаних емісією, модифікацією та анулюванням корпоративних прав, а також за операціями з корпоративними правами на вторинному ринку цінних паперів.
Нормативно-правова перевірка	Перевірка повноти та правильності формування документів на реєстрацію емісії, модифікації та анулювання корпоративних прав власної емісії (у емітента) та здійснення фінансових інвестицій (у інвестора), а також повноти та правильності формування документів на для проведення зборів акціонерів.
Взаємний контроль	Перевірка сукупності документів за операціями з корпоративними правами на предмет відповідності однакових показники між ними
Зустрічна перевірка	Перевірка розрахунків між сторонами операцій з корпоративними правами (відповідно до розробленої в п. 1.1 та представленої на рис. 1.2 блок-схеми варіацій руху корпоративних прав за етапами їх життєвого циклу.

Продовження табл. 3.2.

1	2
Аналітична перевірка фінансової звітності	Аналітичні процедури щодо вивчення економічної доцільності фінансування діяльності підприємства з використанням інструментів власного капіталу (у емітента) та здійснення фінансових інвестицій у корпоративні права (у інвестора), а також економічна оцінка наслідків таких операцій.

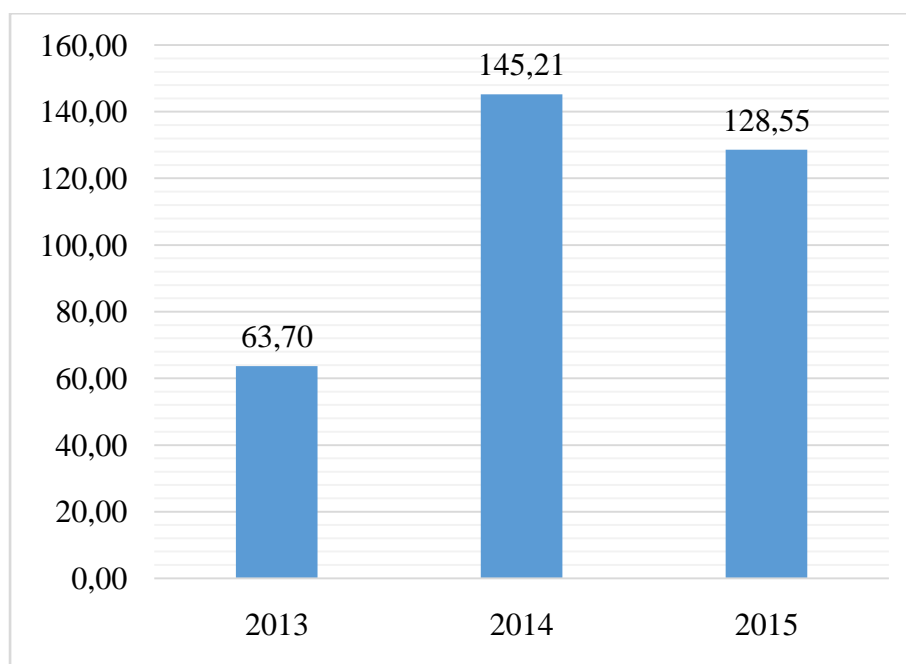
Зважаючи на сутність такого об'єкту як корпоративні права, переважно, контролери застосовують прийоми документального контролю, які допомагають упевнитись в доцільності і правильності здійснення та облікового відображення операцій з корпоративними правами. Вважаємо, що навіть такий методичних прийом контролю, як інвентаризація щодо корпоративних прав має, в основному, документальний характер та по суті зводиться до зустрічної перевірки, що і описано в таблиці 3.2.

За результатами поведеного дослідження підходів авторів до трактування понять «корпоративне управління», «корпоративний контроль», «корпоративний (внутрішній) аудит» і «контроль корпоративних прав», встановлено що під останнім поняттям слід розуміти контроль правомірності та доцільності здійснення операцій з корпоративними правами на всіх етапах їх життєвого циклу, а також достовірності і повноти їх відображення в бухгалтерському обліку та звітності.

Базуючись на даному визначенні, сформульовано об'єкт (у емітента є операції, пов'язані з емісією, модифікацією та ліквідацією корпоративних прав, у інвестора – операції, пов'язані зі придбанням, утриманням та передачею корпоративних прав) і предмет контролю корпоративних прав (доцільність та правомірність проведення таких операцій, а також достовірність і повнота розкриття їх змісту в обліку та звітності), визначено суб'єктів його проведення з окресленням їх функціональних обов'язків. Це дає змогу надалі конкретизувати організаційно-методичні положення контролю корпоративних прав у інвестора та їх емітента (телекомунікаційного підприємства).

3.2. Контроль операцій з корпоративними правами у інвестора

Проблемою практичного характеру, яка посилює необхідність дієвого контролю операцій з корпоративними правами, є нестабільність і нерозвиненість фінансового ринку України, що призводить також до проблеми інвесторів до цінних паперів вітчизняних підприємств. Зокрема, така проблема стосується суб'єктів державного сектору, які мають частки в капіталі телекомунікаційних підприємств. Так, загальний рівень розвитку фондового ринку України не є високий. Аналіз обсягу випущених акцій за 2013-2015 рр. (рис. 3.3) свідчить про переважання непостійної динаміки його збільшення.

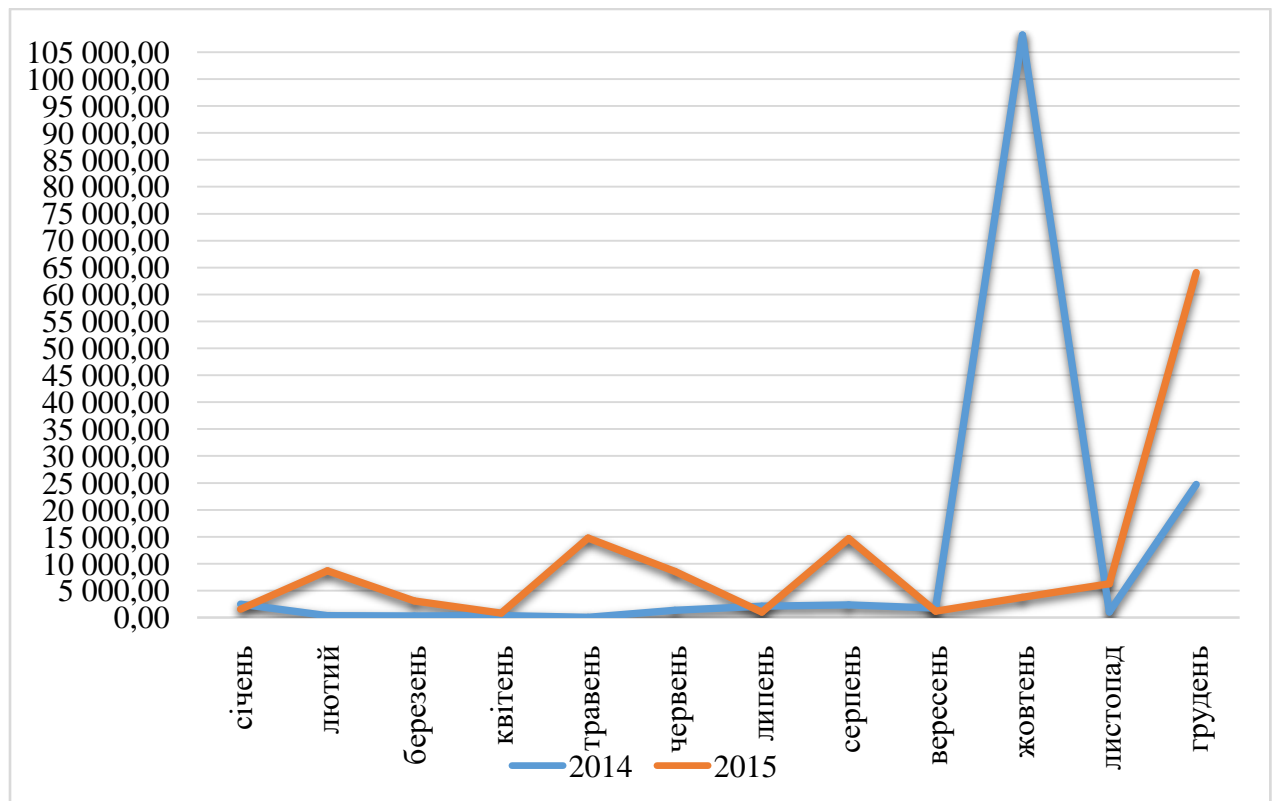

Рис. 3.3. Обсяг випуску акцій за 2013-2015 рр., млн. грн. (побудовано на основі даних Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку [96, 97])

Протягом 2015 р. Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку зареєстровано 158 випусків акцій на суму 128,55 млн. грн., що порівняно з 2014 р. менше на 15,80 млн. грн., проте, все ж майже вдвічі більше, ніж у 2013 р. До квітня 2016 р. включно зареєстровано випусків акцій на суму 34 222,68 млн. грн. [98]. Виокремлюється тенденція зростання обсягів емісій акцій у

останніх місяцях кожного року (рис. 3.4), що можна пояснити нестабільністю законодавства з питань корпоративних відносин, оподаткування, та його численних змін, які набувають чинності, як правило, з початку календарного року.

Кількість емітованих акцій є нерівномірною. Такий високий показник загального обсягу випущених акцій у 2014 р. (145 205,33 млн. грн.) сформований, переважно, в жовтні (108 183,68 млн. грн.). У 2015 р. пік обсягу емісії акцій припадає на грудень (64 078,65 млн. грн.).

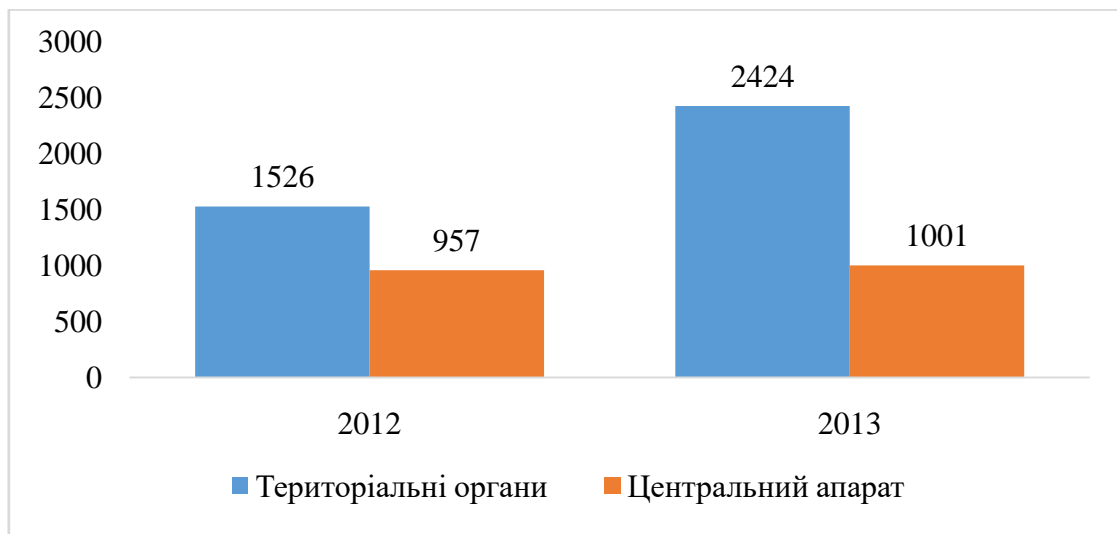

Рис.3.4. Обсяг випусків акцій, зареєстрованих за рішеннями Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку протягом 2014-2015 рр. (за місяцями), млн. грн. (побудовано на основі даних Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку [96, 97])

Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку займається не лише реєстрацією емітованих акцій, а й здійснює регуляторну діяльність, забезпечує захист прав інвесторів на макрорівні. За даними комісії, у 2013 р. до відділу захисту прав інвесторів і територіальних органів надійшло на розгляд 3425 письмових

звернень від фізичних осіб щодо порушення їх прав та законних інтересів на ринку цінних паперів, що майже в півтора рази більше, ніж в попередньому році (рис. 3.5).

Основна кількість письмових звернень, як і у попередні роки, надійшла з Київської, Дніпропетровської, Донецької, Одеської, Харківської областей. До Комісії звернулися також інвестори з Федеративної Республіки Німеччини, Республіки Білорусь, Російської Федерації, Естонської Республіки, Чеської Республіки, держави Ізраїль [90].

Рис. 3.5. Динаміка надходження письмових звернень до Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку щодо порушення прав акціонерів за 2012-2013 рр. (побудовано на основі [90])

Крім того, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку на виконання постанови Кабінету Міністрів України від 12.08.2009 р. № 898 взаємодіє з Державною установою «Урядовий контактний центр» та у 2013 р. здійснила розгляд 279 звернень громадян щодо захисту їх інвестиційних прав, що надійшли на урядову телефонну «гарячу лінію» (рис. 3.6).

Більше половини звернень – це скарги міноритарних акціонерів, які стосуються діяльності акціонерних товариств. Типовим питанням серед них є невивплата дивідендів за результатами діяльності акціонерного товариства.

Загалом, основними питаннями інвесторів були такі:

- переведення випуску цінних паперів з документарної форми існування у бездокументарну та платні послуги зберігача, які економічно не вигідні для міноритарних акціонерів;

- неможливість реалізувати право на участь в управлінні акціонерним товариством, право на отримання інформації про діяльність акціонерного товариства та право на отримання дивідендів, у разі не укладання договору про обслуговування рахунку в цінних паперах з депозитарною установою [90].

Рис. 3.6. Структура питань, які порушуються у зверненнях до ДУ «Урядовий контактний центр» у 2013 р. (побудовано на основі [90])

Окрім зазначеного вище, у Комісії ще працює гаряча лінія та є можливість особистого прийому інвесторів, права яких порушуються. Кількість звернень на гарячу лінію у 2013 р. порівняно з попереднім роком зросла майже в чотири рази і становила 702 звернення [90].

На прийнятті звернення, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку здійснює низку правозастосувань. Зокрема, станом на 22 квітня 2016 р. центральним апаратом комісії розглянуто 218 справ про правопорушення на ринку цінних паперів; накладено 170 фінансових санкцій за правопорушення на ринку цінних паперів на суму 2 872 710 грн; винесено 34 попередження, закрито

6 справ про правопорушення на ринку цінних паперів; зупинено дію однієї ліцензії; анульовано сім ліцензій, сплачено 60 накладених штрафів на суму 281 540 грн та винесено 121 розпорядження про усунення порушень законодавства про цінні папери [94].

Крім того, у зв'язку з невизначеною ситуацією на Сході України інвестиційна привабливість нашої держави досить низька. Проте, частково спад інвестиційної привабливості компенсує прагнення вітчизняного бізнесу до євроінтеграції. У зв'язку з цим, виникає потреба забезпечення надійного механізму контролю за здійсненими інвестиціями, особливо фінансовими інвестиціями у корпоративні права, оскільки на них поширюються підприємницькі ризики. Так, за відсутності дієвої системи контролю і геополітичній ситуації, що склалась в країні, інвестори несуть значні ризики, втрати своїх вкладень.

Ухвалюючи рішення про здійснення вкладу у підприємство, інвестор бажає бути максимально впевненим в об'єкті інвестування, оскільки саме від його надійності, стійкості, політики ведення бізнесу залежить доля вкладу. Інвестиції за своєю природою характеризуються суттєвими ризиками, які і прагне мінімізувати інвестор. Крім того, інвестування потребує не тільки поточного та наступного контролю, для оперативного коригування дій інвестора, а й попереднього контролю – для уникнення заздалегідь невігідних вкладень.

У науковій літературі досить часто розглядаються проблеми захисту прав акціонерів. З юридичної точки зору цьому питанню багато уваги приділяла І. В. Спасибо-Фатєєва. Наголошуємо на вкрай недосконалому вітчизняному законодавстві. З огляду на це, головним і найбільш дієвим інструментом захисту інвестора є його система контролю за здійсненими інвестиціями. Частково такий підхід з юридичної точки зору описано Н. І. Костовою [125]: «Застосування засобів самозахисту засновниками товариства дозволило би швидше розв'язувати спірні ситуації, усувати негативні наслідки порушень їх прав та інтересів без звернення до судових органів...».

Водночас, А. П. Колесов зазначає, що специфіка самозахисту по корпоративних конфліктах виявляється в можливості вибору і безпосереднього

застосування різноманітних альтернативних процедур і способів розв'язання спорів. При самозахисті корпоративних прав і інтересів дії особи спрямовані також на захист прав та інтересів інших учасників корпоративного конфлікту, на попередження інших форм неправомірної поведінки у корпоративних правовідносинах [122].

Зазначимо, що багато уваги проблемам захисту прав та інтересів інвесторів у корпоративні права піднімаються саме юристами та розглядаються з правової точки зору. Втім, навіть під таким кутом одним з очевидних і найбільш ефективних є варіант самозахисту, оскільки контроль з економічної точки зору є необхідною та першочерговою ланкою на шляху до ефективного та безпечного інвестування.

Купрюшина О. М. також розглядає різні способи захисту прав акціонерів пропонуючи доволі широкий спектр рішень, зокрема, навіть, продаж чи дарування акцій, якщо інвестор має з ними проблеми [134]. Розглядаючи корпоративний аудит як інструмент захисту прав акціонерів, вона зазначає, що корпоративний аудит дає оцінку корпоративного управління у компанії та надає зацікавленим особам, насамперед, акціонерам, достовірну інформацію про відповідність корпоративних процедур нормативним вимогам [134].

За словами Н. І. Гордієнко, О. В. Харламової та М. Ю. Карпенко, «належна система корпоративного управління дозволяє інвесторам слід впевнитись у тому, що керівництво товариства розумно використовує їх інвестиції для фінансово-господарської діяльності і, таким чином, збільшується вартість частки участі інвесторів в акціонерному капіталі товариства» [55].

Зважаючи на те, що з питань контролю за корпоративними правами з боку інвестора наявні лише окремі напрацювання науковців, дана тема потребує комплексного підходу.

Виходячи з обґрунтованих у п. 1.1 (табл. 1.3) інформаційних інтересів підприємства-інвестора та з урахуванням специфіки видів операцій з корпоративними правами (за розробленою у п. 1.2 класифікацією) й їх впливом на систему контролю таких операцій (табл. 1.8), розроблено програму контролю корпоративних прав у інвестора (табл. 3.3), яка дає змогу системно підійти до

вирішення завдань контролю, скоординувати контрольні процедури та урегулювати їх інформаційне забезпечення.

Таблиця 3.3.

Програма контролю операцій інвестора з корпоративними правами телекомунікаційного підприємства (емітента)

№ з/п	Процедура контролю	Інформаційне забезпечення	Документальне оформлення процедур контролю
1	2	3	4
<i>1. Попередній контроль (здійснюється перед господарською операцією з корпоративними правами)</i>			
1.1	Здійснення економічних розрахунків щодо доцільності інвестування у корпоративні права того чи іншого емітента.	Баланс (Звіт про фінансовий стан) емітента, Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) емітента, Звіт про власний капітал емітента, Примітки до фінансової звітності емітента, Баланс (Звіт про фінансовий стан) інвестора, Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) інвестора, інформаційні повідомлення новин зі ЗМІ, дані фондових бірж.	Форма ІКП-1 «Тест економічної доцільності інвестиції в корпоративні права».
1.2	Перевірка відповідності пакету документів щодо господарської операції з корпоративними правами вимогам чинного законодавства та статутним документам.	Пакети документів відповідно до нормативно-правових вимог [251].	Форма ІКП-2 «Тест відповідності документів емітента щодо корпоративних прав вимогам чинного законодавства».
<i>2. Поточний контроль (здійснюється в процесі господарської операції з корпоративними правами)</i>			
2.1	Перевірка наявності документальних підстав (організаційних, розпорядчих, спеціалізованих та первинних документів) для відображення операції в бухгалтерському обліку.	Сукупність організаційних, розпорядчих, спеціалізованих та первинних документів, які, відповідно до наказу про облікову політику, становлять систему документального забезпечення обліку інвестиційних операцій.	
2.2	Контроль за виконанням графіку погашення інвестицій шляхом фактичного внесення товарно-матеріальних цінностей у вигляді внесків засновників та акціонерів до зареєстрованого капіталу телекомунікаційного підприємства.	Сукупність первинних документів, які посвідчують внесення товарно-матеріальних цінностей у погашення внесків засновників та акціонерів до зареєстрованого капіталу підприємства; Оборотно-сальдові відомості за рахунками обліку фінансових інвестицій.	Графік погашення зобов'язань за фінансовими інвестиціями.

Продовження табл. 3.3.

1	2	3	4
2.3	Перевірка правильності розрахунків за дивідендами та частиною прибутку, що повинна бути перерахована до державного бюджету (для телекомунікаційних підприємств, у капіталі яких є державна частка).	1. Копії (витяги) організаційних документів емітента в частині прийняття рішення щодо розподілу прибутку на виплату дивідендів; 2. Звірка взаєморозрахунків за нарахованими та виплаченими дивідендами.	Форма ІКП-3 «Відомість контролю правильності розрахунків за дивідендами».
2.4	Перевірка фінансового стану емітента та динаміки вартості його корпоративних прав.	Аналіз інформації щодо вартості корпоративних прав емітента з даних фондових бірж, фінансової звітності емітента та інформаційних повідомлень ЗМІ	Форма ІКП-4 «Динаміка вартісних показників інвестицій».
<i>3. Наступний контроль (здійснюється за результатами звітного періоду або господарської операції з корпоративними правами)</i>			
1	Перевірка формування доходів і витрат та їх розкриття у формі звітних показників за інвестиціями у корпоративні права.	Сукупність первинних документів щодо операцій з корпоративними правами; Регістри обліку інвестицій; Фінансова звітність емітента та інвестора.	Робочі документи із зазначенням відхилень та пропозицій.
3.2	Перевірка правильності відображення у фінансовій звітності заборгованості за внесками до зареєстрованого капіталу підприємства емітента.		
3.3	Перевірка правильності відображення у фінансовій звітності операцій по нарахуванню та виплаті дивідендів, поточної дебіторської заборгованості телекомунікаційного підприємства за ними, а також частини прибутку, що повинна бути перерахована до державного бюджету (для телекомунікаційних підприємств, у капіталі яких є державна частка).		
3.4	Перевірка достовірності внутрішньої звітності за операціями фінансового інвестування в корпоративні права	Форми внутрішньої звітності.	
3.5	Здійснення економічних розрахунків щодо зміни фінансового стану підприємства за період, у якому відбулося фінансове інвестування у інструменти власного капіталу (корпоративні права) телекомунікаційного підприємства із застосуванням елементів факторного аналізу.	Баланс (Звіт про фінансовий стан), Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід), Звіт про власний капітал, Примітки до фінансової звітності (за декілька звітних періодів).	Форма ІКП-5 «Розрахунок зміни фінансового стану та вплив на нього інвестицій в корпоративні права».

Наведені у Програмі (табл. 3.3) документи, призначені для оформлення процедур контролю, дає змогу суб'єкту контролю фіксувати викривлення і спостереження щодо предметних питань за операціями з корпоративними правами на всіх етапах їх життєвого циклу та за етапами контролю (Додаток У). Їх доцільно складати для систематизації, узагальнення інформації й оформлення результатів проведеного аналізу і контролю за операціями з емітованими корпоративними правами (табл. 3.4).

Таблиця 3.4.

Інформаційна місткість внутрішніх документів, розроблених для процедур аналізу та контролю інвестором операцій з корпоративними правами

<i>Етап життєвого циклу корпоративних прав*</i>	<i>Шифр та назва розробленого документу</i>	<i>Змістовне наповнення</i>	<i>Інформаційний інтерес інвестора, що задовольняється**</i>
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
Виникнення (емісія) корпоративних прав	Форма ІКП-1 «Тест економічної доцільності інвестиції в корпоративні права».	Містить аналіз ряду показників потенційної прибутковості інвестицій.	Дає змогу спрогнозувати доцільність інвестування.
	Форма ІКП-2 «Тест відповідності документів емітента щодо корпоративних прав вимогам чинного законодавства».	Містить інформацію про наявність та правильність заповнення необхідних документів.	Дає змогу упевнитись у правомірності здійснюваного інвестування.
Відчуження корпоративних прав	Форма ІКП-3 «Відомість контролю правильності розрахунків за дивідендами».	Узагальнює інформацію про наявні частки корпоративних прав у емітентів та відповідні суми належних до виплати дивідендів за джерелами їх покриття, а також частину прибутку, що повинна бути перерахована до державного бюджету (для телекомунікаційних підприємств, у капіталі яких є державна частка).	Дає змогу проконтролювати суми належних до виплати дивідендів та частини прибутку, що повинна бути перерахована до державного бюджету, а також сплату податку на прибуток з урахуванням авансових внесків.

Продовження табл. 3.4.

1	2	3	4
	Форма ІКП-4 «Динаміка вартісних показників інвестицій».	Містить порівняння номінальної ціни акцій з ринковою по кожному з емітентів за кожним видом акцій.	Дас змогу виокремити найприбутковіші види акцій, та ті, що падають в ціні, і на основі цього примати рішення про можливу зміну структури в інвестиційному портфелі.
Припинення (анулювання) корпоративних прав	Форма ІКП-5 «Розрахунок зміни фінансового стану та вплив на нього інвестицій в корпоративні права».	Містить показники фактичного прибутку у порівнянні з базовим періодом та показники прибутку від інвестиційної діяльності у структурі чистого прибутку.	Дас змогу оцінити вплив здійснених інвестицій у корпоративні права на чистий загальний прибуток компанії та ухвалювати рішення стосовно подальшої доцільності інвестування.

Примітка:

* етапи життєвого циклу обґрунтовані у п. 1.1 даного дослідження

** інформаційні запити інвестора обґрунтовані у таблиці 1.3 п. 1.1 даного дослідження

Перш за все, в процесі контролю мають бути охоплені питання доцільності інвестування у корпоративні права того чи іншого емітента, адже обґрунтоване управлінське рішення щодо вибору об'єкта інвестування є запорукою прибутковості операції. Дане рішення має ухвалюватися на основі надійної, достовірної, своєчасної і максимально повної інформації про емітента, його фінансовий стан та тенденції розвитку. Така інформація міститься у великому спектрі джерел: фінансовій звітності емітента в частині інформації для розрахунку показників його фінансового стану і потреби у залученні додаткового фінансування, аналітичних оглядах фінансових ринків щодо котирування акцій тощо.

Крім того, для оцінки доцільності здійснення конкретних інвестицій інвестор має проаналізувати власну фінансову звітність на предмет можливості вилучення з обігу коштів для здійснення фінансового інвестування, розрахунку показників прибутковості аналогічних чи подібних фінансових інвестицій у портфелі інвестора. Для узагальнення всієї описаної інформації розроблено форму ІКП-1 «Розрахунок економічної доцільності інвестиції в корпоративні права» (Додаток У), за допомогою

якої результати проведеного аналізу матимуть зручний для сприйняття вигляд, міститимуть узагальнені аналітичні показники для задоволення інформаційних інтересів інвестора.

Після ухвалення рішення про інвестування потенційному учаснику необхідно проконтролювати відповідність пакету документів щодо господарської операції з корпоративними правами вимогам чинного законодавства та статутним документам. Для цих цілей розроблено форму ІКП-2 «Тест відповідності документів емітента щодо корпоративних прав вимогам чинного законодавства» (Додаток У). Це дасть змогу перевірити наявність усіх необхідних документів, виявити помилки в заповненні їх реквізитів та, як наслідок, запобігти неправомірності здійснених операцій, оскільки такі помилки можуть призвести до втрати майнових прав за корпоративними правами.

Уже на етапі поточного контролю необхідною є перевірка наявності документальних підстав для відображення операції в бухгалтерському обліку. Окрім первинних бухгалтерських документів, має бути наявним також і низка організаційних, розпорядчих та спеціалізованих документів, які, відповідно до наказу про облікову політику, становлять систему документального забезпечення обліку інвестиційних операцій.

Інвестору також необхідно контролювати виконання термінів погашення інвестицій шляхом фактичного внесення товарно-матеріальних цінностей у вигляді внесків засновників та акціонерів до зареєстрованого капіталу телекомунікаційного підприємства. Інформаційними підґрунтям для цього слугуватиме сукупність первинних документів, які посвідчують внесення товарно-матеріальних цінностей у погашення внесків засновників і акціонерів до зареєстрованого капіталу підприємства; оборотно-сальдові відомості за рахунками обліку фінансових інвестицій. Для здійснення даного контролю необхідно розробити графік погашення зобов'язань за фінансовими інвестиціями, з яким і буде звіряти контролер фактичні внески інвестора.

З цього приводу Н. І. Костова наголошує ще і про обов'язковість контролю за порядком визначення вартості майна, яке передається засновниками в рахунок

оплати акцій. Згідно зі ст. 8, 11 Закону України «Про акціонерні товариства» [83], «ціна майна, що вноситься засновниками акціонерного товариства в рахунок оплати акцій товариства, повинна відповідати ринковій вартості цього майна, яка визначається на засадах незалежної оцінки, проведеної відповідно до законодавства про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність. Затверджена установчими зборами вартість майна не може відрізнятись більше ніж на 10 відсотків від вартості, визначеної оцінювачем. Якщо затверджена ринкова вартість майна відрізняється від вартості майна, визначеної відповідно до законодавства про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність установчі збори повинні мотивувати своє рішення» [83]. Наявність експертного висновку, як справедливо зазначає автор, ускладнить необґрунтоване завищення вартості майна, майнових прав, які вносяться засновником для оплати акцій товариства.

Питання, яке чи не найбільше турбує акціонерів, – нарахування та виплата дивідендів – потребує суттєвої уваги з боку суб'єктів контролю інвестора. Адже переважна більшість інвесторів при ухваленні рішення про інвестування керуються не фінансовою підтримкою та забезпеченням розвитку емітента, а все ж власною вигодою, яка і обіцяється їм у вигляді дивідендів.

В. Ю. Пашутіна [186] зазначає: «Зловживання корпоративними правами у сфері виплати дивідендів є досить поширеним правовим явищем, а сам порядок виплати дивідендів акціонерам як об'єкт зловживання є суперечливим та недостатньо врегульованим. Зловживання корпоративними правами у сфері виплати дивідендів може відбуватись у формі зловживання акціонерним товариством правом на прийняття рішення про спрямування прибутку на виплату дивідендів <...> та зловживання акціонером правом на участь у розподілі прибутку товариства та одержання його частки (дивідендів) <...>» [186].

Зважаючи на це, М. Ю. Мілявський виокремлює два показника, котрі постають об'єктами корпоративного контролю. По-перше, це частина чистого прибутку – величина дивідендного фонду; по-друге, це питома вага дивідендного фонду у загальній сумі чистого прибутку [148].

За результатами даного дослідження рекомендовано здійснювати перевірку правильності розрахунків за дивідендами проводити на основі копій (витягів) організаційних документів емітента в частині ухвалення рішення щодо розподілу прибутку на виплату дивідендів, і саму їх виплату. Також доцільним буде проведення звірки взаєморозрахунків за нарахованими та виплаченими дивідендами. Крім того, важливим моментом контролю є перевірка правильності розрахунку частини прибутку, що повинна бути перерахована до державного бюджету у зв'язку з наявністю державної частки в капіталі. Узагальнювати отриману інформацію пропонуємо у формі ІКП-3 «Відомість контролю правильності розрахунків за дивідендами» за ознакою інституційного статусу інвесторів (Додаток У).

Крім зазначеного вище, інвестор має постійно проводити моніторинг фінансового стану емітента і динаміки вартості його корпоративних прав. Оскільки фактори, що впливають на вартість його акцій можуть суттєво змінюватись в часі. Важливого значення набуває оперативність рішень щодо доцільності збереження власних коштів в акціях даного емітента чи, можливо, його зміни, або ж кардинального перегляду позицій щодо інвестування. Аналіз інформації щодо вартості корпоративних прав емітента базується на даних фондових бірж, фінансової звітності емітента та інформаційних повідомлень ЗМІ. З метою моніторингу даного питання для інвестора розроблена форма ІКП-4 «Динаміка вартісних показників інвестицій», за допомогою якої можна відстежити зміни у рівні фінансової надійності емітента.

Після закінчення звітного року інвестор має оцінити ефективність здійснених вкладень. Для цього, насамперед, необхідно впевнитись у правильності:

- 1) формування доходів і витрат, пов'язаних з фінансовими інвестиціями у корпоративні права телекомунікаційного підприємства та розкриття відповідної інформації у фінансовій звітності;
- 2) відображення у фінансовій звітності заборгованості за внесками до зареєстрованого капіталу підприємства-емітента;
- 3) відображення у фінансовій звітності операцій з нарахування та виплати

дивідендів, поточної дебіторської заборгованості телекомунікаційного підприємства за ними;

4) складання внутрішньої звітності за операціями фінансового інвестування в корпоративні права.

Інформаційну основу складатиме сукупність первинних документів щодо операцій з корпоративними правами, реєстри обліку інвестицій, фінансова звітність емітента й інвестора за кілька періодів, врахування динаміки доходності фінансових інвестицій слід враховувати для попередження зниження ефективності інвестиційної діяльності. Під час проведення контролю складаються робочі документи із зазначенням відхилень та пропозицій.

Після отримання впевненості у достовірності показників звітності інвестор повинен здійснити низку економічних розрахунків щодо зміни фінансового стану підприємства за період, у якому відбулося фінансове інвестування у інструменти власного капіталу (корпоративні права) телекомунікаційного підприємства із застосуванням елементів факторного аналізу. Такі розрахунки здійснюються на основі Балансу (Звіту про фінансовий стан), Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід), Звіту про власний капітал, та Приміток до фінансової звітності за кілька звітних періодів. При проведенні такого аналізу доцільно користуватись розробленою формою ІКП-5 «Розрахунок зміни фінансового стану і вплив на нього інвестицій в корпоративні права» (Додаток У), яка дасть змогу комплексно та системно здійснити даний аналіз і слугуватиме ефективним підґрунтям для ухвалення управлінських рішень щодо доцільності подальшого інвестування.

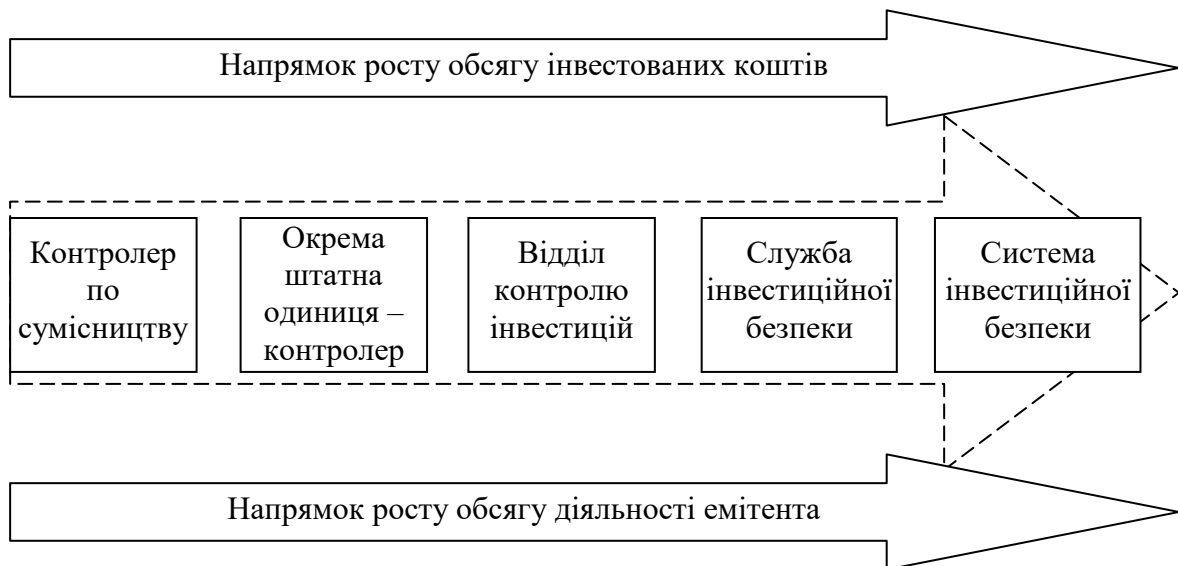
Розроблена програма є доцільною й ефективною як за незначних обсягах інвестицій, так і у випадку, коли підприємство має значну частку у капіталі, щоб впливати на діяльність емітента. У цьому разі в рамках запропонованої програми може здійснюватися контроль, що проводиться спеціально створеним підрозділом внутрішнього контролю.

Конфлікт інтересів учасників (акціонерів) і менеджерів (управлінського персоналу) є значним та посилюється за відсутності належної системи контролю. При цьому інституціонально-організаційний статус суб'єкта контролю

корпоративних прав на підприємстві-інвесторі залежить від цілей і обсягів здійснення інвестицій, а також від ступеня контролю над підприємством-емітентом.

Якщо придбання частки у статутному капіталі здійснювалось з метою перепродажу, тоді витрати на створення служби безпеки будуть невиправданими, проте в жодному разі не можна залишати підприємство взагалі безконтрольним, адже за неефективного управління ним, вартість його часток буде зменшуватись і придбання з метою перепродажу виявиться збитковим. Інша справа, коли інвестиції здійснювались з метою отримання дивідендів та здійснення контролю над діяльністю емітента. У такому випадку інвестор буде більше зацікавлений у стабільному прогресивному розвитку підприємства, в яке було вкладено кошти, адже це прямо впливає на отримання прибутку та на його розподіл, дивіденди.

Розвиток контролюючого суб'єкта інвестора у структурі підприємства інвестора в залежності від розміру частки інвестора та обсягів діяльності емітента у разі придбання корпоративних прав не з метою перепродажу проілюстровано на рис. 3.7

Рис. 3.7. Вид суб'єкта контролю інвестора в залежності від рівня його вкладу та обсягів діяльності емітента

Таким чином, зростання обсягу вкладених коштів інвестором водночас з напрямком зростання обсягу діяльності емітента прямо пропорційно впливають на рівень масштабності необхідного інвестору органу контролю за діяльністю емітента для забезпечення достатнього рівня впевненості в раціональності використання вкладених ним коштів, рівня прибутковості емітента і виявлення зловживань, що уможливить оперативне отримання достовірної інформації для ухвалення інвестиційних рішень.

Залежно від обсягів діяльності емітента, служба безпеки може складатись як з одного працівника, так і з чисельного штату. При цьому, вважаємо, що значний штат має виконувати різносторонні контрольні функції, в тому числі і без відома емітента. Тобто, служба безпеки інвестора може проникати у господарську діяльність емітента і бути частиною цієї системи, що означає виступати не тільки як окремий зовнішній суб'єкт контролю, а й як невід'ємна складова системи, що контролюється, так би мовити – контроль із зсередини.

Таким чином, контрольні заходи відіграють визначальну роль на кожному з етапів життєвого циклу корпоративних прав. На етапі ухвалення рішення про придбання корпоративних прав контроль дає змогу оцінити доцільність інвестування, правильність вибору об'єкта інвестування, правильність юридичного оформлення процесу здійснення вкладу тощо.

На наступному етапі перевірки правильності формування бази розподілу дивідендів та їх нарахування і оподаткування йдеться про перевірку дотримання емітентом прав інвестора в частині повноти та своєчасності отримання доходів за корпоративними правами. Крім того, виявлення обсягів нарахованих дивідендів дає змогу інвестору судити про відповідність фактичного рівня прибутковості корпоративних прав телекомунікаційних підприємств показникам інвестиційних планів інвестора.

Врешті, при виході інвестора зі складу учасників заходи контролю необхідні для перевірки правильності обчислення частки інвестора, що йому повертається. Крім того, контроль дає змогу інвестору і ухвалювати рішення при

управлінні підприємством, якщо таке право передбачають набуті ним корпоративні права.

Узагальнюючи результати дослідження системи контролю корпоративних прав з боку інвестора слід наголосити, що розроблена програма контролю охоплює всі етапи життєвого циклу корпоративних прав телекомунікаційних підприємств, формує комплексне інформаційне забезпечення процедур контролю. Для досягнення завдань, окреслених в програмі, розроблено й описано пакет робочих документів суб'єкта контролю на підприємстві-інвесторі, що дає змогу своєчасно виявити і зафіксувати відхилення в операціях інвестора з корпоративними правами телекомунікаційного підприємства.

Обґрунтований порядок здійснення інвестором такого контролю, підкріплений системою його інформаційно-документальної підтримки забезпечує дієве виконання контрольної функції системою управління інвестиційною діяльністю підприємства-інвестора.

3.3. Контроль операцій з корпоративними правами у емітента

Для ефективної діяльності підприємство потребує функціонування налагодженої системи контролю у всіх його сферах, особливо в операціях з корпоративними правами власної емісії, адже забезпечення належного рівня фінансової стійкості й економічно безпечної оптимізації джерел фінансування діяльності вимагає нагляду, моніторингу та контролю на всіх етапах життєвого циклу корпоративних прав. Це сприятиме ухваленню виважених управлінських рішень щодо фінансування діяльності підприємства з використанням інструментів власного капіталу на основі достовірної інформації про факти господарського життя телекомунікаційного підприємства, виявлення відхилень від показників бізнес-планів та прогнозів, а також повного і своєчасного розкриття інформації про формування, зміни статутного капіталу та розрахунки з учасниками у фінансовій звітності.

Чинним законодавством України передбачений обов'язковий контроль емітентів корпоративних прав у вигляді акцій у форматі проведення щорічного зовнішнього аудиту. Крім того, суб'єктами зовнішнього контролю є органи державної влади і громадськість. Проте, у забезпеченні якісного управління корпорацією суттєву роль відіграє налагоджена система внутрішнього контролю, до суб'єктів здійснення якої належать наглядова рада, ревізійна комісія, служба внутрішнього аудиту тощо, окремі контрольні функції мають і збори акціонерів.

Варто зауважити, що система внутрішнього контролю корпоративних прав формується під впливом інтересів власників корпоративних прав та управлінців. При цьому, як справедливо зауважує М. О. Белоусов [17, с. 12], слід врахувати, що кожен суб'єкт організації внутрішнього контролю ставить перед собою власні цілі, які розвиваючись в єдності, взаємодоповнюють та розширюють одна одну. В сукупності система внутрішнього контролю операцій з корпоративними правами слугує інформаційним підґрунтям та гарантом ухвалення економічно обґрунтованих управлінських рішень, є одним із основоположних елементів забезпечення стійкого фінансового стану підприємства.

Крім того, на думку І. Г. Манцурова та О. В. Нусінової [144], важливим елементом, на який потрібно звернути увагу при побудові системи корпоративного контролю, є наявність чи відсутність окремого працівника або формального колегіального органу, в якому рішення ухвалює керівник (голова). Така ситуація становить суттєву загрозу для прозорості та об'єктивності прийняття рішень на підприємстві-емітенті.

З цього приводу О. М. Переверзєв [188] зазначає, що Цивільним кодексом України «необґрунтовано виключається можливість делегування повноваження загальних зборів акціонерів щодо збільшення розміру статутного фонду іншим органам акціонерного товариства» [188]. Такий підхід, на думку науковця, позбавляє емітента ефективного важеля корпоративного управління акціонерним капіталом та корпоративними правами відповідно. Автор пропонує вирішити проблему зловживань виконавчих органів, яким делегується таке право, введенням інституту дозволеного (оголошеного) капіталу та переважного права

акціонерів на придбання додаткових акцій, вимогою ухвалення відповідного рішення виконавчого органу за згодою спостережної ради, обмеженням рамок дії цього права [188].

Таким чином, слід констатувати проблему відсутності контролю за прозорістю, своєчасністю і повнотою інформування власників корпоративних прав, зокрема міноритарних. Надання кожному акціонеру права ознайомлення з інформацією про результати зібрання загальних зборів, ухвалені наглядовою радою рішення, висновки ревізійної комісії чи аудиторської перевірки є тією мірою контролю, яка забезпечить прозорість ухвалення рішень.

Крім того, необхідність формування інвестиційно привабливого економічного середовища в Україні вимагає врегулювання на законодавчому рівні механізмів дотримання прав дрібних акціонерів. Дана проблема постійно привертає увагу як теоретиків, так і практиків економічної та юридичної наук. Зокрема, І. В. Спасибо-Фатєєва наголошує, що «звинувачення про порушення прав дрібних акціонерів виникають дуже часто, але з другого боку останніх використовують для рейдерських захоплень. <...> Щоб заволодіти привабливою компанією, діють через дрібного акціонера, який своїми позовами до акціонерного товариства майже блокує його діяльність» [339].

І хоча окремі нормативно-правові та регулятивні заходи повинні бути ухвалені для формування належного інституційного середовища функціонування корпоративних прав, проте для досягнення більшої ефективності контролю операцій з корпоративними правами необхідно підходити комплексно і застосовувати прийоми та способи контрольних дій на кожному з етапів контролю та за кожним етапом життєвого циклу корпоративних прав.

Виходячи з обґрунтованих у п. 1.1 (табл. 1.3) інформаційних інтересів підприємства-емітента та з урахуванням специфіки видів операцій з корпоративними правами (за розробленою у п. 1.2 класифікацією) та їх впливу на систему контролю таких операцій (табл. 1.8), розроблено програму контролю корпоративних прав у емітента (табл. 3.5), побудовану на принципах системного підходу, яка комплексно охоплює усі етапи контролю, містить вказівку щодо

інформаційного підґрунтя кожного з етапів та їх документального оформлення, а також дасть змогу системно підійти до вирішення завдань контролю і скоординувати контрольні процедури.

Програма контролю операцій з корпоративними правами власної емісії Таблиця 3.5.

№ з/п	Процедура контролю	Інформаційне забезпечення	Документальне оформлення процедур контролю
1	2	3	4
<i>1. Попередній контроль (здійснюється перед господарською операцією з корпоративними правами)</i>			
1.1	Здійснення економічних розрахунків щодо доцільності використання інструментів корпоративних прав для управління джерелами фінансування діяльності підприємства.	Баланс (Звіт про фінансовий стан), Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід), Звіт про власний капітал, Примітки до фінансової звітності.	Форма КПА-1 «Розрахунок економічної доцільності емісії (модифікації, анулювання) корпоративних прав».
1.2	Перевірка відповідності пакету документів щодо господарської операції з корпоративними правами вимогам чинного законодавства та статутним документам.	Пакети документів відповідно до нормативно-правових вимог [251].	Форма КПК-1 «Тест відповідності документів щодо емісії (модифікації, анулювання) корпоративних прав вимогам чинного законодавства».
<i>2. Поточний контроль (здійснюється в процесі господарської операції з корпоративними правами)</i>			
2.1	Перевірка наявності документальних підстав (організаційних, розпорядчих, спеціалізованих та первинних документів) для відображення операції в бухгалтерському обліку.	Сукупність організаційних, розпорядчих, спеціалізованих та первинних документів, які відповідно до наказу про облікову політику становлять систему документального забезпечення обліку операцій з корпоративними правами.	
2.2	Перевірка фактичного внесення товарно-матеріальних цінностей у погашення внесків засновників та акціонерів до зареєстрованого капіталу підприємства.	Сукупність первинних документів, які посвідчують внесення товарно-матеріальних цінностей у погашення внесків засновників та акціонерів до зареєстрованого капіталу підприємства.	
2.3	Перевірка наявності заборгованості за внесками до зареєстрованого капіталу підприємства.	1. Організаційні документи в частині прийняття рішення щодо емісії (модифікації, анулювання) корпоративних прав. 2. Первинні документи щодо внесення товарно-матеріальних цінностей у погашення внесків засновників та акціонерів до зареєстрованого капіталу підприємства. 3. Оборотно-сальдові відомості за аналітичними рахунками до рахунку 67 «Розрахунки з учасниками». 4. Фінансова звітність підприємства.	
Форма КПК-2 «Акт інвентаризації заборгованості за внесками до зареєстрованого капіталу».			

Продовження табл. 3.5.

1	2	3	4
2.4	Перевірка правильності розрахунків за дивідендами та частини прибутку, що має бути перерахована до державного бюджету у зв'язку з наявністю державної частки в капіталі.	1. Організаційні документи в частині прийняття рішення щодо розподілу прибутку на виплату дивідендів 2. Первинні документи щодо нарахування й оподаткування дивідендів, а також щодо руху грошових коштів.	Форма КПК-3 «Відомість контролю правильності розрахунків за дивідендами».
<i>3. Наступний контроль (здійснюється за результатами звітного періоду або господарської операції з корпоративними правами)</i>			
3.1	Перевірка формування звітних показників за операціями з корпоративними правами.		
3.2	Перевірка правильності відображення у фінансовій звітності заборгованості за внесками до зареєстрованого капіталу підприємства.	1. Оборотно-сальдова відомість. 2. Фінансова звітність підприємства.	
3.3	Перевірка правильності відображення у фінансовій звітності заборгованості за розрахунками з учасниками, в тому числі дивідендами та частиною прибутку, що повинна бути перерахована до державного бюджету у зв'язку з наявністю державної частки в капіталі.		
3.4	Перевірка правильності формування та подання звітності про кінцевих вигодо одержувачів.		
3.5	Перевірка достовірності внутрішньої звітності за операціями з корпоративними правами.	ВЗКП-1 «Звіт про операції з корпоративними правами власної емісії»	
	Здійснення економічних розрахунків щодо зміни фінансового стану підприємства за період, у якому відбулося використання інструментів корпоративних прав для зміни джерел фінансування діяльності підприємства.	Баланс (Звіт про фінансовий стан), Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід), Звіт про власний капітал, Примітки до фінансової звітності (за декілька звітних періодів).	Форма КПА-2 «Розрахунок зміни фінансового стану в результаті використання інструментів корпоративних прав, їх модифікації, анулювання».

Наведені у Програмі (табл. 3.5) документи, призначені для оформлення процедур контролю, дасть змогу суб'єкту контролю в підприємстві-емітенті (телекомунікаційному підприємстві) фіксувати результати попереднього та наступного аналізу ефективності емісії, модифікації й анулювання корпоративних прав, а також виявлені під час контролю спостереження та ідентифіковані викривання (розроблені форми документів КПА-1 та КПА-2, а також Інструкція до їх замовлення наведені в додатку Ф і Х відповідно, документи з кодуванням «КПК» наведені в Додатку Ц).

Їх доцільно складати для систематизації, узагальнення інформації та оформлення результатів проведеного аналізу і контролю за операціями з емітованими корпоративними правами (табл. 3.6).

Таблиця 3.6.

**Інформаційна місткість та призначення внутрішніх документів,
розроблених для забезпечення процедур аналізу та контролю емітентом
операцій з корпоративними правами**

<i>Етап життєвого циклу корпоративних прав*</i>	<i>Шифр та назва розробленого документу</i>	<i>Змістовне наповнення</i>	<i>Інформаційний інтерес емітента, що задовольняється**</i>
1	2	3	4
Виникнення (емісія) корпоративних прав.	Форма КПА-1 «Розрахунок економічної доцільності емісії (модифікації, анулювання) корпоративних прав».	Містить аналіз структури і динаміки основних джерел фінансування діяльності; аналіз окремих показників доходів, витрат і результатів діяльності; аналіз відповідності темпів приросту прибутку та власного капіталу темпам приросту активів та обсягів продажу; аналіз величини та вартість залучення позикових коштів, аналіз рівня рентабельності власного капіталу.	Проведення даного аналізу надає інформацію зокрема про рентабельність власного капіталу та вартість залученого капіталу, що, як наслідок, дає змогу сформулювати висновок про доцільність емісії додаткових акцій їх модифікації.
	Форма КПК-1 «Тест відповідності документів щодо емісії (модифікації, анулювання) корпоративних прав вимогам законодавства».	Містить інформацію про наявність та правильність заповнення необхідних для емісії документів.	Дає змогу впевнитись у законності, правильності документального оформлення емісії акцій, запобігає виникненню можливих наслідкових проблем від цього в майбутньому.

Продовження табл. 3.6.

1	2	3	4
Відчуження корпоративних прав.	Форма КПК-2 «Акт інвентаризації заборгованості за внесками до зареєстрованого капіталу».	Містить інформацію про результати звірки з інвестором стосовно погашення внесків до зареєстрованого капіталу.	Надає змогу додатково документально підтвердити суми здійснених інвестором внесків, чи виявити розбіжності в обліку.
	Форма КПК-3 «Відомість контролю правильності розрахунків за дивідендами».	Містить інформацію про належні до виплати дивіденди за джерелами їх покриття в розрізі фізичних та юридичних осіб (державного і недержавного сектору) інвесторів із зазначенням суми відповідних податків, що мають бути сплачені при даних господарських операціях, а також частини прибутку, що повинна бути перерахована до державного бюджету у зв'язку з наявністю державної частки в капіталі.	Дає змогу проконтролювати правильність нарахування дивідендів інвесторам з врахуванням статусу акціонера, виду акцій та джерел виплати дивідендів та частини прибутку, що повинна бути перерахована до державного бюджету у зв'язку з наявністю державної частки в капіталі, а також надає інформацію про правильність нарахування податків з дивідендів.
Припинення (анулювання) корпоративних прав.	Форма КПА-1 «Розрахунок економічної доцільності емісії (модифікації, анулювання) корпоративних прав».	Містить аналіз показників власного та залученого капіталу, їх співвідношення, структуру, темпи приросту, а також аналіз окремих показників доходів, витрат і результатів діяльності.	Надає інформацію про економічну доцільність продовження фінансування діяльності телекомунікаційного підприємства за рахунок акцій.
	Форма КПК-1 «Тест відповідності документів щодо емісії (модифікації, анулювання) корпоративних прав вимогам чинного законодавства».	Містить інформацію про наявність та правильність заповнення необхідних документів для анулювання акцій.	Дає змогу впевнитись у законності, правильності документального оформлення анулювання акцій.

Продовження табл. 3.6.

1	2	3	4
	Форма КПА-2 «Розрахунок зміни фінансового стану в результаті використання інструментів корпоративних прав, їх модифікації, анулювання».	Містить комплекс показників стосовно зміни рівня автономності підприємства, його коефіцієнту покриття, величини фінансових витрат, вартості залучення 1 грн. позикових коштів, рентабельності власного капіталу після анулювання акцій.	Надає інформацію про зміну фінансового стану підприємства в наслідок анулювання акцій в кращу чи гіршу сторону, підтверджує чи спростовує правильність рішення про анулювання акцій постфактум.
	Форма КПК-4 «Тест правильності перенесення залишків та формування звітних показників».	Містить порівняння даних звітності з даними контролера за статтями звітності та суму відхилень між ними.	Дає змогу впевнитись в правильності показників звітності, виявити відхилення.

Примітка:

* етапи життєвого циклу обґрунтовані у п. 1.1 даного дослідження

** інформаційні запити емітента обґрунтовані у таблиці 1.3 п. 1.1 даного дослідження

На етапі попереднього контролю, який здійснюється ще до початку операції з корпоративними правами, необхідно, насамперед, впевнитись в доцільності емісії корпоративних прав, порівняти даний варіант фінансування діяльності з іншими можливими. Контроль такого типу забезпечить уникнення невинуватого фінансування та дозволить оптимізувати фінансові потоки підприємства. Для здійснення цих контрольних дій інформаційним забезпеченням може слугувати фінансова звітність підприємства, а також низку аналітичних показників, що формуються у внутрішній звітності для ухвалення оперативних рішень.

Зокрема, результати описаних вище контрольних дій пропонуємо систематизувати у формі КПА-1 «Розрахунок економічної доцільності емісії (модифікації, анулювання) корпоративних прав», у якому будуть відображатися результати аналізу структури і динаміки основних джерел фінансування діяльності, окремих показників доходів, витрат та результатів

діяльності, відповідності темпів приросту прибутку і власного капіталу темпам приросту активів та обсягів продажу, величини і вартості залучення позикових коштів, а також рівня рентабельності власного капіталу. Застосування такого Розрахунку дасть змогу узагальнити інформацію щодо доцільності операцій з корпоративними правами на основі аналізу показників власного капіталу за певний період, визначення темпів їх приросту та оформлення відповідного висновку на основі розробленого шаблону.

Також на етапі попереднього контролю, але вже після ухвалення рішення про емісію важливо перевірити відповідність розроблених документів вимогам чинного законодавства і внутрішнім регламентам підприємства. Неправильно оформлені документи можуть стати причиною відмови в реєстрації корпоративних прав або ж визнання операцій недоцільними, анулювання емітованих корпоративних прав та можуть стати дієвим інструментом в руках третіх осіб при конфліктах чи розгляді справ в суді. Для проведення описаних контрольних дій доцільно проводити тестування належності підготовленого документального забезпечення. Зокрема, розроблено форму КПК-1 «Тест відповідності документів щодо емісії (модифікації, анулювання) корпоративних прав вимогам чинного законодавства», у якій зазначається наявність відповідного документу відповідно до типу операції з корпоративними правами, правильність його оформлення і виявлені недоліки.

Після того як емісію (чи модифікацію) зареєстровано настає етап поточного контролю, який включає контрольні дії в процесі операцій з корпоративними правами. Зокрема, перевірі підлягає наявність документальних підстав для відображення операції в бухгалтерському обліку, а саме сукупності організаційних, розпорядчих, спеціалізованих та первинних документів, які відповідно до наказу про облікову політику становлять систему документального забезпечення обліку операцій з корпоративними правами.

Крім того, інформаційним джерелом можуть бути оборотно-сальдові відомості за аналітичними рахунками до рахунку 67 «Розрахунки з учасниками» і фінансова звітність підприємства, зокрема дані рядка 1425 «Неоплачений капітал» Форми № 1 «Звіту про фінансовий стан (Балансу)», рядка 4245 «Погашення заборгованості з капіталу» Форми № 4 «Звіту про власний капітал» тощо. Для проведення та документального оформлення даного виду контролю пропонується скласти розроблену Форму КПК-2 «Акт інвентаризації заборгованості за внесками до зареєстрованого капіталу», яка містить інформацію про проведення інвентаризації заборгованості юридичних осіб-учасників за внесками до зареєстрованого капіталу на основі застосування зовнішніх підтверджень (зустрічної перевірки) і про проведення інвентаризації на основі застосування прийомів документального контролю, взаємного контролю документів.

В межах даного дослідження проведено аналіз основних фінансових показників великих телекомунікаційних підприємств: ПАТ «Укртелеком», ПрАТ «МТС Україна», ПрАТ «Київстар», ТОВ «TV-4». Їх опис наведено у додатку Ш.

За розробленою формою КПА-1 проведено аналіз показників фінансової звітності зазначених підприємств за 2013-2015 рр., зведені результати якого наведено в таблиці 3.7.

Таблиця 3.7.

Зведені результати аналізу показників фінансової звітності телекомунікаційних підприємств за 2013-2015 рр.

№ З/п	Джерела фінансування	ПАТ «Укртелеком»			ПрАТ «МТС Україна»			ПрАТ «Київстар»			ТОВ «TV-4»		
		Частка у структурі фінансування, %		Темп приросту за 2014- 2015 рр., %	Частка у структурі фінансування, %		Темп приросту за 2014- 2015 рр., %	Частка у структурі фінансування, %		Темп приросту за 2014- 2015 рр., %	Частка у структурі фінансування, %		Темп приросту за 2014- 2015 рр., %
		На 31.12. 2013 р.	На 31.12. 2015 р.		На 31.12. 2013 р.	На 31.12. 2015 р.		На 31.12. 2013 р.	На 31.12. 2015 р.		На 31.12. 2013 р.	На 31.12. 2015 р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1.	Власні кошти:	60,85	77,58	81,07	83,75	64,62	24,52	83,49	65,10	18,04	83,41	86,43	43,04
1.1.	<i>Внутрішні джерела, з них:</i>	89,95	94,82	90,88	96,56	97,49	25,72	95,03	95,28	18,35	100,00	100,00	43,04
1.1.1.	Зареєстрований капітал (за вирахуванням вилученого та неоплаченого)	106,71	55,90	0,00	0,10	0,08	0,00	5,68	4,80	0,00	6,52	9,82	0,00
1.1.2.	Капітал у доцінках	128,73	103,88	54,03	0,00	0,00	0,00	0,73	0,00	-100,00	0,00	0,00	X
1.1.3.	Додатковий капітал (без емісійного доходу)	9,38	4,91	0,00	0,02	0,01	-2,10	1,11	0,71	-24,39	0,00	0,00	X
1.1.4.	Резервний капітал	5,08	2,66	0,00	0,03	0,02	0,00	1,46	1,24	0,00	3,78	5,70	0,00
1.1.5.	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	-149,89	-67,36	-14,23	99,85	99,88	25,76	91,03	93,26	21,26	89,70	84,47	55,32
1.2.	<i>Зовнішні джерела, з них:</i>	10,05	5,18	-6,71	3,44	2,51	-9,16	4,97	4,72	12,13	0,00	0,00	X

Продовження табл. 3.7.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1.2.1.	Цільове фінансування	0,00	0,00		0,00	0,00		0,00	0,00		X	X	X
1.2.2.	Забезпечення майбутніх витрат і платежів	100,00	100,00	-6,71	100,00	100,00	-9,16	78,09	80,46	15,53	X	X	X
1.2.3.	Емісійний дохід	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	21,91	19,54	0,00	X	X	X
2.	Залучені кошти	39,15	22,42	-18,67	16,25	35,38	251,47	16,51	34,90	219,98	16,59	13,57	14,74
2.1.	Банківські кредити	16,15	58,37	215,77	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	X
2.2.	Емісія облігацій	1,42	0,00	-100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	X
2.3.	Інші джерела довгострокового фінансування	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,72	0,16	-28,15	0,00	0,00	X
2.4.	Інші джерела поточного фінансування	89,81%	41,63%	-59,52	100,00	100,00	251,47	99,28	99,84	221,77	100,00	100,00	14,74
РАЗОМ джерел фінансування:		100,00	100,00	42,02	100,00	100,00	61,39	100,00	100,00	51,38	100,00	100,00	38,41

У таблицях Щ.6 та Щ.7 Додатку Щ наведено результати аналізу величини та вартості залучених позикових коштів, а також рівня рентабельності власного капіталу досліджуваних телекомунікаційних підприємств за 2014-2015 рр. (зведені результати такого аналізу представлені у таблиці 3.8.

Таблиця 3.8.

Зведені результати аналізу величини та вартості залучення позикових коштів, рівня рентабельності власного капіталу телекомунікаційних підприємств за 2014-2015 рр. (складено на основі Додатку Щ)

№ З/п	Підприємство	Рентабельність капіталу, %			Вартість залучення 1 грн. кредитних коштів		
		2014 рік	2015 рік	Темп приросту за 2014-2015 рр.	2014 рік	2015 рік	Темп приросту за 2014-2015 рр.
1.	ПАТ «Укртелеком»	0,06	0,09	0,03	1,10	0,51	-0,59
2.	ПрАТ «МТС Україна»	0,34	0,29	-0,05	0	0	0
3.	ПрАТ «Київстар»	0,24	0,24	0	0,03	0,63	0,6
4.	ТОВ «TV-4»	-0,05	-0,17	-0,12	0,24	0	-0,24

Як видно, проаналізовані підприємства мають різну структуру фінансування діяльності, що позначається на показниках рентабельності їх власного капіталу, а також відбивається на фінансових витратах у складі відсотків за користування кредитами. Зокрема:

1) ПАТ «Укртелеком», на 77 % фінансуючи діяльність за рахунок власних джерел, має зростаючу тенденцію показника рентабельності власного капіталу, водночас, активно використовуючи кредитні кошти (слід відмітити, що вартість їх залучення з роками зменшується);

2) ПрАТ «МТС Україна», на 64 % фінансуючи діяльність за рахунок власних джерел, до цього часу не залучало кредитних коштів взагалі (це свідчить про дієву систему управління ліквідністю). Втім, спадаюча тенденція показника

рентабельності власного капіталу з часом може зумовити потребу у залученні банківського кредитування;

3) ПрАТ «Київстар» за 2015 р. суттєво зменшило частку фінансування діяльності за рахунок власних джерел (з 83 % до 65 %). Це не зменшило рентабельність власного капіталу, проте швидке залучення значних обсягів кредитних ресурсів призвело і до зростання середньої вартості такого залучення, а, отже – зростання фінансових витрат;

4) ТОВ «TV-4» має дещо іншу модель фінансування діяльності, яке в переважній частині складається з власних джерел, проте замість банківського кредитування інша частина фінансується за рахунок поточної кредиторської заборгованості, що ризикова з точки зору можливих проблем з поточною ліквідністю. Така ситуація є достатньо ймовірна, виходячи з того, що показники рентабельності власного капіталу суттєво зменшились за останній рік.

Важливу роль відіграє і контроль за фактичним внесенням товарно-матеріальних цінностей у погашення внесків засновників та акціонерів до зареєстрованого капіталу підприємства. Він здійснюється через перевірку сукупності первинних документів, які посвідчують внесення товарно-матеріальних цінностей у погашення внесків засновників і акціонерів до зареєстрованого капіталу підприємства.

Взагалі інвентаризація є одним з найдієвіших інструментів поточного контролю. Проте при операціях з власним капіталом вона використовується не часто, оскільки нині не існує розробленої методики її проведення для даних об'єктів. Основний нормативний документ, який регулює процес проведення інвентаризації – Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань [208] – не містить положень щодо інвентаризації власного капіталу загалом, і корпоративних прав, зокрема. Загалом, інвентаризація складових власного капіталу має проводитись через документальну перевірку операцій з:

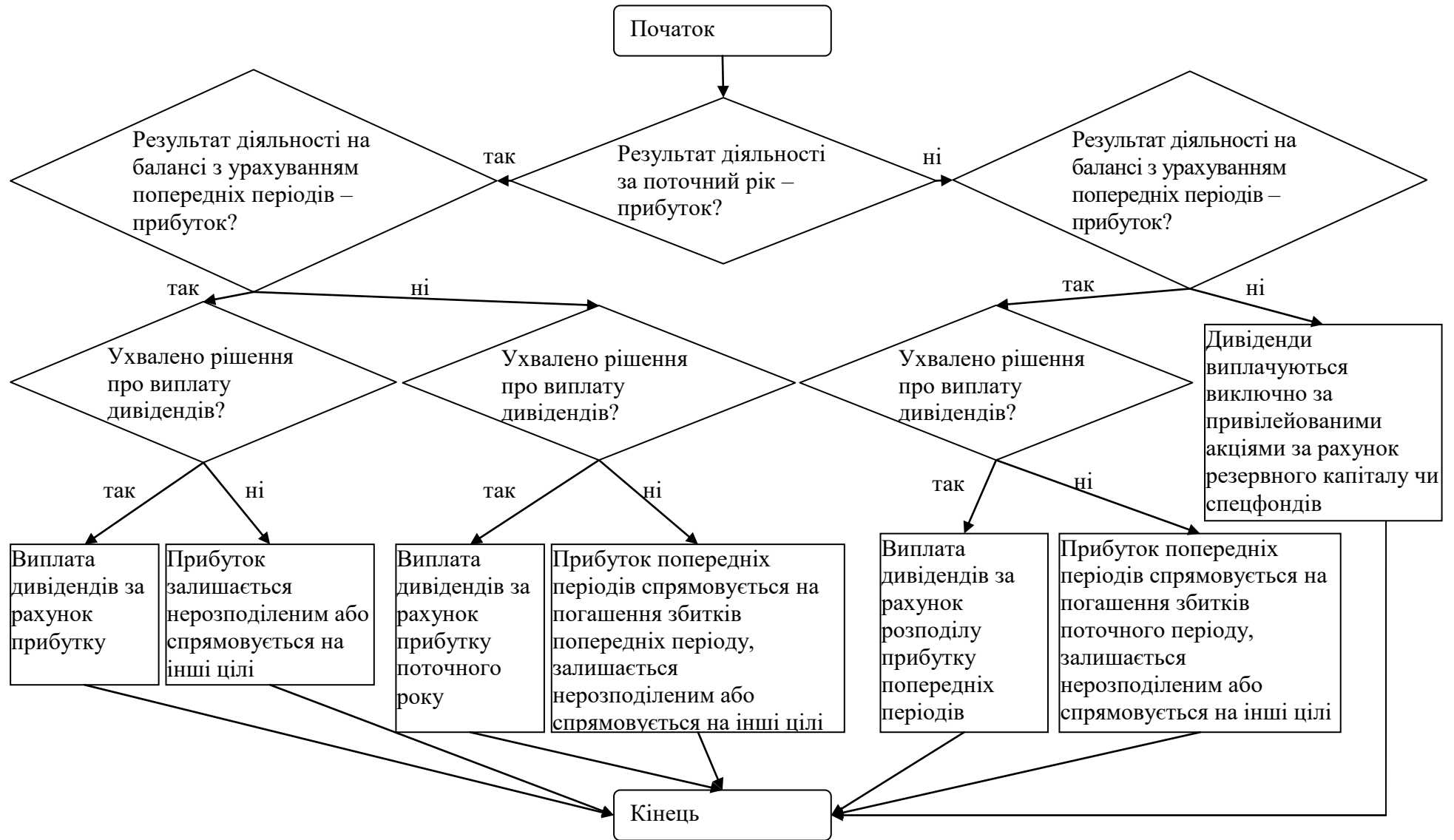
- 1) формування та зміни статутного капіталу;
- 2) погашення внесків до статутного капіталу;
- 3) формування і зміни капіталу у дооцінках;
- 4) зміни додаткового капіталу, зокрема, в частині емісійного доходу;
- 5) формування та зміни

резервного капіталу; 6) формування та використання нерозподіленого прибутку; 7) виникнення та погашення неоплаченого та вилученого капіталу за їх строками.

Виходячи з цього, дане положення слід удосконалити в частині його доповнення питаннями інвентаризації корпоративних прав та зобов'язань емітента, пов'язаних з ними (Додаток Н).

Окрему увагу також необхідно приділити контролю за правильністю нарахування та виплати дивідендів, доцільністю ухвалення рішень щодо виплати дивідендів. Як влучно зазначає В. Пашутіна [186], «розумна дивідендна політика, заснована на балансі між дотриманням права акціонерів на участь у розподілі прибутку товариства і одержання його частини (дивідендів) та необхідністю інвестувати в подальший розвиток, є одним із ключових елементів довгострокового зростання акціонерної вартості товариства» [186]. Втім, поширеною залишається ситуація, коли емітент не показує реальні прибутки, щоб не виплачувати дивіденди. Водночас, варто зауважити, що виплата дивідендів можлива і при збитковій діяльності у даному періоді (рис. 3.8). Джерелом виплати дивідендів може бути не лише прибуток поточного періоду, а й нерозподілений прибуток попередніх періодів, а також резервний капітал чи інші спеціально створені резерви, фонди тощо. Водночас, при прибутковому результаті діяльності може бути ухвалення рішення про нерозподілення прибутку і його спрямовування на інші цілі.

Для контролю операцій з виплати дивідендів рекомендовано скласти форму КПК-3 «Відомість контролю правильності розрахунків за дивідендами», у якій ураховано джерела виплати дивідендів та цивільно-правовий статус акціонерів. Окрему увагу слід звернути на перевірку правильності формування частини прибутку, що має бути перерахована до державного бюджету у зв'язку з наявністю державної частки в капіталі. Такий розподіл спричинений необхідністю нарахування і, відповідно, контролю за нарахуванням податку на доходи фізичних осіб та військового збору з інвесторів зі статусом фізичних осіб.

Рис. 3.8. Модель ухвалення рішення щодо можливості виплати дивідендів та джерел їх покриття

З метою охорони прав акціонера на отримання дивідендів та недопущення зловживання правом у сфері виплати дивідендів, В. Ю. Пашутіна [186] пропонує запровадити правило, що рішення загальних зборів з питань спрямування всього прибутку товариства на інші цілі, ніж виплата дивідендів, приймалося більш як трьома чвертями голосів акціонерів, які зареєструвалися для участі у загальних зборах і є власниками голосуючих з відповідного питання акцій.

Така пропозиція не виправдана, оскільки вона утискає права та силу голосу акціонерів, які мають іншу думку та прагнуть реінвестувати прибуток для подальшого розвитку підприємства-емітента.

Зазначений підхід щодо порядку виплати дивідендів не єдиний. Так, В. М. Коссаєв зауважує, що законодавством необхідно передбачити норму, яка б встановлювала обов'язок органів управління акціонерного товариства частину прибутку скеровувати на виплату дивідендів [124, с. 78].

В. О. Гурєєв пропонує закріпити право акціонера на отримання дивідендів безвідносно до факту ухвалення рішення про їх виплату (оголошення), а його умовою визнати наявність прибутку в акціонерному товаристві, та встановити можливість оскарження бездіяльності товариств (невиплати дивідендів) в судовому порядку [59, с. 97].

Завершальним етапом контролю операцій з корпоративними правами є наступний контроль, який здійснюється після завершення таких операцій. Він передбачає перевірку:

- 1) звітних показників за операціями з корпоративними правами;
- 2) правильності відображення у фінансовій звітності заборгованості за внесками до зареєстрованого капіталу підприємства;
- 3) правильності відображення у фінансовій звітності заборгованості за розрахунками з учасниками;
- 4) правильності формування звітності про кінцевих вигодоодержувачів;
- 5) достовірності внутрішньої звітності про корпоративні права;
- 6) економічних розрахунків щодо зміни фінансового стану підприємства за період, у якому відбулося використання корпоративних прав.

Цей вид контролю має аналітичний характер і слугує для формування висновків про здійснені операції та їх результат, виявлення допущених помилок і уникнення їх в майбутньому. При його проведенні пропонуємо скласти форму КПА-2 «Розрахунок зміни фінансового стану в результаті використання інструментів корпоративних прав, їх модифікації, анулювання», що містить інформацію про результати аналізу: структури і динаміки основних джерел фінансування діяльності за період вивчення змін; окремих показників доходів, витрат та результатів діяльності; відповідності темпів приросту прибутку і власного капіталу темпам приросту активів та обсягів продажу; величини і вартості залучення позикових коштів у фінансування діяльності за період вивчення змін та аналізу рівня рентабельності власного капіталу.

Макрорівень охоплює інтереси великих акціонерів та інвесторів – таких, як держава та інституційні інвестори. Через систему контролю держава здійснює оцінювання та забезпечую фінансову дисципліну, щодо використання державних ресурсів. Органами уповноваженими управляти державними корпоративними правами є: Кабінет Міністрів України, Фонд державного майна України, Національне агентство України з управління державними корпоративними правами, центральні органи виконавчої влади та уповноважені особи.

Оскільки при роботі зі значними обсягами інформації без урахування системного підходу існуватиме велика ймовірність викривлення даних у каналах комунікації, що, своєю чергою, призведе до ухвалення хибних управлінських рішень, на основі комплексного підходу до контролю корпоративних прав в підприємстві-емітенті, розроблені програми контролю і комплекс форм документів для систематизації процесу й оформлення результатів контролю. Нововведення дозволять найбільш повно і достовірно розкрити відхилення у операціях емісії, модифікації та анулювання корпоративних прав власної емісії і дадуть змогу надалі ухвалювати рішення щодо можливості, доцільності та ефективності використання інструментів власного капіталу (корпоративних прав) для фінансування діяльності телекомунікаційного підприємства.

Пропозиції за результатами даного дослідження сприятимуть отриманню достовірної інформації щодо фактів господарського життя підприємства, виявлення відхилень від планових показників, повноти та своєчасності відображення інформації формування та зміни корпоративних прав в обліку та звітності, прийняттю ефективних управлінських рішень.

Висновки до розділу 3

Дослідження виявлених проблемних питань організаційно-методичного забезпечення контролю корпоративних прав телекомунікаційного підприємства у емітента та інвестора в контексті формування середовища дієвого контролю відповідно фінансової та інвестиційної діяльності вказаних суб'єктів дозволило сформулювати такі висновки.

1. Контроль за операціями з корпоративними правами має суттєве значення як для емітента, так і для інвестора. Досліджено співвідношення понять «корпоративне управління», «корпоративний контроль», «корпоративний аудит» та «контроль корпоративних прав». Виявлено, що вони не тотожні, але вони тісно пов'язані між собою та послідовно включають один одного. В результаті проведеного аналізу виявлено недостатність наукових та прикладних розробок щодо його організації та методики. Виходячи з позицій системного підходу у створенні належного середовища управління корпоративними відносинами розроблено програму контролю корпоративних прав у інвестора й емітента на кожному з етапів контролю. Її використання допоможе дає змогу комплексно оцінити доцільність, законність, правильність здійснюваних операцій, виявити допущені помилки і розробити рекомендації стосовно уникнення їх в майбутньому.

2. У дисертаційній роботі визначено об'єкт та предмет контролю корпоративних прав. При цьому об'єктом контролю в емітента визначено операції, пов'язані з емісією, модифікацією та ліквідацією корпоративних прав, у інвестора – операції, пов'язані з придбанням, утриманням та передачею корпоративних прав. Предметом контролю корпоративних прав визнано доцільність, правомірність та ефективність проведення таких операцій, а також достовірність і повноту розкриття їх змісту в обліку та звітності. До суб'єктів контролю віднесено: загальні збори учасників, спостережна рада, ревізійна комісія, керівник або колегіальний керівний орган, бухгалтерська служба, юридична служба, службавнутрішнього контролю (аудиту), Державна фіскальна

служба України, Державна аудиторська служба України. На основі вищенаведеного удосконалено організаційно-методичні положення контролю корпоративних прав та запропоновано комплексний підхід до побудови процесу його проведення в інвестора та емітента.

3. Виходячи з позицій системного підходу до створення належного середовища управління, розроблено програму контролю операцій з корпоративними правами в інвестора та емітента на кожному із етапів, сформульовано завдання контрольних процедур та їх комплексного інформаційного забезпечення (у розрізі попереднього, поточного та наступного контролю).

За результатами вивчення особливостей інформаційних інтересів інвестора встановлено, що на етапі попереднього контролю слід проводити оцінку доцільності здійснення інвестування, а після прийняття інвестиційного рішення – контроль правильності, відповідності чинному законодавству пакету сформованих документів.

На етапі поточного контролю інвестору необхідно здійснювати моніторинг дотримання графіка погашення інвестицій, перевіряти процес нарахування та виплати дивідендів, контролювати наявність документальних підстав облікового відображення операцій, а також моніторити поточний фінансовий стан емітента і тенденції його зміни.

Наприкінці звітної періоду доцільною буде перевірка правильності відображення показників, які стосуються корпоративних прав, у звітності, а також обов'язковий аналіз зміни фінансового стану підприємства за період, у якому відбулося фінансове інвестування у інструменти власного капіталу (корпоративні права) телекомунікаційного підприємства із застосуванням елементів факторного аналізу.

4. У емітента попередній етап контролю включає оцінку доцільності використання інструментів корпоративних прав для управління джерелами фінансування діяльності підприємства і перевірку документів щодо господарської

операції з корпоративними правами на дотримання положень чинного законодавства та статутних документів.

В процесі поточного контролю, емітенту необхідно перевіряти наявність документальних підстав (організаційних, розпорядчих, спеціалізованих та первинних документів) для відображення операції в бухгалтерському обліку, здійснення факту внесення коштів чи товарно-матеріальних цінностей інвесторами, здійснювати моніторинг погашення цієї заборгованості, а також проводити контроль за правильністю розрахунків за дивідендами.

Після завершення звітного періоду емітент також перевіряє правдивість показників своєї звітності щодо операцій з корпоративними правами та проводить економічні розрахунки щодо зміни фінансового стану підприємства за період, у якому відбулось використання інструментів корпоративних прав для оцінки підстав для зміни джерел фінансування діяльності підприємства.

5. Відсутність належного інформаційного забезпечення процедур контролю корпоративних прав у інвестора та емітента підтверджує доцільність розробки інформаційно-документального забезпечення окремих процедур, виходячи з інформаційних інтересів сторін корпоративних відносин та суб'єктів контролю. У дисертації розроблено комплекс форм документів для проведення внутрішнього контролю операцій з корпоративними правами у емітента та інвестора, які допоможуть систематизувати оброблену інформацію у зручному вигляді, здійснити аналіз доцільності здійснення операцій з інвестування чи залучення коштів ще до прийняття такого рішення та оцінити досягнення поставлених цілей після здійснення операцій, а також здійснювати моніторинг правильності дій безпосередньо у ході діяльності для прийняття оперативних управлінських рішень.

Розроблено також модель прийняття рішення щодо можливості виплати дивідендів та джерел їх покриття. Встановлено, що акціонери можуть отримувати дивіденди, навіть якщо у останньому звітному періоді підприємство було збитковим, за наявності нерозподіленого прибутку попередніх періодів, а також за рахунок спеціально створених резервів та фондів. Можлива і зворотна ситуація,

коли прибуткове підприємство ухвалює рішення щодо реінвестування прибутку чи його використання на інші цілі, ніж виплата дивідендів.

Таким чином, здійснено теоретичне обґрунтування та розробка практичних рекомендацій з удосконалення бухгалтерського обліку і контролю корпоративних прав телекомунікаційних підприємств, що сприятиме удосконаленню системи ухвалення управлінських рішень щодо фінансування діяльності таких підприємств на основі якісної інформації про операції з корпоративними правами, а також дозволить удосконалити процес контролю корпоративних прав телекомунікаційного підприємства з боку інвестора.

Результати дослідження, висвітлені в даному розділі, опубліковані у працях [335, 183, 336, 171, 177] та Додатку 3, И.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У роботі здійснено теоретичне узагальнення і запропоновано нове вирішення наукового завдання, що полягає в удосконаленні бухгалтерського обліку і контролю корпоративних прав телекомунікаційних підприємств. Основні науково-практичні результати викладено у таких висновках:

1. Удосконалення бухгалтерського обліку і контролю корпоративних прав потрібно проводити в контексті етапів їх життєвого циклу, які виділено у складі їх виникнення (емісії), відчуження, припинення (анулювання). Розроблена на цій основі блок-схема варіацій руху корпоративних прав дозволила ідентифікувати сторони цивільно-правових відносин та визначити їх цивільно-правовий статус, окреслити управлінські потреби, представити перелік операцій з корпоративними правами, обґрунтувати напрями розкриття інформації про них.

2. Зміст процесу реалізації корпоративних прав у господарській діяльності полягає у здійсненні сукупності дій, пов'язаних з використанням спектру прав сторін корпоративних відносин. У зв'язку з цим, класифікацію господарських операцій з корпоративними правами слід здійснювати за такими ознаками: рівень нормативно-правового регулювання; урегульованість податковим законодавством; відповідність стратегії підприємства; етапи життєвого циклу корпоративних прав; вплив на фінансовий стан; регулярність здійснення операції; форма здійснення операції, інституційний статус інвестора. Така класифікація дасть змогу конкретизувати об'єкти бухгалтерського обліку за операціями, визначити напрями систематизації і розкриття інформації про них у фінансовій та управлінській звітності.

3. Створення належної облікової системи створить базис для прийняття обґрунтованих інвестиційних рішень щодо вкладення коштів у вітчизняні телекомунікаційні підприємства. У зв'язку з цим, сформульовано завдання бухгалтерського обліку господарських операцій з корпоративними правами у сторін корпоративних відносин, що забезпечить повну відповідність системи інформаційного забезпечення управлінським запитам, підвищить достовірність даних, які надаються зацікавленим користувачам, органам державної влади та

громадськості. До них слід віднести: 1) формування інформації про стан майна телекомунікаційного підприємства та джерел його утворення для контролю за його збереженістю й ефективністю використання, а також визначення балансової та ринкової вартості фінансових інвестицій за методом участі в капіталі; 2) розрахунок фінансового результату від використання активів підприємства, обсягів чистого прибутку, його реінвестування та розподілу між власниками корпоративних прав, а також частини чистого прибутку, що підлягає перерахуванню до державного бюджету; 3) передача інформації зацікавленим користувачам (за їх групами та відповідно до компетенцій).

4. Створенню інформаційного базису ухвалення обґрунтованих управлінських рішень і здійснення дієвого контролю діяльності телекомунікаційного підприємства в частині використання й оптимізації джерел її фінансування сприятиме організаційно-документальне забезпечення бухгалтерського обліку, яке включає: розробку і механізм впровадження наказу про облікову політику, систематизацію сукупності документів за операціями з корпоративними правами за етапами їх життєвого циклу та групами документів, доповнення розділу III «Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань» пунктом 9 «Інвентаризація власного капіталу», розширення структури шифрів аналітичного обліку операцій з корпоративними правами.

5. Облікове відображення операцій з корпоративними правами потрібно здійснювати із застосуванням всіх елементів методу та технічних прийомів бухгалтерського обліку, а також врахуванням визначених етапів життєвого циклу та схем руху. Запропоновані порядок вартісного вимірювання операцій з корпоративними правами за етапами їх життєвого циклу та кореспонденція рахунків для їх облікового відображення з урахуванням уточненої системи рахунків аналітичного обліку сприятимуть підвищенню достовірності інформації щодо операцій з корпоративними правами, а також сформуують доказову базу дотримання емітентом законодавства в частині оподаткування доходів інвестора від володіння корпоративними правами. Це забезпечить належне достовірне

інформаційне забезпечення використання корпоративних прав у фінансуванні діяльності телекомунікаційних підприємств.

6. Враховуючи організаційно-правову складність господарських операцій, доцільним є використання методичного інструментарію моделювання при побудові комплексної системи бухгалтерського обліку корпоративних прав з метою формалізації підходів до облікового відображення операцій з ними. Побудовані за результатами дослідження алгоритмічні моделі бухгалтерського обліку корпоративних прав та операцій, пов'язаних з їх рухом, забезпечили отримання систематизованого представлення облікового процесу, дозволили виявити його основні елементи та взаємозв'язки, а також систематизувати дії бухгалтера. Розроблені форми внутрішньої звітності за операціями з корпоративними правами власної емісії емітента (ВЗКП-1 «Звіт про стан погашення внесків учасників (акціонерів) до статутного капіталу», ВЗКП-2 «Звіт про стан розрахунків з учасниками (акціонерами) за нарахованими дивідендами за емітованими корпоративними правами», ВЗКП-3 «Звіт про розрахунки при виході учасника (акціонера)», ВЗКП-4 «Звіт про операції викупу та повторного розміщення (без модифікації) корпоративних прав власної емісії») дозволяють змоделювати систему інформаційного забезпечення управління та забезпечать належну підтримку потреб внутрішнього контролю, підвищать його результативність.

7. Для якісного управління підприємством важливу роль відіграє налагоджена система контролю, до суб'єктів здійснення якої належать: загальні збори учасників, спостережна рада, ревізійна комісія, керівник або колегіальний керівний орган, бухгалтерська служба, юридична служба, служба внутрішнього контролю (аудиту), Державна фіскальна служба України, Державна аудиторська служба України. Об'єктом контролю корпоративних прав у емітента є операції, пов'язані з їх емісією, модифікацією та ліквідацією, у інвестора – операції, пов'язані з їх придбанням, утриманням та передачею. Предметом контролю таких операцій є доцільність та правомірність проведення, їх достовірність і повнота. На основі вищенаведеного конкретизовано організаційно-методичні

положення проведення контролю корпоративних прав у інвестора та їх емітента.

8. Програма контролю за корпоративними правами повинна охоплювати етапи життєвого циклу, включати сформульовані завдання контрольних процедур та їх комплексне інформаційне забезпечення, враховувати специфіку потреб інвестора. Використання такої програми та розроблений пакет робочих документів суб'єкта контролю дозволяє своєчасно виявити та зафіксувати відхилення в операціях з корпоративними правами. Це забезпечує дієвість контролю корпоративних прав з боку інвестора та загалом системи управління його інвестиційною діяльністю.

9. Запропонований підхід до контролю корпоративних прав у емітента через розробку програми контролю та комплексу форм документів для фіксації процедур та результатів дозволяє систематизувати наслідки у зручному вигляді, проаналізувати доцільність здійснення операцій та оцінити досягнення поставлених цілей на основі повного та достовірного розкриття відхилень за операціями емісії, модифікації та анулювання корпоративних прав власної емісії. Це сприяє обґрунтованому прийняттю рішень щодо можливості, доцільності та ефективності використання корпоративних прав для фінансування діяльності телекомунікаційних підприємств.

Результати дослідження мають належну апробацію і використовуються у роботі: ТОВ «TV-4» - розроблений проект наказу про облікову політику за операціями з корпоративними правами, а також методика здійснення контролю за операціями з корпоративними правами та пакет документів для проведення аналітичних розрахунків та обґрунтування доцільності та результатів емісії корпоративних прав та документів для проведення процедур контролю корпоративних прав; ПрАТ «Київстар» - впроваджено пакет внутрішньої звітності за розрахунками з учасниками; ПП Інтернет провайдер «Пульсар» - розроблений пакет документів для проведення аналітичних розрахунків та обґрунтування доцільності та результатів емісії корпоративних прав; Аудиторської фірми ТОВ «Галичина – Аудитсервіс» - методика контролю операцій з корпоративними правами з боку емітента та інвестора та відповідні пакети

документів для оформлення процедур контролю; Головного управління ДФС у Тернопільській області - напрацювання, що стосуються вартісного вимірювання операцій з корпоративними правами з урахування діючих вимог податкового законодавства; Тернопільського національного економічного університету у навчальному процесі при викладанні дисциплін «Організація бухгалтерського обліку», «Контроль в державному секторі економіки (Додаток Ю).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. 200 найбільших компаній: які компанії відіграють найважливішу роль в економіці України // Forbes Україна. URL: <http://forbes.ua/ua/ratings/2>
2. Абоненти зв'язку у 2007 р / Державна служба статистики України. URL: http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2007/tz/az/az_u/az2007_u.htm (дата звернення: 15.01.2015 р.).
3. Абоненти зв'язку у 2008 р / Державна служба статистики України. URL: http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2008/tz/az/az_u/az2008_u.htm (дата звернення: 15.01.2015 р.).
4. Абоненти зв'язку у 2009 р / Державна служба статистики України. URL: http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2009/tz/az/az_u/az2009_u.htm (дата звернення: 15.01.2015 р.).
5. Абоненти зв'язку у 2010 р / Державна служба статистики України. URL: http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2010/tz/az/az_u/az2010_u.htm (дата звернення: 15.01.2015 р.).
6. Абоненти зв'язку у 2011 р / Державна служба статистики України. URL: http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2011/tz/az/az_u/az2011_u.htm (дата звернення: 15.01.2015 р.).
7. Абоненти зв'язку у 2012 р / Державна служба статистики України. URL: http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2012/tz/az/az_u/az2012_u.htm (дата звернення: 15.01.2015 р.).
8. Абоненти зв'язку у 2013 р / Державна служба статистики України. URL: http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2013/tz/az/az_u/az2013_u.htm (дата звернення: 15.01.2015 р.).
9. Адамик О.В. Бухгалтерські моделі обліку виконання бюджету Пенсійного фонду України: монографія. Тернопіль: Крок, 2013. 298 с.
10. Аналіз світового ринку телекомунікацій: огляд / «ЕКСПЕРТО-КРЕДЕ». URL: <http://expertocrede.com.ua/index.php?id=28> (дата звернення: 19.01.2015 р.).
11. АП: в Україну можуть інвестувати \$1,5 млрд // Forbes Україна. URL: <http://forbes.ua/ua/news/1387224-ap-v-ukrayinu-mozhut-investuvati-15-mlrd>

12. Артеменко С.В. Цивільно-правові проблеми управління акціонерним товариством: дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 «Цивільне право, цивільний процес, сімейне право та міжнародне приватне право». К., 2004. 195 с.

13. Астапова Г.В. Корпоративное управление и корпоративные финансы в условиях трансформационной экономики: монография. Донецк: ИЭП НАН Украины, 2004. 191с.

14. Баглей Р.Р. Формування вітчизняної моделі корпоративного управління // Міжнародний науково-виробничий журнал «Сталий розвиток економіки». 2014. № 1 (23). С. 199-206.

15. Баранов А.А. Рекомендации по совершенствованию законодательства в сфере ИКТ в контексте его гармонизации с европейским: доклад // VII Конгрес «Україна на шляху до інформаційного суспільства»(м. Одеса, 29.02.2012 р.). URL: <http://www.inau.org.ua/download.php?3125cc357e0b59eb44ce7ed6190f9f0c>

16. Берсуцкий Я.Г., Берсуцкий А.Я. Экономико-математическое моделирование в управлении предприятием // Экономика промышленности. Экономика Украины на пороге третьего тысячелетия: Сб. науч. тр. / НАН Украины. Ин-т экономики пром-сти. АО «НКМЗ». Донецк, 2000. С. 289-295.

17. Белоусов М.О. Бухгалтерський облік і контроль руху статутного капіталу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. економічних наук: спец. 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності)». Житомир, 2011. 21 с.

18. Белоусов М.О. Внутрішній контроль статутного капіталу: організаційно-методичний підхід // Міжнародний збірник наукових праць. 2011. Випуск 1(19). С. 32-42

19. Бірюков В.І. «Правовий режим іменних пайових цінних паперів за законодавством України і Республіки Польща (порівняльно-правовий аспект)»: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 «Цивільне право, цивільний процес, сімейне право та міжнародне приватне право». К., 2009. 20 с.

20. Богачев С.В. Фондовые методы развития промышленных корпораций: вопросы теории и практики: монографія. Донецк: НАН України. Ин-т економіки пром-ти, 2002. 294 с.

21. Бондар В.С. Кластерний аналіз галузевої структури корпоративних прав України // Публічне управління: теорія та практика. 2012. № 2(10). С. 149-153. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/putp/2012-2/doc/4/05.pdf>. (дата звернення: 17.01.2015 р.)

22. Бурлуцький С.В. Маржинальний механізм оцінки портфельних інвестицій: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук: спец. 08.01.01 «Економічна теорія». Дніпропетровськ, 2002. 21 с.

23. Бурський М.А. Методика та організація аналізу капіталу акціонерних товариств: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук: спец. 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності)». Київ, 2008. 21 с.

24. Бурчєня О. Особливості обліку розрахунків при зміні власного капіталу // «Стратегія ресурсозберігаючого використання аграрно-економічного потенціалу на основі активізації інноваційно-інвестиційної діяльності об'єктивна передумова інтеграції України в світове співтовариство» Збірник тез доповідей Теніопільський національний економічний університет: Частина 2. Тернопіль, 2007. С. 30.

25. В Україні необхідно підвищити рівень безпеки електронних адмінпослуг – експерт. URL: <http://news.finance.ua/ua/news/~/325672>

26. Валова додана вартість і валовий внутрішній продукт за 2000-2012 рр. / Державна служба статистики України.: http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2014/vvp/vvp_rik/vvp_rik_u/vdv_vvp_08_u.htm (дата звернення: 20.01.2015 р.)

27. Валовий внутрішній продукт виробничим методом та валова додана вартість за видами економічної діяльності / Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2008/vvp/vvp_rik/vtr_u.htm

28. Валовий внутрішній продукт за 2010 рік / Державна служба статистики України. URL:

http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2010/vvp/vvp_kv/vvp_kv_u/vvp_kv2010_u_n.htm

(дата звернення: 20.01.2015 р.)

29. Валовий внутрішній продукт за 2011 рік / Державна служба статистики України. URL:

http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2011/vvp/vvp_kv/vvp_kv_u/vvp_kv2011_u_n.htm

(дата звернення: 20.01.2015 р.)

30. Валовий внутрішній продукт за 2012 рік / Державна служба статистики України. URL:

http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2012/vvp/vvp_kv/vvp_kv_u/vvpf_kv2012_u_n.htm

(дата звернення: 20.01.2015 р.)

31. Валовий внутрішній продукт за 2013 рік / Державна служба статистики України. URL:

http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2013/vvp/vvp_kv/vvp_kv_u/vvpf_kv2013_u_n.htm

(дата звернення: 20.01.2015 р.)

32. Валовий внутрішній продукт за 2014 рік / Державна служба статистики України. URL:

http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2014/vvp/vvp_kv/vvp_kv_u/vvpf_kv2014_u_n.htm

(дата звернення: 20.01.2015 р.)

33. Валовий внутрішній продукт за 2015 рік / Державна служба статистики України. URL:

http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2015/vvp/vvp_kv/vvp_kv_u/vvpf_kv2015_u_n.htm

(дата звернення: 15.01.2017 р.)

34. Валовий внутрішній продукт за 2016 рік / Державна служба статистики України. URL:

http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2014/vvp/vvp_kv/vvp_kv_u/vvpf_kv2014_u_n.htm

(дата звернення: 15.01.2017 р.)

35. Вартісно-орієнтований організаційно-економічний механізм корпоративного управління холдинговими компаніями: стратегія отримання комбінаторних переваг: монографія / Т.В. Момот, М.В. Кадничанський, О.А. Лобанов, Н.В. Рудь. Х.: Фактор, 2010. 220 с.

36. Виноградова Н.О. Господарсько-правові способи захисту прав акціонерів на акції: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право». Харків, 2009. 19 с.

37. Височанський В.Ю. Управління і регулювання факторами та наслідками курсової динаміки акцій: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.02.03 «Організація управління, планування та регулювання економікою». Ужгород, 2002. 21 с.

38. Вінник О.М. Господарське право: курс лекцій. К., 2004. 624 с.

39. Власний капітал за видами економічної діяльності станом на 31 грудня 2015 року / Державна служба статистики України.: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/fin/vk_ed/vk_u/vk_ed_3_15_u.htm

40. Вобляя И.Н., Сугайпова И.В. Инструменты, методы и средства моделирования учетных процедур // Вестник Адыгейского государственного университета. Серия 5: Экономика. 2012. №2. С.162-169. URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/instrumenty-metody-i-sredstva-modelirovaniya-uchetnyh-protsedur>

41. Вожжова О.Ф. Оптимізація фінансових ресурсів акціонерних товариств у торгівлі. автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.07.05 «Економіка торгівлі та послуг». Донецьк, 2004. 19 с.

42. Воловик О.А. Господарсько-правове забезпечення корпоративних інтересів автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право». Донецьк, 2005. 19 с.

43. Воловик О.А. Об'єкти та суб'єкти корпоративних відносин: напрями досліджень // Економіка та право. 2009. № 3. С. 19-22

44. Гальцова І. Товариство з обмеженою відповідальністю та корпоративні відносини між засновниками // Правовий тиждень. 2009. №33. С. 18-20.

45. Гарагонич О.В. Анулювання викуплених акціонерним товариством акцій без зміни розміру статутного капіталу // Матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції «Економіко-правові дослідження в ХХІ столітті: актуальні проблеми розвитку публічної власності» (24-31.03.2014 р., м. Донецьк).

URL:http://www.hozpravo.com.ua/conferences/uchastnik/index.php?ELEMENT_ID=749

46. Гарний Д. Припинення участі в ТОВ: Майнові наслідки // Школа бухгалтера. 2007. № 9. С. 48.

47. Глузь Н.С. Корпорації та корпоративне право: поняття, основні ознаки та особливості захисту: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 «Цивільне право, цивільний процес, сімейне право та міжнародне приватне право». К., 2000. 23 с.

48. Глущенко С.В. Становлення та розвиток вторинного ринку корпоративних цінних паперів в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. економічних наук: спец. 08.04.01. «Фінанси, грошовий обіг і кредит». Київ, 2001. 16 с.

49. Гнатів О.М. Проблема визначення змісту корпоративних прав, посвідчених пайовими цінними паперами // Університетські наукові записки. 2008. № 1(25). С. 104-107.

50. Голубка Я.В. Облік та аудит фінансових інвестицій: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.04 «Бухгалтерський облік, аналіз і аудит». Т., 2006. 20 с.

51. Голубка Я.В. Проблеми виходу учасника із товариства // Вісник ТАНГ. 2005. № 1. С. 25.

52. Гончар В.П. Застосування внутрішнього аудиту в системі управління українських підприємств. URL: www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/En/O_FN/2007_4_1/zbirnuk_O_FN_4has_1_82.pdf

53. Гончар І.І. Облік та контроль корпоративних цінних паперів (на прикладі акціонерних товариств м. Києва та Київської області): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.06.04 «Бухгалтерський облік, аналіз і аудит». Київ, 2006. 20 с.

54. Гончарова Л.Н. Корпоративное управление системой потребительской кооперации: теория, методология, оценка эффективности: диссертация на получ. науч. степени доктор екон. наук: спец. 08.00.05 «Экономика и управление народным хозяйством. Белгород, 2006. 443 с.

55. Гордієнко Н.І., Харламова О.В. Карпенко М.Ю. Аудит, методика і організація: Навчальний посібник (для студентів економічних спеціальностей). У 2 частинах. Частина 2. Харків: ХНАМГ, 2007. 294 с.

56. Господарське право України: навч. посіб. / С.В. Несинова, В.С. Воронко, Т.С. Чебикіна ; за заг. ред. С.В. Несинової. К.: Центр учбової літератури, 2012. 564 с.

57. Господарський кодекс України/ Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>

58. Гриньова В.М. Організаційно-економічні основи формування системи корпоративного управління в Україні: монографія. Харків: Вид-во ХДЕУ, 2003. 324 с.

59. Гуреев В.А. Проблемы защиты прав и интересов акционеров в Российской Федерации. М.: Волтерс Клувер, 2007. 208 с.

60. Гуреев В.А., Грущин В.В. Исполнительное производство: учебн. М.: Ескімо, 2009. 352 с.

61. Гэлбрейт Дж. Новое индустриальное общество. М.: Эксмо, 2008. 1200 с.

62. Денисенко К.В. Корпоративні майнові відносини закритих акціонерних товариств: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.03 «Цивільне право, цивільний процес, сімейне право та міжнародне приватне право». – Одеса, 2010. – 20 с.

63. Державний класифікатор видів економічної діяльності ДК 009:2010 / Державна служба статистики України. URL: http://kved.ukrstat.gov.ua/KVED2010/61/KVED10_61.html (дата звернення: 11.01.2015 р.).

64. Дженсен М.К., Мелкінг У.Х. Теория фирмы: поведение менеджеров, агентские издержки и структура собственности // Вестник С.-Петербур. ун-та. Серия Менеджмент. 2004. Вып. 4 (32). С. 118-191.

65. Діденко С.В. Організація зовнішнього і внутрішнього аудиту відповідно до принципів корпоративного управління // Економіка і регіон. № 4 (19). 2008. С. 152-154.

66. Дмитренко И.Н., Борисенко М.В. Принципы организации

службывнутреннего аудита // Стан і проблеми обліку, контролю і аналізу в умовах транзитивної економіки: міжнар. наук.-практ. конф.: тези доповідей. Донецьк. 2007. С. 375.

67. Дмитришин Н. Корпоративні права нового учасника товариства виникають з моменту держреєстрації змін у статуті // «Дебет-Кредит». № 44. 2010. URL: <https://dtk.com.ua/show/6cid02306.html>

68. Долинська О.В. Юридична природа корпоративних прав учасників господарських товариств // Університетські наукові записки . 2008. № 4. С. 190-194. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Unzap_2008_4_38.pdf

69. Дорош Н.І. Аудит: методологія і організація. К.: Т-во «Знання», КОО, 2001. 402 с.

70. ЄБА: інвестиційний клімат в Україні не покращується // Forbes Україна. URL: <http://forbes.ua/ua/news/1386377-eba-investicijnij-klimat-v-ukrayini-ne-pokrashchuetsya>

71. ЄБРР збільшив обсяг інвестицій в Україну // Forbes Україна. URL: <http://forbes.ua/ua/news/1386508-ebrr-zbilshiv-obsyag-investicij-v-ukrayinu>

72. Євтушевський В.А. Основи Корпоративного управління: навч. посіб. К.: Знання-Прес, 2002. 317 с.

73. ЄІБ інвестує 1 млрд євро в Україну // Forbes Україна. URL: <http://forbes.ua/ua/news/1387945-eib-investue-1-mlrd-evro-v-ukrayinu>

74. Єранкін О.О. Акціонерний капітал підприємств: формування і управління (за матеріалами бурякоцукрового підкомплексу АПК України): автореф. дис. на здобуття канд. екон. наук: спец. 08.07.02 «Економіка сільського господарства і АПК». К., 2002. 20 с.

75. Жабський В.І. Корпоративні права держави як об'єкт корпоративних правовідносин // Наше право . 2013. № 10. С. 16-22. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nashp_2013_10_5.pdf

76. Жалніна І. О. Науково-методичні основи державного регулювання стратегічно важливих підприємств: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.03 «Економіка та управління національним

господарством». К., 2009. 23 с.

77. Жорнокуй Ю. М. Об'єкт корпоративного правовідношення // Юридична наука. 2011. № 2. С. 106-111. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/jnn_2011_2_15.pdf

78. Жорнокуй Ю. Суб'єктивне корпоративне право: універсальна єдність чи множинність прав // Вісник Академії правових наук України. 2011. № 3. С. 106-116. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/varny_2011_3_10.pdf

79. Заборовський В.В. Правова природа акцій та процедура їх конвертації в Україні та Російській Федерації: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 «Цивільне право, цивільний процес, сімейне право та міжнародне приватне право». О., 2010. 19 с.

80. Задорожний З. Актуальні проблеми бухгалтерського обліку в Україні // Економічний аналіз: зб. наук. праць каф. екон. аналізу Терноп. нац. екон. ун-ту. – Тернопіль, 2010. – Вип. 6. – С. 163-169

81. Задорожний, З. Гармонізація бухгалтерського обліку із вимогами податкового законодавства // Економічний аналіз : зб. наук. праць каф. екон. аналізу і статистики. – Тернопіль, 2011. – Вип. 9, ч. 2. – С. 10-13

82. Зайцева С.Г. Чисті активи в системі регулювання діяльності акціонерних товариств України. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Modre/2008_2/19.pdf.

83. Закон України «Про акціонерні товариства» № 514-VI від 17.09.2008 р. / Верховна Рада України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/514-17>

84. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996 від 16.07.1999 р. / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14>

85. Закон України «Про господарські товариства» № 1576-XII від 19.09.1991 р. / Верховна Рада України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1576-12>

86. Закон України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» № 448/96-ВР від 30.10.1996 р. / Верховна Рада України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/448/96-%D0%B2%D1%80>

87. Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок» № 3480 від 23.02.2006 р. / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>

88. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав інвесторів» № 289-VIII від 07.04.2015 р. / Верховна Рада України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/289-19>

89. Закон України «Про депозитарну систему України» від 06 липня 2012 року № 5178-VI від 06 липня 2012 року / Верховна Рада України // Офіційний вісник України. 2012. № 76. С. 3066

90. Захист прав інвесторів / Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. URL: <http://www.nssmc.gov.ua/fund/investorsrights>

91. Івасів І.Б. Управління вартістю банку: монографія. К.: КНЕУ, 2008. 288 с.

92. Ігнат'єва І.А., Гарафонов О.І. Корпоративне управління: підручник. К.: Центр учбової літератури, 2013. 600 с.

93. Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності України у 2015 р.: статистичний бюлетень / Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/zd/ivu/ivu_u/ivu0416.html (дата звернення: 15.01.2017 р.)

94. Іноземні інвестиції в економіку України в 2016 році склали \$3,8 мільярда / УНІАН. URL: <https://economics.unian.ua/finance/1737232-inozemni-investitsiji-v-ekonomiku-ukrajini-v-2016-rotsi-sklali-38-milyarda.html>

95. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджена Наказом Міністерства фінансів України № 291 від 30.11.1999 р. . URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>

96. Інформаційна довідка щодо розвитку фондового ринку України протягом січня-грудня 2014 року / Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. URL: http://www.nssmc.gov.ua/user_files/content/62/1436378984.rar

97. Інформаційна довідка щодо розвитку фондового ринку України протягом січня-грудня 2015 року / Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. URL:

http://www.nssmc.gov.ua/user_files/content/62/1453204675.doc

98. Інформаційна довідка щодо розвитку фондового ринку України протягом січня-квітня 2016 року / Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. URL:

http://www.nssmc.gov.ua/user_files/content/62/1463476683.doc

99. Калаур І.Р. Види майнових корпоративних прав та правові механізми їх здійснення // Університетські наукові записки. 2011. № 1. С. 100-104. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Unzap_2011_1_18.pdf

100. Каменська Т. Роль внутрішнього аудиту в системі внутрішнього контролю // Бухгалтерський облік і аудит. № 9. 2010. С. 43-46.

101. Каменська Т.О. Внутрішній аудит. Сучасний погляд. К.: ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2010. 491 с.

102. Кащена Н.Б. Облік і аналіз корпоративних цінних паперів: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук: спец. 08.06.04 «Бухгалтерський облік, аналіз і аудит». Х., 2000. — 19 с.

103. Кибенко Е.Р. Корпоративное право Украины. Учебное пособие. Х.: фирма «Эспада», 2001. 288 с.

104. Кількість найманих працівників на підприємствах за їх розмірами за видами економічної діяльності у 2012 р. / Державна служба статистики України. URL:

http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/fin/kp_ed/kp_ed_u/knp_ed_u_2012.htm (дата звернення: 20.01.2015 р.)

105. Кількість найманих працівників на підприємствах за їх розмірами за видами економічної діяльності у 2013 р. / Державна служба статистики України. URL:

http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/fin/kp_ed/kp_ed_u/knp_ed_u_2013.htm (дата звернення: 20.01.2015 р.)

106. Кількість найманих працівників на підприємствах за їх розмірами за видами економічної діяльності у 2014 р. / Державна служба статистики України.
URL:

http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/fin/kp_ed/kp_ed_u/knp_ed_u_2014.htm (дата звернення: 15.01.2017 р.)

107. Кількість найманих працівників на підприємствах за їх розмірами за видами економічної діяльності у 2015 році / Державна служба статистики України. URL:

http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/fin/kp_ed/kp_ed_u/xls_u/knp_ed_u_2015.zip (дата звернення: 15.01.2017 р.)

108. Кількість найманих працівників на суб'єктах господарювання за видами економічної діяльності у 2012 році / Державна служба статистики України. URL:

http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2013/fin/osp/knp/knp_u/knp_u_12.htm (дата звернення: 20.01.2015 р.)

109. Кількість найманих працівників на суб'єктах господарювання за видами економічної діяльності у 2013 році / Державна служба статистики України. URL:

http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2014/fin/osp/knp/knp_u/knp_u_13.htm (дата звернення: 20.01.2015 р.)

110. Кількість найманих працівників на суб'єктах господарювання за видами економічної діяльності у 2014 році / Державна служба статистики України. URL:

http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2014/fin/osp/knp/knp_u/knp_u_14.htm (дата звернення: 15.01.2017 р.)

111. Кількість найманих працівників на суб'єктах господарювання за видами економічної діяльності у 2015 році / Державна служба статистики України. URL:

http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2014/fin/osp/knp/knp_u/knp_u_15.htm (дата звернення: 15.01.2017 р.)

112. Кількість підприємств за їх розмірами за видами економічної діяльності у 2012 р. / Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/fin/kp_ed/kp_ed_u/kp_ed_u_2012.htm (дата звернення: 20.01.2015 р.)

113. Кількість підприємств за їх розмірами за видами економічної діяльності у 2013 р. / Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/fin/kp_ed/kp_ed_u/kp_ed_u_2013.htm (дата звернення: 20.01.2015 р.)

114. Кількість підприємств за їх розмірами за видами економічної діяльності у 2014 р. / Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/fin/kp_ed/kp_ed_u/kp_ed_u_2014.htm (дата звернення: 15.01.2017 р.)

115. Кількість підприємств за їх розмірами за видами економічної діяльності у 2015 р. / Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/fin/kp_ed/kp_ed_u/kp_ed_u_2015.htm (дата звернення: 15.01.2017 р.)

116. Кількість суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності у 2012 році / Державна служба статистики України. URL: http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2013/fin/osp/ksg/ksg_u/ksg_u_12.htm (дата звернення: 20.01.2015 р.)

117. Кількість суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності у 2013 році / Державна служба статистики України. URL: http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2014/fin/osp/ksg/ksg_u/ksg_u_13.htm (дата звернення: 20.01.2015 р.)

118. Кількість суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності у 2014 році / Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2014/fin/osp/ksg/ksg_u/ksg_u_14.htm (дата звернення: 15.01.2017 р.)

119. Кількість суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності у 2015 році / Державна служба статистики України. URL:

http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2014/fin/osp/ksg/ksg_u/ksg_u_15.htm

(дата звернення: 15.01.2017 р.)

120. Козак В.Г., Пономарьова В. Внутрішній аудит цінних паперів: методичний аспект // Економіст. № 8. Серпень, 2004. С. 40-42.

121. Козак В.Г. Облік і аналіз корпоративних цінних паперів (на прикладі ВАТ асоціації «Укрсортнасіннеовоч»): автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук: спец. 08.06.04 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит». Київ, 2001. 20 с.

122. Колесов А.П. Гражданско-правовые способы защиты корпоративных прав и интересов: автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 «Цивільне право, цивільний процес, сімейне право та міжнародне приватне право». М., 2008. 27 с.

123. Корягіна Т.В. Деякі аспекти правового регулювання корпоративних відносин в Україні // Інвестиції: практика та досвід. 2009. № 3. С. 33-36. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ipd_2009_3_10.pdf

124. Коссак В.М. Проблеми захисту майнового права міноритарних акціонерів на отримання дивіденду // Проблеми охорони прав суб'єктів корпоративних правовідносин. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 23-24 вересня 2011 р. Івано-Франківськ, 2012. С.77-78.

125. Костова Н.І. Актуальні питання захисту прав засновників акціонерних товариств // Форум права. 2011. № 3. С. 398-402. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2011_3_66.pdf

126. Кравцова І.В. Розвиток системи управління державними корпоративними правами в економіці України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством». Донецьк, 2011. 23 с.

127. Кравченко С.С. Юридична природа прав учасників господарських товариств: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право». Київ, 2007. 21 с.

128. Кравчук В.М. Припинення корпоративних правовідносин в господарських товариствах: монографія. Львів: Край, 2009. 464 с.

129. Крейдич І.М. Активізація інвестиційної діяльності підприємств в умовах трансформації економіки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.07.01 «Економіка промисловості». Київ, 2002. 19 с.

130. Крупка Я. Д. Інвестиційні властивості капіталу в теорії бухгалтерського обліку / Я. Д. Крупка, Й. Даньків, М. Остапюк, О. Гетьман // Науковий вісник УжНУ, серія «Економіка». – Випуск 3 (44). - Ужгород: УНА, 2014. – С. 124-132.

131. Крупка Я. Д. Методи оцінки майна та інвестицій в обліку й звітності / Я. Д. Крупка // Економічний часопис Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. – 2015. – №1. – С. 76-83.

132. Крупка Я. Д. Облік інвестиційно-інноваційної діяльності: навч посібник / Я. Д. Крупка, С. В. Питель, І. В. Мельничук. – Тернопіль: В-во «Крок», 2016. – 255 с.

133. Кулаков В.О., Щербельська В.О. Основні тенденції розвитку телекомунікаційної галузі: проблеми та перспективи // Вісник Донецького університету економіки та права. 2013. № 1. С. 14-19.

134. Купрюшина О.М. Корпоративный аудит как инструмент защиты прав акционеров // Вестник КГФЕИ. 2007. №2(7). С. 71-73

135. Лист Міністерства фінансів №31-34000-10-16/9950 від 07.04.2009.. URL: http://buhgalter911.com/Res/Zakoni/Pisma/Pisma_633758688574977087.aspx

136. Лукач І.В. Поняття та види суб'єктів корпоративних правовідносин // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Юриспруденція . 2013. Вип. 6-1(2). С. 61-64. URL: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nvmgu_jur_2013_6-1\(2\)__17.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nvmgu_jur_2013_6-1(2)__17.pdf)

137. Луць В.В. Деякі питання здійснення та захисту корпоративних прав в Україні // Наше право. 2008. № 2. С. 26-28

138. Лучко М. Невизначеність та ймовірнісність господарських операцій: до питання бухгалтерського обліку // Соціально-економічні проблеми і держава. 2013. Вип. 2(9). С. 98-109. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2013/13lmpbo.pdf>.

139. Лучко М.Р. Міжнародні стандарти фінансової звітності в контексті облікової практики України // Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Сер. Економіка. Тернопіль, 2008. Вип. 22. С. 172-175.

140. Лучко М.Р. Питання консолідованої фінансової звітності в контексті реформування бухгалтерського обліку в Україні // Фінанси України. 2006. №8. С.75-82.

141. Магопець О.А. Організація внутрішньогосподарського контролю на сільськогосподарських підприємствах // Вісник Львівської комерційної академії. 2004. Випуск 16. С. 310-316.

142. Маєр К. У пошуках кращого директора. Корпоративне управління в перехідній та ринковій економіках. К.: Основи, 1996. 189 с.

143. Макеєва О. Перспективи розвитку внутрішнього аудиту в Україні // Економіст. № 6. червень, 2010. С. 54-57.

144. Манцуров І.Г., Нусінова О.В. Оцінка економічної безпеки власності підприємства на корпоративні права // Формування ринкових відносин в Україні. 2012. Вип. 1. С. 75-82. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/frvu_2012_1_19.pdf

145. Марахов К.С. Ринок корпоративних цінних паперів в Україні: стан та перспективи розвитку: дис... канд. екон. наук.: 08.04.01. К., 2002. 191 с.

146. Мельниченко О.С. Вдосконалення організаційного механізму управління корпоративними правами держави (регіональний аспект): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. упр.: спец. 25.00.02 «Механізми державного управління». Одеса, 2008. 20 с.

147. Мельниченко О.С. Деякі аспекти управління корпоративними правами у державному управлінні // Актуальні проблеми державного управління. 2012. № 2. С. 245-252. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/apdy_2012_2_36.pdf

148. Мілявський М.Ю. Корпорації машинобудівельного комплексу як об'єкти корпоративного контролю // Вісник економіки транспорту і промисловості. 2012. № 39. С. 303-306.

149. Могилевский С.Д. Органы управления хозяйственными обществами: правовой аспект: Монография. М.: Дело, 2001. С. 160.

150. Мотриченко В.М. Державне підприємство в системі ринкових відносин: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.01 «Економічна теорія та історія економічної думки». Київ, 2010. 17 с.

151. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене Наказом Міністерства фінансів України № 73 від 07.02.2013 р. / Міністерство фінансів України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>

152. Нетикша О. Організація процесу внутрішнього аудиту // Бухгалтерський облік і аудит. № 8. 2002. С. 46-49.

153. Нижний С.В. Правове регулювання застави корпоративних прав // Університетські наукові записки. 2006. № 3-4. С. 187-192. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Unzap_2006_3-4_26.pdf

154. Нобелівську премію з економіки за 2013 рік присудили трьом економістам зі США: Юджину Фамі, Ларсу Петеру Хансену та Роберту Шиллеру / BBC, 14.10.2013. URL: http://www.bbc.com/ukrainian/business/2013/10/131014_nobel_economics_update_dt_it

155. Обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг) суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності у 2014 році / Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 15.01.2017 р.)

156. Обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг) суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності у 2015 році / Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2014/fin/osp/orps/xls/orps_u_15.zip (дата звернення: 15.01.2017 р.)

157. Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності у 2012 році / Державна служба статистики України. URL: http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2013/fin/osp/orps/orps_u/orps_u_12.htm (дата звернення: 20.01.2015 р.)

158. Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності у 2013 році / Державна служба

статистики України. URL:
http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2014/fin/osp/orps/orps_u/orps_u_13.htm (дата звернення: 20.01.2015 р.)

159. Обсяги реалізованої продукції (товарів, послуг) підприємств за їх розмірами за видами економічної діяльності у 2012 р. / Державна служба статистики України. URL:
http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/fin/kp_ed/kp_ed_u/orp_ed_u_2012.htm (дата звернення: 20.01.2015 р.)

160. Обсяги реалізованої продукції (товарів, послуг) підприємств за їх розмірами за видами економічної діяльності у 2013 р. / Державна служба статистики України. URL:
http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/fin/kp_ed/kp_ed_u/orp_ed_u_2013.htm (дата звернення: 20.01.2015 р.)

161. Обсяги реалізованої продукції (товарів, послуг) підприємств за їх розмірами за видами економічної діяльності у 2014 р. / Державна служба статистики України. URL:
http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/fin/kp_ed/kp_ed_u/orp_ed_u_2014.htm (дата звернення: 15.01.2017 р.)

162. Обсяги реалізованої продукції (товарів, послуг) підприємств за їх розмірами за видами економічної діяльності у 2015 р. / Державна служба статистики України. URL:
http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/fin/kp_ed/kp_ed_u/orp_ed_u_2015.htm (дата звернення: 15.01.2017 р.)

163. Оприско М.В. Підстави та правові наслідки визнання недійсними договорів про відчуження корпоративних прав // Адвокат . 2012. № 12. С. 44-48. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/adv_2012_12_10.pdf

164. Оприско М.В. Поняття та види договорів про відчуження корпоративних прав // Адвокат . 2010. № 11. С. 35-39. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/adv_2010_11_6.pdf

165. Остапченко Н.В. Реструктуризація заборгованості як засіб підвищення

ефективності діяльності підприємств харчової промисловості: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «економіка та управління підприємствами (харчова промисловість)». Київ, 2010. 21 с.

166. Осташенко О.Г. Аудит . URL: <http://timtaller.narod.ru/audit.html>

167. От чего должен отказаться и в каком направлении двигаться телеком-рынок / Forbes Україна. URL: <http://forbes.ua/business/1385758-ot-chego-dolzhen-otkazatsya-i-v-kakom-napravlenii-dvigatsya-telekom-rynok> (дата звернення: 19.01.2015 р.).

168. Палий В.Ф. О методу бухгалтерского учета // Бухгалтерский учет. 2006. № 7. С. 55-60

169. Пантелеєв В.П. Внутрішньогосподарський контроль: методологія та організація: [монографія]. К.: ДП «Ін форм-аналіт. агентство», 2008. 491 с.

170. Патряк О. Т. Алгоритмічні моделі операцій з корпоративними правами як методичний підхід до їх обліку та оподаткування // Облік і фінанси. 2016. № 1 (71). С. 56–65.

171. Патряк О. Т. Види операцій з корпоративними правами та їх вплив на побудову бухгалтерського обліку та контролю // Молодий вчений. 2016. № 1(28). С. 133–138.

172. Патряк О. Т. Документальне забезпечення операцій, пов'язаних з корпоративним правами // Стан і перспективи розвитку обліково-інформаційної системи в Україні : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (11 трав. 2016 р., Тернопіль) Тернопіль: ТНЕУ, 2016. С. 189–191.

173. Патряк О. Т. Етапи організації бухгалтерського обліку операцій з корпоративними правами телекомунікаційних підприємств // Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна візія та виклики глобалізації : зб. тез доп. тринадцятої Міжнар. наук.-практ. конф. молод. вчених (24–25 берез. 2016 р., Тернопіль) Тернопіль: Вектор, 2016. С. 218–219.

174. Патряк О. Т. Завдання обліку корпоративних прав у процесі імплементації європейського законодавства // Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна візія та виклики глобалізації : зб.

тез доп. Дванадцятої Міжнар. наук.-практ. конф. молод. вчених (26–27 берез. 2015 р., Тернопіль) Тернопіль: Астон, 2015. С. 296–297.

175. Патряк О. Т. Інформаційні інтереси сторін корпоративних відносин // Проблеми розвитку економіки на національному та міжнародному рівні : зб. тез Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. екон. спрямування (3 черв. 2015 р., Тернопіль) Тернопіль: ФО-П Шпак В.Б., 2015. С. 58–61.

176. Патряк О. Т. Класифікація корпоративних прав як об'єкт бухгалтерського обліку // Економічний аналіз : зб. наук. праць. 2014. Т. 16, № 2. С. 218–224.

177. Патряк О. Т. Контроль і державне регулювання в сфері корпоративних прав // Інформаційне суспільство: технологічні, економічні та технічні аспекти становлення : зб. тез доп. за матеріалами Міжнар. наук. інтернет-конф. (1 груд. 2016 р., Тернопіль) Тернопіль: ТНЕУ, 2016. Вип. 16. С. 47–49. (0,18 друк. арк.).

178. Патряк О. Т. Корпорації в процесі еволюції економічної думки // Треті економіко-правові дискусії: матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (26 черв. 2014 р., Львів) Львів: ФО-П Шпак В. Б., 2014. С. 19–23.

179. Патряк О. Т. Облік корпоративних прав за стадіями життєвого циклу: практичний аспект // Вісник Тернопільського національного економічного університету. 2015. Вип. 4. С. 138–148.

180. Патряк О. Т. Облік корпоративних прав: реалії сьогодення європейського законодавства // Економічні науки. Сер. «Облік і фінанси» : зб. наук. праць. 2016. Вип. 13(49), ч. 2. С. 197–206.

181. Патряк О. Т. Операції з корпоративними правами за етапами їх життєвого циклу // Науковий вісник Ужгородського університету. Сер. «Економіка». 2015. Вип. 1 (45), т. 2. С.106–111.

182. Патряк О. Т. Роль бухгалтерського обліку в управлінні корпоративними правами // Сильна економіка України: пріоритетні напрями розвитку : зб. тез Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. екон. спрямування (2 жовт. 2014 р., Тернопіль) Тернопіль: ФО-П Шпак В. Б., 2014. С. 58–60.

183. Патряк О. Т., Лучко М.Р. Система внутрішнього контролю в процесі

управління корпоративними правами: ієрархічний підхід // Інвестиції: практика та досвід. 2017. № 6. С.31 – 35.

184. Патряк О. Т. Телекомунікаційні підприємства України: до питання обліку їх корпоративних прав // Наука молода : зб. наук. праць молод. вчених Терноп. нац. екон. ун-ту. 2015. Вип. 22. С. 163–174.

185. Патряк О. Т. Корпоративні права як об'єкт бухгалтерського обліку //Стан і перспективи розвитку обліково-інформаційної системи в Україні : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (10–11 жовт. 2014 р., Тернопіль) Тернопіль: ТНЕУ, 2014. С. 96–98.

186. Пашутіна В.Ю. Зловживання корпоративними правами у сфері виплати дивідендів // Наше право. №9. 2013. С. 146-151

187. Пашутіна В.Ю. Основні підходи до розуміння сутності зловживання корпоративними правами // Юридична Україна . 2013. № 9. С. 62-67. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/urykr_2013_9_13.pdf

188. Переверзев О.М. Господарсько-правове забезпечення корпоративного контролю в акціонерних товариствах: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук: спец. 12.00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право». Донецьк, 2004. 25 с.

189. Переясловська Ю.А. Підстави захисту корпоративних прав та законних інтересів держави // Форум права. 2012. № 2. С. 546–552. URL: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Epravo/2010_2/15.pdf

190. Петрик О. А., Гойло Н.В. Організаційно-методичні основи внутрішнього аудиту корпоративних прав // Ефективна економіка. 2017. №4. URL:<http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5525>

191. Петрик О. А. Звітність корпорацій у постіндустріальній економіці: сучасні аспекти формування, аудиту та задоволення інформаційних запитів користувачів // Економіка. Фінанси. Право. 2016. № 7. С. 8-13.

192. Петрик О. А., Шкіренко В. В. Особливості внутрішнього аудиту інвестиційних проектів // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і

проблеми розвитку. 2014. № 797. С. 292-299.

193. Пилипенко О.І. Моделювання облікової політики в системі корпоративного управління // Вісник ЖДТУ. Серія: Економічні науки. 2009. № 2 (48). С. 104-109

194. Пилипенко О.І. Розрахунки з власниками корпоративних прав у випадку виходу з товариства: обліковий аспект / О.І. Пилипенко // Вісник ЖДТУ. Серія: Економічні науки. 2010. №3 (53). С. 352-355

195. Пилипенко О.І. Корпоративні права в системі бухгалтерського обліку: теорія, методологія, організація: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук: спец. 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності)». Житомир, 2010. 42 с.

196. Пилипенко О.І. Корпоративні права в системі бухгалтерського обліку: монографія. Житомир: ФОП Кузьмін Д.Л., 2010. 612 с.

197. Пішпек С.І. Формування корпоративних відносин у перехідній економіці: автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.01.01 «Економічна теорія». Київ, 2001. 14 с.

198. Погрібний Д.І. Корпоративні права держави: поняття, підстави виникнення, механізм реалізації: монографія. Х., 2009. 168 с.

199. Погрібний Д.І. Удосконалення управління державними корпоративними правами // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2003. Вип. 24. С. 261-266. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/VKhnuvs_2003_24_52.pdf

200. Податковий кодекс України / Верховна Рада України. URL: <http://sfs.gov.ua/nk/>

201. Показники балансу великих та середніх підприємств за видами економічної діяльності станом на 30 вересня 2016 року / Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/fin/sbp/xls/sbp_3_16_u.zip (дата звернення: 15.01.2017 р.)

202. Поліщук І.Р. Внутрішньогосподарський контроль корпоративних прав

учасників товариства з обмеженою відповідальністю . URL:
http://www.rusnauka.com/12.APSN_2007/Economics/20906.doc.htm

203. Поліщук І.Р. Прогнозування розміру корпоративних прав учасників: облікове забезпечення // Зимові читання, присвячені ідеям П.П. Німчинова та І.В. Малишева. Збірник тез та текстів виступів на Сьомій всеукраїнській науковій конференції, присвяченій видатним вченим в галузі бухгалтерського обліку д.е.н., проф. І.В. Малишеву, д.е.н., проф. П.П. Німчинову. Частина 1. Житомир: ЖДТУ, 2009. 76 с. С.55-56.

204. Поліщук І.Р. Аналіз динаміки корпоративних прав учасників: прогностичний підхід . URL: <http://eztuir.ztu.edu.ua/1763/1/26.pdf>

205. Поліщук І.Р. Облікове забезпечення управління корпоративними правами учасників // Зимові читання, присвячені ідеям П.П. Німчинова та І.В. Малишева. Збірник тез Дев'ятої Всеукраїнської наукової конференції, присвяченій видатним вченим в галузі бухгалтерського обліку д.е.н., проф. І.В. Малишеву, д.е.н., проф. П.П. Німчинову. – Житомир: ЖДТУ, 2011. 156 с. С. 89-90.

206. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» / Міністерства фінансів України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00>

207. Положення про глобальний сертифікат та тимчасовий глобальний сертифікат / Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1434-13>

208. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань, затверджене Наказом Міністерства фінансів України № 879 від 02.09.2014 р. / Міністерство фінансів України URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14>

209. Положення про порядок збільшення (зменшення) розміру статутного фонду акціонерного товариства, затверджене рішенням Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 8 квітня 1998 р. № 44 . URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0858-13>

210. Порошенко П.О. Правове регулювання управління державними корпоративними правами в Україні: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Теорія управління; адміністративне право і

процес; фінансове право». Одеса, 2002. 17 с.

211. Портнов А.В. Діяльність іноземних інвесторів на фондовому ринку України (мотивація і регулювання): автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук: спец. 08.05.01. «Світове господарство і міжнародні економічні відносини». КИЇВ, 2001. 20 с.

212. Порядок здійснення емісії та реєстрації випуску акцій акціонерних товариств, які створюються шляхом злиття, поділу, виділу чи перетворення або до яких здійснюється приєднання від 09.04.2013 № 520 / Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку.
URL:<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0795-13>

213. Порядок здійснення консолідації та дроблення акцій акціонерного товариства, затверджений Рішенням Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку 06.03.2012 № 371 . URL:
<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0440-12>

214. Постанова Пленуму Вищого господарського суду України «Про деякі питання практики застосування законодавства про відповідальність за порушення грошових зобов'язань» № 14 від 17.12.2013 р. . URL:
<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0014600-13>

215. Правила Центрального депозитарію цінних паперів, затверджені рішенням наглядової ради ПАТ «Національний депозитарій України» № 4 від 04 вересня 2013 року . URL: http://csd.ua/images/stories/pdf/rules_csd.pdf

216. Правозастосування на ринку ЦП / Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. URL: <http://www.nssmc.gov.ua/activities/enforcement>

217. Про затвердження деяких національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі / Міністерство фінансів України; Наказ від 18.05.2012 № 568. URL:
<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0901-12>

218. Проект Закону про внутрішній аудит . URL:
http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=11338&skl=7

219. Промисловий і авіаційний маркетинг: підручник / С.М. Подреза,

С.Є. Петропавлівська та ін. К., 2005. 376 с.

220. Просянюк О. Деякі проблеми передання права на частку в статутному капіталі і товариства з обмеженою відповідальністю// Вісник Академії адвокатури України. 2013. № 1(26). С. 90-94.

221. Прямі інвестиції (акціонерний капітал) в економіці України за видами економічної діяльності / Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/zd/ivu/xls/ivu_ved_10-16_u.zip (дата звернення: 15.01.2015 р.).

222. Прямі іноземні інвестиції (акціонерний капітал) з країн світу в економіці області / Головне управління статистики у Тернопільській області. URL: <http://www.te.ukrstat.gov.ua/files/ZD/ZD7.htm>

223. Пушкар М.С. Господарський облік і суспільство //Інноваційна економіка. 2012. № 6. С. 16-22

224. Пушкар М.С. Інтелектуалізація систем обліку і аналізу в "новій" економіці // Наукові записки: зб. наук. праць каф. екон. аналізу Терноп. нац. екон. ун-ту. Тернопіль: Економічна думка, 2006. Вип. 16. С. 295-297.

225. Пушкар М.С. Метрологія системи обліку // Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. 2009. №7. С. 149-152.

226. Пушкар М.С. Наука про облік та можливість подолання її стереотипів // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. 2009. № 17, т. II. С. 47-50.

227. Пушкар М.С. Створення сучасної системи обліку, орієнтованої на потреби ринкового середовища // Інноваційна економіка. 2010. № 5. С. 92-96.

228. Пушкар М.С. Сутність інтелектуалізації облікової системи та структура інформаційних ресурсів підприємства // Вісник Тернопільського національного економічного університету. Тернопіль, 2008. Вип. 2. С. 160-168.

229. Пушкар М.С. Сучасна система обліку //Ринок аудиторських послуг в Україні: стан і перспективи розвитку: зб. матеріалів доп. Міжнар. наук.-практ. конф. [Івано-Франківськ, 15-16 квіт. 2010 р.] /оргком. конф.: Б.К. Остафійчук,

С.І. Юрій, Є.І. Крижанівський [та ін.]; відп. за вип. Н.І. Пилипів. Івано-Франківськ: ПНУ ім. В. Стефаника, 2010. С. 175-179

230. Пушкар М.С. Чумаченко М.Г. Ідеальна система обліку : концепція, архітектура, інформація: монографія. Тернопіль: Карт-бланш, 2011. 336 с.

231. Пушкар М.С., Щирба М.Т. Теорія і практика формування облікової політики: монографія. Тернопіль: Карт-бланш, 2010. 260 с.

232. Пушкар М.С., Щирба М.Т. Фінансовий облік у системі управління: монографія. Тернопіль: Карт-бланш, 2006. 178 с.

233. Радионова Н.В. Формирование эффективной системы управления корпоративными правами государства // Вісник Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна. 2004. Вип. 4. С. 251-253. ^{URL:} http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vdnuzt_2004_4_45.pdf

234. Регламент провадження депозитарної діяльності Центрального депозитарію цінних паперів, затверджений рішенням правління ПАТ «Національний депозитарій України» № 1/12 від 13 листопада 2013 року . ^{URL:} http://csd.ua/images/stories/pdf/Reglament_CD_20131205.pdf

235. Регурецька О.В. Охорона прав акціонерів у цивільному праві: автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. спец. 12.00.03 «Цивільне право, цивільний процес, сімейне право та міжнародне приватне право». Київ, 2005. 21 с.

236. Редько О.Ю. Методологія та організація професійного аудиту в Україні. Стан та перспективи розвитку: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук: спец. 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності)». К., 2009. 44 с.

237. Рейтинг ТОП-500 компаній Центральної та Східної Європи, 2014: прес-реліз / Deloitte. ^{URL:} http://www.deloitte.com/assets/Dcom-Ukraine/Local%20Assets/Documents/CE%20Top%20500/top500_2014_ukr.pdf (дата звернення: 17.01.2015 р.)

238. Річна фінансова звітність емітента ПАТ «Укртелеком» за 2013 р. //

Єдиний інформаційний масив даних про емітентів цінних паперів. URL: <http://smida.gov.ua/db/emitent/year/xml/showform/26596/165/templ>

239. Річна фінансова звітність емітента ПАТ «Укртелеком» за 2014 р. // Єдиний інформаційний масив даних про емітентів цінних паперів. URL: <http://smida.gov.ua/db/emitent/year/xml/showform/54155/165/templ>

240. Річна фінансова звітність емітента ПАТ «Укртелеком» за 2015 р. // Єдиний інформаційний масив даних про емітентів цінних паперів. – URL: <http://smida.gov.ua/db/emitent/year/xml/showform/73296/165/templ>

241. Річна фінансова звітність емітента ПрАТ «Київстар» за 2013 р. // Єдиний інформаційний масив даних про емітентів цінних паперів. URL: <http://smida.gov.ua/db/emitent/year/xml/showform/31220/165/templ>

242. Річна фінансова звітність емітента ПрАТ «Київстар» за 2014 р. // Єдиний інформаційний масив даних про емітентів цінних паперів. URL: <http://smida.gov.ua/db/emitent/year/xml/showform/53618/165/templ>

243. Річна фінансова звітність емітента ПрАТ «Київстар» за 2015 р. // Єдиний інформаційний масив даних про емітентів цінних паперів. URL: <http://smida.gov.ua/db/emitent/year/xml/showform/74352/165/templ>

244. Річна фінансова звітність емітента ПрАТ «МТС Україна» за 2013 р. // Єдиний інформаційний масив даних про емітентів цінних паперів. URL: <http://smida.gov.ua/db/emitent/year/xml/showform/28789/165/templ>

245. Річна фінансова звітність емітента ПрАТ «МТС Україна» за 2014 р. // Єдиний інформаційний масив даних про емітентів цінних паперів. URL: <http://smida.gov.ua/db/emitent/year/xml/showform/51398/165/templ>

246. Річна фінансова звітність емітента ПрАТ «МТС Україна» за 2015 р. // Єдиний інформаційний масив даних про емітентів цінних паперів. URL: <http://smida.gov.ua/db/emitent/year/xml/showform/70842/155/templ>

247. Річна фінансова звітність ТОВ «TV-4» за 2013 р. / ТОВ «TV-4». 2013. 16 с.

248. Річна фінансова звітність ТОВ «TV-4» за 2014 р. / ТОВ «TV-4». 2014. 16 с.

249. Річна фінансова звітність ТОВ «TV-4» за 2015 р. / ТОВ «TV-4». 2015. 16 с.

250. Річний звіт про роботу Національної комісії, що здійснює державне

регулювання у сфері зв'язку та інформатизації, за 2013 р. / НКРЗІ. URL:
<http://nkrzi.gov.ua/index.php?r=site/index&pg=34&id=4422&language=uk>

251. Рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку Про затвердження Порядку реєстрації випуску акцій при зміні розміру статутного капіталу акціонерного товариства та Змін до Порядку скасування реєстрації випусків акцій та анулювання свідоцтв про реєстрацію випусків акцій від 31.07.2012 № 1073 . URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1431-12>

252. Розвиток телекомунікацій та іт-технологій неможливий без визначення та дотримання чітких правил гри на ринку / Міністерство транспорту і зв'язку України, заступник міністра Микола Гончар. URL:
<http://mtu.gov.ua/ru/news/print/15247.html> (доступ звернення: 28.01.2015 р.)

253. Романчук К.В. Шиманська К.В. Облік і оподаткування операцій з нарахування і стягнення штрафних санкцій з несумлінного контрагента // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу: Міжнар. зб. наук. пр. Вип. 3 (30). Житомир: ЖДТУ, 2014. 432 с. С. 351-368

254. Романчук К.В., Горохов С.В. Неустойка, 3 % річних та індекс інфляції: можливість паралельного застосування // Нові концепції розвитку бухгалтерського обліку, аналізу і контролю в умовах економічних змін: матеріали та тези виступів ІХ-ої між нар. Наукової конференції. Житомир: ЖДТУ, 2010. 372 с. С. 351-353

255. Романчук К.В., Шиманська К.В. Застосування Міжнародних стандартів аудиту при перевірці операцій підприємства з корпоративними правами власної емісії: теорія та практика // Аналітична оцінка та контроль бізнес-процесів в межах маркетингової стратегії суб'єкта господарювання: монографія / за заг. ред. д.е.н., проф. Замули І.В. – Житомир: Видавець О.О. Євенок, 2016. – 388 с. – С. 234-276

256. Романчук К.В., Шиманська К.В. Облікове відображення внесених до статутного капіталу майнових прав: особливості застосування альтернативних концепцій визнання активів // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу: Міжнар. зб. наук. пр. – Вип. 1 (25). – Житомир:

ЖДТУ, 2013. – 432 с. – С. 269-292.

257. Рудницький В.С. Внутрішній аудит: методологія, організація: монографія. Тернопіль: «Економічна думка», 2000. 106 с.

258. Русіна Н.В. Особливості організації внутрішнього аудиту в корпоративному секторі // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. 2010. Вип. 18(2). С. 220-224

259. Савченко Р.О. Внутрішній контроль в системі корпоративного управління // Ефективна економіка. № 4. 2014. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2946>

260. Савчук В. Внутрішній аудит у системі корпоративного управління підприємством // Економіка України. №5. 2004. С. 50-55.

261. Сагір В.Г. Державне регулювання природних монополій (на прикладі електроенергетики): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. упр.: спец. 25.00.02 «Механізми державного управління». Донецьк, 2005. 19 с.

262. Саєнко А.А. Взаємозв'язок відносин власності та управління в процесі ринкової трансформації державного сектора: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.01 «Економічна теорія та історія економічної думки». Харків, 2008. 16 с.

263. Сайт Державної фіскальної служби України. База знань . URL: <http://sfs.gov.ua/ebpz/102--podatok-na-pributok-pidpriemstv/102-06-05-opodatkuvannya-vneskiv-do-statut/3027.html>

264. Самофалов С.П. Антикризове управління корпоративними правами держави // Формування ринкових відносин в Україні. 2013. № 12. С. 18-23. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/frvu_2013_12_6.pdf

265. Саракун І.Б. Здійснення корпоративних прав учасниками (засновниками) господарських товариств (цивільно-правовий аспект): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 «Цивільне право, цивільний процес, сімейне право та міжнародне приватне право». К., 2008. 21 с.

266. Саудівська Аравія може інвестувати \$1 млрд в Україну / Forbes Україна. URL: <http://forbes.ua/ua/news/1387910-sauidivska-araviya-mozhe->

investuvati-1-mlrd-v-ukrayinu

267. Связь нового поколения / Forbes Україна. URL: <http://forbes.ua/magazine/forbes/1380616-svyaz-novogo-pokoleniya> (дата доступу: 19.01.2015 р.)

268. Селезнева Н.Н., Ионова А.Ф. Финансовый анализ. Управление финансами: учеб. пособие для вузов. 2-е изд., перераб. и доп. М.: ЮНИТИ-ДАТА, 2006. 639 с.

269. Сидорова М.И. Эволюция моделей бухгалтерского учета // Бухгалтерский учет. 2013. № 9. С. 119-121

270. Симонян Ю.Ю. Корпоративні відносини у командитних товариствах (цивільно-правовий аспект): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 «Цивільне право, цивільний процес, сімейне право та міжнародне приватне право». О., 2010. 20 с.

271. Сіщук Л.В. Сингулярне правонаступництво в корпоративних правовідносинах при відчуженні частки (її частини) учасника у статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю іншій особі // Університетські наукові записки. 2011. № 2. С. 156-162. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Unzap_2011_2_27.pdf

272. Слободяник Н.П. Відтворення акціонерного капіталу в трансформаційній економіці: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.01 «Економічна теорія та історія економічної думки». Київ, 2007. 23 с.

273. Смартфонами в Украине пользуются больше 8 млн. человек / iKS-Consulting. URL: <http://www.iks-consulting.ru/ukr/raitings-65.html>

274. Соколов Я.В. Моделирование и его роль в бухгалтерском учете // Бухгалтерский учет. 1996. № 6. С. 3-8

275. Сонін О. Навіщо компанії внутрішній аудит // Податкове планування. №8(70). Серпень 2006. С. 29-34.

276. Сорос планує значні інвестиції в Україну / Forbes Україна. URL: <http://forbes.ua/ua/news/1386711-soros-planue-znachni-investiciyi-v-ukrayinu>

277. Спасибо-Фатеева І. Поняття майна, майнових та корпоративних прав як об'єктів права власності // Українське комерційне право. 2004. № 5. С. 9-18.

278. Стан і розвиток зв'язку в Україні за 2011 р.: стат.бюлетень (Вих. №05.2-102/100-14 від 28.02.2014 р.) / Державна служба статистики України. К., 2012. 36 с. URL: http://ukrstat.org/uk/druk/katalog/transp_zv/bl_srz_2011.zip (дата звернення: 15.01.2015 р.).

279. Стан і розвиток зв'язку України у 2015 році: статистичний бюлетень / Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2016/bl/03/bl_srz_2015pdf.zip

280. Структура балансу підприємств за видами економічної діяльності станом на 31 грудня 2013 року / Державна служба статистики України. URL: http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2013/fin/sbp/sbp_u/sbp_4_13_u.htm (дата звернення: 20.01.2015 р.)

281. Суворина В.М. Моделирование бухгалтерского учета в системе бизнес-образования // G-Global. Виртуальный проект IX Астанинского экономического формула. URL: <http://group-global.org/ru/publication/15549-modelirovanie-buhgalterskogo-ucheta-v-sisteme-biznes-obrazovaniya>

282. Сухарева Л.А., Дмитренко И.Н. Внутренний аудит: организация и методология: науч.-практ. пособие. Донецк: Дон ГУЭТ, 2000. 75 с.

283. Сухарева Л.А. Внутрішній аудит в системі фінансового контролю // Бухгалтерський облік і аудит. № 3. 2003. С. 54-58.

284. Сухарева Л.А., Ретюнских Е.Б. Внутренний аудит международного департамента банка: методология, организация и методика: монографія. Донецк: ДонГУЭТ, 2005. 196 с.

285. Томашевська М.О. Корпоративні акти в системі джерел права України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових вчень». К., 2005. 19 с.

286. Тополевський Р.Б. Системні зв'язки юридичних джерел права: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових вчень». Харків, 2004. 20 с.

287. Транспорт і зв'язок України 2015: стат. збір./ Державна служба статистики України. К., 2016. 222 с. URL: http://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/2016/zb/09/zb_tr_15.zip (дата звернення: 22.01.2017 р.).

288. Удар по "російській монополії": на конкурс по 3G будуть виставлені 3 ліцензії – зі стартовою ціною 2 млрд грн . URL: <http://news.finance.ua/ua/news/~/333719>

289. Украина уходит от фиксированной телефонии: рейтинг / iKS-Consulting. URL: <http://www.iks-consulting.ru/ukr/raiting-74.html>

290. Україна і Японія підпишуть інвестиційну угоду / Forbes Україна. URL: <http://forbes.ua/ua/news/1387943-ukrayina-i-yaponiya-pidpishut-investicijnu-ugodu>

291. Управління машинобудівним підприємством на основі вдосконалення механізму корпоративного контролю і внутрішнього аудиту: монографія / М.Г.Белопольський, М.Ю.Мілявський, Г.В.Астапова, І.В.Філіпишин. Донецьк : Східний видавничий дім, 2010. 184 с.

292. Уровень проникновения ШПД в Украине превысил 39%, подключено 6,54 млн частных абонентов / «ITC.ua». URL: <http://itc.ua/news/uroven-proniknoveniya-shpd-v-ukraine-prevyisil-39-podklyucheno-6-54-mln-chastnyih-abonentov/>

293. Устинова Я.И. Моделирование в бухгалтерском учете как инструмент совершенствования методологии // Научные записки НГУЭУ. 2007. № 3. С. 55-63.

294. Фатенок-Ткачук А.О., Замойська К.П. Практика оподаткування дивідендів емітентом корпоративних прав // Наукові записки [Національного університету "Острозька академія"]. Сер.: Економіка . 2010. Вип. 15. С. 230-235. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nznuoa_2010_15_30.pdf

295. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення: монографія / Васильців Т.Г., Волошин В.І., Бойкевич О.Р., Каркавчук В.В., [за ред. Т.Г. Васильціва]. Львів: ВИДАВНИЦТВО, 2012. 386 с.

296. Хачук К.Д. Повноваження органів місцевого самоврядування щодо управління корпоративними правами територіальних громад // Бюлетень Міністерства юстиції України . 2011. № 2. С. 106-113. URL: <http://nbuv.gov.ua/j->

pdf/bmju_2011_2_16.pdf

297. Хорунжак Н.М. Моделювання системи обліку фінансового забезпечення бюджетних установ // Інноваційна економіка. 2013. № 2. С. 356-361.

298. Хорунжак Н.М. Модернізація обліку і контролю в бюджетних установах в умовах системної трансформації управління: дис. ... д-ра екон. наук: спец. 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності)». Тернопіль: ТНЕУ, 2014. 469 с.

299. Хорунжак Н.М. Проблеми та передумови уніфікації обліку в бюджетній сфері // Галицький економічний вісник. 2009. № 2. С. 152-156.

300. Хорунжак Н.М. Розвиток принципів обліку як наслідок інноваційних процесів в науці та техніці // Соціально-економічні проблеми і держава. 2012. Вип. 2(7). С. 277-286.

301. Хорунжак Н.М. Функції бухгалтерського обліку бюджетних установ і їх розвиток // Вісник Львівської комерційної академії. 2011. Вип.36. С.420-425.

302. Худік О. Корпоративне управління як система відносин учасників діяльності // ВІСНИК КНТЕУ. 2013. № 2. С. 58-70

303. Цивільний кодекс України / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

304. Чемодуров О.М. Інвестиційні ризики корпоративних цінних паперів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством». Київ, 2007. 22 с.

305. Чистий прибуток (збиток) підприємств за видами економічної діяльності у 2012 році / Державна служба статистики України. URL: http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2012/fin/chpr/chpr_ed/chpr_ed_u/chpr_ed_0412_u.htm (дата звернення: 20.01.2015 р.)

306. Чистий прибуток (збиток) підприємств за видами економічної діяльності у 2013 році / Державна служба статистики України. URL: http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2013/fin/chpr/chpr_ed/chpr_ed_u/chpr_ed_0413_u.htm (дата звернення: 20.01.2015 р.)

307. Чистий прибуток (збиток) підприємств за видами економічної діяльності у 2014 році / Державна служба статистики України / Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 15.01.2017 р.)

308. Чистий прибуток (збиток) підприємств за видами економічної діяльності у 2015 році / Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2015/fin/chpr/chpr_ed/xls/chpr_ed_0415_u.zip (дата звернення: 15.01.2017 р.)

309. Чистий приплив прямих іноземних інвестицій в Україну за рік скоротився удвічі / УНІАН. URL: <http://economics.unian.ua/finance/884302-chistiy-pripliv-pryamih-inozemnih-investitsiy-v-ukrajinu-za-rik-skorotivsvya-udvichi.html>

310. Чумаченко М., Пушкар М. Розвиток системи обліку на принципах інформатики і кібернетики // Вісник Тернопільської академії народного господарства. Тернопіль, 2004. Вип. 4. С. 107-114.

311. Шапошников К.С. Корпоративні права держави: особливості реалізації та управління // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. 2012. Вип. 22(2). С. 57-62. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkntu_e_2012_22\(2\)__12](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkntu_e_2012_22(2)__12)

312. Шапран В.С. Банки на ринку корпоративних цінних паперів в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.04.01 «Фінанси, грошовий обіг і кредит». К., 2005. 23 с.

313. Швиденко О.С. Акція як об'єкт права власності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 «Цивільне право, цивільний процес, сімейне право та міжнародне приватне право». К., 2006. 23 с.

314. Шигун М.М. Моделювання в бухгалтерському обліку на макро- та мікрорівнях // Вісник ЖДТУ. Серія: Економічні науки. 2008. № 4 (46). С. 151-160. URL: <http://eztuir.ztu.edu.ua/2756/1/151.pdf>

315. Шигун М.М. Розвиток теорії та методології моделювання системи бухгалтерського обліку: дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук: спец. 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за

видами економічної діяльності)». Київ, 2010. 412 с.

316. Шилепницький П.І. Реформування організаційної структури управління машинобудівним підприємством // Регіональна економіка. 2001. №2. С.105-112.

317. Шихвердиев А.П. Внутренний контроль и управления рисками в системе корпоративного управления // Вестник Научно-исследовательского центра корпоративного права, управления и венчурного инвестирования Сыктывкарского государственного университета. URL: <http://koet.syktsu.ru/vestnik/2012/2012-2/17/17.html>

318. Шуба Б.В. Корпоративні правовідносини як особливий вид господарських правовідносин // Форум права. 2013. № 2. С. 618–622. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2013_2_96.pdf

319. Шуба Б.В., Юлдашев С.О. Корпоративні права і їх захист альтернативними способами // Європейські перспективи. 2013. № 8. С. 133-136. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/evpe_2013_8_27.pdf

320. Шуба Б.В. Корпоративне право і законодавство: поняття та систематизація // Європейські перспективи. 2013. № 5. С. 137-140. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/evpe_2013_5_26.pdf

321. Щелкунов В.И., Захаров А.И. Стратегия функционирования предприятия в условиях активного влияния внешней среды. К.: Наук. думка, 2000. 144 с.

322. Яримович У.В. Визнання недійсним правочину, вчиненого юридичною особою, як спосіб захисту корпоративних прав її учасника // Адвокат. 2013. № 3. С. 36-38. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/adv_2013_3_8.pdf

323. Berle A., Means G. The Modern Corporation and Private Property. New York: Macmillan, 1932. 418 p.

324. Coase R. The Nature of the Firm // *Economica*. 1937. № 4. P. 386–405.

325. Didenko S. The organization of external and internal audit in accordance with the principles of corporate governance // *The economy and the region*. 2008. № 4 (19). S. 152-154.

326. Drucker P. F. Concept of the corporation. New York: John Day Co., 1972. 319 p.

327. Dźwigoł H. System kontroli zarządczej. Nowoczesność przemysłu i usług.

Koncepcje, metody i narzędzia współczesnego zarządzania: Praca zbiorowa. / Pod red. J. Pyki. Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa. Oddział w Katowicach, Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach, Wydział Organizacji i Zarządzania. Politechnika Śląska. Katowice : Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa. Oddział w Katowicach, 2011. S. 73-87.

328. Dźwigoł, H. Mechanizmy kontroli dotyczące operacji finansowych i gospodarczych. «Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej. Seria: Organizacja i Zarządzanie». 2012. S. 61-82.

329. Halchynskyi A. Liberalism: Lessons for Ukraine. 2011. K.: Lybid. 288 p.

330. iKS-Consulting: большая часть ШПД-пользователей Украины — это домохозяйства // «ИТС.уа». URL: <http://itc.ua/news/iks-consulting-bolshaya-chast-shpd-polzovtaley-ukrainyi-eto-domohozyaystva/>

331. Krakovsky A. Corporate governance after mass privatization: the Ukrainian perspective, working paper. 2002.

332. Mazurek A., Knedler K. Kontrola zarządcza – ujęcie praktyczne. Warszawa: HANDICAP, 2010. 288 s. S. 27.

333. Miliavskyi M. The Corporation's engineering complex objects as corporate control // Journal of Transport Economics and Industry. 2012. № 39. P. 303-306.

334. Pashutina V. Abuse of corporate rights in the payment of dividends // Our right. 2013. № 9. S. 146-151.

335. Patryak O. T. The organization and methods of control over equity rights issue // Współpraca Europejska: Międzynarodowy Zbiór prac naukowych (Warszawie). 2017. № 3(22). P. 9–18..

336. Patryak O. T. Operations with investor's corporate rights: the aspect of control / O.T.Patryak // БізнесІнформ. 2017. № 1. С. 73–78.

337. Puchacz K. Nowe standardy kontroli zarządczej w JSFP – omówienie i propozycje wzorcowych rozwiązań. Gdańsk: Ośrodek Doradztwa i Doskonalenia Kadr Sp. z o.o., 2010. S. 10–11.

338. Savchenko R. Internal control system of corporate governance // Efficient Economy. 2014. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2946>.

339. Spasybo-Fatieieva I. Ways of solving the problems of security and protection of corporate rights // Journal of Academic Life. № 1 (56). P. 150-155.

340. Umantsiv Yu. Corporate structure in the global competitive space. K.: NSC IAE, 2012. 408 p.

Додаток А

Таблиця А.1. Аналіз динаміки прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) в економіці України за видами економічної діяльності протягом 2015 р. [93]

Види економічної діяльності	Код за КВЕД	Обсяги іноземних інвестицій на				Зміни протягом 2015 р.		
		01.01.2015 р.		31.12.2015 р.		Приріст/зменшення		
		млн. дол. США	%	млн. дол. США	%	млн. дол. США	%	П.с.
Всього		13707,5	100,0	11744,9	100,0	-1962,6	-14,3	0,0
Сільське, лісове та рибне господарство	A	238,7	1,7	177,5	1,5	-61,2	-25,6	-0,2
Промисловість	B+C+D+E	3057,1	22,3	2588,6	22,0	-468,5	-15,3	-0,3
Будівництво	F	694,3	5,1	593,9	5,1	-100,4	-14,5	0,0
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	G	1290,6	9,4	1129,2	9,6	-161,4	-12,5	0,2
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	H	568,4	4,1	473,5	4,0	-94,9	-16,7	-0,1
Тимчасове розміщення й організація харчування	I	106,8	0,8	89,8	0,8	-17	-15,9	0,0
Інформація та телекомунікації	J	262,7	1,9	231	2,0	-31,7	-12,1	0,1
Фінансова та страхова діяльність	K	3609,2	26,3	3182,2	27,1	-427	-11,8	0,8
Операції з нерухомим майном	L	1867,7	13,6	1610	13,7	-257,7	-13,8	0,1
Професійна, наукова та технічна діяльність	M	1220	8,9	941,9	8,0	-278,1	-22,8	-0,9
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	N	730,1	5,3	648,3	5,5	-81,8	-11,2	0,2
Освіта	P	4,2	0,0	4,2	0,0	0	0,0	0,0
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	Q	12,4	0,1	9	0,1	-3,4	-27,4	0,0
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	R	43,5	0,3	63,3	0,5	19,8	45,5	0,2
Надання інших видів послуг	S	1,8	0,0	2,5	0,0	0,7	38,9	0,0

Додаток Б

Таблиця Б. Групи та підгрупи видів економічної діяльності, зазначеної у розділі 61 «Телекомунікації (електрозв'язок)» секції J «Інформація та телекомунікації»

<i>Назва групи, класу</i>	<i>Зміст класів видів економічної діяльності</i>
61.1. Діяльність у сфері провідного електрозв'язку	
61.10. Діяльність у сфері провідного електрозв'язку	<p>1. Експлуатація, технічне обслуговування або надання доступу до пристроїв, що передають голосові, текстові, звукові або відеодані з використанням інфраструктури провідного електрозв'язку, у т. ч.:</p> <ul style="list-style-type: none"> – експлуатація і технічне обслуговування комутаційно-передавального устаткування задля забезпечення прямого зв'язку між двома точками за допомогою кабельного зв'язку, мікрохвиль або сполучення стаціонарних і супутникових з'єднань; – експлуатація кабельних розподільчих мереж (наприклад, для передавання даних і телевізійних сигналів); – надання телеграфного та іншого неголосового зв'язку власними засобами. <p>2. Купівля доступу та пропускної здатності мережі у власників і операторів мереж, а також надання телекомунікаційних послуг із використанням цих потужностей для бізнесу та населення.</p> <p>3. Надання доступу до мережі Інтернет оператором кабельної інфраструктури.</p> <p>4. Комплектування пакета каналів і розповсюдження такого пакета без створення телевізійних програм.</p>
61.2. Діяльність у сфері безпроводного електрозв'язку	
61.20. Діяльність у сфері безпроводного електрозв'язку	<p>1. Експлуатація, технічне обслуговування або надання доступу до пристроїв, що передають голосові, текстові, звукові або відеодані з використанням інфраструктури безпроводного електрозв'язку.</p> <p>2. Експлуатація, технічне обслуговування пейджингового та стільникового зв'язку, а також інших видів систем безпроводного електрозв'язку.</p> <p>3. Купівля доступу та пропускної здатності мережі у власників та операторів мереж, а також надання безпроводних телекомунікаційних послуг (крім супутникових) із використанням цих потужностей для бізнесу та населення.</p> <p>4. Надання доступу до мережі Інтернет оператором безпроводної інфраструктури.</p> <p>5. Комплектування пакета каналів і розповсюдження такого пакета без створення телевізійних програм.</p>

Продовження табл. Б.1.

1	2
61.3. Діяльність у сфері супутникового електрозв'язку	
61.30. Діяльність у сфері супутникового електрозв'язку	<ol style="list-style-type: none"> 1. Експлуатація, технічне обслуговування або надання доступу до пристроїв, що передають голосові, текстові, звукові або відеодані з використанням інфраструктури супутникового електрозв'язку. 2. Доставка споживачам через супутникові системи «прямо додому» відео-, аудіо- або текстових програм, придбаних у телеканалів, операторів провідних мереж або радіомереж. 3. Надання доступу до мережі Інтернет оператором супутникової інфраструктури. 4. Комплектування пакета каналів і розповсюдження такого пакета без створення телевізійних програм.
61.9. Інша діяльність у сфері електрозв'язку	
61.90. Інша діяльність у сфері електрозв'язку	<ol style="list-style-type: none"> 1. Надання спеціалізованих телекомунікаційних додатків, таких як супутниковий трекінг (визначення місцезнаходження через супутник), комунікаційна телеметрія (техніка вимірювання відстані), та експлуатацію радіолокаційних станцій. 2. Експлуатація супутникових терміналів функціонально пов'язаних з однією або більше наземними телекомунікаційними системами та здатними передавати й одержувати дані від супутникових систем. 3. Надання доступу до мережі Інтернет через мережі, встановлені між клієнтами та Інтернет-провайдерами, що не належать або контролюють ISP, таких як комутований доступ до мережі Інтернет тощо. 4. Надання телефонного зв'язку та доступу до мережі Інтернет в загальнодоступних будівлях. 5. Надання телекомунікаційних послуг за допомогою існуючих телекомунікаційних з'єднань. 6. перепродаж телекомунікаційних послуг (наприклад, купівля та перепродаж ємності мережі без надання додаткових послуг).

Додаток В

Таблиця В.1. Кількісні показники розвитку галузі інформації та телекомунікацій (за цивільно-правовим статусом суб'єктів господарювання) (складено та розраховано за [109, 117, 158, 108, 116, 157, 110, 118, 161, 111, 119, 156])

Показник	Суб'єкти господарювання					Фізичні особи-підприємці				
	Підприємства				Темп зростання 2015 р. до 2012 р.					Темп зростання 2015 р. до 2012 р.
	2012 рік	2013 рік	2014 рік	2015 рік		2012 рік	2013 рік	2014 рік	2015 рік	
Кількість суб'єктів господарювання, од.	13448	14885	13319	13617	101,26	53120	71492	101036	102519	193,00
% від загальної кількості суб'єктів господарювання у галузі	20,2	17,23	11,65	11,73	X	79,8	82,77	88,35	88,27	X
Дохід від реалізації, млн. грн.	79354,9	80410,4	84103,6	100590,4	126,76	10719,5	13867,8	21586	40889,3	381,45
% від загальної величини доходу суб'єктів господарювання у галузі	88,1	85,29	79,58	71,10	X	11,9	14,71	20,42	28,90	X
Кількість найманих працівників, тис. осіб	216,2	214,6	189,6	162,3	75,07	7,8	8,4	12,5	6,2	79,49
% від загальної кількості найманих працівників на суб'єктах господарювання у галузі	96,52	96,23	93,81	96,32	X	3,48	3,77	6,19	3,68	X

Таблиця В.2 Доходи від надання послуг пошти та зв'язку за період 2006-2013 рр. (за їх видами)

Вид зв'язку	Роки									Середня частка доходу**, %
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014*	
Поштовий та кур'єрська діяльність, млн.. грн.	1485	1811	2414	2922	3248	3456	3632	3708	2563	
% від загального обсягу доходів	4,43	4,53	5,24	6,31	6,85	6,87	6,95	7,06	6,51	5,99
Телефонний, млн.. грн.	9363	9741	9464	8820	8196	7976	8339	8319	6021	
% від загального обсягу доходів	27,95	24,37	20,53	19,04	17,28	15,86	15,95	15,85	15,31	18,72
ІР-телефонія, млн.. грн.	0	0	0	150	158	161	136	137	87	
% від загального обсягу доходів	0,00	0,00	0,00	0,32	0,33	0,32	0,26	0,26	0,22	
Передача і прийом телевізійних та радіопрограм, радіозв'язок, млн.. грн.	854	1102	1432	1800	1917	2093	2287	2298	1602	
% від загального обсягу доходів	2,55	2,76	3,11	3,89	4,04	4,16	4,38	4,38	4,07	3,64
Спеціальний і фельдзв'язок, млн.. грн.	64	94	120	112	128	131	143	129	102	
% від загального обсягу доходів	0,19	0,24	0,26	0,24	0,27	0,26	0,27	0,25	0,26	0,25
Нагляд та технічний контроль за використанням радіочастот, млн.. грн.	219	288	330	395	449	463	508	548	258	
% від загального обсягу доходів	0,65	0,72	0,72	0,85	0,95	0,92	0,97	1,04	0,65	0,82
Проводові мовлення, млн.. грн.	81	110	146	193	202	185	232	219	155	
% від загального обсягу доходів	0,24	0,28	0,32	0,42	0,43	0,37	0,44	0,42	0,39	0,36
Комп'ютерний, млн.. грн.	1256	1632	2416	3362	4237	4749	5402	5697	4680	
% від загального обсягу доходів	3,75	4,08	5,24	7,26	8,94	9,44	10,33	10,85	11,90	7,39
Мобільний, млн.. грн.	20056	25061	29630	28511	28835	31028	31554	31406	23727	
% від загального обсягу доходів	59,86	62,71	64,26	61,55	60,81	61,71	60,37	59,83	60,32	61,25
Інші види зв'язку, млн.. грн.	125	127	154	54	47	39	38	31	141	
% від загального обсягу доходів	0,37	0,32	0,33	0,12	0,10	0,08	0,07	0,06	0,36	0,16
РАЗОМ, млн.. грн.	33503	39966	46106	46319	47417	50281	52271	52492		

Примітка:

*

** розраховано з використанням формули середньої геометричної показників часток доходу за кожним видом зв'язку у загальній величині доходу за рік

Таблиця В.3. Динаміка кількості абонентів мобільного зв'язку з 2011 р. до 2013 р. (за регіонами) (за даними [279, с. 27, 221, с. 26])

Регіон	Абоненти мобільного зв'язку				Зміни числа абонентів мобільного зв'язку у 2013 р. порівняно з 2011 р.:			
	2011		2013		Всього		Домашні	
	Всього	Домашні	Всього	Домашні	Тис. од.	%	Тис. од.	%
Україна, в т. ч.:	55576,5	52852,4	62458,8	58832,1	6882,3	12,38	5979,7	11,31
– стільникового зв'язку	55566,9	52850,4	62453,0	58830,9	6886,1	12,39	5980,5	11,32
Тернопільська область, в т. ч.:	863,1	815,3	1030,5	963,0	167,4	19,40	147,7	18,12
– стільникового зв'язку	863,1	815,3	1030,5	963,0	167,4	19,40	147,7	18,12

Таблиця В.4. Структура власного капіталу підприємств інформації та телекомунікації України у 2015 році (складено та розраховано за [39])

Розділ балансу	Величина складової власного капіталу станом на:				Темпи приросту складової власного капіталу протягом 2015 року		
	01.01.2015 р.		31.12.2015 р.		Млн. грн.	%	Пунктів структури
	Млн. грн.	%	Млн. грн.	%			
Власний капітал	8746	100,0	77273	100,0	68526,6	784	0
– зареєстрований капітал	30320	346,7	35128	45,5	4808	16	-3,0
– додатковий капітал	10181	116,4	87747	113,6	77565,4	762	0,0
– резервний капітал	603,8	6,9	658,6	0,9	54,8	9	-0,1
– нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	-30984	-354,3	-44844	-58,0	-13861	45	3,0
– неоплачений та вилучений капітал	1375	15,7	1416	1,8	41,1	3	-0,1

Додаток Д

**Сфера зв'язку та інформатизації у 2013 році в цифрах (за даними
Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та
інформатизації [250])**

<i>№ З/п</i>	<i>Назва показника</i>	<i>Значення показника</i>
1.	Кількість суб'єктів господарювання різних форм власності, що здійснюють діяльність у сфері зв'язку та інформатизації, од.	66 500
2.	Кількість операторів та провайдерів, що внесені до реєстру операторів, провайдерів телекомунікацій, од.	3752
3.	Кількість операторів, що мають ліцензії на певний вид діяльності у сфері телекомунікацій, од.	1714
4.	Кількість суб'єктів господарювання, що надають послуги доступу до Інтернету, од.	2351
5.	Обсяги доходів від надання послуг сфери зв'язку та інформатизації за 2013 рік, млрд.грн.	63,9
6.	Частка обсягів доходів від надання послуг сфери зв'язку та інформатизації за 2013 рік загальноукраїнського обсягу реалізованих послуг, %	21,5
7.	Абсолютний приріст обсягів доходів від реалізації послуг зв'язку у 2013 році порівняно з попереднім, млн. грн.	711,5
8.	Відсоток жителів України віком старше 15 років, що мають доступ до Інтернет, %	51,0
9.	Відсоток домогосподарств, що мають широкосмуговий доступ до Інтернет, %	37,5
10.	Відсоток домогосподарств, що мають доступ до послуг кабельного телебачення, %	20,0
11.	Рівень проникнення (за даними операторів телекомунікацій) рухомого (мобільного) зв'язку — майже повне покриття території країни, відсоток від загальної чисельності населення України, %	137,3

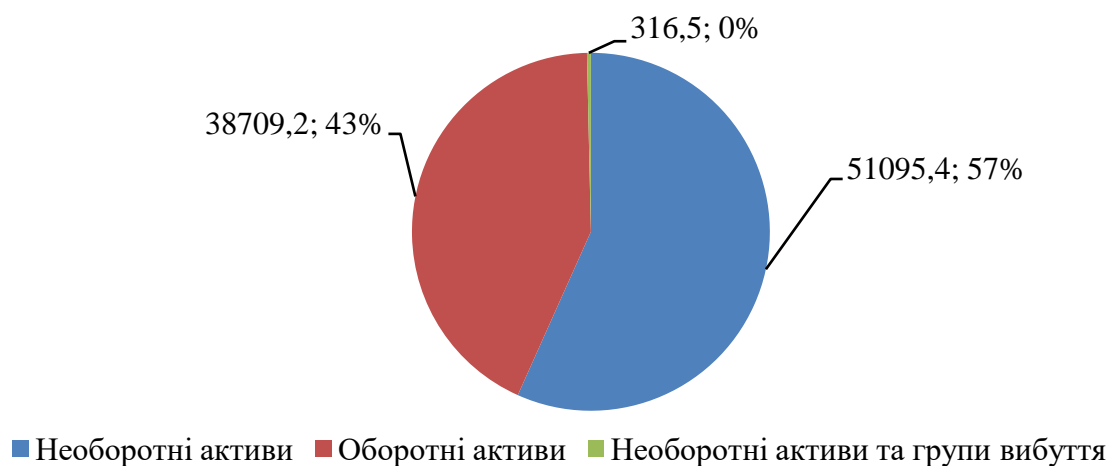
Додаток Е

Міжнародні нормативно-правові документи щодо регулювання сфери телекомунікацій (узагальнено за [15])

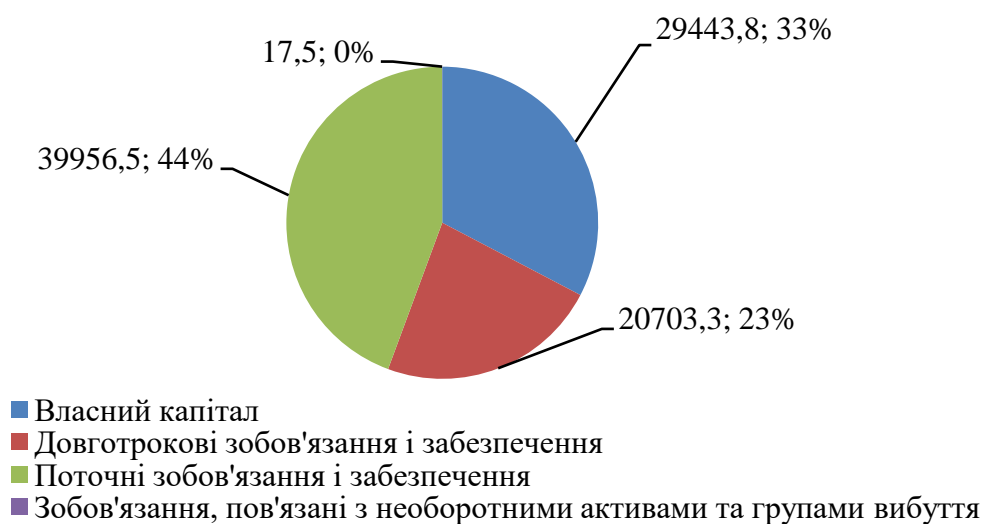
<i>№ з/п</i>	<i>Назва документу</i>	<i>Інформація про внесення змін</i>
1.	Директива 90/388/ЄС Європейського Парламенту і Ради «Про конкуренцію на ринку телекомунікаційних послуг» (1990 р.)	-
2.	Директива 97/13/ЄС Європейського Парламенту і Ради «Про структури видачі загальних дозволів та індивідуальних ліцензій у сфері телекомунікаційних послуг» (1997 р.)	-
3.	Директива 2002/21/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 07 березня 2002 р. «Про загальні правові рамки для електронних комунікаційних мереж та послуг» (Рамкова Директива) (2002 р.)	Директива 2009/140/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 25 листопада 2009 р.
3.1.	Директива Європейського Парламенту і Ради 2002/20/ЄС від 07 березня 2002 р. «Про дозвіл електронних комунікаційних мереж та послуг» (Директива про дозвіл).	Директива 2009/136/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 25 листопада 2009 р.
3.2.	Директива Європейського Парламенту і Ради 2002/19/ЄС від 07 березня 2002 р. «Про доступ до з'єднання електронних комунікаційних мереж та пов'язаного устаткування» (Директива про доступ).	Директива 2009/140/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 25 листопада 2009 р.
3.3.	Директива Європейського Парламенту і Ради 2002/22/ЄС від 07 березня 2002 р. «Про універсальні послуги та права користувачів, що стосуються електронних комунікаційних мереж та послуг» (Директива про універсальне обслуговування).	Директива 2009/136/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 25 листопада 2009 р.
3.4.	Директива Європейського Парламенту і Ради 97/66/ЄС від 15 грудня 1997 р. «Про обробку особистих даних та захист приватної інформації у телекомунікаційному секторі»	-
4.	Директива 2002/58/ЄС «Про обробку персональних даних та захист права на недоторканість приватного життя у секторі електронних комунікацій»	Директива 2009/136/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 25 листопада 2009 р.
5.	Регламент (ЄС) № 2006/2004 «Про співпрацю між національними органами, відповідальними за захист прав споживачів»	Директива 2009/136/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 25 листопада 2009 р.

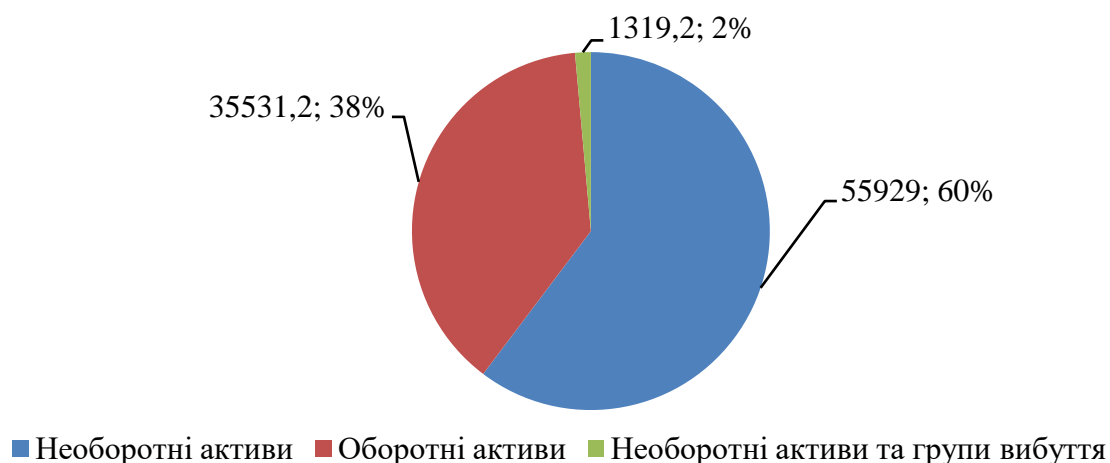
ДОДАТОК Ж

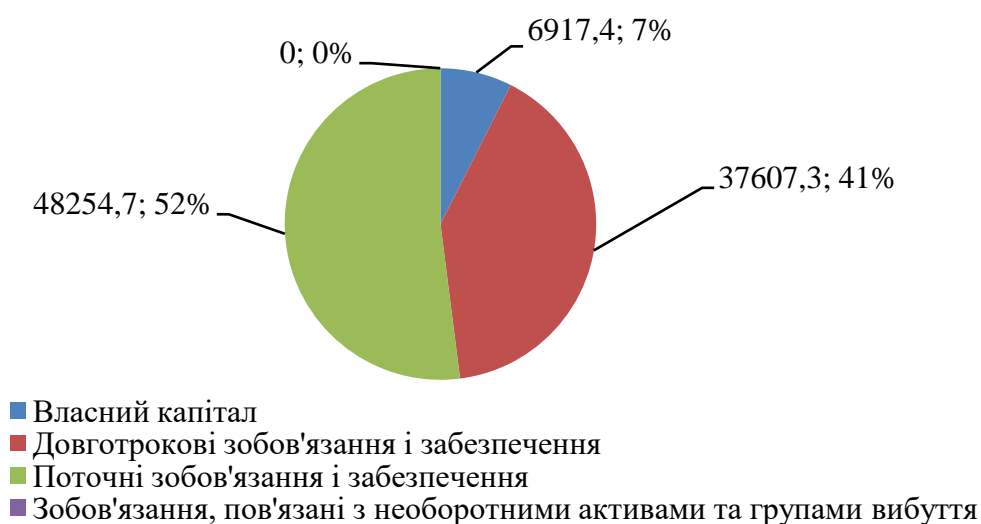
Рис. Ж.1. Структура активу балансу підприємств інформації і телекомунікації України станом на 31 грудня 2013 року [280]

Рис. Ж.2. Структура пасиву балансу підприємств інформації і телекомунікації України станом на 31 грудня 2013 року [280]

Рис. Ж.3. Структура активу балансу підприємств інформації і телекомунікації України станом на 30 вересня 2016 року [201]

Рис. Ж.4 Структура пасиву балансу підприємств інформації і телекомунікації України станом на 30 вересня 2016 року [201]

Додаток 3

Список публікацій, в яких опубліковані наукові результати дисертації

№ п/п	Назва Праці	Видавництво, журнал (назва, номер, рік) чи номер авторського свідоцтва	Кількість друкованих аркушів	Прізвище в співавторстві
1	2	3	4	5
Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації				
1	Класифікація корпоративних прав як об'єкт бухгалтерського обліку	Економічний аналіз : зб. наук. праць. 2014. Т. 16, № 2. С. 218–224.	0,66	-
2.	Телекомунікаційні підприємства України: до питання обліку їх корпоративних прав	Наука молода : зб. наук. праць молод. вчених Терноп. нац. екон. ун-ту. 2015. Вип. 22. С. 163–174.	0,94	-
3.	Операції з корпоративними правами за етапами їх життєвого циклу	Науковий вісник Ужгородського університету. Сер. «Економіка». 2015. Вип. 1 (45). Т. 2. С.106–111.	0,74	-
4.	Облік корпоративних прав за стадіями життєвого циклу: практичний аспект	Вісник Тернопільського національного економічного університету. 2015. Вип. 4. С. 138–148	0,79	-
5.	Алгоритмічні моделі операцій з корпоративними правами як методичний підхід до їх обліку та оподаткування	Облік і фінанси. 2016. № 1 (71). С. 56–65. (Index Copernicus, РИНЦ, та ін.)	0,75	-
6.	Облік корпоративних прав: реалії сьогодення європейського законодавства	Економічні науки. Сер. «Облік і фінанси» : зб. наук. праць. 2016. Вип. 13(49). Ч. 2. С. 197–206.	0,50	-
7.	Operations with investor's corporate rights: the aspect of control	Бізнес Інформ. 2017. № 1. С. 73-78. (вкл. до (Index Copernicus, РИНЦ, та ін.)	0,72	-
8.	The organization and methods of control over equity rights issue	Współpraca Europejska: Międzynarodowy Zbiór prac naukowych (Warszawie). 2017. № 3(22). P. 9–18.	0,69	-
9.	Система внутрішнього контролю у процесі управління корпоративними правами: ієрархічний підхід	// Інвестиції: практика та досвід. 2017. № 6. С. 31–35. (вкл. до (Index Copernicus, РИНЦ, та ін.)	0,67 0,37	Лучко М.Р.
Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації				
10.	Корпорації в процесі еволюції економічної думки	Треті економіко-правові дискусії : матеріали Міжнар. наук.- практ. інтернет - конф. (26 черв. 2014	0,23	-

		р.Львів) Львів: ФО-П Шпак В.Б., 2014. С. 19–23.		
11.	Роль бухгалтерського обліку в управлінні корпоративними правами	Сильна економіка України: пріоритетні напрями розвитку : зб. тез Міжнар. наук.-практ. інтернет - конф. екон. спрямування (2 жовт. 2014 р.Тернопіль) Тернопіль: ФО-П Шпак В.Б., 2014. С. 58–60.	0,13	-
12.	Корпоративні права як об'єкт бухгалтерського обліку	Стан і перспективи розвитку обліково-інформаційної системи в Україні : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (10-11 жовт. 2014 р. Тернопіль) Тернопіль: ТНЕУ, 2014. С. 96–98.	0,14	-
13.	Завдання обліку корпоративних прав у процесі імплементації європейського законодавства	Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна візія та виклики глобалізації : зб. тез доп. Дванадцятої Міжнар. наук.-практ. конф. молод. вчених (26-27 берез. 2015 р. Тернопіль) Тернопіль: Астон, 2015. С. 296–297.	0,16	-
14.	Інформаційні інтереси сторін корпоративних відносин	Проблеми розвитку економіки на національному та міжнародному рівні : зб. тез Міжнар. наук.-практ. інтернет - конф. екон. спрямування (3 черв. 2015 р. Тернопіль) Тернопіль: ФО-П Шпак В.Б.,2015. С. 58–61.	0,18	-
15.	Видіоперацій з корпоративними правами та їх вплив на побудову бухгалтерського обліку та контролю	Молодий вчений. 2016. № 1(28). С. 133–138.	0,65	-
16.	Етапи організації бухгалтерського обліку операцій з корпоративними правами телекомунікаційних підприємств	Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна візія та виклики глобалізації : зб. тез доп. тринадцятої Міжнар. наук.-практ. конф. молод. вчених (24-25 берез. 2016 р. Тернопіль) Тернопіль: Вектор, 2016. С. 218–219.	0,15	-
17.	Документальне забезпечення операцій пов'язаних з корпоративним правами	Стан і перспективи розвитку обліково-інформаційної системи в Україні : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (11 трав. 2016 р. Тернопіль) Тернопіль: ТНЕУ, 2016. С. 189–191	0,16	-

18.	Контроль і державне регулювання в сфері корпоративних прав	Інформаційне суспільство: технологічні, економічні та технічні аспекти становлення : зб. тез доп. за матеріалами Міжнар. наук. інтернет - конф. (1 груд. 2016 р.Тернопіль) Тернопіль: ТНЕУ, 2016. Вип. 16. С. 47–49.	0,18	-
-----	--	---	------	---

Додаток И

Відомості про апробацію результатів дисертації

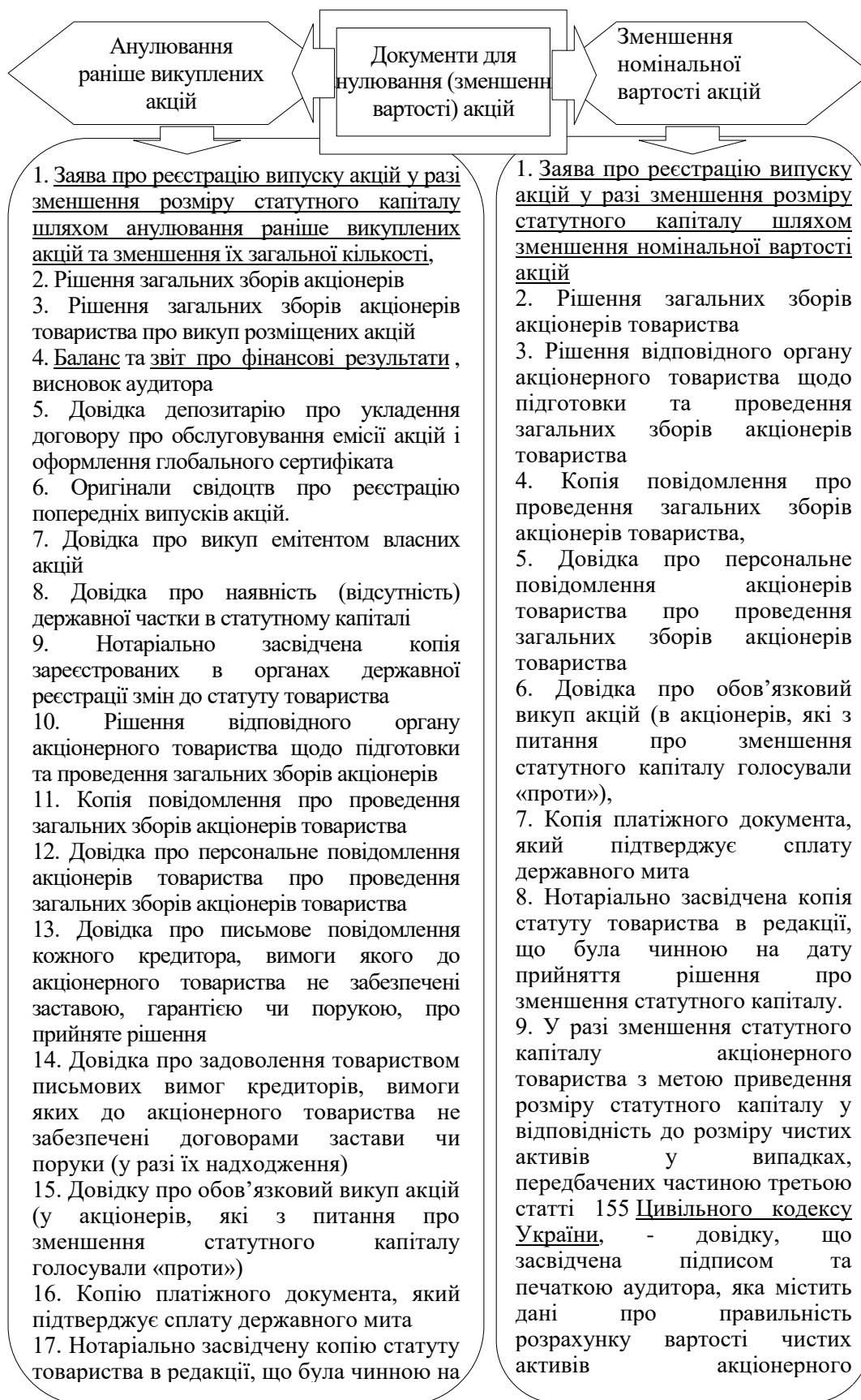
	Назва конференції, конгресу, симпозіуму, семінару, школи	Місце проведення	Дата проведення	Форма участі
1	Треті економіко-правові дискусії :Міжнар. наук.- практ. інтернет - конф. (Корпорації в процесі еволюції економічної думки)	м. Львів	26 черв. 2014 р.	Очна
2	Сильна економіка України: пріоритетні напрями розвитку : Міжнар. наук.-практ. інтернет - конф. екон. спрямування (Роль бухгалтерського обліку в управлінні корпоративними правами)	м. Тернопіль	2 жовт. 2014 р	Заочна
3	Стан і перспективи розвитку обліково-інформаційної системи в Україні : III Міжнар. наук.-практ. конф. (Корпоративні права як об'єкт бухгалтерського обліку)	м. Тернопіль	10-11 жовт. 2014 р	Очна

4.	Економічний і соціальний розвиток України в ХХІ столітті: національна візія та виклики глобалізації : Дванадцята Міжнар. наук.-практ. конф. молод. вчених (Завдання обліку корпоративних прав у процесі імплементації європейського законодавства)	м. Тернопіль	26-27 берез. 2015 р.	Очна
5.	Проблеми розвитку економіки на національному та міжнародному рівні : Міжнар. наук.-практ. інтернет - конф. екон. спрямування Інформаційні інтереси сторін корпоративних відносин	м. Тернопіль	3 черв. 2015 р.	Заочна
6.	Економічний і соціальний розвиток України в ХХІ столітті: національна візія та виклики глобалізації : Тринадцята Міжнар. наук.-практ. конф. молод. вчених (Етапи організації бухгалтерського обліку операцій з корпоративними правами телекомунікаційних підприємств)	м. Тернопіль	24-25 берез. 2016 р	Очна
7.	Стан і перспективи розвитку обліково-інформаційної системи в Україні : IV Міжнар. наук.-практ. конф. (Документальне забезпечення операцій пов'язаних з корпоративним правами)	м. Тернопіль	11 трав. 2016 р	Очна
8.	Інформаційне суспільство: технологічні, економічні та технічні аспекти становлення : Міжнар. наук. інтернет - конф. (Контроль і державне регулювання в сфері корпоративних прав)	м. Тернопіль	1 груд. 2016 р.	Заочна

Додаток К

Рис. К.1. Документи, необхідні для реєстрації емісії акцій (узагальнено автором на основі [251])

Рис. К.2. Документи, необхідні для анулювання реєстрації емісії акцій

(узагальнено автором на основі [251])

Додаток Л

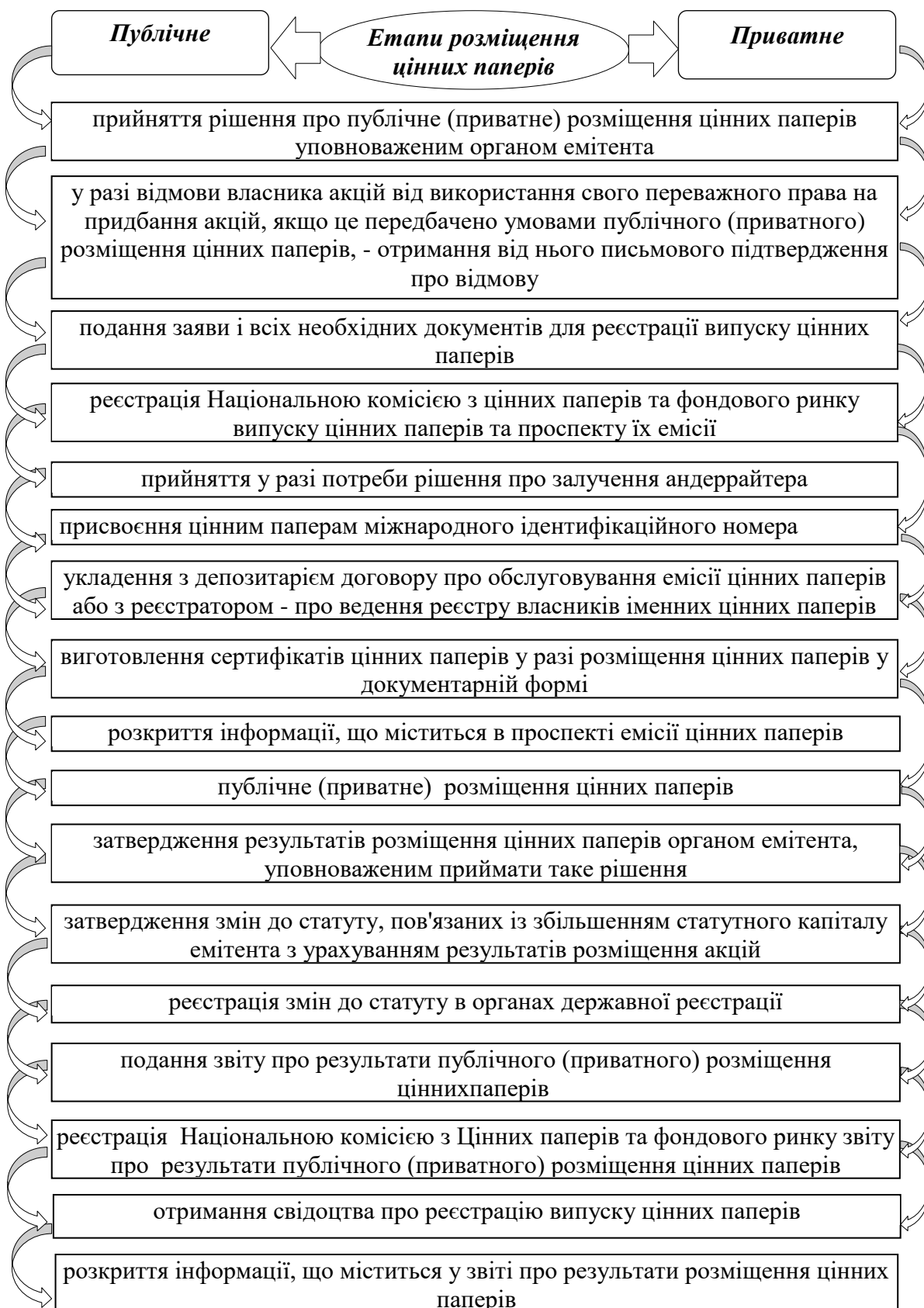

Рис. Л.1. Етапи процесу розміщення цінних паперів

Таблиця Л.1. Процедура анулювання корпоративних прав у вигляді акцій без зміни розміру статутного капіталу (розроблено на основі досліджень О.В. Гарагонич [45])

<i>№ з/п</i>	<i>Назва етапу</i>	<i>Нормативно-правове регулювання</i>	<i>Характеристика</i>
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
1	Зібрання загальних зборів АТ та прийняття ряду рішень	Закон України «Про акціонерні товариства», Закон України «Про господарські товариства»	На зборах приймаються рішення про: анулювання викуплених АТ акцій без зміни розміру статутного капіталу; затвердження результатів діяльності товариства за рік, у якому отримано прибуток, який є джерелом підвищення номінальної вартості решти акцій; визначення частини прибутку та/або додаткового капіталу, що використовується для підвищення номінальної вартості решти акцій; випуск акцій нової номінальної вартості; внесення змін до статуту товариства АТ в частині зміни номінальної вартості та кількості розміщених акцій.
2	Персональне письмове повідомлення всіх акціонерів, опублікування в виданні НКЦПФР відповідного повідомлення про прийняте рішення та випуск акцій нової номінальної вартості	Закон України «Про акціонерні товариства»	Персональні письмові повідомлення про прийняті загальними зборами акціонерів рішення надсилаються акціонерам не пізніше десяти робочих днів після прийняття таких рішень.
3	Державна реєстрація змін до статуту АТ	п. 5 ч. 2 ст. 13 Закон України «Про акціонерні товариства» [83]	Оскільки чинними законодавством передбачена обов'язкова наявність у статуті відомостей про розмір статутного капіталу, про номінальну вартість і загальну кількість акцій, кількість кожного типу розміщених товариством акцій, у тому числі кількість кожного класу привілейованих акцій. Через це анулювання раніше викуплених акцій в обов'язковому порядку тягне за собою внесення змін до статуту АТ, пов'язаних із зміною загальної кількості акцій та їх номінальної вартості.

Продовження табл. Л.1.

1	2	3	4
4	Подання до НКЦПФР документів для реєстрації випуску акцій нової номінальної вартості.	Рішення НКЦПФР Про затвердження Порядку реєстрації випуску акцій при зміні розміру статутного капіталу акціонерного товариства та Змін до Порядку скасування реєстрації випусків акцій та анулювання свідоцтв про реєстрацію випусків акцій [251].	Зазначені документи повинні бути подані до НКЦПФР не пізніше 15 календарних днів з дня державної реєстрації змін до статуту, пов'язаних зі зміною номінальної вартості та кількості розміщених акцій.
5	Реєстрація випуску акцій нової номінальної вартості та видача товариству свідоцтва про реєстрацію випуску акцій	Рішення НКЦПФР Про затвердження Порядку реєстрації випуску акцій при зміні розміру статутного капіталу акціонерного товариства та Змін до Порядку скасування реєстрації випусків акцій та анулювання свідоцтв про реєстрацію випусків акцій [251].	Реєстрація випуску акцій нової номінальної вартості здійснюється НКЦПФР, її центральним апаратом або територіальними органами відповідно до делегованих повноважень, протягом 25 робочих днів після отримання заяви про реєстрацію випуску акцій та необхідних документів. Реєстрація випуску акцій нової номінальної вартості є підставою для внесення відповідної інформації до Державного реєстру випусків цінних паперів.
6	Присвоєння акціям міжнародного ідентифікаційного номера (кодифікація акцій)	п. 4 ч. 8 ст. 9 Закон України «Про депозитарну систему України» [89]; Правила Центрального депозитарію цінних паперів, затверджені рішенням наглядової ради ПАТ «Національний депозитарій України» [215], Інструкція про порядок ведення бази даних реєстру кодів цінних паперів та інших фінансових інструментів.	Міжнародний ідентифікаційний номер акцій (код цінних паперів або ISIN) – номер (код), який дозволяє однозначно ідентифікувати цінний папір або інший фінансовий інструмент та присвоєння якого передбачено законами України. Здійснення нумерації (кодифікації) акцій відповідно до міжнародних норм, ведення реєстру кодів цінних паперів (міжнародних ідентифікаційних номерів цінних паперів) належить до виключної компетенції Центрального депозитарію. Кодифікація відбувається у технологічно обґрунтовані строки, але не довше ніж протягом двох робочих днів з дня отримання Центральним депозитарієм необхідної інформації та оплати послуг Центрального депозитарію за кодифікацію. На підтвердження здійснення кодифікації заявникові надається виписка з Реєстру кодів.

Продовження табл. Л.1.

1	2	3	4
7	Переоформлення і депонування глобального сертифіката випуску акцій у Центральному депозитарії цінних паперів	Положення про глобальний сертифікат та тимчасовий глобальний сертифікат, затверджене рішенням НКЦПФР [207].	При анулюванні викупленої частини випуску цінних паперів та переоформленні глобального сертифіката на нову кількість цінних паперів випуску Центральному депозитарій відповідно до Правил та інших внутрішніх документів Центрального депозитарію вилучає раніше депонований глобальний сертифікат цього випуску цінних паперів із сховища, здійснює його погашення та передає до архіву Центрального депозитарію.
8	Здійснення операцій у депозитарній системі щодо зміни номінальної вартості акцій	Регламент провадження депозитарної діяльності Центрального депозитарію цінних паперів, затверджений рішенням правління ПАТ «Національний депозитарій України» [234].	Надання передбаченого законодавством переліку документів до депозитарної системи.

Додаток М

Таблиця М.1. Документальне забезпечення операцій, пов'язаних з корпоративним правами та їх інформаційна цінність

№ з/п	Назва документа	Характеристика, що міститься у нормах чинного законодавства
1	2	3
1. Організаційні		
1.1	Статут	<p>1. У статуті товариства вказуються найменування юридичної особи, органи управління товариством, їх компетенція, порядок прийняття ними рішень, порядок вступу до товариства та виходу з нього, якщо додаткові вимоги щодо змісту статуту не встановлені Цивільним кодексом або іншим законом (п. 1 ст. 88 Цивільного кодексу України [303])</p> <p>2. Статут акціонерного товариства повинен містити відомості про: повне та скорочене найменування товариства українською мовою; тип товариства; розмір статутного капіталу; розмір резервного капіталу у разі його формування; номінальну вартість і загальну кількість акцій, кількість кожного типу розміщених товариством акцій, у тому числі кількість кожного класу привілейованих акцій у разі розміщення привілейованих акцій, а також наслідки невиконання зобов'язань з викупу акцій; розмір дивідендів за привілейованими акціями кожного класу в разі їх розміщення товариством; умови та порядок конвертації привілейованих акцій певного класу у прості акції товариства чи у привілейовані акції іншого класу у разі розміщення привілейованих акцій; права акціонерів - власників привілейованих акцій кожного класу у разі розміщення привілейованих акцій; наявність переважного права акціонерів приватного товариства на придбання акцій цього товариства, які пропонуються їх власником до продажу третій особі, та порядок його реалізації або відсутність такого права; порядок повідомлення акціонерів про виплату дивідендів; порядок скликання та проведення загальних зборів; компетенцію загальних зборів; спосіб повідомлення акціонерів про проведення загальних зборів та про зміни у порядку денному загальних зборів; склад органів товариства та їх компетенцію, порядок утворення, обрання і відкликання їх членів та прийняття ними рішень, а також порядок зміни складу органів товариства та їх компетенції; порядок внесення змін до статуту; порядок припинення товариства (п. 2 ст. 7 Закону України «Про акціонерні товариства» [83]).</p>
1.2	Реєстр акціонерів	Є одним з основних корпоративних документів товариства. Власники акцій отримують статус акціонерів і всі пов'язані з цим статусом права тільки після того, як відповідні відомості про них буде внесено до реєстру акціонерів.

1	2	3
1.3	Протокол зборів власників корпоративних прав	<p>1. Документ, у якому фіксується хід загальних зборів або розгляд окремого питання, які за рішенням ініціаторів загальних зборів чи самих зборів можуть фіксуватися технічними засобами, а відповідні записи яких додаються до протоколу загальних зборів [83, п. 5 ст. 40]</p> <p>2. Протокол загальних зборів акціонерного товариства складається протягом 10 днів з моменту закриття загальних зборів та підписується головуючим і секретарем загальних зборів [83, п. 1 ст. 46].</p> <p>3. До протоколу загальних зборів акціонерного товариства заносяться відомості про: дату, час і місце проведення загальних зборів; дату складення переліку акціонерів, які мають право на участь у загальних зборах; загальну кількість осіб, включених до переліку акціонерів, які мають право на участь у загальних зборах; загальну кількість голосів акціонерів - власників голосуючих акцій товариства, які зареєструвалися для участі у загальних зборах (якщо певні акції є голосуючими не з усіх питань порядку денного - зазначається кількість голосуючих акцій з кожного питання); кворум загальних зборів (якщо певні акції є голосуючими не з усіх питань порядку денного - зазначається кворум загальних зборів з кожного питання); головуючого та секретаря загальних зборів; склад лічильної комісії; порядок денний загальних зборів; основні тези виступів; порядок голосування на загальних зборах (відкрите, бюлетенями тощо); підсумки голосування із зазначенням результатів голосування з кожного питання порядку денного загальних зборів та рішення, прийняті загальними зборами [83, п. 2 ст. 46].</p> <p>4. Протокол загальних зборів, підписаний головою та секретарем загальних зборів, підшивається, скріплюється підписом голови виконавчого органу товариства (у разі колегіального виконавчого органу) або одноособового виконавчого органу [83, п. 2 ст. 46].</p>
2. Спеціалізовані		
2.1	Акція	<p>1. Іменний цінний папір, який посвідчує майнові права його власника (акціонера), що стосуються акціонерного товариства, включаючи право на отримання частини прибутку акціонерного товариства у вигляді дивідендів та право на отримання частини майна акціонерного товариства у разі його ліквідації, право на управління акціонерним товариством, а також немайнові права, передбачені Цивільним кодексом України та законом, що регулює питання створення, діяльності та припинення акціонерних товариств [87, п. 2 ст. 6].</p> <p>2. Акція є неподільною. Порядок реалізації прав співвласників акції (акцій) визначається Цивільним кодексом України та законом, що регулює питання створення, діяльності та припинення акціонерних товариств [87, п. 2 ст. 6].</p> <p>3. Акція має номінальну вартість, установлену в національній валюті. Мінімальна номінальна вартість акції не може бути меншою, ніж одна копійка [87, п. 4 ст. 6].</p> <p>4. Акціонерне товариство розміщує акції двох типів - прості та привілейовані [87, п. 6 ст. 6].</p>

1	2	3
2.2	Облігація	1. цінний папір, що посвідчує внесення його першим власником грошей, визначає відносини позики між власником облігації та емітентом, підтверджує зобов'язання емітента повернути власникові облігації її номінальну вартість у передбачений проспектом емісії (для державних облігацій України - умовами їх розміщення) строк та виплатити доход за облігацією, якщо інше не передбачено проспектом емісії (для державних облігацій України - умовами їх розміщення) [87, п. 1 ст. 7].
2.3	Приватизаційні цінні папери	1. Цінні папери, які посвідчують право власника на безоплатне одержання у процесі приватизації частки майна державних підприємств, державного житлового фонду, земельного фонду [87, абз. 4 п. 5 ст. 3].
2.4	Договір купівлі-продажу цінних паперів	1. Договір купівлі-продажу цінних паперів, що укладається на фондовій біржі, вважається укладеним з моменту фіксації такою фондовою біржею факту укладення договору відповідно до її правил. Зазначений договір не може бути розірваний, крім випадків, передбачених законом. [87, п. 1 ст. 5-1]. 2. Максимальні строки виконання договорів купівлі-продажу цінних паперів встановлюються Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку. [87, п. 2 ст. 5-1].
3. Розпорядчі		
3.1	Довіреність	1. Довіреність на право участі та голосування на загальних зборах може посвідчуватися реєстратором, депозитарієм, зберігачем, нотаріусом та іншими посадовими особами, які вчиняють нотаріальні дії, чи в іншому передбаченому законодавством порядку. Довіреність на право участі та голосування на загальних зборах акціонерного товариства може містити завдання щодо голосування, тобто перелік питань порядку денного загальних зборів із зазначенням того, як і за яке (проти якого) рішення потрібно проголосувати. Під час голосування на загальних зборах представник повинен голосувати саме так, як передбачено завданням щодо голосування. Якщо довіреність не містить завдання щодо голосування, представник вирішує всі питання щодо голосування на загальних зборах акціонерів на свій розсуд. 3. Акціонер має право видати довіреність на право участі та голосування на загальних зборах декільком своїм представникам. [87, п. 3 ст. 39].
3.2	Передавальне розпорядження	1. Письмове розпорядження власника, номінального утримувача, який дає розпорядження реєстроутримувачу внести зміни до реєстру власників іменних цінних паперів у зв'язку з передачею іменних цінних паперів іншій особі.

Додаток Н

Таблиця Н.1. Пропозиції щодо доповнення Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань [208] в частині інвентаризації корпоративних прав та зобов'язань емітента, пов'язаних з ними

<i>Чинна редакція</i>	<i>Пропозиції щодо доповнення</i>
<i>1</i>	<i>2</i>
1. Це Положення визначає порядок проведення інвентаризації активів і зобов'язань та оформлення її результатів.	1. Це Положення визначає порядок проведення інвентаризації активів, капіталу і зобов'язань та оформлення її результатів
5. <...> Під час інвентаризації активів і зобов'язань перевіряються і документально підтверджуються їх наявність, стан, відповідність критеріям визнання і оцінка. При цьому забезпечуються: виявлення фактичної наявності активів та перевірка повноти відображення зобов'язань, коштів цільового фінансування, витрат майбутніх періодів; <...> виявлення активів і зобов'язань, які не відповідають критеріям визнання.	5. <...> Під час інвентаризації активів, капіталу і зобов'язань перевіряються і документально підтверджуються їх наявність, стан, відповідність критеріям визнання і оцінка. При цьому забезпечуються: виявлення фактичної наявності активів та перевірка повноти відображення власного капіталу , зобов'язань, коштів цільового фінансування, витрат майбутніх періодів; <...> виявлення активів, власного капіталу і зобов'язань, які не відповідають критеріям визнання.
III. Порядок інвентаризації активів та зобов'язань	III. Порядок інвентаризації активів, капіталу та зобов'язань.
—	9. Інвентаризація власного капіталу
—	9.1. Інвентаризація складових власного капіталу проводиться шляхом документальної перевірки операцій з: — формування та зміни статутного капіталу; — погашення внесків до статутного капіталу; — формування та зміни капіталу у дооцінках; — зміни додаткового капіталу, зокрема, в частині емісійного доходу; — формування та зміни резервного капіталу; — формування та використання нерозподіленого прибутку; — виникнення та погашення неоплаченого та вилученого капіталу за їх строками.
—	9.2. При інвентаризації емітованих корпоративних прав, посвідчених цінними паперами в документарній формі встановлюються: — наявність цінних паперів; — правильність їх оформлення, відповідність вартості відображених у балансі підприємства цінних паперів їх номінальній вартості;

Продовження табл. Н.1.

1	2
	– повнота і своєчасність відображення в бухгалтерському обліку руху таких цінних паперів. Інвентаризація цінних паперів проводиться за окремими емітентами із зазначенням в акті інвентаризації назви, серії, номера, номінальної і балансової вартості, строків їх погашення.
–	9.3. При інвентаризації емітованих корпоративних прав, посвідчених цінними паперами в бездокументарній формі, переданими підприємством на зберігання депозитарним установам, полягає у звірці залишків, відображених на відповідних рахунках бухгалтерського обліку підприємства, з даними виписок з рахунків в цінних паперах підприємства, виданих депозитарними установами.

Додаток П

Проект

Наказ про облікову політику телекомунікаційного підприємства за національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку (в частині бухгалтерського обліку операцій з корпоративними правами)

I. Загальні положення

1.1. Облікова політика телекомунікаційного підприємства застосовується підприємствами, організаціями та іншими юридичними особами, що здійснюють господарську діяльність, класифіковану за Державним класифікатором видів економічної діяльності ДК 009:2010 у секції J «Інформація та телекомунікації» за розділом 61 »Телекомунікації (електрозв'язок)»(далі – підприємства) незалежно від організаційно-правових форм господарювання і форм власності (крім банків, бюджетних установ та підприємств, які відповідно до законодавства застосовують міжнародні стандарти фінансової звітності).

1.2. Облікова політика телекомунікаційного підприємства складена на основі національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку та інших нормативно-правових актів з бухгалтерського обліку визначає за погодженням з власником (власниками) або уповноваженим ним органом (посадовою особою) відповідно до установчих документів облікову політику підприємства, а також зміни до неї.

1.3. У даному наказі наводяться принципи, методи і процедури, які використовуються телекомунікаційним підприємством для ведення бухгалтерського обліку, складання і подання фінансової звітності та щодо яких нормативно-правовими актами з бухгалтерського обліку передбачено більш ніж один їх варіант, а також попередні оцінки, які використовуються підприємством з метою розподілу витрат між відповідними звітними періодами.

1.4. Обрана телекомунікаційним підприємством облікова політика застосовується всіма філіями, представництвами, відділеннями та іншими відокремленими підрозділами незалежно від їх місцезнаходження.

II. Формування облікової політики

2.1. Наказ про облікову політику телекомунікаційного підприємства визначає, зокрема:

<...>

застосування класу 8 та/або 9 Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 30 листопада 1999 року № 291, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 21 грудня 1999 року за № 892/4185;

базу розподілу витрат за операціями з інструментами власного капіталу; кількісні критерії та якісні ознаки суттєвості інформації про господарські операції, події та статті фінансової звітності;

підходи до класифікації пов'язаних сторін;

дату включення простих акцій, випуск яких зареєстровано, до розрахунку середньорічної кількості простих акцій в обігу;

<...>

2.2. Облік операцій з корпоративними правами власної емісії

2.2.1. Витрати телекомунікаційного підприємства відображаються з використанням рахунків класу 9 «Витрати діяльності».

2.2.2. База розподілу витрат за операціями з інструментами власного капіталу обирається підприємством та застосовується ним послідовно.

Базою розподілу обрано кількість акцій.

До витрат на придбання або випуск інструментів власного капіталу включаються лише витрати на оплату послуг сторонніх організацій з операцій,

результатом яких є збільшення або зменшення розміру власного капіталу підприємства.

Витрати, пов'язані з кількома операціями з інструментами власного капіталу, розподіляються між цими операціями із застосуванням обґрунтованої бази розподілу (вартісного вираження господарської операції).

2.2.3. Суттєвою є інформація, відсутність якої може вплинути на рішення користувачів фінансової звітності.

2.2.3.1. Кількісні критерії суттєвості інформації про господарські операції та події встановлюються відповідно до наступної бази:

– кількісні критерії суттєвості інформації про господарські операції та події, пов'язані із змінами у складі (рухом) активів, зобов'язань, власного капіталу, визначаються виходячи із вартості відповідно всіх активів або всіх зобов'язань, або власного капіталу у розмірі 3 % обраної бази.

– базою визначення кількісних критеріїв суттєвості інформації про господарські операції та події щодо доходів і витрат обрано суму чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) та відповідних витрат – собівартості реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) у розмірі 0,2 %.

2.2.3.2. Для кожного із звітів фінансової звітності обрано окрему базу визначення кількісних критеріїв і якісних ознак суттєвості статей фінансової звітності і діапазон кількісних критеріїв, зокрема:

– для статей балансу – базою обрано сума підсумку балансу із визначенням кількісного критерію суттєвості у розмірі 5 % бази;

– для статей звіту про фінансові результати – базою обрано суму чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) із визначенням кількісного критерію суттєвості у розмірі 5 % бази;

– для статей звіту про рух грошових коштів – базою обрано суму чистого рух грошових коштів від операційної діяльності із визначенням кількісного критерію суттєвості у розмірі 5 % бази;

- для статей звіту про зміни у власному капіталі – базою обрано розмір власного капіталу підприємства із визначенням кількісного критерію суттєвості у розмірі 5 % бази.

2.2.4. Пов'язані особи визначаються відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 23 «Розкриття інформації щодо пов'язаних сторін», затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 18 червня 2001 року № 303.

Пов'язаними сторонами вважаються:

- підприємства, які перебувають під контролем або суттєвим впливом інших осіб;
- підприємства і фізичні особи, які прямо або опосередковано здійснюють контроль над підприємством або суттєво впливають на його діяльність, а також близькі члени родини такої фізичної особи.

Враховуючи сутність відносин, а не лише юридичну форму (превалювання сутності над формою), підприємство самостійно визначає перелік пов'язаних сторін.

Відносини між пов'язаними сторонами – це, зокрема, відносини:

- материнського (холдингового) і його дочірніх підприємств;
- спільного підприємства і контрольних учасників спільної діяльності; підприємства-інвестора і його асоційованих підприємств;
- підприємства і фізичних осіб, які здійснюють контроль або мають суттєвий вплив на це підприємство, а також відносини цього підприємства з близькими членами родини кожної такої фізичної особи;
- підприємства і його керівника та інших осіб, які належать до провідного управлінського персоналу підприємства, а також близьких членів родини таких осіб.

2.2.5. Для формування інформації про чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 24 «Прибуток на акцію», затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 16 липня 2001 року № 344, визначається дата включення простих акцій, випуск яких зареєстровано, до розрахунку середньорічної кількості простих акцій в обігу.

Датою включення простих акцій, випуск яких зареєстровано, до розрахунку середньорічної кількості простих акцій в обігу вважається:

– оплата випуску яких здійснюватиметься грошовими коштами, – дата виникнення дебіторської заборгованості;

– оплата яких здійснюватиметься іншими, ніж грошові кошти, активами, – дата визнання активу товариством;

– оплата яких здійснюватиметься наданням послуг товариству, – дата надання послуг;

– які призначені для виплати дивідендів акціями, – дата виконання зобов'язань щодо виплати дивідендів акціонерам;

– які призначені для конвертації фінансового зобов'язання або для сплати відсотків за цим фінансовим зобов'язанням, – дата припинення нарахування відсотків або (у разі відсутності відсотків) дата погашення фінансового зобов'язання;

– які призначені для погашення зобов'язання товариства, – дата погашення зобов'язання;

– які призначені для часткової оплати придбання іншого підприємства, – дата придбання;

– випуск яких залежить від виконання певних умов (акції з відкладеним розміщенням), – дата виконання необхідних умов.

<...>

2.6. Документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку щодо корпоративних прав здійснюється на основі документів, визначених у таблиці 1.

Таблиця 1. Документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку щодо корпоративних прав

Господарські операції	Документальне забезпечення			
	Організаційні	Розпорядчі	Спеціалізовані	Первинні
1	2	3	4	5
<i>Емісія корпоративних прав</i>				
Емісія корпоративних прав	Статут, протоколи зборів засновників		Акція (у документарній або бездокументарній формі)	

Продовження табл. 1

1	2	3	4	5
Отримання активів в обмін на корпоративні права				Накладна, акт приймання-передачі, виписка банку
<i>Розподіл прибутку за розміщеними корпоративними правами</i>				
Нарахування та виплата дивідендів	Статут, протоколи зборів засновників	Наказ керівника		Виписка банку Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)
<i>Викуп та перепродаж емітованих корпоративних прав</i>				
Викуп корпоративних прав власної емісії	Протоколи зборів засновників	Наказ керівника	Акція (у документарній або бездокументарній формі)	Виписка банку
Виплата частки інвестора у капіталі	Статут, протоколи зборів засновників	Наказ керівника		Накладна, акт приймання-передачі, виписка банку
Перепродаж корпоративних прав власної емісії	Протоколи зборів засновників	Наказ керівника	Акція (у документарній або бездокументарній формі)	Накладна, акт приймання-передачі, виписка банку
<i>Зміни у обсягах корпоративних прав</i>				
Модифікація корпоративних прав	Статут, протоколи зборів засновників		Акція (у документарній або бездокументарній формі)	
Повторне розміщення корпоративних прав	Протоколи зборів засновників		Акція (у документарній або бездокументарній формі)	Накладна, акт приймання-передачі, виписка банку
Анулювання корпоративних прав	Статут, протоколи зборів засновників		Акція (у документарній або бездокументарній формі)	

2.7. Інвентаризація корпоративних прав та зобов'язань, пов'язаних з ними проводиться за такими напрямками:

- 1) формування та зміни статутного капіталу;
- 2) погашення внесків до статутного капіталу;
- 3) формування та зміни додаткового капіталу, зокрема, в частині емісійного доходу та додаткових внесків учасників;
- 4) формування та зміни резервного капіталу;

5) формування та використання нерозподіленого прибутку;

б) виникнення та погашення неоплаченого та вилученого капіталу за їх строками.

2.8. Під час вказаної у п. 2.7 інвентаризації перевіряються і документально підтверджуються наявність, стан, відповідність критеріям визнання і оцінка відповідних об'єктів обліку. При цьому забезпечується:

- виявлення фактичної наявності активів та перевірка повноти відображення власного капіталу, зобов'язань, коштів цільового фінансування, витрат майбутніх періодів;

- виявлення активів, власного капіталу і зобов'язань, які не відповідають критеріям визнання.

2.9. Інвентаризація складових власного капіталу проводиться шляхом документальної перевірки операцій з:

– формування та зміни статутного капіталу;

– погашення внесків до статутного капіталу;

– формування та зміни капіталу у дооцінках;

– зміни додаткового капіталу, зокрема, в частині емісійного доходу;

– формування та зміни резервного капіталу;

– формування та використання нерозподіленого прибутку;

– виникнення та погашення неоплаченого та вилученого капіталу за їх строками.

2.10. При інвентаризації емітованих корпоративних прав, посвідчених цінними паперами в документарній формі встановлюються:

– наявність цінних паперів;

– правильність їх оформлення, відповідність вартості відображених у балансі підприємства цінних паперів їх номінальній вартості;

– повнота і своєчасність відображення в бухгалтерському обліку руху таких цінних паперів.

Інвентаризація цінних паперів проводиться за окремими емітентами із зазначенням в акті інвентаризації назви, серії, номера, номінальної і балансової вартості, строків їх погашення.

2.11. При інвентаризації емітованих корпоративних прав, посвідчених цінними паперами в бездокументарній формі, переданими підприємством на зберігання депозитарним установам, полягає у звірці залишків, відображених на відповідних рахунках бухгалтерського обліку підприємства, з даними виписок з рахунків в цінних паперах підприємства, виданих депозитарними установами.

2.12. Оцінка корпоративних прав телекомунікаційного підприємства та пов'язаних з ними зобов'язань включає:

1) оцінку емітованих корпоративних прав, яка здійснюється виходячи з номінальної вартості емітованих корпоративних цінних паперів;

2) оцінка майнових внесків, отриманих у погашення розміщених корпоративних прав, яка здійснюється виходячи з вимог обраної концептуальної основи та відповідних положень щодо конкретних об'єктів;

3) оцінка зобов'язань підприємства за нарахованими дивідендами за корпоративними правами, що здійснюється виходячи з очікуваної вартості їх погашення, збільшеної на величину додаткових витрат, пов'язаних з погашенням;

4) оцінка вилучених корпоративних прав, яка здійснюється виходячи з номінальної вартості викуплених корпоративних цінних паперів;

5) оцінка модифікованих корпоративних прав, яка здійснюється виходячи з номінальної вартості емітованих корпоративних цінних паперів та величини її зміни відповідно до рішення зборів учасників (акціонерів) та за результатами державної реєстрації таких змін;

б) оцінка анульованих корпоративних прав, яка здійснюється виходячи з номінальної вартості анульованих корпоративних цінних паперів.

2.13. Для забезпечення аналітичності облікової інформації та належного обліково-інформаційного забезпечення формування інформації для цілей управління та оподаткування на підприємстві діє система субрахунків та рахунків аналітичного обліку до рахунку 67 «Розрахунки з учасниками» (табл. 2).

Таблиця 2. Рахунки синтетичного та аналітичного обліку до рахунку 67 «Розрахунки з учасниками»

Субрахунок I порядку		Субрахунок II порядку		Субрахунок III порядку		Аналітичні розрізи
Шифр	Назва	Шифр	Назва	Шифр	Назва	
671	Розрахунки за	671.1	Дивіденди за	671.1.1	Юридичні	За суб'єктами

	нарахованими дивідендами		простими акціями		особи-резиденти	господарювання
				671.1.2	Юридичні особи-нерезиденти	За суб'єктами господарювання
				671.1.3	Фізичні особи-резиденти	За фізичними особами
				671.1.4	Фізичні особи-нерезиденти	За фізичними особами
		671.2	Дивіденди за привілейованими акціями	671.2.1	Юридичні особи-резиденти	За суб'єктами господарювання
				671.2.2	Юридичні особи-нерезиденти	За суб'єктами господарювання
				671.2.3	Фізичні особи-резиденти	За фізичними особами
				671.2.4	Фізичні особи-нерезиденти	За фізичними особами
		671.3	Дивіденди за частками	671.3.1	Юридичні особи-резиденти	За суб'єктами господарювання
				671.3.2	Юридичні особи-нерезиденти	За суб'єктами господарювання
				671.3.3	Фізичні особи-резиденти	За фізичними особами
				671.3.4	Фізичні особи-нерезиденти	За фізичними особами
672	Розрахунки за іншими виплатами	672.1	Розрахунки з учасником при вибутті (в межах його внеску до статутного капіталу)	672.1.1	Юридичні особи-резиденти	За суб'єктами господарювання
				672.1.2	Юридичні особи-нерезиденти	За суб'єктами господарювання
				672.1.3	Фізичні особи-резиденти	За фізичними особами
				672.1.4	Фізичні особи-нерезиденти	За фізичними особами
		672.2	Розрахунки з учасником при вибутті (понад його внесок до статутного капіталу)	672.2.1	Юридичні особи-резиденти	За суб'єктами господарювання
				672.2.2	Юридичні особи-нерезиденти	За суб'єктами господарювання
				672.2.3	Фізичні особи-резиденти	За фізичними особами
				672.2.4	Фізичні особи-нерезиденти	За фізичними особами
		672.3	Розрахунки за штрафними санкціями учасникам	672.3.1	Пеня	За кредиторами
				672.3.2	Відшкодування впливу інфляції	За кредиторами
				672.3.3	3 % річні	За кредиторами

2.14. За результатами операцій з корпоративними цінними паперами , а також у відповідності до графіку складання та подання розроблено та затверджено форми внутрішньої звітності за операціями з корпоративними правами (табл. 3).

Таблиця 3. Внутрішня звітність телекомунікаційного підприємства за операціями з емітованими корпоративними правами

<i>Звітне забезпечення задоволення інформаційного інтересу</i>	<i>Показник операції з корпоративними правами</i>	<i>Інформаційний інтерес емітента</i>
ВЗКП-1 «Звіт про стан погашення внесків учасників (акціонерів) до статутного капіталу»(Додаток __)	Величина вкладеного у корпоративні права капіталу за його видами	Величина активів, отриманих в обмін на корпоративні права
	Різниця між номіналом корпоративних прав та величиною вкладеного капіталу	Величина емісійного доходу від розміщення корпоративних прав
	Величина вкладеного у корпоративні права капіталу за його видами	Величина сформованих внесків до статутного капіталу за кожним учасником
ВЗКП-2 «Звіт про стан розрахунків з учасниками (акціонерами) за нарахованими дивідендами за емітованими корпоративними правами» (Додаток __)	Величина змін у власному капіталі	База нарахування дивідендів
	Величина нарахованих на користь інвестора доходів	Величина кредиторської заборгованості перед учасником
	Обсяги погашення емітентом зобов'язань перед інвестором	Величина погашеної кредиторської заборгованості перед учасником
ВЗКП-3«Звіт про розрахунки при виході учасника (акціонера)» (Додаток __)	Номінальна вартість корпоративних прав	База визначення величини частки при виході учасника
	Величина змін у власному капіталі	
ВЗКП-4 «Звіт про операції викупу та повторного розміщення (без модифікації) корпоративних прав власної емісії»(Додаток __)	Вартість продажу корпоративних прав	Величина вилученого капіталу при викупі корпоративних прав власної емісії
	Різниця між номіналом корпоративних прав та вартістю їх продажу	Величина зміни емісійного доходу при викупі корпоративних прав

III. Зміна облікової політики

3.1. На основі принципу послідовності облікова політика підприємства передбачає постійне (із року в рік) застосування прийнятої стабільної облікової політики.

3.2. Облікова політика телекомунікаційного підприємства може змінюватися у випадках, якщо:

- змінюються на підприємстві статутні вимоги;
- змінюються вимоги органу, який здійснює функції з державного регулювання методології бухгалтерського обліку та фінансової звітності;
- зміни облікової політики забезпечать більш достовірне відображення подій (господарських операцій) у бухгалтерському обліку і фінансовій звітності.

3.3. Даний наказ про облікову політику прийнятий як базисний на час діяльності підприємства.

3.4. До даного наказу за потреби вносяться зміни з визначенням часу набуття ними чинності.

3.5. У разі внесення до облікової політики змін, що за обсягом охоплюють більшу частину тексту даного наказу або істотно впливають на її зміст, наказ про облікову політику доцільно повністю викладається у новій редакції.

3.6. Облікова політика підприємства з урахуванням внесених змін наводиться у примітках до річної фінансової звітності у формі опису або шляхом прикладання до звітності копії розпорядчого документа.

Додаток Р

Таблиця Р.1. Порядок формування первісної вартості активів, що вносяться в обмін на корпоративні права, за національними та міжнародними стандартами

№ З/п	Актив	П(С)БО		МСБО	
		Порядок формування первісної вартості	Нормативний документ	Порядок формування первісної вартості	Нормативний документ
1	2	3	4	5	6
1	Основні засоби та МНМА	Первісною вартістю визнають погоджену учасниками справедливу вартість з урахуванням витрат на транспортування, встановлення, монтаж, налагодження; суми непрямих податків (що не підлягають відшкодуванню), реєстраційних зборів, державного мита, ввізного мита тощо	п. 8, 10 П(С)БО 7 «Основні засоби»	Актив слід первісно оцінювати за собівартістю – справедливою вартістю компенсації (інших активів або зобов'язань), наданої для отримання активу на час його придбання	§ 6, 1517, 2326 МСБО 16 «Основні засоби»
2	Нематеріальні активи	Первісною вартістю визнають погоджену учасниками справедливу вартість з урахуванням мита, непрямих податків (що не підлягають відшкодуванню), та інших витрат, безпосередньо пов'язаних з їх придбанням та доведенням до стану, придатного для використання за призначенням	п. 11, 14 П(С)БО 8 «Нематеріальні активи»	Актив слід первісно оцінювати за собівартістю – справедливою вартістю компенсації, наданої для отримання активу на час його придбання; якщо НА придбаний в обмін на інший актив (і операція має комерційну сутність), то його собівартість може визначатися так само, як собівартість ОЗ; до собівартості також включають ввізне мито та невідшкодовані податки на придбання й будь-які	§ 8, 24, 27, 28, 45, 47 МСБО 38 «Нематеріальні активи»

Продовження табл. Р.1.

1	2	3	4	5	6
				витрати, які можна прямо віднести до підготовки цього активу для використання за призначенням	
3	Запаси	Первісною вартістю визнають погоджену учасниками їх справедливую вартість з урахуванням суми ввізного мита, непрямих податків, які не відшкодовують підприємству, транспортно-заготівельних витрат та інших витрат, які безпосередньо пов'язані із придбанням запасів і доведенням їх до стану, у якому вони придатні для використання в запланованих цілях	п. 9, 11 П(С)БО 9 «Запаси»	Їх оцінюють за меншою із двох величин – чистою вартістю реалізації (попередньо оцінена ціна продажу у звичайному ході бізнесу мінус попередньо оцінені витрати на завершення та необхідні для здійснення продажу) чи собівартістю, котра повинна включати всі витрати на придбання (зокрема, ціну придбання, ввізне мито та невідшкодовувані податки, витрати на транспортування, навантаження й розвантаження та інші витрати, безпосередньо пов'язані із придбанням), витрати на переробку та інші витрати, понесені під час доставки запасів до їх теперішнього місцезнаходження та приведення до теперішнього стану	§ 6, 911, 15 МСБО 2 «Запаси»
4	Цінні папери	Первісна вартість (собівартість) фінансової інвестиції, придбання якої здійснюють шляхом обміну на цінні папери власної емісії, визначають за справедливою вартістю переданих цінних паперів з урахуванням комісійних винагород, мита, податків, зборів, обов'язкових платежів та інших витрат, безпосередньо пов'язаних із придбанням фінансової інвестиції	п. 4, 5 П(С)БО 12 «Фінансові інвестиції»	Під час первісного визнання фінансових інструментів (фінансового активу або фінансового зобов'язання) їх слід оцінювати за справедливою вартістю плюс витрати на операцію, які прямо належать до придбання або випуску фінансового активу чи фінансового зобов'язання.	п. 43, 48, 49 МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка», п. 11 МСБО 32 «Фінансові інструменти: подання»

Додаток С

(назва підприємства)

Калькуляція витрат на здійснення емісії / модифікації / анулювання корпоративних прав*(необхідне підкреслити)*

№ _____

«___» _____ 20__ р.

Вид корпоративних прав (необхідне підкреслити):

- прості акції;
- привілейовані акції (категорії __, __, __);
- частки.

Вид калькуляції (необхідне підкреслити):

- планова;
- фактична;

№ з/п	Стаття витрат	Витрати на випуск	Витрати на 1 акцію	Витрати на 1 грн. номінальної вартості
1	Проведення зборів учасників (акціонерів) щодо емісії / модифікації / анулювання корпоративних прав			
2	Витрати на оплату послуг аудиторів			
3	Витрати на оплату послуг фінансових посередників			
4	Витрати на оплату послуг з підготовки проспекту емісії			
5	Витрати на оплату державного мита при реєстрації емісії			
6	оплата послуг незалежного реєстратора			
7	Витрати на оплату послуг з реєстрації інформації в НКЦПФР			
8	Підготовка звіту для НКЦПФР про результати проведеного випуску			
9	Витрати на оплату проведення рекламної компанії			
10	Витрати на оплату друкування інформації про емісію (проспекту нової емісії)			
11	Витрати на оплату проведення лістингу			
12	Витрати на оплату послуги андеррайтера з розміщення випуску			
13	Витрати на оплату консультаційної підтримки андеррайтера			
14	Інші витрати на емісію / модифікацію / анулювання корпоративних прав			
РАЗОМ:				

Бухгалтер _____ / _____ /

Додаток Т

Форма ВЗКП-1

(назва підприємства)

Звіт про стан погашення внесків учасників (акціонерів) до статутного капіталу

станом на «___» _____ 20___ р.

1. Залишки та обороти заборгованості учасників (акціонерів) за внесками до статутного капіталу

№ з/п	Найменування (ПІБ) учасника (акціонера)	Дата виникнення	Залишок на 31.12. __р.	Погашення		Залишок на 31.12. __р.	Граничний термін погашення
				В межах внеску	Емісійний дохід		
1	2	3	4	5	6	7	8
РАЗОМ:							

2. Форми погашення заборгованості учасників (акціонерів) за внесками до статутного капіталу протягом звітного періоду

Форма погашення (вид внесених активів)	Первісна вартість (справедлива вартість з урахуванням додаткових витрат)	Сума у еквіваленті національної валюти України
1. Необоротні активи (в т.ч. за їх видами)		X
2. Запаси (в т.ч. за їх видами)		X
3. Грошові кошти та їх еквіваленти (в т.ч. за їх видами)	X	
	X	
РАЗОМ:		

3. Залишки простроченої заборгованості учасників (акціонерів) за внесками до статутного капіталу

№ з/п	Найменування (ПІБ) учасника (акціонера)	Дата виникнення	Залишок на дату звіту	Граничний термін погашення	Термін прострочення
РАЗОМ:					

Бухгалтер _____

/ _____ /

(назва підприємства)

Звіт про стан розрахунків з учасниками (акціонерами) за нарахованими дивідендами за емітованими корпоративними правами

станом на «___» _____ 20___ р.

1. Фінансові результати діяльності телекомунікаційного підприємства

<i>Показник</i>	<i>Фінансовий результат звітного періоду</i>
Чистий прибуток	
Чистий збиток	

2. Використання у звітному періоді прибутку різних періоду за рішенням Загальних зборів учасників (акціонерів) телекомунікаційного підприємства

<i>Показник</i>	<i>Покриття збитків попереднього періоду</i>	<i>Поповнення статутного капіталу</i>	<i>Поповнення резервного капіталу</i>	<i>Виплата дивідендів учасникам</i>	<i>Інші напрями використання прибутку</i>
Чистий прибуток звітного періоду					
Чистий прибуток попереднього періоду					
РАЗОМ:					

3. Нарахування у звітному періоді дивідендів за корпоративними правами телекомунікаційного підприємства

<i>Вид та категорія акцій</i>	<i>За рахунок нерозподіленого прибутку</i>		<i>За рахунок резервного капіталу</i>	<i>РАЗОМ</i>
	<i>Звітного періоду</i>	<i>Попереднього періоду</i>		
Прості акції			X	
Привілейовані акції				
– категорії 1				
– категорії 2				
– категорії ...				
РАЗОМ:				

4. Форми погашення заборгованості перед учасниками (акціонерами) за нарахованими дивідендами

Форма погашення (вид внесених активів)	Залишкова вартість	Балансова вартість	Сума у еквіваленті національної валюти України	Додаткові витрати, пов'язані з виплатою у негрошовій формі	
				На транспортування та інші потреби	Сума податкових зобов'язань з ПДВ
1. Необоротні активи		X	X		
(в т.ч. за їх видами)		X	X		
2. Запаси	X		X		
(в т.ч. за їх видами)	X		X		
3. Грошові кошти та їх еквіваленти	X	X		X	X
(в т.ч. за їх видами)	X	X		X	X
РАЗОМ					

5. Залишки та обороти кредиторської заборгованості перед учасниками (акціонерами) за нарахованими дивідендами

№ з/п	Найменування (ПІБ) учасника (акціонера)	Дата виникнення	Залишок на 31.12. __р.	Обороти за період		Залишок на 31.12. __р.	Граничний термін погашення
				Донарахування	Погашення		
1	2	3	4	5	6	7	8
РАЗОМ:							

6. Залишки простроченої кредиторської заборгованості перед учасниками (акціонерами) за нарахованими дивідендами

№ з/п	Найменування (ПІБ) учасника (акціонера)	Дата виникнення	Залишок на дату звіту	Граничний термін погашення	Термін прострочення	Штрафні санкції за порушення строків виплати дивідендів		
						Пеня	Індекс інфляції	3 % річних
РАЗОМ:								

Бухгалтер _____ / _____ /

(назва підприємства)

Звіт про розрахунки при виході учасника (акціонера)

станом на «___» _____ 20___ р.

1. Розрахунок частки учасника телекомунікаційного підприємства

<i>Найменування (ПІБ) учасника (акціонера)</i>	<i>Сума внеску до статутного капіталу відповідно до Статуту підприємства</i>	<i>Сума фактично погашеного внеску до статутного капіталу</i>	<i>Частка учасника за фактично внесеним внеском</i>
<i>(учасник)</i>			
РАЗОМ:			X

2. Розрахунок чистих активів при виході учасника (акціонера)

телекомунікаційного підприємства

<i>№ з/п</i>	<i>Показник</i>	<i>Джерело інформації</i>	<i>Станом на дату проміжного балансу (__.__. __р.)</i>	<i>Частка учасника (акціонера)</i>
1	Валюта балансу	Форма № 1, р. 1300 гр. 4		X
2	Довгострокові зобов'язання і забезпечення	Форма № 1, р. 1595 гр. 4		X
3	Поточні зобов'язання і забезпечення	Форма № 1, р. 1695 гр. 4		X
4	Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, призначеними для продажу, та групами вибуття	Форма № 1, р. 1700 гр. 4		X
5	<i>Чисті активи</i>	<i>р. 1-р. 2-р. 3- р. 4</i>		

3. Форми погашення заборгованості перед учасником (акціонером) при виході

Форма погашення (вид внесених активів)	Залишкова вартість	Балансова вартість	Сума у еквіваленті національної валюти України	Додаткові витрати, пов'язані з виплатою у негрошовій формі	
				На транспортування та інші потреби	Сума податкових зобов'язань з ПДВ
1. Необоротні активи		X	X		
(в т.ч. за їх видами)		X	X		
2. Запаси	X		X		
(в т.ч. за їх видами)	X		X		
3. Грошові кошти та їх еквіваленти	X	X		X	X
(в т.ч. за їх видами)	X	X		X	X
РАЗОМ:					

5. Залишки та обороти кредиторської заборгованості перед учасником (акціонером) за нарахованими йому виплатами

№ з/п	Вид виплат	Дата виникнення	Залишок на __. __. __ р.	Граничний термін погашення
1	2	3	4	5
РАЗОМ:				

Бухгалтер

_____

/ _____ /

Додаток У

**Форми документів для проведення процедур контролю інвестора за
корпоративними правами телекомунікаційного підприємства**

Форма ІКП-1

(підприємство)

Тест економічної доцільності інвестиції в корпоративні права

Назва емітента: _____

<i>Критерії оцінки</i>	<i>Відповідь щодо доцільності («так») чи недоцільності («ні») інвестування на основі оцінки критерія</i>	<i>Примітки та розрахунки</i>
Ринкова вартість акцій емітента на момент моніторингу		
Очікуваний приріст вартості акцій протягом запланованого періоду інвестування		
Очікуваний обсяг дивідендів протягом запланованого періоду інвестування		
Наявність/відсутність інформації про діяльність емітента у ЗМІ		
Характер інформації у ЗМІ та можливий вплив на вартість акцій чи функціонування бізнесу: позитивний («так») або негативний («ні»)		
Динаміка фінансового стану емітента: позитивна («так») або негативна («ні»)		
Динаміка структури власного капіталу емітента: позитивна («так») або негативна («ні»)		
Динаміка фінансового стану інвестора: позитивна («так») або негативна («ні»)		
Динаміка розвитку основних напрямів господарської діяльності: позитивна («так») або негативна («ні»)		
Наявність вивільнених з обороту коштів (їх обсяг – у примітки)		
Можливість уникнути залучення кредитних коштів (відсоткова ставка за кредитами – у примітки)		
Загальний результат		
Очікуваний термін окупності		
Загальний відомий обсяг впливу інших критеріїв		
ВИСНОВОК:		

Спеціаліст із внутрішнього контролю _____

«_____» _____ 20__ р.

_____

(підприємство)

**Тест відповідності документів емітента щодо корпоративних прав вимогам
чинного законодавства**

Назва емітента: _____

<i>Назва документу</i>	<i>Наявність документу («так»/»ні»)</i>	<i>Правильність оформлення («так»/»ні»)</i>	<i>Опис виявлених недоліків</i>
Рішення загальних зборів акціонерів товариства			
Проспект емісії акцій			
Пакет акцій, що є об'єктом купівлі-продажу			
Баланс (Звіт про фінансовий стан) та Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)			
Висновок аудитора			
Довідка про наявність (відсутність) державної частки у статутному капіталі товариства			
Нотаріально засвідчена копія статуту товариства			
Документ, що підтверджує визначення ринкової вартості акцій			

Спеціаліст із внутрішнього контролю

« _____ » _____ 20__ р.

_____

(підприємство)

Відомість контролю правильності розрахунків за дивідендами

№ з/п	Найменування емітента	Кількість акцій	Вид акції	Частка у капіталі	Дата нарахування дивідендів	Сума дивідендів (за джерелами покриття), грн.		
						Прибуток звітного періоду	Прибуток попереднього періоду	Резервний капітал
	Фізичні особи							
	Юридичні особи недержавного сектору							
	Юридичні особи державного сектору							
РАЗОМ:								

Висновок:

Сума авансового внеску з податку на прибуток, що підлягає погашенню до бюджету (за даними контролера): _____ грн.

Сума авансового внеску з податку на прибуток, що була перерахована до бюджету (за даними емітента): _____ грн.

Сума дивідендів, що підлягає погашенню інвестору (за даними контролера): _____ грн.

Сума дивідендів, що підлягає погашенню інвестору (за даними емітента): _____ грн.

Частина прибутку, що повинна бути перерахована до державного бюджету у зв'язку з наявністю державної частки в капіталі (за даними контролера): _____ грн.

Частина прибутку, що повинна бути перерахована до державного бюджету у зв'язку з наявністю державної частки в капіталі (за даними емітента):

_____ грн.

Дата здійснення операції з погашення податку:
«___» _____ 20__ р.

Відхилення у сумі нарахованих дивідендів становить: _____ грн. та підлягає перерахуванню на розрахунковий рахунок інвестора протягом 5 банківських днів.

Відхилення у сумі авансового внеску з податку на прибуток становить: _____ грн. та підлягає перерахуванню до бюджету / поверненню з бюджету (*зайве викреслити*).

Спеціаліст із внутрішнього контролю

«___» _____ 20__ р.

_____

(підприємство)

Розрахунок зміни фінансового стану та вплив на нього інвестицій в корпоративні права

Початкові дані для розрахунку, тис. грн.

Назва показника	Базовий період	Поточний період	Відхилення від бізнес-плану
Чистий загальний прибуток			
Чистий операційний прибуток			
Чистий фінансовий прибуток			
Чистий інвестиційний прибуток			
Чистий прибуток від інвестицій у корпоративні права			
Чистий прибуток від іншої інвестиційної діяльності			

Таблиця розрахунку впливу показників, тис. грн.

Назва показника	Під	Піо	Пін	Пфп	Поп	Пзаг.
Чистий загальний прибуток						
Чистий операційний прибуток						
Чистий фінансовий прибуток						
Чистий інвестиційний прибуток						
Чистий прибуток від інвестицій у корпоративні права						
Чистий прибуток від іншої інвестиційної діяльності						

Висновок: при контролі за дотриманням графіку окупності інвестицій згідно з бізнес-планом, було виявлено/не виявлено відхилення у обсязі _____ тис. грн., що складає ____%.

За поточний період чистий загальний прибуток підприємства змінився на _____ тис. грн., що складає ____%. Інвестиції у корпоративні права збільшили/зменшили чистий загальний прибуток компанії на _____ тис. грн., що складає ____%.

Спеціаліст із внутрішнього контролю

«_____» _____ 20____ р.

Додаток Ф

**Форми документів для проведення аналітичних розрахунків та
обґрунтування доцільності та результатів емісії корпоративних прав**

Форма КПА-1

(підприємство)

**Розрахунок економічної доцільності емісії (модифікації, анулювання)
корпоративних прав**

№ _____ «_____» _____ 20____ р.

**Таблиця 1. Аналіз структури і динаміки основних джерел фінансування
діяльності**

№	Джерела фінансування	На 31.12.XX р.		На 31.12.YY р.		На 31.12.ZZ р.		Темп приросту за 20XX-20ZZ рр.
		Сума, тис. грн.	Частка, %	Сума, тис. грн.	Частка, %	Сума, тис. грн.	Частка, %	
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.	Власні кошти:							
1.1.	<i>Внутрішні джерела, з них:</i>							
1.1.1.	Зареєстрований капітал							
1.1.2.	Капітал у дооцінках							
1.1.3.	Додатковий капітал (без емісійного доходу)							
1.1.4.	Резервний капітал							
1.1.5.	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)							
1.2.	<i>Зовнішні джерела, з них:</i>							
1.2.1.	Цільове фінансування							
1.2.2.	Забезпечення майбутніх витрат і платежів							
1.2.3.	Емісійний дохід							
2.	Залучені кошти							
2.1.	Банківські кредити							
2.2.	Емісія облігацій							
2.3.	Інші джерела довгострокового фінансування							
2.4.	Інші джерела поточного фінансування							
	РАЗОМ джерел фінансування:							
	<i>Довідково:</i>							
	Величина активів		X		X		X	

Таблиця 2. Аналіз окремих показників доходів, витрат і результатів діяльності

<i>Показник</i>	<i>20YY р.</i>	<i>20ZZ р.</i>	<i>Темп приросту за 20YY-20ZZ рр.</i>
Чистий дохід від реалізації			
Чистий прибуток			
Фінансові витрати			

Таблиця 3. Аналіз відповідності темпів приросту прибутку та власного капіталу темпам приросту активів та обсягів продажу

<i>Період</i>	<i>Приріст показників</i>						<i>Відповідність темпів приросту оптимальному співвідношенню, примітки</i>	
	<i>Чистого прибутку</i>	<i>></i>	<i>Чистий дохід від реалізації</i>	<i>></i>	<i>Власного капіталу</i>	<i>></i>		<i>Активів</i>
<i>1</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>
20ZZ р. до 20YY р.								

Таблиця 4. Аналіз величини та вартість залучення позикових коштів у фінансування діяльності

<i>20YY рік</i>		<i>20ZZ рік</i>		<i>Темп приросту за 20YY-20ZZ рр.</i>	
<i>Середньорічний залишок позикових коштів</i>	<i>Вартість залучення 1 грн. кредитних коштів</i>	<i>Середньорічний залишок позикових коштів</i>	<i>Вартість залучення 1 грн. кредитних коштів</i>	<i>Середньорічний залишок позикових коштів</i>	<i>Вартість залучення 1 грн. кредитних коштів</i>

Таблиця 5. Аналіз рівня рентабельності власного капіталу

<i>20YY рік</i>		<i>20ZZ рік</i>		<i>Темп приросту за 20YY-20ZZ рр.</i>	
<i>Середньорічний залишок власного капіталу</i>	<i>Рентабельність капіталу</i>	<i>Середньорічний залишок власного капіталу</i>	<i>Рентабельність капіталу</i>	<i>Середньорічний залишок власного капіталу</i>	<i>Рентабельність капіталу</i>

Висновок:

Протягом 20ZZ р. порівняно з 20YY р. частка власних коштів у фінансуванні діяльності телекомунікаційного підприємства зросла/знизилась (зайве викреслити) на _____ % та становила _____ %.

Середньорічний залишок позикових коштів протягом 20ZZ р. становив _____ тис. грн., а вартість залучення 1 грн. позикових коштів склала _____ грн., що вище/рівне/нижче (*зайве викреслити*) середньому відсотку банківського кредитування.

Середньорічний залишок власного капіталу протягом 20ZZ р. становив _____ тис. грн., а рентабельність власного капіталу становила _____ %, що вище/рівне/нижче (*зайве викреслити*) середньому відсотку за банківськими депозитами.

У зв'язку з цим:

1) емісія корпоративних прав не доцільна / доцільна у вигляді (*зайве викреслити*):

– привілейованих акцій у кількості _____ номінальною вартістю _____ грн.;

– простих акцій у кількості _____ номінальною вартістю _____ грн.

2) модифікація корпоративних прав не доцільна / доцільна у вигляді (*зайве викреслити*):

– збільшення/зменшення (*зайве викреслити*) номінальної вартості привілейованих акцій на _____ грн.;

– збільшення/зменшення (*зайве викреслити*) номінальної вартості простих акцій на _____ грн.

Спеціаліст із внутрішнього контролю _____

(підприємство)

**Розрахунок зміни фінансового стану в результаті використання інструментів
корпоративних прав, їх модифікації, анулювання**

№ _____ «_____» _____ 20____ р.

**Таблиця 1. Аналіз структури і динаміки основних джерел фінансування
діяльності за період вивчення змін**

№	Джерела фінансування	На 31.12.ZZ р.		На . . . р.		Темп приросту за період вивчення змін
		Сума, тис. грн.	Частка, %	Сума, тис. грн.	Частка, %	
1	2	5	6	7	8	9
1.	Власні кошти:					
1.1.	Внутрішні джерела, з них:					
1.1.1.	Зареєстрований капітал					
1.1.2.	Капітал у дооцінках					
1.1.3.	Додатковий капітал (без емісійного доходу)					
1.1.4.	Резервний капітал					
1.1.5.	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)					
1.2.	Зовнішні джерела, з них:					
1.2.1.	Цільове фінансування					
1.2.2.	Забезпечення майбутніх витрат і платежів					
1.2.3.	Емісійний дохід					
2.	Залучені кошти					
2.1.	Банківські кредити					
2.2.	Емісія облігацій					
2.3.	Інші джерела довгострокового фінансування					
2.4.	Інші джерела поточного фінансування					
РАЗОМ джерел фінансування:						
<i>Довідково:</i>						
Величина активів			X		X	

Таблиця 2. Аналіз окремих показників доходів, витрат і результатів діяльності

<i>Показник</i>	<i>За період вивчення змін</i>	<i>За аналогічний період 20ZZ р.</i>	<i>Темп приросту за період вивчення змін</i>
Чистий дохід від реалізації			
Чистий прибуток			
Фінансові витрати			

Таблиця 3. Аналіз відповідності темпів приросту прибутку та власного капіталу темпам приросту активів та обсягів продажу

<i>Період</i>	<i>Приріст показників</i>						<i>Відповідність темпів приросту оптимальному співвідношенню, примітки</i>	
	<i>Чистого прибутку</i>	<i>></i>	<i>Чистий дохід від реалізації</i>	<i>></i>	<i>Власного капіталу</i>	<i>></i>		<i>Активів</i>
<i>1</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>
<i>За період вивчення змін</i>								

Таблиця 4. Аналіз величини та вартість залучення позикових коштів у фінансування діяльності за період вивчення змін

<i>За аналогічний період 20ZZ року</i>		<i>За період вивчення змін</i>		<i>Темп приросту за період вивчення змін</i>	
<i>Середній залишок позикових коштів</i>	<i>Вартість залучення 1 грн. кредитних коштів</i>	<i>Середній залишок позикових коштів</i>	<i>Вартість залучення 1 грн. кредитних коштів</i>	<i>Середній залишок позикових коштів</i>	<i>Вартість залучення 1 грн. кредитних коштів</i>

Таблиця 5. Аналіз рівня рентабельності власного капіталу

<i>За аналогічний період 20ZZ року</i>		<i>За період вивчення змін</i>		<i>Темп приросту за період вивчення змін</i>	
<i>Середній залишок власного капіталу</i>	<i>Рентабельність капіталу</i>	<i>Середній залишок власного капіталу</i>	<i>Рентабельність капіталу</i>	<i>Середній залишок власного капіталу</i>	<i>Рентабельність капіталу</i>

Висновок:

Протягом періоду вивчення змін фінансового стану за результатами порівняно з аналогічним періодом 20ZZ р., частка власних коштів у фінансуванні діяльності телекомунікаційного підприємства зросла/знизилась (*зайве викреслити*) на _____ % та становила _____ %.

Середній залишок позикових коштів протягом періоду вивчення змін становив _____ тис. грн., а вартість залучення 1 грн. позикових коштів склала _____ грн., що вище/рівне/нижче (*зайве викреслити*) середньому відсотку банківського кредитування.

Середній залишок власного капіталу протягом 20ZZ р. становив _____ тис. грн., а рентабельність власного капіталу становила _____ %, що вище/рівне/нижче (*зайве викреслити*) середньому відсотку за банківськими депозитами.

Таким чином, емісія/модифікація/анулювання (*зайве викреслити*) корпоративних прав призвела до:

– зростанні/зниженні (*зайве викреслити*) автономності з ____ до _____, що позитивно/негативно (*зайве викреслити*) характеризує фінансовий стан емітента;

– зростанні/зниженні (*зайве викреслити*) коефіцієнту покриття з ____ до _____, що позитивно/негативно (*зайве викреслити*) характеризує фінансовий стан емітента;

– зростанні/зниженні (*зайве викреслити*) величини фінансових витрат з ____ до _____, що збільшило/зменшило (*зайве викреслити*) фінансовий результат емітента;

– зростанні/зниженні (*зайве викреслити*) вартості залучення 1 грн. позикових коштів з ____ до _____, що позитивно/негативно (*зайве викреслити*) характеризує стратегію фінансування діяльності емітента;

– зростанні/зниженні (*зайве викреслити*) рентабельність власного капіталу з ____ до _____, що позитивно/негативно (*зайве викреслити*) характеризує фінансовий стан емітента.

Спеціаліст із внутрішнього контролю _____

Додаток X

**Інструкція до заповнення форми КПА-1 «Розрахунок економічної доцільності
емісії (модифікації, анулювання) корпоративних прав»**

Таблиця X. 1. Аналіз структури і динаміки основних джерел фінансування діяльності

<i>Показник</i>	<i>Джерело даних для заповнення та порядок розрахунку</i>
<i>Заповнення показників щодо джерел фінансування</i>	
1. Власні кошти:	Сума рядків 1.1 та 1.2 за відповідними графами
1.1. Внутрішні джерела, з них:	Сума рядків 1.1.1-1.1.5 за відповідними графами
1.1.1. Зареєстрований капітал	Р. 1400 за вирахуванням р. 141425, 1430 Форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»
1.1.2. Капітал у дооцінках	Р. 1405 Форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»
1.1.3. Додатковий капітал (без емісійного доходу)	Р. 1410 за вирахуванням р. 1411 Форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»
1.1.4. Резервний капітал	Р. 1415 Форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»
1.1.5. Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	Р. 1420 Форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»
1.2. Зовнішні джерела, з них:	Сума рядків 1.2.1-1.2.3 за відповідними графами
1.2.1. Цільове фінансування	Р. 1525 Форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»
1.2.2. Забезпечення майбутніх витрат і платежів	Сума р. 1520 та 1660 Форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»
1.2.3. Емісійний дохід	Р. 1411 Форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»
2. Залучені кошти	Сума рядків 2.1-2.4 за відповідними графами
2.1. Банківські кредити	Сума р. 1510 та 1600 Форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»
2.2. Емісія облігацій	Р. 1515 Форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»
2.3. Інші джерела довгострокового фінансування	Підсумок розділу II пасиву за вирахуванням р. 1510, 1515, 1520 Форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»
2.4. Інші джерела поточного фінансування	Підсумок розділу III пасиву за вирахуванням р. 1600 та 1660 Форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»
РАЗОМ джерел фінансування:	Сума рядків 1 та 2 за відповідними графами
Величина активів	Підсумок активу балансу (р. 1300 Форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»)
<i>Заповнення граф</i>	
Сума, тис. грн.	Відповідає показнику у відповідних рядках фінансової звітності за відповідний звітний рік
Частка, % по р. 1	Частка від ділення показника по р. 1 на показник «РАЗОМ джерел фінансування»
Частка, % по р. 1.1 та 1.2	Частка від ділення показника по р. 1.1 або р. 1.2 на показник р. 1
Частка, % по р. 1.1.1-1.1.5	Частка від ділення показника по р. 1.1.1, 1.1.2, 1.1.3, 1.1.4 або 1.1.5 на показник р. 1.1
Частка, % по р. 1.2.1-1.2.3	Частка від ділення показника по р. 1.2.1, 1.2.2 або 1.2.3 на показник р. 1.2
Частка, % по р. 2	Частка від ділення показника по р. 2 на показник «РАЗОМ джерел фінансування»
Частка, % по р. 2.1-2.4	Частка від ділення показника по р. 2.1, 2.2, 2.3 або 2.4 на показник р. 2
Темп приросту за 2013-2014 рр.	

Таблиця Х. 2. Аналіз окремих показників доходів, витрат і результатів діяльності

Показник	Джерело даних для заповнення та порядок розрахунку
<i>Заповнення показників щодо джерел фінансування</i>	
Чистий дохід від реалізації	Р. 2000 гр. 3 Форми № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)»
Чистий прибуток	Р. 2350 або р. 2355 гр. 3 Форми № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)»
Фінансові витрати	Р. 2250 гр. 3 Форми № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)»
<i>Заповнення граф</i>	
Темп приросту за 20YY-20ZZ рр.	Різниця між часткою від ділення показника за 20ZZ р. на показник 20YY р. та одиницею

Таблиця Х. 3. Аналіз відповідності темпів приросту прибутку та власного капіталу темпам приросту активів та обсягів продажу

Показник	Джерело даних для заповнення та порядок розрахунку
<i>Заповнення граф</i>	
Приріст показника чистого прибутку	Різниця між часткою від ділення показника р. «Чистий прибуток» таблиці 2 за 20ZZ р. на відповідний показник 20YY р. та одиницею
>	Математичний знак порівняння показників «Приріст показника чистого прибутку» та «Приріст показника чистого доходу від реалізації» даної таблиці
Приріст показника чистого доходу від реалізації	Різниця між часткою від ділення показника р. «Чистий дохід від реалізації» таблиці 2 за 20ZZ р. на відповідний показник 20YY р. та одиницею
>	Математичний знак порівняння показників «Приріст показника чистого доходу від реалізації» та «Приріст показника власного капіталу» даної таблиці
Приріст показника власного капіталу	Різниця між часткою від ділення показника р. «Власні кошти» таблиці 1 за 20ZZ р. на відповідний показник 20YY р. та одиницею
>	Математичний знак порівняння показників «Приріст показника власного капіталу» та «Приріст показника активів» даної таблиці
Приріст показника чистого активів	Різниця між часткою від ділення показника р. «Величина активів» таблиці 1 за 20ZZ р. на відповідний показник 20YY р. та одиницею
Відповідність темпів приросту оптимальному співвідношенню, примітки	Формулюється висновок про відповідність темпів приросту показників оптимальному співвідношенню, запропонованому Н.М. Селезньовою та А.Ф. Іоновою [268, с. 415]): $\Delta ЧП > \Delta ЧД > \Delta ВК > \Delta А$

Таблиця Х. 4. Аналіз величини та вартість залучення позикових коштів у фінансування діяльності

<i>Показник</i>	<i>Джерело даних для заповнення та порядок розрахунку</i>
<i>Заповнення граф</i>	
Середньорічний залишок позикових коштів	Середнє арифметичне значення сум залишків показників 2.1 та 2.2 таблиці 1 на початок та на кінець року
Вартість залучення 1 грн. кредитних коштів	Частка від ділення показника «Фінансові витрати» таблиці 2 та показник «Середньорічний залишок позикових коштів» за відповідні періоди
Темп приросту за 20YY-20ZZ рр. середньорічного залишку позикових коштів	Різниця між часткою від ділення показника «Середньорічний залишок позикових коштів» за 20ZZ р. на показник 20YY р. та одиницею
Темп приросту за 20YY-20ZZ рр. вартості залучення 1 грн. кредитних коштів	Різниця між часткою від ділення показника «Вартість залучення 1 грн. кредитних коштів» за 20ZZ р. на показник 20YY р. та одиницею

Додаток Ц

**Форми документів для проведення процедур контролю корпоративних прав
у телекомунікаційного підприємства (емітента)**

Форма КПК-1

(підприємство)

**Тест відповідності документів щодо емісії (модифікації, анулювання)
корпоративних прав вимогам чинного законодавства**

**1. Перевірка документального забезпечення розміщення додаткових
акцій існуючої номінальної вартості**

<i>Назва документу</i>	<i>Наявність документу («так»/»ні»)</i>	<i>Правильність оформлення («так»/»ні»)</i>	<i>Опис виявлених недоліків</i>
Заява про реєстрацію випуску акцій та проспекту емісії акцій			
Рішення загальних зборів акціонерів товариства			
Проспект емісії акцій			
Копія договору про андеррайтинг			
Баланс (Звіт про фінансовий стан) та Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)			
Висновок аудитора			
Довідка про наявність (відсутність) державної частки у статутному капіталі товариства			
Довідка про укладення договору про обслуговування емісії акцій і оформлення глобального сертифіката			
Копії свідоцтв про реєстрацію попередніх випусків акцій			
Копія повідомлення про проведення загальних зборів акціонерів товариства, на яких прийнято рішення про збільшення статутного капіталу та приватне розміщення акцій			
Довідка про персональне повідомлення акціонерів товариства про проведення загальних зборів акціонерів			
Рішення відповідного органу акціонерного товариства (наглядової ради, виконавчого органу) щодо підготовки та проведення загальних зборів акціонерів			

Довідка про повідомлення всіх акціонерів, які мають право вимагати здійснення обов'язкового викупу належних їм акцій, про право вимоги обов'язкового викупу акцій			
Нотаріально засвідчена копія статуту товариства			
Рішення наглядової ради або загальних зборів акціонерів про затвердження ринкової вартості акцій			
Документ, що підтверджує визначення ринкової вартості акцій			
Копія платіжного документа, який підтверджує сплату державного мита			

2. Перевірка документального забезпечення модифікації акцій

Назва документу	Наявність документу при: («так»/»ні»)		Правильність оформлення («так»/»ні»)	Опис виявлених недоліків
	Збільшенні номінальної вартості	Зменшенні номінальної вартості		
Заява про реєстрацію зміни статутного капіталу шляхом зміни номінальної вартості акцій				
Рішення загальних зборів акціонерів товариства				
Рішення відповідного органу акціонерного товариства щодо підготовки та проведення загальних зборів акціонерів товариства та про внесення змін до статуту				
Копія повідомлення про проведення загальних зборів акціонерів товариства				
Довідка про персональне повідомлення акціонерів товариства про проведення загальних зборів акціонерів				
Довідка про обов'язковий викуп акцій (в акціонерів, які з питання про зменшення статутного капіталу голосували «проти»)	X			
Нотаріально засвідчена копія зареєстрованих змін до статуту товариства у вигляді окремого додатка, або нотаріально засвідчена копія статуту в новій редакції				
Баланс (Звіт про фінансовий стан) та Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)				
Висновки аудитора до фінансовій звітності				

Довідка аудитора про правильність розрахунку вартості чистих активів акціонерного товариства	X			
Оригінали свідоцтв про реєстрацію попередніх випусків акцій		X		
Документ, що підтверджує суму дооцінки основних засобів, включену до складу додаткового капіталу		X		
Довідка депозитарію про укладення договору про обслуговування емісії акцій і оформлення глобального сертифіката		X		
Довідка про обов'язковий викуп акцій		X		
Копія платіжного документа, який підтверджує сплату державного мита				
Нотаріально засвідчена копія статуту				

3. Перевірка документального забезпечення анулювання акцій

<i>Назва документу</i>	<i>Наявність документу («так»/»ні»)</i>	<i>Правильність оформлення («так»/»ні»)</i>	<i>Опис виявлених недоліків</i>
Заява про анулювання раніше викуплених акцій та зменшення їх загальної кількості,			
Рішення загальних зборів акціонерів			
Рішення загальних зборів акціонерів товариства про викуп розміщених акцій			
Баланс (Звіт про фінансовий стан) та Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід), висновок аудитора			
Довідка депозитарію про укладення договору про обслуговування емісії акцій і оформлення глобального сертифіката			
Оригінали свідоцтв про реєстрацію попередніх випусків акцій			
Довідка про викуп емітентом власних акцій			
Довідка про наявність (відсутність) державної частки в статутному капіталі			
Нотаріально засвідчена копія зареєстрованих в органах державної реєстрації змін до статуту товариства			
Рішення відповідного органу акціонерного товариства щодо підготовки та проведення загальних зборів акціонерів			
Копія повідомлення про проведення загальних зборів акціонерів товариства			
Довідка про персональне повідомлення акціонерів товариства про проведення загальних зборів акціонерів товариства			

Довідка про письмове повідомлення кожного кредитора, вимоги якого до акціонерного товариства не забезпечені заставою, гарантією чи порукою, про прийняте рішення			
Довідка про задоволення товариством письмових вимог кредиторів, вимоги яких до акціонерного товариства не забезпечені договорами застави чи поруки (у разі їх надходження)			
Довідку про обов'язковий викуп акцій (у акціонерів, які з питання про зменшення статутного капіталу голосували «проти»)			
Копію платіжного документа, який підтверджує сплату державного мита			
Нотаріально засвідчену копію статуту товариства в редакції, що була чинною на дату прийняття рішення			

Спеціаліст із внутрішнього контролю

«_____» _____ 20__ р.

_____

_____

(підприємство)

Акт інвентаризації заборгованості за внесками до зареєстрованого капіталу

1. Інвентаризація заборгованості юридичних осіб-учасників за внесками до зареєстрованого капіталу (на основі застосування (зовнішніх підтверджень))

Найменування учасника (акціонера)	Залишок заборгованості за даними обліку станом на 31.12.____р., грн.	Результат застосування процедур зустрічної перевірки (зовнішніх підтверджень)		
		Підтверджена сума, грн.	Відхилення, грн.	Форма одержання підтвердження
1	2	3	4	5
Разом:				

2. Інвентаризація заборгованості фізичних осіб-учасників за внесками до зареєстрованого капіталу (на основі застосування прийомів документального контролю, взаємного контролю документів)

ПІБ учасника (акціонера)	Залишок заборгованості за даними обліку станом на 31.12.____р., грн.	Дані про погашення внеску, отримані особисто контролером на основі вивчення документації		Залишок заборгованості за даними контролера станом на 31.12.____р., грн.	Відхилення, грн.
		Підтверджена сума погашення, грн.	Джерело інформації щодо підтвердження		
1	2				
Разом:					

Спеціаліст із внутрішнього контролю _____

«_____» _____ 20____ р.

(підприємство)

Відомість контролю правильності розрахунків за дивідендами**1. Перевірка правильності нарахування та оподаткування дивідендів за корпоративними правами юридичних осіб-учасників**

Дата здійснення операцій з нарахування дивідендів: «__» _____ 20__ р.

№ з/п	Найменування учасника (акціонера)	Кількість акцій	Вид акцій	Частка у капіталі	Сума дивідендів (за джерелами покриття)		
					Прибуток звітного періоду	Прибуток попереднього періоду	Резервний капітал
РАЗОМ:							

Висновок:

Сума авансового внеску з податку на прибуток, що підлягає погашенню до бюджету (за даними контролера): _____ грн.

Сума авансового внеску з податку на прибуток, що була перерахована до бюджету (за даними обліку): _____ грн.

Дата здійснення операції з погашення податку: «__» _____ 20__ р.

Відхилення у сумі авансового внеску з податку на прибуток становить: _____ грн. та підлягає перерахуванню до бюджету / поверненню з бюджету (зайве викреслити).

2. Перевірка правильності нарахування та оподаткування дивідендів за корпоративними правами фізичних осіб-учасників

Дата здійснення операцій з нарахування дивідендів: «__» _____ 20__ р.

№ з/п	ПІБ учасника (акціонера)	Кількість акцій	Вид акцій	Частка у капіталі	Сума дивідендів (за джерелами покриття)			Проведені утримання			
					Прибуток		Резервний капітал	ПДФО			Війс. Збір
					звітного періоду	попереднього періоду		5%	18%	20%	
РАЗОМ:											

Висновок:**1. Щодо податку на доходи фізичних осіб:**

Сума ПДФО від суми нарахованих дивідендів (за даними контролера):
_____ грн.

Сума ПДФО від суми нарахованих дивідендів (за даними обліку):
_____ грн.

Дата здійснення операції з погашення податку:
«__» _____ 20__ р.

Відхилення у сумі ПДФО становить: _____ грн. та підлягає перерахуванню до бюджету / поверненню з бюджету *(зайве викреслити)*.

2. Щодо військового збору:

Сума військового збору від суми нарахованих дивідендів (за даними контролера):
_____ грн.

Сума військового збору від суми нарахованих дивідендів (за даними обліку):
_____ грн.

Дата здійснення операції з погашення збору: «__» _____ 20__ р.
Відхилення у сумі військового збору становить: _____ грн. та підлягає перерахуванню до бюджету / поверненню з бюджету *(зайве викреслити)*.

Спеціаліст із внутрішнього контролю

«__» _____ 20__ р.

_____

(підприємство)

Тест правильності перенесення залишків та формування звітних показників

Субрахунок	Залишок на кінець періоду, тис. грн.	Показник звітності, сума за даними: тис. грн.			Відхилення, тис. грн.	Примітки
		Код рядка	Звітності	Контролера		
401 «Статутний капітал»		р. 1400, р. 4300 гр. 3				
402 «Пайовий капітал»						
403 «Інший зареєстрований капітал»						
404 «Внески до незареєстрованого статутного капіталу»						
411 «Дооцінка (уцінка) основних засобів»		р. 1405, р. 4300 гр. 4				
412 «Дооцінка (уцінка) нематеріальних активів»						
413 «Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів»						
414 «Інший капітал у дооцінках»						
421 «Емісійний дохід»		р. 1410 (в т.ч. р. 1411, 1412), р. 4300 гр. 5				
422 «Інший вкладений капітал»						
423 «Накопичені курсові різниці»						
424 «Безоплатно одержані необоротні активи»						
425 «Інший додатковий капітал»						
43 «Резервний капітал»		р. 1415, р. 4300 гр. 6				
441 «Прибуток нерозподілений»						
442 «Непокриті збитки»						
443 «Прибуток, використаний у звітному періоді»		р. 1420, р. 4300 гр. 7				
451 «Вилучені акції»						
452 «Вилучені вклади й паї»						
453 «Інший вилучений капітал»		р. 1430, р. 4300 гр. 9				
46 «Неоплачений капітал»						
671 «Розрахунки за нарахованими дивідендами»			р. 1425, р. 4300 гр. 8 р. 1640			
672 «Розрахунки за іншими виплатами»						

Спеціаліст із внутрішнього контролю

«_____» _____ 20____ р.

Додаток Ш

**Суб'єкти господарювання (емітенти корпоративних прав), офіційно оприлюднена інформація про яких була
об'єктом дослідження**

Показник	Підприємства			
	ПАТ "Укртелеком"	ПрАТ "МТС УКРАЇНА"	ПрАТ "Київстар"	ТОВ "TV-4"
Юридична адреса	01601, м. Київ, бул. Шевченка, 18	01601, м. Київ, вул. Лейпцизька, буд. 15	проспект Червонозоряний, 51, м. Київ, Україна, 03110	46001, м. Тернопіль, вул. Сагайдачного, б. 2, оф. 7
Код ЄДРПОУ	21560766	14333937	21673832	14029496
Код виду економічної діяльності	61.10, 61.90, 41.20	61.20, 61.10, 47.42	61.10, 61.20, 61.90	60.20
Кількість працівників				43
Власник (10 % акцій і більше) (частка власника)	ТОВ "ЕСУ" (33940565, Україна) (92.7906%)	«Preludium B.V.» (62476602, Нідерланди) (99.0000%)	«VIMPELCOM HOLDINGS B.V.» (34345993, Нідерланди) (73.8038 %)	Фізична особа 1 (Україна) (35,3%)
				Фізична особа 2 (Україна) (31,7%)
				Фізична особа 3 (Україна) (25,0%)
				Інші учасники з несуттєвою часткою (Україна) (8,0%)
Кількість акцій				X
Номінальна вартість акцій, грн.	0,25	0,01	50,00	X
Концептуальна основа складання фінансової звітності у досліджуваному періоді	МСФЗ	МСФЗ	МСФЗ	П(С)БО

Додаток Ш

Таблиця Ш.1. Аналіз структури і динаміки основних джерел фінансування діяльності телекомунікаційного підприємства ПАТ «Укртелеком» (складено на основі фінансової звітності [238, 239, 240])

№	Джерела фінансування	На 31.12.13 р.		На 31.12.14 р.		На 31.12.15 р.		Темп приросту за 2014-2015 рр., %
		Сума, тис. грн.	Частка, %	Сума, тис. грн.	Частка, %	Сума, тис. грн.	Частка, %	
1.	Власні кошти:	4877806	60,85	4904089	62,66	8832003	77,58	81,07
1.1.	Внутрішні джерела, з них:	4387355	89,95	4451912	90,78	8374473	94,82	90,88
1.1.1.	Зареєстрований капітал (за вирахуванням вилученого та неоплаченого)	4681562	106,71	4681562	105,16	4681562	55,90	0,00
1.1.2.	Капітал у дооцінках	5648029	128,73	5648029	126,87	8699417	103,88	54,03
1.1.3.	Додатковий капітал (без емісійного доходу)	411370	9,38	278233	6,25	411370	4,91	0,00
1.1.4.	Резервний капітал	222812	5,08	222812	5,00	222812	2,66	0,00
1.1.5.	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	-6576418	-149,89	-6378724	-143,28	-5640688	-67,36	-14,23
1.2.	Зовнішні джерела, з них:	490451	10,05	452177	9,22	457530	5,18	-6,71
1.2.1.	Цільове фінансування	0	0,00	0	0,00	0	0,00	
1.2.2.	Забезпечення майбутніх витрат і платежів	490451	100,00	452177	100,00	457530	100,00	-6,71
1.2.3.	Емісійний дохід	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00
2.	Залучені кошти	3138185	39,15	2922549	37,34	2552407	22,42	-18,67
2.1.	Банківські кредити	471855	16,15	1136715	38,89	1489964	58,37	215,77
2.2.	Емісія облігацій	41451	1,42	22320	0,76	0	0,00	-100,00
2.3.	Інші джерела довгострокового фінансування	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00
2.4.	Інші джерела поточного фінансування	2624879	89,81	1763514	60,34	1062443	41,63	-59,52
РАЗОМ джерел фінансування:		8015991	100,00	7826638	100,00	11384410	100,00	42,02
<i>Довідково:</i>								
Величина активів		8016081	X	7920452	X	12062877	X	50,48
Показник		2013 р.			2014 р.			Темп приросту за 2014-2015 рр., %
Чистий дохід від реалізації		6484551			6394757			-1,38
Чистий прибуток		286198			600170			109,70
Фінансові витрати		921459			671992			-27,07

Таблиця Щ.2. Аналіз структури і динаміки основних джерел фінансування діяльності телекомунікаційного підприємства ПрАТ «МТС Україна» (складено на основі фінансової звітності [244, 245, 246])

№	Джерела фінансування	На 31.12.13 р.		На 31.12.14 р.		На 31.12.15 р.		Темп приросту за 2014-2015 рр., %
		Сума, тис. грн.	Частка, %	Сума, тис. грн.	Частка, %	Сума, тис. грн.	Частка, %	
1.	Власні кошти:	7742452	83,75	7250790	60,40	9641086	64,62	24,52
1.1.	Внутрішні джерела, з них:	7476376	96,56	6976862	96,22	9399381	97,49	25,72
1.1.1.	Зареєстрований капітал (за вирахуванням вилученого та неоплаченого)	7817	0,10	7817	0,11	7817	0,08	0,00
1.1.2.	Капітал у дооцінках	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00
1.1.3.	Додатковий капітал (без емісійного доходу)	1384	0,02	1499	0,0	1355	0,01	-2,10
1.1.4.	Резервний капітал	1954	0,03	1954	0,03	1954	0,02	0,00
1.1.5.	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	7465221	99,85	6965592	99,84	9388255	99,88	25,76
1.2.	Зовнішні джерела, з них:	266076	3,44	273928	3,78	241705	2,51	-9,16
1.2.1.	Цільове фінансування	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00
1.2.2.	Забезпечення майбутніх витрат і платежів	266076	100,00	273928	100,00	241705	100,00	-9,16
1.2.3.	Емісійний дохід	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00
2.	Залучені кошти	1501888	16,25	4754425	39,60	5278659	35,38	251,47
2.1.	Банківські кредити	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00
2.2.	Емісія облігацій	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00
2.3.	Інші джерела довгострокового фінансування	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00
2.4.	Інші джерела поточного фінансування	1501888	100,00	4754425	100,00	5278659	100,00	251,47
РАЗОМ джерел фінансування:		9244340	100,00	12005215	100,00	14919745	100,00	61,39
Довідково:								
Величина активів		9410597	X	9244340	X	14919745	X	58,54
Показник		2013 р.			2014 р.			Темп приросту за 2014-2015 рр., %
Чистий дохід від реалізації		9953682			10087908			1,35
Чистий прибуток		2708271			2422663			-10,55
Фінансові витрати		0			0			0,00

Таблиця Щ.3. Аналіз структури і динаміки основних джерел фінансування діяльності телекомунікаційного підприємства ПрАТ «Київстар» (складено на основі фінансової звітності [241, 242, 243])

№	Джерела фінансування	На 31.12.13 р.		На 31.12.14 р.		На 31.12.15 р.		Темп приросту за 2014-2015 рр., %
		Сума, тис. грн.	Частка, %	Сума, тис. грн.	Частка, %	Сума, тис. грн.	Частка, %	
1.	Власні кошти:	9575433	83,49	8971283	66,39	11303250	65,10	18,04
1.1.	<i>Внутрішні джерела, з них:</i>	9099201	95,03	8347582	93,05	10769256	95,28	18,35
1.1.1.	Зареєстрований капітал (за вирахуванням вилученого та неоплаченого)	516721	5,68	516721	6,19	516721	4,80	0,00
1.1.2.	Капітал у дооцінках	65982	0,73	0	0,00	0	0,00	-100,00
1.1.3.	Додатковий капітал (без емісійного доходу)	100677	1,11	100620	1,21	76125	0,71	-24,39
1.1.4.	Резервний капітал	133068	1,46	133068	1,59	133068	1,24	0,00
1.1.5.	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	8282753	91,03	7597173	91,01	10043342	93,26	21,26
1.2.	<i>Зовнішні джерела, з них:</i>	476232	4,97	623701	6,95	533994	4,72	12,13
1.2.1.	Цільове фінансування	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00
1.2.2.	Забезпечення майбутніх витрат і платежів	371869	78,09	519338	83,27	429631	80,46	15,53
1.2.3.	Емісійний дохід	104363	21,91	104363	16,73	104363	19,54	0,00
2.	Залучені кошти	1893419	16,51	4541595	33,61	6058538	34,90	219,98
2.1.	Банківські кредити	0	0,00	9	0,00	0	0,00	0,00
2.2.	Емісія облігацій	0	0,00	414713	9,13	0	0,00	0,00
2.3.	Інші джерела довгострокового фінансування	13553	0,72	15250	0,34	9738	0,16	-28,15
2.4.	Інші джерела поточного фінансування	1879866	99,28	4111623	90,53	6048800	99,84	221,77
РАЗОМ джерел фінансування:		11468852	100,0	13512878	100,00	17361788	100,00	51,38
<i>Довідково:</i>								
Величина активів		11468852	X	13512878	X	17475568	X	52,37
<i>Показник</i>		<i>2014 р.</i>			<i>2015 р.</i>			<i>Темп приросту за 2014-2015 рр., %</i>
Чистий дохід від реалізації		12975836			14933044			15,08
Чистий прибуток		2195250			2446169			11,43
Фінансові витрати		6267			130527			1982,77

Таблиця Щ.4. Аналіз структури і динаміки основних джерел фінансування діяльності телекомунікаційного підприємства ТОВ «TV-4» (складено на основі фінансової звітності [247, 248 249])

№	Джерела фінансування	На 31.12.13 р.		На 31.12.14 р.		На 31.12.15 р.		Темп приросту за 2014-2015 рр., %
		Сума, тис. грн.	Частка, %	Сума, тис. грн.	Частка, %	Сума, тис. грн.	Частка, %	
1.	Власні кошти:	797	83,63	1719	83,41	1140	86,43	43,04
1.1.	Внутрішні джерела, з них:	797	100,00	1719	100,00	1140	100,00	43,04
1.1.1.	Зареєстрований капітал (за вирахуванням вилученого та неоплаченого)	112	14,05	112	6,52	112	9,82	0,00
1.1.2.	Капітал у дооцінках	0	0,00	0	0,00	0	0,00	X
1.1.3.	Додатковий капітал (без емісійного доходу)	0	0,00	0	0,00	0	0,00	X
1.1.4.	Резервний капітал	65	8,16	65	3,78	65	5,70	0,00
1.1.5.	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	620	77,79	1542	89,70	963	84,47	55,32
1.2.	Зовнішні джерела, з них:	0	0,00	0	0,00	0	0,00	X
1.2.1.	Цільове фінансування	0	X	0	X	0	X	X
1.2.2.	Забезпечення майбутніх витрат і платежів	0	X	0	X	0	X	X
1.2.3.	Емісійний дохід	0	X	0	X	0	X	X
2.	Залучені кошти	156	16,37	342	16,59	179	13,57	14,74
2.1.	Банківські кредити	0	0,00	0	0,00	0	0,00	X
2.2.	Емісія облігацій	0	0,00	0	0,00	0	0,00	X
2.3.	Інші джерела довгострокового фінансування	0	0,00	0	0,00	0	0,00	X
2.4.	Інші джерела поточного фінансування	156	100,00	342	100,00	179	100,00	14,74
РАЗОМ джерел фінансування:		953	100,00	2061	100,00	1319	100,00	38,41
Довідково:								
Величина активів		953	X	2062	X	1319	X	38,41
Показник		2014 р.			2015 р.			Темп приросту за 2014-2015 рр., %
Чистий дохід від реалізації		3888			2144			-44,86
Чистий прибуток		922			-578			-162,69
Фінансові витрати		0			0			X

Таблиця Щ.5. Аналіз відповідності темпів приросту прибутку та власного капіталу темпам приросту активів та обсягів продажу (розраховано на основі даних табл. Щ.1-Щ.4)

№	Суб'єкти господарювання	Приріст показників				Відповідність темпів приросту оптимальному співвідношенню (виходячи з співвідношення, запропонованого Н.М. Селезньовою та А.Ф. Іоновою [268, с. 415]), примітки			
		Чистого прибутку	>	Чистий дохід від реалізації	>		Власного капіталу	>	Активів
1.	ПАТ "Укртелеком"	109,7%	>	-1,38%	<	81,07%	>	50,48%	Співвідношення темпів приросту частково не відповідає оптимальному співвідношенню, від'ємні прирости демонструють негативні явища в діяльності підприємства. Так, спостерігається зниження рівня фінансування активів підприємства за рахунок власних джерел, що вказує на зниження рівня автономності телекомунікаційного підприємства
2.	ПрАТ "МТС УКРАЇНА"	-10,55%	<	1,35%	<	24,52%	<	58,54%	Співвідношення темпів приросту не відповідає оптимальному співвідношенню: 1) спостерігається непропорційність зміни чистого доходу від реалізації та чистого прибутку, що говорить про зростання рівня витрат; 2) приріст активів на фоні зниження величини власного капіталу свідчить про їх фінансування за рахунок зовнішніх джерел фінансування, зокрема поточної кредиторської заборгованості.
3.	ПрАТ "Київстар"	11,43%	<	15,08%	>	18,35%	<	52,37%	Співвідношення темпів приросту частково не відповідає оптимальному співвідношенню, від'ємні прирости демонструють негативні явища в діяльності підприємства. Так, спостерігається зниження рівня фінансування активів підприємства за рахунок власних джерел, що вказує на зниження рівня автономності телекомунікаційного підприємства
4.	ТОВ "TV-4"	-162,69%	<	-44,86%	<	43,04%	>	38,41%	Співвідношення темпів приросту не відповідає оптимальному співвідношенню: 1) спостерігається непропорційність зміни чистого доходу від реалізації та чистого прибутку, що говорить про зростання рівня витрат; 2) приріст активів на фоні зниження величини власного капіталу свідчить про їх фінансування за рахунок зовнішніх джерел фінансування, зокрема поточної кредиторської заборгованості

Таблиця Щ.6. Аналіз величини та вартість залучення позикових коштів у фінансування діяльності телекомунікаційних підприємств (складено на основі фінансової звітності [238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249])

		2014 рік		2015 рік		Темп приросту за 2014-2015 рр.	
		Середньорічний залишок позикових коштів	Вартість залучення 1 грн. кредитних коштів	Середньорічний залишок позикових коштів	Вартість залучення 1 грн. кредитних коштів	Середньорічний залишок позикових коштів	Вартість залучення 1 грн. кредитних коштів
1.	ПАТ "Укртелеком"	836170,5	1,10	1324499,5	0,51	488329	-0,59
2.	ПрАТ "МТС УКРАЇНА"	0	0	0	0	0	0
3.	ПрАТ "Київстар"	207361	0,03	207361	0,63	0	0,6
4.	ТОВ "TV-4"	0	0	0	0	0	0

Таблиця Щ.7. Аналіз рівня рентабельності власного капіталу (складено на основі фінансової звітності [238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249])

Період	2014 рік		2015 рік		Темп приросту за 2014-2015 рр.	
	Середньорічний залишок власного капіталу, тис. грн.	Рентабельність капіталу, %	Середньорічний залишок власного капіталу, тис. грн.	Рентабельність капіталу, %	Середньорічний залишок власного капіталу, тис. грн.	Рентабельність капіталу, %
ПАТ "Укртелеком"	4890947,5	0,06	6868046	0,09	1977099	0,03
ПрАТ "МТС УКРАЇНА"	7496621	0,34	8445938	0,29	949317	-0,05
ПрАТ "Київстар"	9273348	0,24	10137266,5	0,24	863919	0
ТОВ "TV-4"	1258	0,73	1429,5	-0,40	-171,5	-1,14

Додаток Ю

КИЇВСТАР

Вих. № 10/15/00/2016   Дата 19.12.2016 р.

ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО

№ 437049202

 Адресат: Патряк Олександра Тарасівна,
 м. Тернопіль, вул. Степова, 15, 46001

ДОВІДКА
про впровадження в діяльність «ПрАТ «Київстар»» практичних результатів,
отриманих за дисертацією
Патряк Олександром Тарасівном на тему:
«Облік і контроль корпоративних прав телекомунікаційних підприємств»

Проведене здобувачем кафедри Обліку у державному секторі економіки та сфери послуг Тернопільського національного економічного університету Патряк Олександром Тарасівном наукове дослідження проблем бухгалтерського обліку і контролю корпоративних прав телекомунікаційних підприємств дало змогу отримати практичні результати, які впроваджені в діяльність ПрАТ «Київстар». Так, в ході комунікативної взаємодії органів та посадових осіб в системі корпоративного управління використовується розроблений О.Т.Патряк пакет внутрішньої звітності за розрахунками з учасниками (Звіт про стан погашення внесків учасників до статутного капіталу, Звіт про стан розрахунків з учасниками за нарахованими дивідендами за емітованими корпоративними правами, Звіт про розрахунки при виході учасника, Звіт про операції викупу та повторного розміщення корпоративних прав власної емісії).

Його використання дозволяє сформулювати належно обліково-інформаційне забезпечення ухвалення рішень щодо управління розрахунками з учасниками на всіх етапах функціонування корпоративних прав (від формування статутного капіталу до анулювання корпоративних прав).

Спеціаліст з кореспонденції

М.М. Вальчак

ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "TV-4"

46001, м. Тернопіль, вул. Сагайдачного 2, тел/факс (0352)52-31-40, 43-10-44,
р/р 26009000257765 в ПАТ „Укрсоцбанк” МФО 300023, Код ЄДРПОУ 14029496

З Вами щодня!

„14” грудня 2016 р.

№ 10

ДОВІДКА

про впровадження в діяльність ТОВ "TV-4" результатів дисертаційного дослідження Натр'як Олександр Тарасівич на тему: «Облік і контроль корпоративних прав телекомунікаційних підприємств»

Даною довідкою засвідчуємо, що ТОВ "TV-4" впроваджено у господарську діяльність результати наукового дослідження, виконаного здобувачем кафедри Обліку у державному секторі економіки та сфери послуг Тернопільського національного економічного університету Натр'як Олександром Тарасівичем у частині організаційно-методичних положень бухгалтерського обліку та контролю операцій з корпоративними правами, зокрема:

1) положень наказу про облікову політику в частині операцій з корпоративними правами та методичного підходу до облікового відображення господарських операцій з корпоративними правами як інструменту фінансування діяльності підприємства;

2) методичного підходу до здійснення контролю за операціями з корпоративними правами на всіх етапах їх життєвого циклу та відповідного пакету документів для проведення аналітичних розрахунків та обґрунтування доцільності та результатів емісії корпоративних прав та документів для проведення процедур контролю корпоративних прав у телекомунікаційного підприємства (Акту інвентаризації заборгованості за внесками до зареєстрованого капіталу, Відомості контролю правильності розрахунків за дивідендами, Тесту правильності перенесення залишків та формування звітних показників).

Запропоновані Натр'як О.Т. розробки дозволили забезпечити більш повне відображення операцій з корпоративними правами та їх розкриття у фінансовій звітності підприємства, а також посилити комплексність та дієвість процедур контролю за вказаними операціями.

Генеральний директор ТОВ "TV-4"

Головний бухгалтер

Ю.М. Винокур

Н.Я. Довгошия

LIMITED LIABILITY COMPANY "TV-4"

46001, Ternopil, 2 Sagajdachnogo Str., tel/fax (0352)52-31-40, 43-10-44, e-mail: tv4@tv4.te.ua www.tv4.te.ua

Приватне підприємство

«Пулсар»

ЄДРНОУ 30454094 УКРЕКСІМП банк в м. Тернопіль
 р/р 2600501663054 МФО 338879 м. Тернопіль,
 адреса: м. Тернопіль, вул. Лучаківського 14, 1 поверх
 тел. (035) 2436352 (035) 2436353, (035) 2538595,
 (066) 2517711, (096) 9698202, (067) 3516720
 Email: admin@pulsar.te.ua Http://www.pulsar.te.ua

№ 698 від «13» лютого 2017 р.

ДОВІДКА

**про впровадження в діяльність Інтернет провайдера ПП «Пулсар»
 результатів дисертаційного дослідження**

Патряк Олександрі Тарасівни

на тему:

«Облік і контроль корпоративних прав телекомунікаційних підприємств»

За результатами наукового дослідження, виконаного здобувачем кафедри обліку у державному секторі економіки та сфери послуг Тернопільського національного економічного університету Патряк О. Т., впроваджено в діяльність Інтернет провайдера ПП «Пулсар» організаційно-методичні розробки, пов'язані з використанням аналітичного інструментарію при здійсненні попереднього та наступного контролю за операціями з корпоративними правами власної емісії. А саме, пакет документів для проведення аналітичних розрахунків та обґрунтування доцільності та результатів емісії корпоративних прав (Розрахунок економічної доцільності емісії (модифікації, анулювання) корпоративних прав, Розрахунок зміни фінансового стану в результаті використання інструментів корпоративних прав, їх модифікації, анулювання), а також Інструкцію до їх заповнення.

Апробація результатів дослідження О.Т. Патряк дозволила підвищити рівень інформаційного забезпечення процесу контролю операцій з корпоративними правами на основі посилення аналітичності та структурованості використовуваних для контролю обліково-аналітичних даних.

Директор

Чорноус В.М.

**ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ
АУДИТОРСЬКА ФІРМА «ГАЛИЧИНА-АУДИТ СЕРВІС»**
Свідоцтво Аудиторської палати України № 0804 від 26.01.2001 р.
46001 м. Тернопіль, вул. Замкова 5/37 т.25-39-36
Ідент. код – 22599983; markian@mail.ru
П/р 26009060755155 в ПАТ КБ «Приватбанк» м. Дніпропетровськ
МФО 338783

«24» березня 2017 р.

№ 25

ДОВІДКА
про впровадження в діяльність
ТзОВ Аудиторської фірми «Галичина - Аудитсервіс»
результатів дисертаційного дослідження Патряк Олександри Тарасівни
на тему: «Облік і контроль корпоративних прав телекомунікаційних
підприємств»

Результатами наукового дослідження, виконаного здобувачкою Тернопільського національного економічного університету кафедри обліку у державному секторі економіки та сфери послуг Патряк Олександри Тарасівни, стали організаційно-методичні розробки, пов'язані з удосконаленням контролю операцій з корпоративними правами.

Даною довідкою засвідчуємо, що розробки Патряк О. Т., а саме методика контролю операцій з корпоративними правами з боку емітента та інвестора та відповідні пакети документів для оформлення процедур контролю впроваджено у діяльність ТзОВ аудиторської фірми «Галичина - Аудитсервіс»

Їх використання в практиці дозволили обрати науково обґрунтований підхід до планування аудиторських процедур в ході перевірки операцій з корпоративними правами, а також створити належний інформаційний базис для отримання достатніх та прийнятних аудиторських доказів в ході аудиту.

Директор

(Handwritten signature)

М.Т. Щирба

ДЕРЖАВНА ФІСКАЛЬНА СЛУЖБА УКРАЇНИ
ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ ДФС
У ТЕРНОПІЛЬСЬКІЙ ОБЛАСТІ

вул. Білецька, 1, м. Тернопіль, 46003, тел.: (0352) 43-46-01, факс (0352) 43-46-02
Код ЄДРПОУ 39403535

22.03.2017 № 912 / 10/19-00-04-10/ На № _____ від _____
16399

ДОВІДКА
про впровадження в діяльність Головного управління
ДФС у Тернопільській області
результатів дисертаційного дослідження Патряк Олександри Тарасівни
на тему:
«Облік і контроль корпоративних прав телекомунікаційних
відприємств»

Складність операцій з корпоративними правами обумовлює численні проблеми платників податків у правильному та своєчасному їх нарахуванні та погашенні. Зокрема, існують проблеми у визначенні об'єктів оподаткування за податком на додану вартість у операціях з поставки товарів в межах операцій формування та зміни статутного капіталу, а також помилки в оподаткуванні дивідендів.

Даною довідкою засвідчуємо, що розробки Патряк Олександри Тарасівни у сфері рекомендованої кореспонденції рахунків та оцінки операцій з корпоративними правами впроваджено у діяльність ГУ ДФС у Тернопільській області.

Зокрема:

1) перелік типових проводок за операціями з корпоративними правами з визначенням порядку їх вартісного вимірювання (з урахуванням діючих вимог податкового законодавства).

Такі пропозиції за дисертаційною роботою Патряк О.Т. дозволили забезпечити більш деталізовані рекомендації щодо порядку перевірки правильності оподаткування операцій з корпоративними правами.

Начальник

І.Ю. Комендат

ГУ ДФС у Тернопільській області
912/10/19-00-04-20/2999 від 22.03.2017

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

вул. Львівська, 11, м. Тернопіль, 46020; тел./факс +380 (352) 475051;
www.tneu.edu.ua; rektor@tneu.edu.ua; код ЄДРПОУ 33680120

№ _____

« _____ » _____ 20__ р.

На № _____

Затверджую
Перший проректор
М.І.Шинкарик

АКТ

**про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Патряк Олександри Тарасівни в навчальний процес
Тернопільського національного економічного університету**

Даним актом підтверджується, що наукові та практичні результати дисертації Патряк Олександри Тарасівни на тему: «Облік і контроль корпоративних прав телекомунікаційних підприємств» впроваджені в навчальний процес денної та заочної форм навчання факультету обліку та аудиту, Тернопільського національного економічного університету. Пропозиції та висновки, наведені в дисертації, оперативно включалися до навчальних програм з дисциплін: «Організація бухгалтерського обліку», «Контроль в державному секторі економіки». Запропоновані здобувачем положення дозволяють випускникам вищої школи набути практичних навиків відображення операцій з корпоративними правами в бухгалтерському обліку та звітності, здійснювати їх контроль як з боку інвестора, так і з боку емітента, що є основою забезпечення якісного розкриття інформації про стан фінансування діяльності вітчизняних підприємств та сприяє підвищенню їх інвестиційної привабливості.

Декан факультету
обліку та аудиту

В. М. Панасюк

Завідувач кафедри обліку
у державному секторі
економіки та сфері послуг

М. Р. Лучко

№ 126-30/466 від 13.03.2017.

Голові спеціалізованої вченої ради
Д 58.082.03 за спеціальністю 08.00.09 –
бухгалтерський облік, аналіз та аудит
(за видами економічної діяльності)
професору Задорожному З.-М. В.

ДОВІДКА

Видана Патряк Олександрі Тарасівні про те, що вона дійсно брала участь у виконанні госпдоговірної науково-дослідної роботи на тему: «Бухгалтерський облік та контроль: практична концептуалізація побудови» (державний реєстраційний номер 0114U006464) та науково-дослідної роботи на тему «Модернізація бухгалтерського обліку в бюджетній та соціальній сфері» (державний реєстраційний номер 0110U008611), яка виконувалась в межах основного робочого часу професорсько-викладацького складу кафедри обліку в державному секторі економіки та сфері послуг, зокрема в розробці розділу «Напрями удосконалення формування та обліку витрат у сфері послуг».

На даний час бере участь у виконанні держбюджетного фундаментального дослідження на тему «Концепція розвитку управлінського обліку в транснаціональних корпораціях» (державний реєстраційний номер 0117U000411) та госпдоговірної науково-дослідної роботи на тему: «Удосконалення системи контролю в процесі управління корпоративними правами» (державний реєстраційний номер 0116U008967).

Директор НДІ інноваційного розвитку
та державотворення, к.е.н., доцент

В.Ф. Мартинюк